

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

SEMA SOYKAN'IN ROMANLARINDA
KURGUSAL VE TEMATİK YAPI

Yüksek Lisans Tezi

BEYZA GÜRDAL

AMASYA
EKİM – 2024

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

SEMA SOYKAN'IN ROMANLARINDA
KURGUSAL VE TEMATİK YAPI

Hazırlayan
Beyza GÜRDAL

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi İlknur AY

AMASYA – 2024

TEZ ONAY SAYFASI

Beyza GÜRDAL tarafından hazırlanan “SEMA SOYKAN’IN ROMANLARINDA KURGUSAL VE TEMATİK YAPI” başlıklı çalışma aşağıdaki jüri tarafından 26/09/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri

İmza

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi İlknur AY

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Fikret USLUCAN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ü. Gülsüm TARAKÇI GÜL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. 26/09/2024

.....

Doç. Dr. Hasan YERKAZAN

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Tezimin içerdiki yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

..../.../.....

Beyza GÜRDAL

İmza

ÖZET

SEMA SOYKAN'IN ROMANLARINDA KURGUSAL VE TEMATİK YAPI

Beyza GÜRDAL

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Ekim/2024

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İlknur AY

Roman, kurgu unsurları açısından düzenlenmiş anlamlı bir yapıdır. Yazar, seçtiği temel bir iletiye göre olay örgüsü, kişi, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı gibi unsurları düzenleyerek romanın kurmaca dünyasını oluşturur. Dil aracılığıyla belirli bir bakış açısından sunulan bu kurmaca dünya, yazarın iletisinin somutlaşmasını sağlar. Bu çalışmada Sema Soykan'ın romanlarında kurgusal yapı unsurları ve ele aldığı temalar incelenmiştir. İncelemeye konu olan romanlar; “Adsız Roman”, “Keşke” ve “Kilit Taşı”dır. “Kilit Taşı” romanı, yazarın “Aşk Her Kadına Yakışır” adlı ilk romanının temel kurgusu değiştirilmeden bazı eklemelerle okura yeniden sunulmuş halidir. Sema Soykan'ın incelediğimiz romanlarında kurgusal açıdan bazı özellikler dikkat çeker. Sema Soykan, romanlarında olay örgüsünü bölümlere ayırarak okura sunmuştur. Romanlarda bağımsız gibi görünen birçok olayın bir noktada birbiriyle kesiştiği ya da birbirinin içinde yer aldığı görülür. Yazar romanlarında kişi kadrosunu, amacına uygun olarak olabildiğince kalabalık bir şekilde oluşturmuştur. Kişiler; başkişi, norm, kart ve fon karakterler açısından incelenmiştir. Romanlarda zamanın sunumu, kronolojik akışın dışında geriye dönüşler, ileriye gidişler ve özetlemeler ile çok yönlü olarak tasarlanmıştır. Yazarın romanlarında mekânı, gerçek yaşamla ilişkili olarak kurguladığı tespit edilmiştir. Romanların içerdiği tarihî ve sosyal olayların atmosferine uygun olarak düzenlenen mekân, çevresel ve algısal mekânlar olarak ele alınmıştır. Romanlar anlatıcı ve bakış açısı bakımından oldukça zengin tasarlanmıştır. Tanrısal konumlu bakış açısının yanı sıra romanlarda anı ve günlüklere yer verilmesiyle birlikte özne anlatıcının da hâkim olduğu ve böylece çoklu bakış açısının bir arada kullanıldığı görülmüştür. Yazar romanlarında yalın ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Okur tarafından rahatlıkla anlaşılacak ve okura birtakım bilgiler vermek isteyen yazar; bu amacını açık ve samimi bir üslûp ile gerçekleştirmiştir. Romanlarda mektup-günlük, anlatı içinde anlatı, montaj gibi anlatım teknikleri işlevsel olarak kullanılmıştır. Toplumsal ve tarihî olaylara karşı yüksek duyarlılığa sahip olan Sema Soykan, aşk, umut, cesaret, pişmanlık, öfke

gibi bireysel temaların yanı sıra eğitim, kadın, sürgün, töre gibi toplumsal temalara da yer vermiştir. Dolayısıyla bu çalışmada yazarın romanlarında kurgusal yapının oluşumu ve bu yapıda temaların işlenişine dair tespitler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sema Soykan, roman, kurgusal yapı, tema

ABSTRACT

FICTIONAL AND THEMATIC STRUCTURE IN SEMA SOYKAN'S NOVELS

Beyza GÜRDAL

Amasya University, Institute of Social Science

Department of Turkish Language and Literature, M.A., October/2024

Supervisor: Assist. Prof. Dr. İlknur AY

The novel is a meaningful structure organized in terms of fictional elements. The author creates the fictional world of the novel by organizing elements such as plot, character, time, place, narrator and point of view according to a basic message she chooses. This fictional world presented from a certain point of view through language enables the author's message to become concrete. In this study, the fictional structure elements and themes addressed in Sema Soykan's novels were examined. The novels subject to the examination are; "Adsız Roman", "Keşke" and "Kilit Taşı". The novel "Kilit Taşı" is the author's first novel, "Aşk Her Kadına Yakışır", presented to the reader with some additions without changing the basic fiction. Some features draw attention in terms of fiction in Sema Soykan's novels that we have examined. Sema Soykan presents the plot to the reader by dividing it into sections in her novels. It is seen that many events that seem independent in the novels intersect at some point or are included in each other. The author has created the cast of characters in her novels as crowded as possible in accordance with her purpose. The characters were examined in terms of the main character, norm, card and background characters. The presentation of time in the novels was designed in a multi-faceted way with flashbacks, forwards and summaries outside of the chronological flow. It was determined that the author constructed the setting in her novels in relation to real life. The setting, which was arranged in accordance with the atmosphere of the historical and social events included in the novels, was considered as environmental and perceptual spaces. The novels were designed quite richly in terms of narrator and point of view. In addition to the divine positioned point of view, it was seen that the subject narrator was also dominant in the novels with the inclusion of memories and diaries, and thus multiple points of view were used together. The author used a plain and understandable language in her novels. The author, who wanted to be easily understood by the reader and to give some information to the reader, achieved this aim with a clear and sincere style. Narrative techniques such as letter-diary, narrative within the narrative,

montage and explanation were used functionally in the novels. Having a high sensitivity to social and historical events, Sema Soykan has included individual themes such as love, hope, courage, regret, anger as well as social themes such as education, women, exile, and customs. Therefore, in this study, it has been tried to reveal the formation of the fictional structure in the author's novels and the determinations regarding the processing of themes in this structure.

Keywords: Sema Soykan, novel, fictional structure, frame story, theme

ÖN SÖZ

Sema Soykan, son dönem Türk edebiyatı romancılarımızdandır. Yazar; öğrenme, araştırma ve bunları okur ile paylaşma tutkusunu, kurgusal dünyanın aracılığıyla, eserlerinde yer verdiği temalarla dile getirmiştir. Özellikle tezli roman olan eserlerinde sanatçı, niyetine uygun olarak farklı kurgu teknikleri kullanmıştır. Çerçeve hikâye, anı-günlük ve mektup tekniği ile romanlarını oluşturan yazar; bu yönüyle dikkat çekmeyi başarmıştır. Sema Soykan tarihî, kültürel, sosyal olayları ve bireysel konuları romanlarında işlemiştir. Her bir roman, yazarın titiz araştırmalarının sonucunda meydana gelmiş ve yazar, romanlarının sonunda kaynakçaya da yer vermiştir.

Tez; Giriş, Sonuç ve Kaynakça bölümleri ile üç temel bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin problemine, konusuna, amacına, önemine, yöntemine, kapsam ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

Birinci bölümde, romanda kurgusal yapı ve tema ile ilgili temel bilgi ve görüşlere yer verilerek kuramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, araştırmanın konusu olan romanların yazarı Sema Soykan'ın hayatına, edebî kişiliğine ve eserlerine değinilerek bu konuda genel bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde, Sema Soykan'ın kaleme aldığı üç roman, kurgusal yapıyı oluşturan olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı, dil, üslûp ve anlatım açısından incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde yazarın romanlarında ele aldığı temalar da vurgulanmaya çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise Sema Soykan'ın romanlarının kurgusal ve tematik yapısı ile ilgili genel değerlendirmelerde bulunulmuştur. Yazarın olay örgüsünü oluşturma biçimi, kişileri sunumu, zamanı düzenleme tekniği, mekânların tasarımı, seçilen anlatıcı ve bakış açısı, dil, üslûp ve anlatım özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasına katkıda bulunan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İlknur AY'a ve jüride yer alan Dr. Öğr. Üyesi Fikret USLUCAN'a ve Dr. Öğr. Üyesi Ü. Gülsüm TARAKÇI GÜL'e teşekkür ederim. Değerli röportajı için Sayın Sema SOYKAN'a da teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez yazım sürecine manevi katkısı olan eşim Burak GÜRDAL'a, anneme ve babama ve de can dostum Bulgur'a teşekkür ederim.

Beyza GÜRDAL

.../.../.....

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ	vi
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ	1
1. Problem.....	1
2. Araştırmanın Konusu.....	1
3. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
4. Araştırmanın Yöntemi	2
5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	2
I. BÖLÜM	
1. ROMANDA KURGUSAL VE TEMATİK YAPI	3
1.1. Romanda Kurgusal Gerçeklik	3
1.2. Romanda Kurgu Unsurları ve Anlatım Teknikleri.....	5
1.2.1. Romanda Yapı Unsurları	5
1.2.1.1. İsim-İçerik ilişkisi	5
1.2.1.2. Olay Örgüsü	5
1.2.1.3. Kişiler.....	7
1.2.1.3.1. Başkişi	8
1.2.1.3.2. Norm Karakterler	8
1.2.1.3.3. Kart Karakterler.....	9
1.2.1.3.4. Fon Karakterler	9
1.2.1.4. Zaman.....	9
1.2.1.5. Mekân.....	11
1.2.1.5.1. Çevresel Mekânlar.....	11
1.2.1.5.2. Algısal Mekânlar	12
1.2.1.6. Anlatıcı ve Bakış Açısı	13
1.2.2. Romanda Dil, Üslûp ve Anlatım	14
1.2.3. Romanda Tema	18

II. BÖLÜM

2. SEMA SOYKAN'IN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.....	20
2.1. Hayatı	20
2.2. Edebî Kişiliği.....	20
2.3. Eserleri.....	21
2.3.1. Romanları	22
2.3.1.1. Aşk Her Kadına Yakışır	22
2.3.1.2. Adsız Roman.....	22
2.3.1.3. Keşke.....	22
2.3.1.4. Kilit Taşı	22
2.3.2. Diğer Eserleri.....	23
2.3.2.1. Aşka Dair	23
2.3.2.2. Öteki Şeylerin Tarihi.....	23

III. BÖLÜM

3. SEMA SOYKAN'IN ROMANLARINDA KURGUSAL VE TEMATİK YAPI	24
3.1. Sema Soykan'ın Romanlarında Yapı Unsurları	24
3.1.1. Adsız Roman	24
3.1.1.1. İsim-İçerik İlişkisi	24
3.1.1.2. Olay Örgüsü	25
3.1.1.3. Kişiler.....	39
3.1.1.3.1. Başkişi	39
3.1.1.3.2. Norm Karakterler	43
3.1.1.3.3. Kart Karakterler.....	49
3.1.1.3.4. Fon Karakterler	51
3.1.1.4. Zaman.....	51
3.1.1.5. Mekân.....	53
3.1.1.5.1. Çevresel Mekânlar.....	53
3.1.1.5.2. Algısal Mekânlar	53
3.1.1.6. Anlatıcı ve Bakış Açısı	56
3.1.2. Keşke	59
3.1.2.1. İsim-İçerik İlişkisi	59
3.1.2.2. Olay Örgüsü	59
3.1.2.3. Kişiler.....	75
3.1.2.3.1. Başkişi.....	75
3.1.2.3.2. Norm Karakterler	77

3.1.2.3.3. Kart Karakterler	81
3.1.2.3.4. Fon Karakterler	81
3.1.2.4. Zaman.....	82
3.1.2.5. Mekân.....	83
3.1.2.5.1. Çevresel Mekânlar	83
3.1.2.5.2. Algısal Mekânlar.....	83
3.1.2.6. Anlatıcı ve Bakış Açısı	86
3.1.3. Kilit Taşı	87
3.1.3.1. İsim-İçerik İlişkisi	87
3.1.3.2. Olay Örgüsü	87
3.1.3.3. Kişiler.....	100
3.1.3.3.1. Başkişi.....	100
3.1.3.3.2. Norm Karakterler	102
3.1.3.3.3. Kart Karakterler	105
3.1.3.3.4. Fon Karakterler	107
3.1.3.4. Zaman.....	107
3.1.3.5. Mekân.....	109
3.1.3.5.1. Çevresel Mekânlar	109
3.1.3.5.2. Algısal Mekânlar.....	109
3.1.3.6. Anlatıcı-Bakış Açısı	111
3.2. Sema Soykan'ın Romanlarında Dil, Üslûp ve Anlatım Teknikleri.....	113
3.2.1. Dil ve Üslûp	113
3.2.2. Anlatım Teknikleri.....	117
3.2.2.1. Tasvir	117
3.2.2.2. Mektup	118
3.2.2.3. Günlük.....	119
3.2.2.4. Montaj	120
3.2.2.5. Diyalog.....	122
3.2.2.6. İç Monolog.....	123
3.2.2.7. İç Çözümleme	124
3.2.2.8. Epigraf.....	125
3.2.2.9. İsim Sembolizasyonu	126
3.2.2.10. Anlatı İçinde Anlatı – İç Anlatı	126
3.2.2.11. Geriye Dönüş – İleriye Gidiş.....	127
3.2.2.12. Özetleme	128

3.3. Sema Soykan'ın Romanlarında Tema	129
3.3.1. Bireysel Temalar	130
3.3.1.1. Aşk	130
3.3.1.2. Umut	137
3.3.1.3. Cesaret	141
3.3.1.4. Pişmanlık	145
3.3.1.5. Anne Sevgisi	149
3.3.1.6. Öfke	152
3.3.1.7. Sabır	157
3.3.2. Toplumsal Temalar	158
3.3.2.1. Dayanışma	158
3.3.2.2. Kadın	160
3.3.2.3. Eğitim	163
3.3.2.4. Sürgün ve Soykırım	165
3.3.2.5. Savaş	166
3.3.2.6. Töre	168
SONUÇ	171
KAYNAKÇA	173
EKLER	176
Ek 1. Sema Soykan ile Mülakat	177
ÖZ GEÇMİŞ	183

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. “Adsız Roman” Kora Şeması	27
Tablo 2. “Keşke” Kora Şeması	60
Tablo 3. “Kilit Taşı” Kora Şeması	88

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Kurgusal Düzeyde Çerçeve ve İç Hikâye	25
Şekil 2. “Adsız Roman”ın Kurgusal Düzeyde Çerçeve ve İç Hikâye Bölümleri	26

KISALTMALAR DİZİNİ**Kısaltmalar** **Açıklama**

Çev.	Çeviren
Doç.	Doçent
Dr.	Doktor
Ed.	Editör
Eds.	Editörler
Haz.	Hazırlayan
Öğr.	Öğretim
Vb.	Ve benzeri

GİRİŞ

1. Problem

Bilimsel araştırma, belirlenmiş bir konu ile ilgili belli bir sonuca ulaşmak için yapılır. Ele alınacak konunun sistemli ve düzenli bir şekilde araştırılabilmesi için öncelikle problemin saptanması gerekir. “Problem ise çözümü olan fakat henüz belli koşullar altında çözüme kavuşturulamamış sorunlardır.” (Atlas, 2003: 29). Araştırmanın ilk basamağını oluşturan bu problem; belirli metotlarla çözümlenmesi, tahlil edilmesi ve cevaplanması gereken sorudur. Dolayısıyla yapılan bilimsel bir araştırmanın öncelikle problemini belirlemek gerekmektedir.

Romanın yapısı üzerine yapılan çalışmalar, edebiyat bilimine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu çalışmada da Sema Soykan’ın romanları, kurgusal ve tematik yapı açısından incelenmiş, değerlendirilmiştir. Şimdiye değin Sema Soykan’ın romanları hakkında kapsamlı bir bilimsel araştırma yapılmamıştır. Yapılan bu çalışma, sözü edilen alandaki eksikliği gidermeye çalışarak yazarın romancı kimliğini ortaya koymaktadır.

Yazar romanlarında tarihi, sosyal olayları kurguya taşımıştır. Yazarın romanlarında kurgusal yapının oluşumu ve bu oluşum içinde temanın işlenişi, dolayısıyla yazarın kurgulama unsur ve tekniklerinden nasıl faydalandığı ve romanda kurgusal gerçekliğin nasıl oluşturulduğu araştırmanın problemini belirlemektedir.

2. Araştırmanın Konusu

Bu araştırmanın konusunu, Sema Soykan’ın “Adsız Roman”, “Keşke” ve “Kilit Taşı” romanlarının kurgusal yapı unsurları ile bu eserlerde işlenen temaların incelenmesi oluşturmaktadır.

3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bilimsel bir araştırmanın amacı, yeni bakış açıları oluşturmaktır. Ulaşılmak istenen sonucun tanımlanması ve açıklanması için araştırmanın amacının belirlenmesi gerekmektedir. Hangi amaçla bilimsel bir araştırmaya yönelinmiş olduğu, araştırmacının söz konusu amacını ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın amacı; Sema Soykan’ın romanlarında kurgusal yapının oluşumunun ve bu oluşum içinde temanın işlenişinin ortaya konulmasıdır.

Çağdaş yazarlarımızdan biri olan Sema Soykan kendine özgü, farklı ve etkili

anlatımıyla dikkat çekmektedir. Yazarın romanlarında, bireysel, toplumsal, tarihsel ve kültürel temalar özenle oluşturulan kurmaca dünyadan okuyucuya sunulmuştur. Yaşama dair farkındalığı ve duyarlılığı yüksek olan Sema Soykan'ın Çağdaş Türk romancılığı içindeki özgün yerinin ortaya konulması bu bilimsel çalışma için önem arz etmektedir.

4. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, Sema Soykan'ın romanlarını kurgusal yapı ve tema açısından inceleyen bir araştırmadır. Bu konuda inceleme yapmadan önce roman kuramı hakkında literatür taraması yapılmış, kuramsal çerçeveyi oluşturacak bilgiler bu kaynaklardan derlenmiştir. Kaynaklardan elde edilen bilgiler ve düşünceler ışığında romanlar belli bir yöntemle incelenerek tespitler ortaya konulmuştur.

5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu çalışma, Sema Soykan'ın romanları üzerine yapılan bir araştırmadır. Bu sebeple yazarın diğer edebî türlerdeki eserleri araştırmanın kapsamına dahil edilmemiştir. Çalışmanın kapsamı, yazarın “Adsız Roman”, “Keşke” ve “Aşk Her Kadına Yakışır” adlı romanın revize edilmiş hali olan “Kilit Taşı” romanlarının kurgusal yapı ve temasıyla sınırlandırılmıştır. Söz konusu romanların edebiyatımızdaki yeri ve önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

I. BÖLÜM

1. ROMANDA KURGUSAL VE TEMATİK YAPI

1.1. Romanda Kurgusal Gerçeklik

Roman, kurgusal bir edebî tür olarak kabul edilir. Anlatmaya dayalı edebî türlerden biri olan roman, dış dünyadan seçilen bir olayın veya bir durumun yazar tarafından ele alınması ve onun kurgu unsurlarıyla yeniden işlenerek kurgusal gerçekliğe dönüştürülmesiyle oluşmaktadır. Bu noktada kurgusal ya da kurmaca gerçeklik, romanın kendi “gerçekliği kendi içinden” (Çıkla, 2019: 26) sağlamasını da içermektedir. Kendine özgü bir anlatı dünyası oluşturan romandaki gerçeklik, “her hâliyle gerçeğin kurgulanmış ve zarar görmüş hâli” (Antakyalıoğlu, 2021: 46) olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda kurgusal gerçeklik, “gerçekliğin bir yansımasıdır, gerçeklikten izler taşır ama bunu kendi gerçekliği ile yoğurur ve ortaya kurgusal, kurgu dünyasının kabullerine bulanmış bir gerçeklik çıkar.” (Ören, 2015: 160). Dolayısıyla romanda değiştirilmiş ve dönüştürülmüş, yeni ve farklı bir gerçeklikten söz edilebilir.

Dış dünyadan hareketle oluşturulan kurmaca gerçeklik, birçok durumun keşfedilmesine, tanınmasına, tecrübe edilmesine olanak sağlar. Okuyucuya deneyimleyemediği, “doğrudan doğruya eyleme dökülemeyecek birtakım yaşantı örnekleri sunar.” (Göktürk, 2023: 66). Kurgusal gerçekliğin sunduğu bu imkân; ruh ve zihin dünyasının sağladığı sınırsız özgürlük ile yaşamı anlama, ötekinin de yaşamından haberdar olma yetisini kazandırmaktadır. Söz konusu durumla ilgili Abraham Rothberg şu düşünceleri sunar:

Kurmaca, insan kalbinin ve zihninin sırlarını açığa çıkararak insanların nasıl bizden farklı düşündüğünü, hissettiğini ve yaşadığını anlamamıza yardım eder. Kurmaca hem gerçektir hem de yalan; kurgulanan bir şeydir, hayal edilen gerçek dışı bir yaratımdır. Bizim kendi hayatımıza bir bakış açısı getirdiği gibi başkalarının hayatını bilme ve tanışıklık kazanma noktasında da idrakimize ışık tutar aksi taktirde onları bilmezdik ya da onlarla tanışamazdık. Başkalarının da bizim gibi hissettiğini, yalnız olmadığımızı anlamamızı; ölümle ve hayatla, savaş ve barışla, sevgi ve nefretle, hırs ve ümitsizlikle insan olmanın beraberinde getirdiği tüm ıstırap verici sorunlarla yüzleşmemizi sağlar.

...onlarla nasıl daha iyi baş edebileceğimizin yolunu da öğretir bize. (Rothberg, 2021: 150).

Roman sadece bireysel duygu, düşünce, olay ve durumları anlatmakla yetinmez. Toplumsal, tarihi ve kültürel olaylar da romanın kurgusal gerçeklik sınırları içerisinde yer alır. İsmail Parlatır da bu konuyla ilgili şunları söyler:

Sosyal gerçekler, ideolojik oluşumlar, değişik fikir hareketleri, toplumsal değer yargıları, tarihi olaylar ve şahsiyetler, savaşlar gibi pek çok olayları da bu çerçevede düşünmek gerekir. Hani Ahmet Mithad Efendi'nin dediği gibi: "Evin bir köşesine çekilmiş, için için kendi talihine ağlayan bir cariyenin durumu başlı başına bir romandır." (Parlatır, 2005: 401).

Böyle bir durumda da roman ile tarihin ilişkisi söz konusu olmaktadır. Roman ve tarih, gerçekliğe bakış açısı bakımından farklı anlayışlara sahip olsalar da roman, tarihten hareketle "bilgi aktarımını, haberdar ediş ve uyandırış fonksiyonunu" (Andı, 2020: 7) yerine getirmektedir. Bu bağlamda roman, tarihsel gerçeklikten hareketle gerçeği "değiştirip dönüştüren ya da belli anlama pratiklerinin ürünü olarak zenginleşen bir sürecin sonunda ortaya çıkan metnin kendisidir." (Somuncu, 2015: 310). Dolayısıyla ele alınan gerçekliğin farkı, tarihçi ve romancının görevini de belirlemektedir. Zira "tarihçinin görevi kaydetmek, romancının görevi ise yaratmaktır." (Forster, 2022: 86). Başka bir ifadeyle gerçeklik; tarihçinin elinde nesnel, romancının tasarrufunda ise öznel olarak şekillenebilir.

Bu bakış açısından yola çıkarak yaşanmış olayların yeniden işlenmesi ile tarihi roman doğmaktadır. En genel ifadeyle "Tarihi roman, yazarın şahit olmadığı tarihi bir zamanı, olay ve/veya kişiyi kurgu sanatının vasıtalarını kullanarak yeniden dirilttiği türdür." (Argunşah, 2016: 221-222). Roman yazarı, niyetine ve iletisine uygun olarak seçtiği tarihi bir olay veya durumu kurgu unsurlarıyla ortaya koymaktadır. Bu noktada roman yazarının bakış açısı ve konumu önemlidir. "Yazarın bakış açısını belirleyen şey ise dünya görüşü ya da başka bir deyişle; düşünce dünyasıdır. Tarihsel roman bu açıdan bakıldığında, tezli romanlar sınıfına sokulabilir." (Göğebakan, 2004: 29). Romancı bu durumda tezli romanında; bir iddianın temsilcisi, "bir fikrin savunucusu" (Kocakaplan, 2009: 40) durumunda olmaktadır.

Kurgusal gerçeklik ile ilgili bir diğer konu ise dış dünyada bulunan gerçekliğe çeşitli dönemlerde ve anlayışlarda nasıl yaklaşıldığıdır. Yazarın fikir ve hayal dünyasını etkileyen edebî yönelimler, gerçeklik olgusunu da farklı bakış açılarından ele almıştır. Söz gelimi klasik bir anlayışla yazılmış bir roman gerçekliği her aklın kabul edeceği, tutarlı bir şekilde ifade ederken romantik bir anlayışla yazılmış bir roman gerçekliği akıl, sezgi ve hayal gücünün birlikteliği ile ortaya çıkarabilir (Çıkla, 2019: 40-41).

Realist bir tutumla yazılmış romanlarda gerçeklik, somut bilgi ve belgelerle insana ve topluma dair açık mesajlar ortaya koyar. Modernist bir anlayışla yazılmış romanlardaki gerçeklik de gerçekliğin dış dünyada değil insanın iç dünyasında olduğunu, topluma değil bireye yönelmek gerektiğini söyler (Çetin, 2021: 79-88). Postmodernist bir yaklaşımla kaleme alınan romanlarda ise gerçeklik; akıl ve mantığın zorlandığı, gerçek ve kurmacanın iç içe geçtiği ve değişken olduğu bir fantezi ve imajlar dünyasından yansıtılmaktadır (Çetişli,

2020: 175). Sonuç olarak gerçekliğin ifade ediliş şekli farklılaşsa da romanda ele alınan gerçekliğin başarılı bir kurgu içinde işlenmesi mühimdir. Bu bakımdan kurgusal yapıyı kuran unsurların birbiriyle uyumu ve anlatım tekniklerinin yerinde kullanımı önem arz etmektedir.

1.2. Romanda Kurgu Unsurları ve Anlatım Teknikleri

1.2.1. Romanda Yapı Unsurları

1.2.1.1. İsim-İçerik ilişkisi

Romanın adı içerikle, anlatılmak istenenle doğrudan ilgilidir. Eserin adı, yazarın okur ile kurduğu ilk bağıdır. Anlatının kurgusal dünyası hakkında sezdirmede bulunulurken romanın adı, “yaratılan kurmaca dünyaya uzanan yolun giriş kapısı” (Tepebaşılı, 2019: 47) olarak düşünülebilir.

Roman ismi, eserin içinde ayrıntılı olarak işlenen konu ve olayların mahiyetini ipucu olarak sunan bir unsurdur. Romanda anlatılanları düşündüren, hissettiren ve bunu belli eden bir işlevi bulunur. Bu açıdan roman ismi, “romanın içeriğinin okurun zihninde kodlanması” (Çıkla, 2019: 105) olarak ifade edilebilir.

Romanda anlatılanlar hakkında bir izlenim oluşturan roman ismi, okura romanla ilgili belli bir fikir sunar. Dolayısıyla “roman adının kimi zaman roman içeriğini özetleyici nitelikte olmasına kimi zaman dolaylı olarak çağrışımsal bir değere sahip olmasına göre verildiği” (Çetin, 2021:188) görülürken roman ismi bu sayede, işaret ettiği çağrışımsal değer açısından okur tarafından merak uyandırıcı bir etkiye de sahip olur.

1.2.1.2. Olay Örgüsü

Anlatmaya bağlı edebî metinlerden biri olan romanın amacı; seçilen ve düzenlenmiş olayları veya durumları kişiler, zaman, mekân ve belirli bir bakış açısıyla birlikte sunmaktır. “Buna göre olay örgüsü somut olarak o eserdeki zaman, mekân yapısı, kişi sunumu, anlatıcı ve dil kullanımını kapsar.” (Tepebaşılı, 2019: 62). Olay örgüsü roman kurgusunun temelinde yer alarak çeşitli çatışmaları ve eylemleri de üzerinde taşır.

Romanın merkezinde bulunan olay, bir şekilde karşılaştıran en az iki farklı unsurun çatışmasıyla cereyan eder. Yaşanmış ya da yaşanabilmesi mümkün olan bu olay, neden-sonuç ilişkisine dayanmaktadır. Bu konuda Şerif Aktaş şunları ifade etmektedir:

Her olayın öncesi ve sonrası vardır. Bu öncesi ve sonrası sözleri olayı zamanın akışıyla bütünleştirir. Bir zaman diliminde ortaya çıkan bu çatışma veya karşılaşma, çeşitli ilişkilerle başka çatışma ve karşılaşmalarla ilişkilendirilir. (Aktaş, 2011: 598).

Romanın bu iç dinamiği değişkendir. Bu durumda “Sıkı bir şekilde kurulan olay örgüsünde zaman içinde bir şey vuku bulur, sondaki durum başlangıçtakinden çok farklı bir hâle gelir.” (Wellek ve Warren, 2021: 280) ve romanın olaylar zinciri birbirine çeşitli biçimlerde eklemlenebilir.

Olay örgüsü, içeriğin görünür olmasını sağlayan bir kurgu unsurudur. “Dolayısıyla ‘olay anlatımı’, bir yönüyle romanın içeriğine göndermeler yapan, dikkat çeken bir özü barındırmanın yanında bir yönüyle de teknik/biçim öğeleri arasında yer alır.” (Sazyek, 2023: 314). Ayrıca olay örgüsünde, içeriğin sunumunda bağlayıcı bir öge kullanılabilir. Bu öge olay halkalarında roman boyunca devam eden bir unsur olarak yer alır. Bazen bir obje bazen de bir varlık merak uyandırıcı bir etki için kullanılır. Söz konusu durum ile ilgili Dursun Ali Tökel şunları ifade etmektedir:

Binalar, özel veya genel eşyalar, renk ve sayılar vs. bütün bu grup elemanları metin içerisinde; bazen tekrar, bazen özel bir vurgu, bazen sezgi, bazen ima, bazen de metin içi bütünlük vasıtasıyla bir işlevsel rol oynarlar. Bu rol, bağımsız bir rol değildir. Temelde yazarın niyetine, özelde anlatı kişilerinin amaç ve niyetlerine uygun bir roldür. (Tökel, 2002: 219).

Bir olay örgüsünü anlamlı ve doğru bir şekilde parçalara ayırmak da son derece önemlidir. Bu parçalama işini Şerif Aktaş’ın önerdiği beş farklı yöntem ile yapmak mümkündür:

1. Bazen yazar, eserini telif ederken onu çeşitli şekillerde bölümlere veya kısımlara ayırır. Parçalama işinde yazarın yaptığı bu bölümlmeyi esas almak mümkündür.
2. Mekân dikkate alınarak eser parçalara ayrılabilir.
3. Olayın zamanı veya anlatma zamanı esas alınarak bu parçalama işi gerçekleştirilebilir.
4. Şahıs kadrosundaki değişiklikler de metnin parçalanmasına imkân verir.
5. Muhteva da görülen değişiklikler de metni parçalamamızda yardımcı olabilir. (Aktaş, 2017: 41).

Ayrıca bu anlatılarda tek bir düzlemde ilerleyen tek yönlü bir olay örgüsü söz konusu iken bazı anlatılarda iç içe geçen ya da farklı zamanlarda, farklı mekânlarda başlayıp sonradan birbiriyle kesişen olay halkaları da görülebilir. Çerçeve hikâye olarak tanımlanan bu iç içe geçmişliği, İsa Kocakaplan’ın şu örneğiyle ifade etmek mümkündür:

İç içe olay örgüsü, durgun suya taş atıldığında birbiri ardınca genişleyen halkalar gibi hem birbirlerinden ayırdır hem de birbirleriyle bağlantıları vardır. Nasıl onları meydana getiren etki, taşın suya teması ise iç içe olay örgüsünde olayları aynı amaçla birleştiren böyle bir etki vardır. O da yazarın olay örgüsünü düzenlerken kullandığı kurgulama gücüdür. (Kocakaplan, 2009: 52).

Çerçeve ve iç hikâyeyi barındıran olay örgüsü, yazar tarafından çeşitli bağlantılarla oluşturulur. “Bu tür bağlar, çerçeve ve iç hikâye/vak’a arasında hem ciddi bir simetri oluşturacak hem mesajın vurgusunu güçlendirecek; sonuçta da eserin estetik değerini yükseltecektir.” (Çetişli, 2021b: 86). Bu sayede olay örgüsü, farklı olay parçalarının yazarın

iletisine göre anlamlı ve estetik bir şekilde bir araya getirilmesiyle meydana gelmektedir. Dolayısıyla eserin kurgusunun temeli olan olay örgüsü, yazarın maharetiyle şekillenen önemli bir kurgu elemanıdır.

1.2.1.3. Kişiler

Herhangi bir anlatı dünyasında olaylara aksiyon kazandıran, olayları yaşayan ve yaşatan kurgu unsuru, kişilerdir. Nurullah Çetin'in (2021: 144) belirttiği gibi "Roman, bir insan sanatıdır. Dolayısıyla kişisiz ya da kişiye özgü niteliklerin olmadığı metin, roman adını alamaz."

Romanın kurmaca dünyasında hayat bulan roman kişileri, dış dünyada herhangi bir örneği olabilen varlıklardır. Romancı ise niyetine uygun olarak bu kişilere eserinde yer vermektedir. Bu bağlamda Dursun Ali Tökel'in şu ifadesi örnek olarak gösterilebilir:

Kendilerine ait bir şahsiyetleri olduğundan elbette roman kişileri, insan evreni içinde yaşayan varlıklardır. Nihayette romancı da kendi türünde bir insandan bahsetmektedir. Bu manâda kişiler romancıdan bağımsız olarak vardır. Ama bu milyonlarca insan tipi içinden kimin seçilip de bir roman kahramanı yapılacağına ve bu kişi üzerinde bir sanat eseri inşa edileceğine karar veren romancının kendisidir. (Tökel, 2002: 211)

Edebî metinlerin kurmaca dünyasında yaşayan kişiler "canlı bir varlığın taklidi değildir, o kurmaca bir varlıktır." (Kundera, 2021: 41). Gerçek ya da gerçeğe yakın olarak düzenlenmiş kişilerin olay örgüsü içinde belli bir sırası, düzeni ve işlevi vardır. Henry James, "The Princess Casamassima" kitabının ön sözünde bu durumu şu şekilde ifade eder:

Bu, tıpkı bir merasim alayının yavaş yavaş gösterisini tamamlaması gibidir. Eğer bir olayda her şeyi aynı anda görürsek, merasimin sadece bir kalabalığa dönüştüğüne şahit oluruz. (Stevick, 2021: 63).

Yazar, roman kişilerini oluştururken mesajına uygun olarak bir seçim yapar. Bu seçimin kaynağı, yazarın ruh ve zihin dünyasından süzülen estetik bakış ile içinde yetiştiği dönemin yansımalarının bir sentezidir. Bir başka ifadeyle "Onun siyasi düşünce ve kanaatlerini, çeşitli hayat tezahürleri karşısındaki tavrını ifade eden kahraman -ister insan ister kavram, isterse bir sembol olsun- yazarın sözünü emanet ettiği kişi olarak düşünülür." (Aktaş, 2005: 140-141). Ayrıca herhangi bir fikri, dönemi, tarihi, kültürel ve toplumsal olayları anlatan romanlarda da kişiler, bireysel özellikleri ve gelişimlerinden ziyade bir ideolojinin niteliklerine bürünmüş olarak okuyucunun karşısına çıkarlar (Gögebakan, 2004: 48). Böylece kişilerin oluşturulması ve sunulması, yazarın iletisine ve bakış açısına göre şekillenir.

1.2.1.3.1. Başkişi

Edebî eserde olayların merkezinde olan en önemli kişi, başkişidir. Yazarın anlatmak istediklerini, olay örgüsündeki kritik çatışmaları, dönüşümleri yaşayan ve yaşatan kişidir. Romanın anlatı dünyasının kurgulanmış sahnesinde, tüm ilgiyi üzerinde taşıyan bir varlıktır. Söz gelimi başkişinin kurgudaki önemi, bir an olsun onun olay örgüsünden çekilmesiyle diğer olay ve kişilerin de herhangi bir işlevi kalmaması durumuyla daha iyi anlaşılacaktır. Dolayısıyla başkişi kurgu için “tematik güç” (Çetışli, 2021b: 92) olarak düşünülebilir.

Edebî eserdeki diğer kişilerin olay örgüsüne katılması ve ilişkiler ağının başlayıp tamamlanmasındaki güç, başkişidir. Başkişinin ruh ve zihin dünyasının tanımlanmasında diğer kişilerin de konumu ve bakış açısı önemli olmaktadır. Bu konuda Henry James şunları söyler:

Roman başkişisi, sahneden hiç çekilmeksizin cazip bir yaratık olarak varlığını sürdürür. Yapılacak iş, ona çekiciliğinden hiçbir şey kaybettirmeksizin çeşitli bakış açılarından bakabilmek ve hatta onun bütün boyutlarını öteki karakterlerin bakış açılarından vermektir. (Stevick, 2021: 62).

Yazarın anlatı dünyasını aracı kılarak okura ulaşmasında, amacını ve iletisini etkili bir şekilde aktarmasında başkişi, önemli bir iletişim unsurudur.

1.2.1.3.2. Norm Karakterler

Bir kişinin duygu ve düşünce dünyasını ortaya çıkaracak olan şey, başka kişilerle olan iletişimidir. İşte bu noktada gerçek dünyanın bir çeşit yansıması olarak görülen kurmaca dünyasında, başkişi dışındaki diğer kişilerin de öneminden söz edilebilir.

Roman başkişisinin anlatı dünyasındaki yerini, amacını, önemini ve vazifelerini destekleyen kişi, norm karakterlerdir. Bu norm karakterler bir bakıma rehber rolü üstlenmiş kişilerdir. W. J. Harvey norm karakter için şunları söyler:

Pek çok şekilde ve özellikle derinliği olan perspektiflerle, roman başkişisinin kusurlarını yansıtan bir ayna gibi kullanılabilir. Bazen derinlemesine anladığı gerçekleri yansıtarak bazen de sağduyunun ve akli başında gerçeğin sözcüsü olarak roman başkişisinin moral körlüğünü ve hatalarını aydınlığa çıkarılabilir. (Stevick, 2021: 186).

Aynı zamanda norm karakterler, psikolojik derinlikleriyle yazarın iletisini kuvvetlendirmek için olay örgüsünde önemli bir yere sahiptir. “Norm karakter, birinci derecedeki kahramanın bütünleyicisidir. Roman boyunca başkahramana yardım eder ve onun eksikliğini kapatır.” (Şahin, 2007: 187). Norm karakterler roman başkişisine moral değer olmasının yanı sıra “aynı zamanda eserin özünü genişletmek, desteklemek için de kullanılırlar. Böyle bir tipin arkasında toplumun bütün değerleri vardır.” (Stevick, 2021: 189).

Dolayısıyla norm karakterlerin romanda işlevsel bir görevi bulunmaktadır.

1.2.1.3.3. Kart Karakterler

Kart karakterler, romanın kurmaca dünyasında tek yönlü özellikleriyle dikkat çekerler. Karakter gelişiminde düz bir çizgiye sahip olan kart karakterler “son derece belirgin nitelikleriyle okuyucu karşısına çıkar ve olay örgüsü boyunca herhangi bir değişime uğramazlar.” (Çetişli, 2021b: 90). Romanın kurgusal seviyesinde kart karakterler, olay örgüsünün çatışmaları neticesinde önemli bir dönüşüm yaşamazlar.

Anlatı dünyasında başkişinin amacına dair dönüşüm kesitlerinde engelleyici bir role sahip olan kart karakterler, okuyucuda başkişinin kudretini sınavan ve güçlendiren bir izlenim uyandırır.

Kart karakterlerin tek, durağan, düz özellikleri anlatı boyunca devam eder. Mary McCarthy’nin ifadesiyle kart karakterler, “dibinde kurşun olan bir oyuncak gibi, nereye fırlatırsanız fırlatınız, hep ayağının üstüne düşer.” (Stevick, 2021: 184). Bu şekilde oluşturulmuş kişiler, tip özelliği kazanarak tek bir doğrultuda gelişen özellikleriyle yazarın kontrolünde kalırken okur için de hatırlanması kolay bir nitelik oluştururlar (Forster, 2022: 107-109).

1.2.1.3.4. Fon Karakterler

Anlatı dünyasında roman başkişisinin içinde bulunduğu çevreyi yansıtan bir diğer kurgu unsuru ise fon karakterlerdir. Bu karakterlerin ruh ve zihin dünyasının derinliklerine anlatıda yer verilmez. Fon karakterler, anlatı dizisinin arka planında “yapıyı işleten çarkın dişlileri” (Stevick, 2021: 180) gibi görev alırlar. Dekoratif unsur olarak görev alan bu karakterlerin tanımlayıcı özellikleri Şerif Aktaş’ın şu açıklamasıyla daha iyi anlaşılabilir:

Tiyatro ve sinemada figüran rolündeki oyuncular gibi anlatma esasına bağlı edebî eserlerde, mahalli rengi aksettiren, dikkatlere sunulmak istenen vaka veya vaka parçasına ait tablonun gözler önünde daha iyi tecessümüne hizmet eden şahıslar da vardır. Bunların vaka içinde yüklendikleri herhangi bir fonksiyon yoktur, eserde psikolojik hususiyetlerinden de söz edilmez.” (Aktaş, 2005: 142).

1.2.1.4. Zaman

Yazarın niyetine göre şekillenen zaman, romanda olayların akışını doğrudan etkilemektedir. Çünkü olay örgüsündeki çatışmalar, yazar tarafından sınırlandırılmış bir zaman dilimi içerisinde cereyan ederler. Roman dünyasında da zaman geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bir akış hâlinindedir. Bu açıdan “Hayat gibi öyküler de bir başlangıç ve bitişe

sahiptir.” (Tepebaşılı, 2019: 149) denilebilir.

Romanın kurgusal dünyasında zamanın işleyişi her zaman kronolojik olmayabilir. Gerçek yaşamda kronolojik olarak işleyen zaman, romanda farklı bir düzenleme ve sıra ile aktarılabilir. “Yazar, bu sırayı bozar, altüst eder ve yaşamdakine uymayan yapay bir diziye yerleştirir olayları ve böylece alışılmışı kırmış olur.” (Moran, 2020: 183). Yazarın tercihinine göre belirlenen zamanın bu kurgusunda bazen geriye dönüş, bazen de ileriye sıçrayış yaşanabilir. Geriye dönüşlerle “romanın oluşmasında oluşacak boşluklar doldurulur” iken ileriye sıçrayış (önceleme) ile de “romandaki gerçekliği vurgulamak, inandırıcı olmak” durumları gerçekleştirilir (Çoraklı, 2022: 155-163). Öte yandan yazar kişilerin geçmişinde, uzun zamana yayılmış olan olay ve durumlardan okuyucuyu haberdar etmek için olayları özetlemeye başvurabilir. Bu durumda “özet, zaman geçişlerini açıklamaya, muhatabın zihnindeki, geçen zaman aralığında ne olduğuna dair soruları tahmin etmeye yönelik” (Chatman, 2009: 208) bir işlevi yerine getirmektedir.

Romanda eylemlerle ifade edilen zamanın temelinde, olay örgüsünün yazar tarafından zamansal olarak kurgulanış biçimi yatmaktadır. Bu konuyu Şerif Aktaş, üç farklı zamanla ilişkilendirerek şöyle ifade eder:

Birincisi itibarî vakanın meydana geldiği süre, ikincisi itibarî bir varlık olan anlatıcının onu öğrenmesi ve anlatması için geçen müddet, üçüncüsü ise yazarın bunları kaleme aldığı zaman dilimidir. (Aktaş, 2005: 116).

Şerif Aktaş’ın bu tanımlamasından yola çıkarak sırasıyla “vaka zamanı”, “anlatma zamanı” ve “yazma zamanı” (Aktaş, 2005: 116) kavramlarına ulaşılır.

Olay zamanı olarak da adlandırılan vaka zamanı, anlatıdaki olayların başlangıç ve bitiş tarihleri arasındaki geçen süredir. Kurgusal olan bu zamanı doğru saptamak için esere “ne zaman başladı ne zaman bitti” (Tepebaşılı, 2019: 152) sorularını sormak ve bu sorulara zamanla ilgili bir yanıt almak gerekir.

Anlatma zamanı, edebî eserde cereyan eden olayların bilgisinin kurgusal bir unsur olan anlatıcıya ulaştığı, anlatıcının da bunları okura aktarmak için harcadığı süredir. Yazarın yetki verdiği kurgulanmış anlatıcı anlatma zamanını, “anında aktarma” veya “sonradan aktarma” (Çetin, 2021: 133) şeklinde sunabilir. Nurullah Çetin’in de (2021: 133) ifade ettiği gibi “anında aktarmada olaylar olup biterken hemen aktarılırken sonradan aktarmada ise olaylar meydana geldikten sonra aktarılır.” Günlük, mektup ve anılara yer verilen edebî eserlerdeki bu tür zaman aktarmalarında olayın meydana geldiği zamanda tutulmuş belgelerden de faydalanırken bu tür aktarma türünde vaka ile anlatma zamanı arasındaki mesafe de açılmaktadır (Kocakaplan, 2009: 56).

Yazma zamanı, olayların yazar tarafından kurgulanıp yazıldığı zamandır. Yazarın

bilgi ve becerisiyle kaleme aldığı romanın oluşturulması için geçen süredir denilebilir. Mehmet Narlı bu durumu şu şekilde ifade eder:

Yazarın tarihsel zaman içinde yaşanmış vakaya nasıl bir boyut katmak istediği, içinde yaşadığı zaman vakayı nasıl ve hangi nitelikleri ile yansıtmak istediği, kendi zamanı ile vaka zamanını hangi zeminde buluşturmayı düşündüğü, nihayet anlatıcıya ne miktar hürriyet tanıdığı yazma zamanı ile yakından ilgilidir. (Narlı, 2002: 96-97)

1.2.1.5. Mekân

Gerçek yaşamda mekân, insanın yaşamını sürdürdüğü, diğer insanlarla iletişimde bulunduğu, olayların cereyan ettiği yerdir. Anlatının kurmaca dünyasında ise mekân, “eylem yapıcılarının yerleştirildiği, olanların geçtiği topolojik” (Demir, 2017: 61) bir kimlik kazanır. Bu durumda yazar dış dünyadaki mekânlardan hareketle muhayyilesinde kurgulanmış yeni bir mekân oluşturur. Roman kişilerinin ruh ve zihin dünyasını yansıtan bu kurgusal mekânlar, aynı zamanda onların “sosyal, kültürel, ekonomik konumlarının sunuluşunda ve hissettirilmesinde” (Çetin, 2021: 135) de etkin bir görev alır. Ramazan Korkmaz ise anlatılardaki mekân unsurunu zaman ile ilişkili olarak tanımlar:

Roman gibi gelişmiş anlatı yapılarında mekân, varoluş kaygısıyla ilgili bir duraksamadır; zamanın sonsuz akışında yitip gitmek istemeyen insanın tutunduğu ‘dışardaki içerdilik’ niteliğinde bir yerdedir. (Korkmaz, 2021: 7).

Edebî eserdeki mekânın karakteristik ruhu, aynı zamanda roman kişisi için de ipucu vermektedir. Kişinin fiziki görüntüsü, ruh hâli, konuşma biçimi, kılık kıyafeti, maddî durumu romanda betimlenmese bile içinde konumlandırılan mekân bu konuda sezdirici olmaktadır. Söz gelimi “anlatıda olay bir hapishanede, köyde, dergâhta, sarayda geçiyorsa anlatı kişilerinin fiziki ve psikolojik hâl, davranış ve diyaloglarının da anlatılan mekânla uyum göstermesi gerekir.” (Eroğlu, 2021: 99).

Edebî eserdeki mekân kurgusu, roman kişilerinin mekânı nasıl algıladığı ile doğrudan ilişkilidir. Bu ilişkiyi Ramazan Korkmaz, “çevresel ve algısal mekânlar” olmak üzere iki temel gruba ayırarak incelemiştir.

1.2.1.5.1. Çevresel Mekânlar

Roman kişilerini ve olayları etkilemeyen “olay örgüsünün üzerinde asıldığı bir vestiyer işlevi üstlenen bu tür mekânlar” (Korkmaz, 2021: 29) anlatılarda rastgele bir konum olmaktan öteye gidemezler. Bu tür mekânların ifade ettiği herhangi bir amaç olmadığı gibi roman kişilerinin de gelişim ve dönüşümleriyle ilgili bağlantıları bulunmaz:

Anlatı kişilerinin bilincinde ve algısında biçimlenemeyen, derinliği olmayan çevresel mekânlar, anlatma esasına bağlı metinlerde asla uzamlaşmaz. Bu tür mekânlarda

kimliksel, kişisel imajları yoktur.” (Korkmaz, 2021: 29-30).

1.2.1.5.2. Algısal Mekânlar

Algısal mekânlar, roman kişilerini ve olaylarını etkileyen mekânlardır. Bu tür mekânlar hem kişilerin ruh ve zihin dünyasına etki eder hem de olayların seyrinde değişim ve dönüşüme katkı sağlar. Algısal mekânlar “anılaştırılmış yerlerdir; yalnızca topografik bir yer değil, anlam üreten, anıları barındıran, kişinin iç dünyasını yansıtan bir değerdir.” (Korkmaz, 2021:13). Bu açıdan algısal mekân “hem anlatı kişilerinin kimliklerinin, kültürel ve ekonomik durumlarının ortaya konulmasında hem de eylemlerin somutlaştırılması noktasında” (Yivli, 2009: 680) işlevsel bir niteliğe sahiptir.

Ramazan Korkmaz, algısal mekânları iki ayrı gruba ayırarak tasnif etmiştir. Bunlardan biri “labirentleşen dünya/kapalı ve dar mekânlar”, diğeri ise “sınırları sonsuza açılan açık ve geniş mekânlar”dır.

1.2.1.5.2.1. Labirentleşen Dünya/Kapalı ve Dar Mekânlar

Labirentleşen kapalı ve dar mekânların hususiyeti, fizikî olarak çevrili ve kapalı bir mekân olmasından ziyade, roman kişilerinin bu mekânı algılaması ve bu mekândaki psikolojik bunalımlarıyla ilgilidir. Algısal ve anısal olarak kavranan bu dar mekânlar, kişilerin içinde zorlu çatışmaları yaşadığı ve varoluşsal problemlerinin savaşını verdikleri yerler olarak düşünülebilir. Bu durumda nesnel ve fizikî olarak açık olan herhangi bir mekân, karakterin mücadele hâlinde olduğu durumlarda öznel bir algıyla yorumlanarak karakter için sıkıştırıcı ve boğucu bir hâl alır (Korkmaz, 2021: 21). Böyle mekânlar “kahramanın büyümesini, gelişmesini engelleyen kahramanın düşünsel ve ruhsal olarak yutulup kaybolmasına neden olan” (Şahin, 2007: 193) ve böylece işlevsel olarak kullanılan mekânlardır. Ramazan Korkmaz dar ve kapalı mekânlara şu şekilde açıklık getirir:

Fiziksel anlamda orman, çöl, sahra ve deniz olması, mekânın açık ve geniş olarak tasnifini gerektirmez. Zira yolunu kaybetmiş bir çocuk için karanlık orman, kum fırtınası ile kafileden kopmuş bir seyyah için çöl, yenik bir komutan savaş alanı; algı yönüyle artık açık ve geniş bir alan değil; kendini konumlayamadığı, tanımlayamadığı ve içinden sıyrılıp çıkamadığı dar ve karmaşık bir labirenttir. (Korkmaz, 2021: 14).

Labirentin girift yollarında yolunu kaybetmiş ve kendini bulmaya çalışan karakter, bu mekânların boğucu yapısına rağmen kendi ruhsal boyutlarını aşmaya çalışır. Söz konusu durum, yazarın karaktere yüklemiş olduğu temsil özellikleriyle bağlantılıdır. Her hâl ü kârda “kapalı ve dar mekânlar, genellikle mutsuz bilincin trajik bir süreçte gelişen trajik öyküsünü yansıtır.” (Korkmaz, 2021: 21).

1.2.1.5.2.2. Sınırları Sonsuza Açılan; Açık ve Geniş Mekânlar

Sınırları sonsuza açılan bu mekânların hususî durumu, mekânların fizikî olarak açık ve serbest oluşundan değil, roman kişinin bu mekânı yorumlaması ile ilgilidir. Çünkü bu tür açık ve geniş mekânlar, karaktere güven, dinginlik, sakinlik, özgürlük ve mutluluk vermektedir (Çetin, 2021: 136). Başka bir ifadeyle “Bireyin olumlu ilişkiler kurduğu, kendini anlamlandırdığı, kendisini huzurlu ve rahat hissettiği yerler açık- geniş mekânlardır. Birey bu tip yerlerde kendi oluşunu gerçekleştirirken, kaygıdan uzak olarak kendini güvende hisseder.” (Azap, 2017: 70).

Karakter, içinde bulunduğu çatışmaların sınavını başarıyla vererek bu mekânları aşan bir sonsuzluk hissi içindedir. Başka bir ifadeyle “açık ve geniş mekânlar, içtenlik mekânlarıdır.” (Korkmaz, 2021: 12). Bu yerler kendini burada güvende hisseden karakterin “fiziksel ve duygusal anlamdaki sığınakları” (Korkmaz, 2021: 23) olarak düşünülebilir.

1.2.1.6. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Kurgu unsurlarının nasıl okura sunulacağı yazarın seçtiği anlatıcı ve bakış açısıyla ilgilidir. Gerçek yaşamdan “özel olarak amaca uygun şekilde yapılmış bir seçme” (Wellek&Warren, 2021: 276) işinin ögesi olan anlatıcı, “romanın değerler sistemini ve romandaki karmaşık davranışları anlamamızı” (Stevick, 2021: 84) sağlar. Kurgusal dünyanın bir ögesi olan anlatıcı; olay örgüsünün, kişilerin, mekânın ve zamanın sunumunu gerçekleştirir. Başka bir ifadeyle anlatıcı “görevini yaparken belli bir konuma ve bakış açısına sahiptir ve romanı, olayları belli bir yerden, belli bir yaklaşımla anlatır.” (Çetin, 2021: 105).

Gerçek dünyaya ait olan yazar, kurgusal dünyanın ürünü olan romanların anlatıcısı değildir. Yazar ile anlatıcı arasındaki bu mesafe bazı romanlarda azalma eğilimindedir. Söz gelimi kimi romanlarda “Yazar ile anlatıcının aynı kişi olmadığını gösteren alametler azalmaktadır. Bu durum, otobiyografik, tarihî, gezi ve anı tarzında yazılan romanlarda daha fazla görülür.” (Güzel, 2022: 132). Dolayısıyla böylesi romanlarda yazar ve anlatıcı açısından bir özdeşleşme görülebilir.

Her durumda edebî metnin kurmaca dünyasında anlatıcı, belli bir konuma yerleşir. Bu konumdan olay örgüsünü, kişileri ve diğer unsurları okura nakleder. Nurullah Çetin’e göre anlatıcının ve bakış açısının konumu üç ana başlık şeklinde sınıflandırılabilir:

1. Gözlemci anlatıcı → Nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı
→ Özne tutumlu gözlemci anlatıcı
→ Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı
2. Özne anlatıcı → Özdeş özne

→Ayrışmış özne

3. Çoğul anlatıcı (Çetin, 2021: 106-116).

Nurullah Çetin'in bu tasnifinden hareketle gözlemci anlatıcının, diğer adıyla üçüncü kişi anlatıcının, olayların ve kişilerin şahidi durumunda olduğu görülür. Yine buna göre, anlatılanları, tarafsız bir bakış açısıyla üçüncü bir gözden aktardığında nesnel bir tutum sergilenir. Anlatıcı, kişi ve olayların geçmişini, şimdiki ve gelecek durumunu bilen hâkim konumdan aktardığında ise tanrısal konumlu bakış açısı kazanır. Başka bir deyişle tanrısal konumlu anlatıcı “romanın bütününe, kişilerin ruh dünyalarına, zamanın öncesi, şimdisi ve sonrasına, uzayın her mekânına nüfuz eden soyut bir bilinçtir. O her şeyi bilir.” (Çetin, 2021: 110).

Özne anlatıcı ise karakterin kendisiyle özdeş kabul edilir. Kahraman anlatıcı olarak da tanımlanan özne anlatıcının konumu “içten bakış”tır. (Çetin, 2021: 13). Kahraman anlatıcının bu bakış açısı, olayların içinde konumlandırılmıştır. Bu tarz bir bakış açısında anlatımda samimi bir hava oluşturulurken diğer yandan bu bakış açısı, romanda gerçekliğin oluşturulmasına katkı sağlar (Kocakaplan, 2009: 62). Günlük, anıların kullanıldığı romanlarda bu bakış açısına sıklıkla rastlanmaktadır. Kahraman başından geçenleri, olayları kendi penceresinden izlenimleri açısından aktardığında özdeş özne; seçmeci, yargılayıcı bir gözle aktardığında ayrışmış özne olarak ifade edilir. Ayrışmış öznedeki kahraman anlatıcı, artık “daha olgunlaşmış, daha bilgili ve kültürlü” bir seviyededir. (Çetin, 2021: 115).

Romanda birden çok bakış açısı ve anlatıcının bulunduğu çoğul anlatıcı ise romana dinamizm katan, okurun ilgisini canlı tutan, “bir çeşni, bir renk veren” (Çetin, 2021: 115-116) bir bakış açısidir. Modern romanların işlenişinde daha çok kullanılan çoğul anlatıcı, “gösterme-anlatma ağırlıklı olarak sunulur.” (Tekin, 2020: 61). Yazar böyle bir anlatıcıyı kullanarak hem kendisinin hem de anlatıcının yetkinlik alanını genişletir.

1.2.2. Romanda Dil, Üslûp ve Anlatım

Edebî eser, malzemesi dil olan bir sanat ürünüdür. Edebî eserin yaratıcısı olan yazar, anlatmak istediklerini işlediği bir dil ile aktarır. Bu “muhtevanın en güzel ve en etkili bir biçimde sunulmasını üstlenmiş ve dil zevki imbiğinden sabırla damıtılarak elde edilmiş bir edebî dil” (Çetişli, 2021a: 89) olarak ifade edilir.

Dil, yazar için bir amaç olmanın ötesinde, mesajını iletmek için oluşturduğu estetik bir araçtır. Yazarın amacı niyetine uygun bir biçim yaratmaktır. Bu biçim Mehmet Tekin'in (2020: 174) de belirttiği üzere “kurgu, kompozisyon, hikâye yapısı, genel yapı gibi kavramlarla hedeflenen, konuya uygun bir biçim elde etmektir.” Romanın yapısını

oluşturmada kullanılan dil anlatıda, gerçek yaşamda kullanılan günlük dilden farklı olarak, işlenerek ele alınmaktadır. Bu konuda İsmail Çetişli şu açıklamayı yapar:

Dil/söz'ün edebîlik değeri kazanabilmesi; yani sanata dönüşebilmesi, onun doğal, sıradan bir malzeme olmaktan çıkartılıp sanatkârın eli, dili, zihni ve gönlünün yaratıcı yetenek ve değerleriyle sun'î bir güzellik objesine dönüştürülebilmesi ile mümkündür. İşte bu aşamada dil/söz itibârîleşir. Yani ondaki kelimeler, ibareler, cümlecikler, cümleler ve bunun üstündeki metin halkaları, metin tabakaları gibi dil unsurları açısından sıradan, alelâde veya doğal değil kurmacadır artık. (Çetişli, 2009: 371).

Yazarın eserinde kullandığı dil anlayışı; içinde yaşadığı döneme, eğitim ve kültür birikimine, aktaracağı içeriğe göre şekillenir. Bu konu beraberinde yazarın dil tercihinin başka bir uzantısı olan üslûp kavramını doğurmaktadır. Üslûp, yazarın ifadesini oluşturma şekli, iletisini sunma biçimi olarak adlandırılabilir. Richard M. Ohmann'ın deyimiyle “üslûp, bir eserde herhangi bir unsur kadar, anlamın bütününe açan bir anahtardır.” (Stevick, 2021: 212).

Anlaşıyor ki anlatım düzeyi, yazarın elinde şekillenen, sanat anlayışıyla yoğrulan; değişen, gelişen bir niteliğe sahiptir.

Anlatım teknikleri ise yazarın iletmek istediklerini uygun ve verimli bir biçimde ifade etmesine yardımcı olan unsurlardır. Romanın kendine ait kurgusal gerçekliğini oluşturan olay, kişiler, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı gibi birimlerin gerçekçi ve başarılı bir şekilde sunulabilmesi için yazarın anlatım tekniklerini etkili bir biçimde kullanması gerekmektedir (Çıkla, 2019: 32-33). Bir romanda yerinde kullanılan farklı farklı anlatım teknikleri, o romanın kendi içinde bütünsel bir güzelliğe ulaşmasına yardımcı olur. Başka bir ifadeyle “birden fazla anlatım tarzının bir metin içindeki sentezinden de sağlam ve estetik bir bütünlük” (Çetişli, 2021a: 112) ortaya çıkmaktadır. Aksi taktirde anlatım tekniklerinin eksikliği ya da etkili bir şekilde sunulamaması o eseri, kurgusallıktan uzaklaştırmaktadır. Zira “Romanda kullanılan anlatım tekniklerini çekip çıkarmak mümkün olsaydı roman, anında bir tarih, bir psikoloji veya sosyoloji kitabına dönüşebilirdi.” (Tekin, 2020:197). Bu durumda da yapısı gereği herhangi bir kurgusal metne ulaşamayacaktır.

Bir başka açıdan bakıldığında ise anlatım teknikleri, yazarın malzemesini işleme tavrını, tercihini; kısacası üslûbunu da ortaya koymaktadır. “Bu bakımdan anlatım tekniklerini incelemek, kurmaca eserin üslûbunu incelemek anlamına da gelir.” (Kocakaplan, 2009: 67).

Söz konusu olan anlatım teknikleri, tasvir, montaj, leitmotiv, bilinç akımı, diyalog, iç monolog, mektup, günlük, iç çözümleme, epigraf, isim sembolizasyonu, geriye dönüş-ileriye gidiş, anlatı içinde anlatı-iç anlatı, özetleme vb. olarak sıralanabilir.

Tasvir, yazarın sözcükler vasıtasıyla bir durumu, bir olayı, bir kişiyi veya bir mekânı

betimlemek için kullandığı bir tekniktir. Romancı tasviri, “tasvir edilecek şeyin karakteristik yönlerini dikkate alarak gerçekleştirir ve çizdiği, anlattığı şeyi ‘gerçekmiş gibi’ hissettirir.” (Tekin, 2020: 210). Bu sayede anlatılanlar, okurun zihninde ve hayal dünyasında canlanmış olur.

Mektup ve günlük, gerçek yaşamdaki kişilerin duygu ve düşüncelerini doğrudan dile getirdiği edebî türlerdir. Romanın kurgusal dünyasında ise anlatım tekniği olarak görev alırlar. Mektubun aynı zamanda bir iletişim yöntemi olması, romandaki haberleşmenin gerçekleşmesini de sağlamaktadır. Aşk, itiraf, gizli kalmış duygu ve düşüncelerden, olayların akışını değiştiren durumlardan hem roman kişileri hem de okuyucu haberdar olmuş olur (Kefeli, 2002). Romanda mektubun kullanılmasıyla “romanın macera ağırlıklı dokusu değişir, anonim karakterli kahramandan çok, beşerî yönü ağır basan bireyler” (Tekin, 2020: 236) ile karşılaşırız. Bu sayede romanın samimi ve gerçekçi yönü artırılmış olur. Ayrıca mektup türünün üslûbu açısından günlüğü hatırlatması, romanlarda bu iki türün birlikte ve iç içe kullanılmasına olanak sağlamıştır. Bu durumla ilgili Emel Kefeli’nin şu açıklamasını örnek vermek mümkündür:

Mektup-günlük (mektup-günce) insanın günlük yaşamında baktığı ama göremediği şeyleri gösterir. İnsanın hatıralarından silinen günler ve yıllardaki anılarda o zaman dikkat edilmemiş birçok küçük ayrıntı vardır ve bunlar hayatın temelini, özünü oluştururlar. Ancak bunları tespit etmek için anıların artık bulanıklaşmaya başladığı maziye bugünün gözleri ile bakmak gerekir. İşte günlük veya mektup-günce bu görevi üstlenmekte ve mazideki kıpırtıları, “küçük şeyleri” su üzerine çıkararak hayatı daha iyi anlamamıza yardım etmektedir. (Kefeli, 2002, 34).

Montaj ise romanın bütünlüğü içerisinde “sanatkârın başkasına ait anonim veya ferdi bir sözü (ibare, mısra, beyit, cümle, paragraf) -çeşitli sebeplerle- olduğu gibi eserine aktarmasıdır.” (Çetişli, 2021b: 134). Bu sayede montaj tekniği ile romana bir derinlik kazandırılırken romanda “çok katmanlılık” (Kocakaplan, 2009: 74) sağlanmış olur.

Leitmotiv, romandaki ana iletiyi destekler mahiyette kullanılan, tekrara dayanan bir anlatım tekniğidir. Buna göre, roman boyunca “kişilerin belli sözleri, davranışları tekrarlayışı onların anlatıcı tarafından çizilen kimlik ve kişilik portrelerini pekiştirici bir işlev üstlenir.” (Sazyek, 2023: 272). Romanın temasıyla yakından ilgili olan leitmotiv, “hikâyenin roman boyunca hep başka bir bağlam içinde defalarca dönüp gelen bir ögesi” (Eko, 2021: 85) olarak işlevsel bir anlam taşımaktadır.

Romanlarda diyaloglar yoluyla roman kişileri düşündüklerini ve hissettiklerini diğer roman kişilerine söz ile ifade ederler. Bir başka deyişle romandaki “konuşma çok büyük bir ölçüde diyalog hâlinde gerçekleşir. Diyalog en az iki insan arasında cereyan eden karşılıklı konuşmadır. Eğer konuşma eylemi, bir kişi tarafından, tek taraflı ve uzun bir biçimde

yapılıyorsa monolog ortaya çıkar.” (Çetişli, 2021b: 125). İç monolog ise roman kişisinin kendi kendine konuşmasına imkân tanır. Okuyucu bu sayede “kişilerin ruhsal durumlarını, suç, yalnızlık ve günahlarını, itiraflarını, beklentilerini, hayal kırıklıklarını, özlemlerini, tasavvur ve tahayyüllerini” (Çetişli, 2021b: 179) keşfedebilir.

Romandaki kişilerin duygularının ve ruh hâllerinin anlatıcı tarafından ortaya konulması olarak kabul edilen i çözümleme, “temelde insan gerçekliğini daha derinden yakalama ve onu bu yönüyle de okuyucuya takdim etme isteğinin bir sonucudur.” (Çetişli, 2021b: 129). Kişilerin ruh dünyasını ve psikolojisini tahlil eden anlatıcı, “bu teknikte figürün zihnine dışarıdan bakabilmekte, ilahi bir güçle ona rahatlıkla nüfuz edebilmektedir.” (Sazyek, 2023: 200).

Bilinç akışı tekniği kişilerin, zihnini ve duygularını bilebilme açısından i konuşma (monolog) gibi düşünölse de bilinç akışının i monologdan ayrıldığı en önemli özelliği, kişilerin içinde bulunduğu yoğun duygu durumunun etkisiyle konuşmasıdır (Çetin, 2021: 182-183). Bu durum ile ilgili Berna Moran şunları ifade eder:

Bilinç akımı da roman kişisinin kafasının içini okura doğrudan doğruya seyrettiren bir teknik. şu farkla ki i konuşma gramer bakımından düzgün, sentaks kurallarına uygun cümlelerle yapılan sessiz bir konuşmadır. Ve düşünceler arasında mantıksal bir bağ vardır. Bilinç akımında ise karakterin zihninden akıp giden düşüncelerde mantıksal bir bağ yoktur. Daha çok çağrışım ilkesine göre akarlar. Ayrıca gramer kuralları da gözetilmez. (Moran, 2009: 82).

Epigraf ise romandaki bölümleri tanımlayan “o bölüm içinden alıntı yapılarak veya o bölümün içeriğini en çarpıcı bir biçimde vermek üzere konulan kısa bir cümle, paragraf ya da manzum parça” (Çetişli, 2021b: 214) olarak adlandırılır. Romanın bölümlerinin içeriği hakkında tanıtıcı, sezdirici bir rol üstlenen epigraf, “bir koku” (Barthes, 2018: 14) olarak okuyucunun zihninde yer alır.

İsim sembolizasyonu tekniğinde ise roman kişilerine verilen adlar, roman kişisinin nitelikleriyle ilişkili olarak düşünölmektedir. Kişinin sunumunda işlevsel bir rolü olan isim sembolizasyonu ile ilgili şeyma Büyükkavas Kuran şunları ifade eder:

Roman kişilerine verilen adlar da roman kişisine bir varlık kazandırmaktan başka onun kişiliğini, karakter özelliklerini veya roman kişisi yoluyla ortaya konulmak istenen fikri simgeleme özelliği taşıyabilirler. Bazen kişiye ad olarak seçilen kelime, içerdiği mana bakımından kişinin sıfatı olabilmekte, bazen de kişinin romandaki işlevine, rolüne, macerasına işaret edebilmektedir. (Kuran, 2005: 149).

Anlatı içinde anlatı – iç anlatı tekniğinde ise “merkezi konumu işgal eden ve çıkış noktasını oluşturan bir ana olay (birinci düzey olay ya da çerçeve hikâye) vardır ve ona bağlı olarak uzayıp giden i içe geçmiş” (Çetin, 2021: 199) anlatılar mevcuttur. İ ve çerçeve hikâyenin amacı, “olayların belli bir kaynaktan öğrenildiği görüntüsü verilmesinden dolayı

inanılabilirliği artırmak, yazar ile anlatıcı arasında mesafe koymaktır.” (Tepebaşılı, 2019: 65).

Romanda anlatılan olayların tarihsel olarak sıralamasına farklı şekillerde yer verilebilmektedir. Bu açıdan yazar zamanın sunumunu, geriye dönüş ya da ileriye gidiş teknikleriyle düzenleyebilir. Romanda yer verilen “geriye dönüş tekniği, okuyucuda kişiler ve olayların geçmişi, öncesi ve başlangıcı hakkında beliren meraklarını giderici bir işleve sahiptir.” (Çetin, 2021: 193). Başka bir deyişle romanın şimdiki zamanından ayrılarak kahramanın veya bir olayın yakın ve uzak geçmişi hakkında okuru aydınlatmak için başvuru geriye dönüş, kimi durumda olay örgüsünde açıklanmayan düğümleri çözmek için de kullanılabilir (Tekin, 2020: 245-249). Ayrıca yazar, geçmişten şimdiki zamana ya da şimdiki zamandan gelecek zamana doğru ileriye gidiş tekniği ile gelecek için bazı sezgilerde bulunabilir ve bu durum ileriye gidiş olarak kabul edilir (Kocakaplan, 2009: 73). Yazar, “öncelikle estetik endişe, daha sonra etkileyici bir takdim, gerçeklik vurgusu, anlatıcının imkânları gibi çeşitli etkenleri” (Çetişli, 2021b: 97) göz önünde bulundurarak zamanı amacına uygun bir şekilde, bu tekniklerle tasarlamaktadır.

Romanın vaka zamanında, uzun bir sürece yayılan olayları kısa zamanda anlatma esasına dayanan özetleme tekniği, anlatımda ekonomi esasına dayanmaktadır (Çoraklı, 2022: 168). Bu teknik “yazara romandaki anlatma zamanını ayarlama imkânı verir. Gereksiz ayrıntılardan kurtarır.” (Kocakaplan, 2009: 72). Bu sayede romanın kurgusal yapısına katkı sağlanmış olur.

Anlatım teknikleri; yazarın romandaki anlatımını güçlendirerek içeriğin sunumunun zenginleşmesini sağlar.

1.2.3. Romanda Tema

Konu ve tema kavramları birbiriyle yakından ilgili, ama benzer olmayan iki terimdir. Edebî eserde konu-tema bağlantısını, Selçuk Çıkla şu şekilde açıklar:

Bir estetik metin yazarı, eserini yaratırken ‘şimdi konular evreninden bir konu seçeyim de yeni eserimi o konu üzerine bina edeyim.’ demez. Önce ya yaşadığı, hissettiği, düşündüğü özel bir fikri ya da şahit olduğu ya da haberini aldığı bir olay, duyduğu bir söz üzerine yine hissettiği, düşündüğü özel bir fikri işlemeye başlar. Yani edebî metinlerde önce tema şekillenir yazarın zihninde. (Çıkla, 2021:55).

Tema, böylece eserin bütününe yayılan duygu ve düşünce olarak karşımıza çıkarken genellikle tek bir sözcükle ifade edebileceğimiz kavramlardır. Aşk, umut, cesaret, yalnızlık gibi kavramlar “insanın insan olması bakımından yaşadığı ve tanıdığı ortak hâllerin” (Aktaş, 2011: 629) genel ifadeleri olarak düşünülebilir.

Kurgu elemanları ile belirginleşen tema için asıl önemli olan “temaların işlenişi,

anlatım teknikleri ve üsluptur.” (Enginün, 2021: 275) denilebilir.

II. BÖLÜM

2. SEMA SOYKAN'IN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

2.1. Hayatı

Sema Soykan, 4 Ağustos 1973 tarihinde Sinop'ta doğar. Babasının işi nedeniyle ilk, orta ve lise öğrenimini farklı şehirlerde tamamlar. Lisans eğitimini Çukurova Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı bölümünde, yüksek lisans eğitimini ise aynı üniversitenin yine Mimarlık bölümünde tamamlar. Yazar sonrasında kadın giyim sektöründe çalışmaya başlar ve aktif olarak yirmi yedi yıldır bu sektörde faaliyet göstermektedir. (Yurdakul, 2022).

Yazar; önceliğin kadın ve çocuklar olduğu çeşitli sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak görev alır. Görev aldığı sivil toplum kuruluşları ve aktif iş hayatı sayesinde birbirinden farklı sosyo-kültürel özelliğe sahip birçok insanın yaşamına tanık olur. İnsana, topluma, kültüre, tarihe ve bilgiye dair birçok şey, yazarın merakını cezbeder. Küçük yaşlardan itibaren öğrenmeye, bilgiye ve tarihe olan bu merakı, yazarı okumaya ve araştırma yapmaya yönlendirir. Sosyal medya hesabını hemen her gün aktif olarak kullanan yazar, bu platform üzerinden kültüre, tarihe, siyasete, topluma dair ilgi ile elde ettiği bilgilerini paylaşır. (Yurdakul, 2022). Yazar bu durumu “Öteki Şeylerin Tarihi” kitabının ön sözünde şu şekilde dile getirir:

İşte ben de aklım erdiğinden beri ‘neden, ne zaman, nasıl, nereden geliyor?’ sorularına cevap bulabilmek için o izleri sürmeye çalıştım ve bildiklerimi paylaşmayı vazife saydım. Teknolojinin ilerlemesiyle paylaşımlarımın dost meclislerinden sosyal platformlara taşınması, sizlerden gelen yorumların da motivasyonu, daha detaylı araştırmaya, araştırdıkça da paylaşmaya yöneltti. (Soykan, 2023: 5).

Yazar küçük yaşlardan itibaren başlayan okuma, yazma ve anlatma tutkusunu, ileri yaşlarda geçirdiği bir rahatsızlığın da getirdiği farkındalık sayesinde, bir şiir kitabı ve modern bir ansiklopediyi andıran sohbet kitabı ve incelememize konu olan üç farklı romanı ile ölümsüzleştirir.

2.2. Edebî Kişiliği

Sema Soykan, son dönem Türk edebiyatı yazarları arasında ilgiyle takip edilen bir yazardır. Yazar ile yaptığımız mülakattan edindiğimiz bilgilere göre yazar, onlu yaşlarında şiir ve öyküler kaleme alır. Eğitim ve iş hayatı nedeniyle yazmaya ara vermiş olsa da bu süreçte çeşitli dergilerde köşe yazıları ve sosyal medya platformunda araştırma yazıları

yazmaya devam eder. Yazarı yazmaya yönlendiren en önemli güç ise öncelikle merak ve paylaşma duygusudur. İlgi duymadan bilgi edinilmeyeceğine inanan yazarın ilgi ve merakının temelinde ise çocukluğunda babasıyla oynadığı oyunlar yatar. Yazar, bu oyunların onun sadece yazarlık serüveninde değil, iş hayatı dahil, yaşamın birçok alanında önemli katkısı olduğunu ifade eder:

Babamın birbiriyle alakası olmayan 5 kelime vermesi, mantıklı bir hikâye yaratmamı istemesiyle başlayan oyun, yaşamın ilerlemesiyle paralel, kelime sayısının artmasıyla devam etti. Bağlantılar zorlaştı, içine bilgi, etimoloji ve sonuna verilmesi gereken bir mesaj da eklendi. (Soykan, 2023: 8-9).

Yazar, eserlerini bilgiyi paylaşmak ve öğretici olmak amacıyla okura seslendiği bir kürsü olarak görür. Tezli roman olarak adlandırabileceğimiz bu romanlar, yazar tarafından yapılmış titiz ve kapsamlı araştırmaların ürünüdür. Her bir romanın yaklaşık iki yıl araştırma süreci olduğunu dile getiren yazar, romanda mesajına uygun olarak kullanacağı bilgileri, kurgu elemanları aracılığıyla ifade eder. Dolayısıyla buna uygun şekilde kullandığı dil de sade, açıklayıcı, seviyeli ve samimidir. Tarihi ve kültürel olayları eserlerinde görünür kılan yazar, eserlerinde merak ettirmek, sorgulatmak ve farklı bakış açılarından olayların irdelenmesi amacını gütmektedir (Soykan, 2023).

Yazar kurgusal yapının her bir unsurunu amacına uygun olarak kullanır. Romanlarında düzenlediği karakterler, genellikle ideal karakterlerdir. Yazar, kadın karakterlerin ağırlıkta olduğu bu romanlarında, bir sorumluluk ve görev içerisinde eylemde bulunan, kalabalık bir kişi kadrosu düzenlemiştir. Bununla ilgili olarak yazar, bir röportajında şunları söylemektedir:

Daha fazla bilgi verebilmek, akıcı ve merak uyandırabilmek için kurguları çok karakter üzerinden yapıyorum. Aslında her karakter benim için nevi bir sözcü...
(...)

KEŞKE, 500 sayfa. Konuyu özetlemek hakikaten çok zor. Altı karakter üzerinden dolu dolu tarih ve bilgi vermek amaçlı kurgulandı. Ve tabii ki muhteşem bir aşk eşliğinde. (Yıldız, 2021).

Sema Soykan; hikâye etme ve anlatma becerisini, duyarlı olduğu tarihî, sosyal ve kültürel unsurlarla harmanlayarak okura sunan bir yazar olarak karşımıza çıkar.

2.3. Eserleri

Sema Soykan, çeşitli dergiler ve sosyal medyada yazdığı yazılar haricinde okurun karşısına ilk olarak 2014 yılında şiir kitabıyla çıkmıştır. Daha sonra ilk romanını 2016 yılında kaleme almış ve bu tarihten günümüze değin roman yazmaya devam etmiştir. 2022 yılında ilk romanını düzenleyerek son romanını oluşturmuştur. Yazar, ayrıca 2023 yılında modern bir ansiklopediyi andıran farklı türde bir sohbet kitabını okuyucuyla buluşturmuştur.

2.3.1. Romanları

2.3.1.1. Aşk Her Kadına Yakışır

“Aşk Her Kadına Yakışır”, Sema Soykan’ın şiir kitabı olan “Aşka Dair”den sonra yayımladığı ikinci kitabıdır. Bu kitap aynı zamanda yazarın ilk romanıdır. Romanın ilk basımı Nisan 2016’da Mona Kitap tarafından yapılmıştır. Eser üç yüz doksan beş sayfa ve otuz bölümden oluşmaktadır. Yazar, bu romanını kurguda değişiklik yapmadan içine tarihi ve toplumsal bilgiler ekleyip düzenleyerek Mart 2022’de “Kilit Taşı” adıyla yeniden yayımlamıştır. Çalışmamızda bu roman, “Kilit Taşı” adıyla, yenilenen hâliyle ele alınmıştır.

2.3.1.2. Adsız Roman

“Adsız Roman”, Sema Soykan’ın yayımladığı üçüncü kitabıdır ve aynı zamanda ikinci romanıdır. Romanın ilk basımı Kasım 2018’de Alfa Yayıncılık tarafından yapılmıştır. Roman, içinde başka bir romanı da barındıran çerçeve hikâye tekniği ile oluşturulmuş, üç yüz on beş sayfadır ve romanın sonunda kaynakçaya yer verilmiştir. Romanda, 1864 Çerkes sürgünü ve soykırımı, tarihi gerçeklik ve kurguyla harmanlanarak okura sunulmuştur. Yazarın katıldığı bir söyleşide dile getirdiği üzere kendisinin Çerkes kökenli olması, bu romanda işlenen gerçekleri kaleme almasında teşvik edici bir unsur olmuştur. (Erdoğan, 2021).

2.3.1.3. Keşke

“Keşke”, Sema Soykan’ın yayımladığı dördüncü kitabıdır ve aynı zamanda üçüncü romanıdır. Romanın ilk basımı Şubat 2021’de Alfa Yayıncılık tarafından yapılmıştır. Roman beş yüz sayfadan oluşmuş ve romanın sonunda kaynakçaya yer verilmiştir. Yazar, romanı on beş ana bölüme ayırarak düzenlemiştir. Roman, 1940 ile 1983 yılları arasında yaşanan siyasi, toplumsal ve kültürel olayları; Köy Enstitülerinde verilen eğitimin önemini, üretmenin gücünü kurgu üzerinden sunar. Yazar katıldığı bir söyleşide ifade ettiği üzere “bir Köy Enstitüsü romanı yazarak Yapı Enstitüsü mezunu olan babasının manevi vasiyetini yerine getirmiş bulunmakta”dır. (Erdoğan, 2021).

2.3.1.4. Kilit Taşı

“Kilit Taşı”, Sema Soykan’ın yayımladığı beşinci kitabıdır ve aynı zamanda dördüncü ve son romanıdır. Bu roman, yazarın ilk romanı olan “Aşk Her Kadına Yakışır”ın tarihî

bilgiler eklenerek düzenlenip yeniden okuyucuyla buluşmuş hâlidir. Çalışmamızda “Kilit Taşı” romanı ele alınmıştır. Romanın ilk basımı Mart 2022’de Alfa Yayıncılık tarafından yapılmıştır. Roman üç yüz doksan altı sayfadan oluşmuş ve romanın sonunda kaynakçaya yer verilmiştir. Yazar eseri numaralandırmadan içerik ile ilgili olacak şekilde bölümlere başlık koymuştur. Roman, üç kadının yaşam öykülerinden yola çıkarak kesişen hayatları, aşkı, töreyi, cesareti ve dayanışmayı anlatan bir eserdir. Kadının toplumdaki yeri ve önemine dair mesajları içeren kitap için “Bir kadın dayanışması romanıdır.” denilebilir.

2.3.2. Diğer Eserleri

2.3.2.1. Aşka Dair

“Aşka Dair”, Sema Soykan’ın yayımladığı ilk eseri ve şiir kitabıdır. İki yüz on altı sayfadan oluşan kitabın ilk baskısı 2014 yılında Avrupa Yakası Yayıncılık tarafından yapılmıştır. Kitap toplamda yüz altmış beş şiir ve dokuz bölümden oluşmaktadır. Yazar ile yaptığımız mülakattan elde ettiğimiz bilgilere göre yazar şiir kitabını, “rahatsızlık geçirdiği dönemde kendini oyalamak ve çok sevdiği edebiyatla uzun zaman sonra yeniden meşgul olmak” amacıyla yazdığını söyler. Bir kalem tecrübesi olarak yazarın ilk kitabı olan “Aşka Dair”, yazarın ruh ve zihin dünyasını içtenlikle dile getirdiği serbest şiirlerden oluşmaktadır.

2.3.2.2. Öteki Şeylerin Tarihi

“Öteki Şeylerin Tarihi”, Sema Soykan’ın yayımladığı son kitabıdır. Eserin birinci baskısı Nisan 2023’te Alfa Yayıncılık tarafından yapılmıştır. Eser üç yüz dokuz sayfadır ve romanın sonunda kaynakçaya yer verilmiştir. Sema Soykan, bu kitapta farklı bir tür denemiştir. Bilgiye olan merakıyla uzun yıllardır sürdürdüğü araştırmalarını bu kitapta toplamıştır. Tarih, kültür, etimoloji, atasözleri, deyimler ve galat-ı meşhurlara ait bilgiler okurla sohbet ediyormuşçasına açıklanmıştır. Eser, içerdiği bilgiler ve sunuluş tarzı ile samimi bir ansiklopediye benzetilebilir.

III. BÖLÜM

3. SEMA SOYKAN'IN ROMANLARINDA KURGUSAL VE TEMATİK YAPI

3.1. Sema Soykan'ın Romanlarında Yapı Unsurları

3.1.1. Adsız Roman

3.1.1.1. İsim-İçerik İlişkisi

“Adsız Roman”; Çerkes halkının yaşamına, kültürüne, tarihine ışık tutan, ayrıntılı bir araştırmanın ürünüdür. Çerkeslerin yurtlarından, Kuzey Kafkasya’dan sürgün edilmesi ve soykırıma uğraması; anlatı dünyasının kurmaca gerçekliğinde yeniden şekillenmiştir. 19. yüzyılda yaşanmış olan tarihi olaylar, kurmaca karakterler Janset, Jankat, Elbruz etrafında yeniden kurgulanarak 21. yüzyılda Janset’in altıncı kuşaktan torunu olan Neri’nin yaşamı ile iç içe aktarılmıştır.

Neri’nin anneanesi olan Neriman Hanım; Çerkes atalarının kültürlerini, yaşamlarını, maruz kaldıkları sürgünü, aşk ve vefa üzerinden kurgulayarak gizlice bir roman yazar. Neriman Hanım romanına ad vermez; geçici olarak “Adsız Roman” başlığını kullanır ve ona torunu Neri’nin bulup ad vermesini ister. İleride okunması için romanı porselen bir küpün içine saklar. Neri’nin satmakta olduğu porselen küpün kırılıp içinden çeşitli notların ve “Adsız Roman”ın ortaya çıkmasıyla incelememize konu olan “Adsız Roman”ın da anlatı düzeyi oluşur. Ele aldığımız roman, içinde kurgusal karakter olan anneanne Neriman Hanım’ın yazdığı romanı içerir. Sema Soykan’ın romanında aynı ismi kullanmasının nedenini, eserin son sayfalarında kurgusal karakter olan Neri’nin şu düşünceleri açıklamaktadır:

Jankat dese Elbruz’a, Elbruz dese Jankat’a haksızlık edeceğini düşündü. Tıpkı aşk ve vefa arasında seçim yapmak gibiydi. Yapamadı. Göç ile soykırım arasında gitti geldi. Tarih göç diye ansa da okuyan, yaşayan, soykırımın anlam içeriğini bilen herkes için soykırım olduğu o kadar açıktı ki... Adı konmamış diğer soykırımlar dolandı zihninde... Belki de anneanesi de bunları bildiği için koymamıştı adını. ‘Adsız Roman’ adının aslında pek çok ad barındırdığını düşündü o an.

‘Bence en güzel adı anneannem zaten koymuş’ dedi. (Soykan, 2021a: 310).

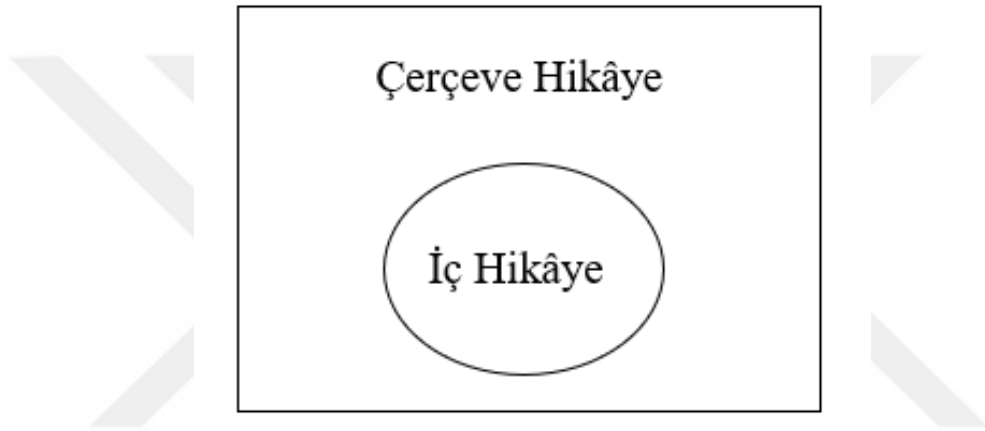
Kısaca yazar, Çerkes sürgünü ve soykırımını anlatmak isteyerek buna kurmaca olaylar ve kişiler üzerinden yeniden dikkat çekmiştir.

3.1.1.2. Olay Örgüsü

Sema Soykan'ın kaleme aldığı “Adsız Roman”, kurgusunda iki ayrı olay örgüsünü barındırmaktadır. Anlatının kurgusal düzeyinde iç içe geçmiş, “helezonik bir görünüm” (Çetişli, 2021: 86) oluşturan bu iki olay örgüsü, çerçeve ve iç hikâyeden meydana gelmektedir. Yazarın iletisine ve estetik anlayışına göre şekillenen bu öyküler, birbirinden bağımsız gibi görünen ama bir noktada kesişen bağlara sahiptir.

İç içe geçmiş bu hikâyelerin kurgusal düzeyi, bir şema ile şöyle gösterilebilir:

Şekil 1. Kurgusal Düzeyde Çerçeve ve İç Hikâye

İki farklı olay örgüsünün bulunduğu “Adsız Roman”da buna bağlı olarak birbirinden bağımsız kişiler kadrosu, zaman, mekân, anlatıcı da söz konusudur. İç hikâyenin tamamlanmış ve bitmiş oluşu, çerçeve hikâyenin başlangıcını ve bitişini etkilemiştir. Çerçeve hikâyenin başkışisi olan Neri'nin yaşadığı olay örgüsü, iç hikâyeyi öğrenmesi, yani anneannesi Neriman Hanım'ın yazdığı “Adsız Roman” ile karşılaşmasıyla şekillenmiştir denilebilir. Her iki anlatı düzeyinde de olay örgüsünü birimlere ayırmadan önce çerçeve ve iç hikâyenin hususi özelliklerini şu şekil ile görselleştirmek mümkündür:

Şekil 2. “Adsız Roman”ın Kurgusal Düzeyde Çerçeve ve İç Hikâye Bölümleri

Çerçeve Hikâye → Neri'nin olay örgüsü Neri'nin dedesinin zoruyla sürgün edildiği İsviçre'den 12 yıl sonra İstanbul'a dedesiyle hesaplaşmak için dönmesiyle başlar. Anneannesi Neriman Yılmaz Parker'den yadigâr porselen küpü satmak üzereyken Neri, porselen küpte anneannesinin yazdığı “Adsız Roman”ı bulur ve okumaya başlar. 15 bölümden oluşur, bölümler epigraflıdır. 1. On İki Yıl Sonra İstanbul 2. Neri'nin Yaşan Öyküsü 3. Sürgün 4. 1864 – Tarihe Yolculuk 5. İlk Satırlar 6. Kurtarıcı 7. Suphi-Selma Doğan Ailesi 8. Sabır 9. Bahane, Bulmak İsteyen İçin Vardır 10. Kuşku 11. Cesaret Korkudan Gelir 12. Hesaplaşma 13. Rüya 14. Plan 15. Adsız Roman	İç Hikâye → Janset'in olay örgüsü Yazar, kurmaca yazar olan Neriman Yılmaz Parker. Romanın adı: Adsız Roman Neriman Hanım, büyük büyük annesi Janset'in ve atalarının Kuzey Kafkasya'dan Osmanlıya sürgün edilmesini, tarihi gerçekliklerle harmanlayarak kurgulamıştır. Geleceğe miras bir roman bırakmıştır. Başkışı Janset, Elbruz ve Jankat'ın üzerinden olay örgüsü başlamış, şekillenmiş ve tamamlanmıştır. 14 bölümden oluşur, epigraflıdır. 1. Hamuçka Köyü 2. Hanuko Ahmet 3. Alkas'ın Dilinden Jankat 4. Epieğu Köyü 5. Hacı İbrahim Ağa Kızı Setenay 6. Yürekte Sevene Bahane Gerekti Unutmak İçin 7. Sükûnetle Bekleyiş 8. Her Seçiş Bir Vazgeçştir 9. Liman ve Yolculuk 10. 1864 Mart Sonu 11. Sinop'ta Başlayan Yeni Hayat 12. Jankat 13. Evlilik Rüyası 14. Karar
---	---

İncelememize konu olan, Sema Soykan'ın yazdığı “Adsız Roman”da, toplamda 15 bölüm çerçeve hikâyeyi oluşturmaktadır. Romanda her bölüm, bölüm içeriğini tanıtıcı bir başlık içermektedir. Sema Soykan'ın kurguladığı, iç hikâyenin kurmaca yazarı olan Neriman Yılmaz Parker'in kaleme aldığı “Adsız Roman” ise 14 bölümden oluşmaktadır. Bu 14 bölüm, çerçeve hikâyenin içine beşinci bölümden itibaren peyderpey yerleştirilmiştir.

“Adsız Roman”da entrik yapıyı oluşturan değerler düzlemi “KORA” (Korkmaz, 2015: 103) şeması olarak Tablo 1 ile gösterilmiştir.

Tablo 1. “Adsız Roman” Kora Şeması

	Ülkü Değerler (Tematik)	Karşı Değerler
Kişiler Düzeyinde	Neri, Neriman Yılmaz Parker, Bahar Hanım, Suphi Doğan, Aras, Janset, Jankat, Elbruz, Nenof Anne, Hanuko Ahmet, Zahret Hala, Yaşar, Alkas	Suat Parker, Turgay Rus Komutan Vladimir, Setenay
Kavramlar Düzeyinde	Umut, Dayanışma, Aşk, Anne Sevgisi, Sabır, Cesaret, Yiğitlik, Kavuşma	Savaş, Sürgün, Soykırım, Öfke, Ayrılık
Simgeler Düzeyinde	Porselen küp, Çerkes kaması, Janset'in kolyesi, Suphi Doğan'ın evi, İstanbul, Seferihisar, Osmanlı Devleti'nin Karadeniz kıyıları, Zahret Hala'nın evi, Kuzu, Umut köyü-Guğ	İsviçre, Suat Parker'in evi, Polonezköy, Tuapse Limanı, Hamuçka köyü, Kuzey Kafkasya

Yukarıdaki tabloda yer alan ülkü değerler ve karşı değerler, romandaki olayların oluşumunu ve anlatının gelişimini sağlamıştır.

Çerçeve Anlatı:

“Adsız Roman”ın çerçeve hikâyesi, dedesi ile hesaplaşmak için uzun zaman sonra İstanbul'a dönen Neri'nin, aile yadigarı olan porselen küpün içinde anneannesi Neriman Yılmaz Parker'in “Adsız Roman”ını bulmasını ve bunu okumasını içerir.

1. Bölüm “On İki Yıl Sonra İstanbul”

Başlangıcı kesin belli olmayan bir tarihten tam on iki yıl sonra, başkişi Neri'nin sürgün gittiği İsviçre'den İstanbul'a dönüşüyle bölüme başlangıç yapılır. Aylardan Şubat'tır. Neri bir haftadır İstanbul'dadır. Anne ve babasını kaybeden Neri, kendisini on iki yıl önce

İsviçre'ye gönderen dedesi Suat Paker ile hesaplaşmak için İstanbul'a dönmüştür. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Neri'nin İstanbul ile dertleşmesi
- Neri'nin çocukluğunda annesiyle birlikte geldiği Suphi Doğan'ın antikacı dükkanına gelmesi ve anneannesinden yadigâr porselen küpü satmak istemesi
- Neri'nin antikacıda, Suphi Doğan'ı bulamaması ve Suphi Doğan'ın oğlu Aras ile yıllar sonra yeniden karşılaşması
- Neri'nin aile yadigârı, anneannesinden kalma porselen küpü satmak istemesi
- Antikacı Suphi Doğan'ın dükkâna gelmesi ve Neri'nin kim olduğunu anlaması ama bunu belli etmemesi
- Suphi Doğan'ın porselen küpü kırması ve içinden notlarla birlikte bir romanın çıkması
- Suphi Doğan'ın romanı okumak için alması
- Suphi Doğan'ın oğlu Aras'a porselen küpün parasını vermesi ve Aras'ın Neri ile buluşmak için Agora Meyhanesi'ne gelmesi
- Aras'ın Neri'ye küpün içinden çıkan kağıtlardan söz etmesi ve Neri'nin şaşırması
- Aras ve Neri'nin duygusal olarak birbirinden etkilenmesi
- Aras ve Neri'nin küpün içinden çıkan eski dilde yazılmış olan kağıtları tercüme ettirmek için sözleşmesi

2. Bölüm “Neri'nin Yaşam Öyküsü”

Bu bölümde Neri hakkında hiçbir şey bilmeyen Aras, Neri'nin kim olduğunu sorgular. Dedesi Suat Paker'den habersizce İstanbul'a dönen Neri, nüfuzlu dedesinden gizlenmek için evinin olduğu mahallede Serap takma adını kullanır ve komşularına oyuncu olduğunu söyler. Neri'yi takip eden Aras'ın çelişkili ve meraklı düşünceleri, Neri'nin kendi yaşam öyküsünü anlatmasını sağlar. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Neri ve Aras'ın Beyoğlu'nda buluştuktan sonra Neri'nin Nişantaşı'ndaki yeni evine gitmeleri
- Neri'nin kendi hayatına dair önemli olayları Aras'a anlatması
- Neri'nin kendi ailesi hakkında; dedesi Suat, anneanesi Neriman, annesi Bahar, babası ve düşmanları Turgay hakkında Aras'ı bilgilendirmesi
- Neri'nin içini döktükçe kendini daha güvende hissetmesi
- Neri'nin porselen küpün içinden çıkan yazıları merak etmesi ve tercüme ettirmek

istemesi

3. Bölüm “Sürgün”

Aras, porselen küpün içinden çıkan yazıların bir kısmını tercüme ettirmek için onları, çevirmen Yenal Bey’e verir. Bu arada porselen küpten çıkan romanı alıp herkesten önce okuyan antikacı Suphi Doğan, oğlu Aras’ı roman içeriği ile bilgilendirir. Romanın Kuzey Kafkasya’dan Osmanlı topraklarına sürgün edilen Çerkeslerin yaşadığı acıları ve Janset-Jankat-Elbruz üçgeninde yaşanan duygu yüklü bir aşk hikâyesini konu edindiğini söyler. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Neri’nin kendi yaşam öyküsünün devamını Aras’a anlatması
- Neri’nin lise ve üniversite yıllarını geçirdiği, sürgün olarak kabul ettiği İsviçre’den söz etmesi
- Neri ve Aras arasında aşkın ilk kıvılcımlarının belirmesi

4. Bölüm “1864-Tarihe Yolculuk”

Türkiye’de olmadığı yıllarda İstanbul’u çok özleyen Neri, Aras ile küçük bir İstanbul gezisi yapar. Bu arada Aras, küpten çıkan yazıları tercüme ettirmiştir. Babası Suphi Doğan’dan teslim aldığı roman ile yazıları Neri’ye vermek ister. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Neri’nin evine gelen Aras’ın yazıları ve romanı Neri’ye teslim etmesi
- Neri’nin anneannesi Neriman’ın kendisine ithaf ettiği ve adını koymadığı “Adsız Roman” ın ilk satırlarını okumaya başlaması

5. Bölüm “İlk Satırlar”

Bu bölümde Neri’nin “Adsız Roman”ı okumaya başlaması söz konusudur. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- “Adsız Roman”ın ilk satırlarını okuyan Neri’nin okuduklarından âdeta kendi yaşamışçasına etkilenmesi
- Neri’nin “Adsız Roman”ı okuma sürecine dahil olan Aras’ın Neri ile yakınlık kurması

6. Bölüm “Kurtarıcı”

Bu bölümde Neri’nin kendisini korumak isteyen Suphi Doğan’ın evine gitmesi yer almaktadır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Antikacı Suphi Doğan’ın oğlu Aras’ı arayıp Neri’nin tehlikede olabileceğini söylemesi
- Suphi Doğan’ın Neri’yi evine davet etmesi
- Neri’nin Suphi Doğan ailesinin evine gitmeyi kabul etmesi

7. Bölüm “Suphi-Selma Doğan Ailesi”

Bu bölümde Neri uzun zaman sonra kendini değerli ve mutlu hisseder. Evinde konakladığı Suphi Doğan ise Neri’ye Çerkes tarihi ile alakalı bilgiler verir. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Neri’nin Suphi ve karısı Selma Doğan’ın evine misafir olması
- Neri’nin okuduğu “Adsız Roman”dan merakı üzerine, Suphi Doğan ve Aras’ın Çerkes tarihi, gelenekleri ve değerleri hakkında bilgi vermesi
- Neri’nin on iki yıl sonra ilk kez kendini güvende ve huzurlu hissetmesi
- Neri’nin “Adsız Roman”ı okumaya devam etmesi

8. Bölüm “Sabır”

Bu bölümde Suphi ve Selma Doğan, Neri’ye atalarının gelenek ve göreneklerini hatırlatır. Neri de okuduğu romanın tesiriyle kendini Kuzey Kafkasya’da gibi hisseder. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Suphi Doğan’ın Neri’ye üç yüz yıl süren Kafkasya-Rus savaşından söz etmesi
- Suphi ve Selma Doğan’ın evinde kalan Neri’nin, “Adsız Roman”ı okumaya devam etmesi
- Suphi ve Selma’nın, Çerkes dostlarından öğrendikleri kadarıyla Neri’yi Çerkes âdetlerine göre misafir etmesi
- Neri’nin Janset ile empati kurması

9. Bölüm “Bahane, Bulmak İsteyen İçin Vardır”

Bu bölümde Neri ve Aras arasında yaşama dair bir konuşma gerçekleşir. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Neri ve Aras’ın sabır, bekleyiş ve bahane bulmak üzere sohbet etmesi
- Dedesine ve yaşadıklarına karşı öfkeli olan Neri’nin “Adsız Roman”ın yedinci bölümünü okumaya başlaması

10. Bölüm “Kuşku”

Bu bölüm sadece Neri’nin aklındaki şüpheleri açığa kavuşturmak istemesini anlatmaktadır:

- Neri’nin aklındaki kuşkuları gidermek için plan yapması

11. Bölüm “Cesaret Korkudan Gelir”

Bu bölüm Suphi Doğan’ın, Neri’ye Kafkasya’nın öneminden ve Kuzey Kafkasya halklarının siyasi, sosyal ve ekonomik durumlarından söz etmesini içermektedir.

12. Bölüm “Hesaplaşma”

Neri, Aras’ın cep telefonunda kendi dedesi Suat Parker’in telefon numarasının kayıtlı olduğunu görür. Dedesi ile Aras’ın iş birliği yaptığından şüphe duyar. Aras ve Neri yaşananlar hakkında açıkça konuşur. Turgay’ın zamanında anneannesi Neriman Hanım’a âşık olduğunu söyleyen Neri, dedesi ve Turgay arasındaki rekabetin kendi ailesinin sonunu getirdiğini söyler. Anne ve babasının ölümüne Turgay sebep olmuştur. Turgay epilepsi hastasıdır, kontrollü davranışlarda bulunmamaktadır. Suat’ın ailesinden tek bir canlı bırakmamaya yemin etmiştir. Dede Suat da torunu Neri’yi koruma adına onu, Neri için sürgün yeri olan İsviçre’ye göndermiştir. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Neri’nin güvenini kazanan Aras’ın her durumda Neri’nin yanında olması
- Neri’nin annesi Bahar Hanım’ın yaşadığını düşünmesi
- Neri’nin romanı okudukça yaşadıklarının bir anlamı olduğunu düşünmesi
- Neri’nin romanın en merak ettiği bölümünü okumak için odasına çekilmesi

13. Bölüm “Rüya”

Bu bölüm Neri’nin, Jankat’ın yaşam öyküsünü, aşkını, yığıtliğini okuyarak kendini çıkmazda hissetmesini içermektedir.

14. Bölüm “Plan”

Bu bölümde annesi Bahar Hanım’ın yaşadığını hisseden Neri bir plan yapar. Planına yardımcı olması için Aras’tan yardım ister. Neri’nin fikri olan, Neri’nin sözde kanser olduğu yalanına Aras da dahil olur. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Aras’ın babası Suphi Doğan’a Neri’nin kanser olduğunu söylemesi
- Suphi Doğan’ın dede Suat Parker’e Neri’nin kanser olduğunu söylemesi ve dedenin fenalaşması
- Dede Suat Parker’in Seferihisar’a doğru yola çıkması
- Neri, Aras ve Suphi Doğan’ın Seferihisar’a gitmesi
- Neri ve Aras’ın dedesinin çiftlik evine gelmesi, Suphi Doğan’ın ise Turgay tehlikesinin peşine düşmesi
- Neri’nin şüphelerinin doğru çıkması ve Neri ile annesi Bahar Hanım’ın kavuşması
- Neri’nin annesinin felçli kalmasından ve bunca zamandır ayrı olmasından dolayı öfke duyması
- Turgay tehlikesini ortadan kaldıran Suphi Doğan’ın çiftlik evine gelmesi
- Suphi Doğan’ın porselen küpte bulduğu Bahar Hanım’ın mektubunu Neri’ye vermesi
- Annesinin pişmanlıklarını, özlemini, beyin travmasının etkilerini okuyan Neri’nin hem mutluluktan hem de özleminden ağlaması
- Suphi Doğan’ın Turgay’ın yüzme bilmediği için öldüğünü söylemesi
- Neri’nin on iki yıl sonra ilk kez kendini güvende hissetmesi

15. Bölüm “Adsız Roman”

Bu son bölümü, Neri’nin isteği üzerine Aras kendisine sesli bir şekilde okur. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Okuduklarından etkilenen ve “Adsız Roman”ın mutlu sonundan memnun olan Aras ve Neri’nin birbirlerine olan aşklarını itiraf etmesi
- Aras’ın Neri’ye evlilik teklifi etmesi ve Neri’nin teklifi kabul etmesi
- Neri’nin Aras’a Çerkes kamasını; Aras’ın Neri’ye porselen küpten çıkan Janset’in kolyesini hediye etmesi
- Tüm bu olaylara şahitlik eden Suphi Doğan, Suat Parker ve Bahar Hanım’ın mutlu olması

- Dede Suat Parker'in tüm bunlara sebep olduğu için Neriman Hanım'ın manevi ruhundan da özür dilemesi
- Neri'nin anneannesi Neriman Yılmaz Parker'in yazdığı "Adsız Roman"ı yayınlamak istemesi ve romanın adını değiştirmemesi

Neri, "Adsız Roman"ın içinde yer alan Sinemis'in öyküsünün devamını, son olarak çevrilen mektuplardan öğrenir. İleride belki anneannesi Neriman Hanım gibi Neri'nin de roman yazma isteğiyle, aslında yazar Sema Soykan'ın ileride bu konuyu başka bir kitapta işleyeceğine dair bir sezdirmeyle olay örgüsünün tüm katmanları tamamlanır.

İç Anlatı:

İç hikâyede olay örgüsünün sunumu, Neri'nin bu romanı okuması üzerinden tanrısal bakış açısıyla gerçekleştirilmektedir. İç hikâyede yer alan "Adsız Roman", Kuzey Kafkasya'da yaşayan Çerkeslerin 1864 yılında Ruslarla olan savaşını ve bu ortamda yaşadıklarını anlatmaktadır.

Bölüm 1 – Hamuçka Köyü

Yıl 1864 ve aylardan Şubat'tır. Kuzey Kafkasya'da yaşayan Çerkeslerin vatani, Rus birliklerinin işgali altındadır. Çerkesler, yurtlarını terk etmek zorunda kalırlar. Bir grup, Karadeniz limanlarına akın akın gelerek başka memleketlere göçmek için canhıraş bir mücadele içindeyken bir taraf da yurtları için savaşmaktadır. Hem göçün hem de savaşın acı yüzü aktarılmaktadır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Elbruz'un Hamuçka köyüne gelerek telaşla Janset'i araması
- Evinde Rus askerlerinin saldırısına uğrayıp Rus komutanı öldüren Janset'in, arkadaşı Elbruz tarafından bulunması
- Elbruz'un Janset'i ateşe verilmiş köyden bir an önce çıkarmak için çaba göstermesi
- Janset'in nişanlısı Jankat tarafından kendine hediye edilen atı Tulij'i yanında götürmek istemesi
- Tulij'e bakacak imkânı olmayan Janset'in mecbur ve acı dolu kararıyla Elbruz'a Tulij'i öldürtmesi
- Janset'in Rus komutanın elinden kurtardığı, nişanlısı Jankat'a hediyesi olan Çerkes kamayı yanına alması
- Janset ve Elbruz'un köyden uzaklaşması

Bölüm 2 – Hanuko Ahmet

Janset ve Elbruz hem Janset'in annesi Nenof ile buluşmak hem de Tuapse Limanı'na varmak için zorlu ve tehlikeli yollar kat ederler. Geçtikleri her yol göçün, soykırımın acı izlerini taşımaktadır. Yollarda açlık, soğuk ve kimsesizlikle mücadele eden insanlara rastlarlar. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Janset ve Elbruz'un yolda, geceyi geçirmek için bir ağıla sığınması
- Janset'in, nişanlısı Jankat'ın nerede olduğunu merak etmesi
- Janset ve Elbruz'un geceyi geçirdikleri yerde Hanuko Ahmet ile karşılaşması
- Dermanı tükenen Janset'in Elbruz ile birlikte Hanuko Ahmet'in yönlendirmesiyle Zahret Hala'nın evine sığınması

Bölüm 3 – Alkas'ın Dilinden Jankat

Janset ve Elbruz, Tanrı misafiri olarak Zahret Hala'nın evine gelir. İkisi de yorgun düşmüştür. Zahret Hala, anaç tavrıyla karşılar; yemek, yatak hazırlar. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Janset ve Elbruz'un konakladıkları odada yaralı yatan Alkas ile tanışması
- Alkas'ın Janset'in elindeki Jankat'a ait olan Çerkes kamasını tanıması
- Janset'in ısrarıyla Alkas'ın Jankat ile ilgili bildiklerini anlatması
- Alkas'ın anlattıkları arasında Jankat'ın yanında bir kız da gördüğünü söylemesi
- Janset'in Jankat'ın nerede olduğunu iyice merak etmesi ve Jankat'ı kıskanması

Bölüm 4 – Epieğu Köyü

Zahret Hala, Janset ve Elbruz'a çevreyi tanıtmak için onları civardaki başka bir eve götürür. Bu ev yaralı bakımevi ve cephan imalatının yapıldığı yer olarak kullanılmaktadır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Janset'in gittikleri evde büyüleyici güzellikte bir kız ile tanışması
- Genç kızın Janset'i gıyaben tanıyor olması
- Janset'in adını bile bilmediği kızın kim olduğunu öğrenemeden gittikleri evden ayrılması
- Janset'in savaşta görev alan nişanlısı Jankat'ı, Zahret Hala ve diğerlerinin tanıdığına inanması
- Jankat'ın gelmesini beklemekten yorulan Janset'e, Elbruz'un umut ve sabır telkin

etmesi

Bölüm 5 – Hacı İbrahim Ağa Kızı Setenay

Bu bölümde Janset, Jankat'ın nerede olduğu ile ilgili etrafındakilerden bilgi almak ister. Janset, Setenay'ı kıskanır ve Jankat'ı merak eder. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Alkas'ın Janset'e Jankat ile ilgili bildiklerini ve onunla yaşadıklarını anlatması
- Alkas'ın anlattıklarında geçen Setenay isminin Janset'i kıskançlığa sürüklemesi
- Janset'in Jankat ve Setenay'ın ilişkisini ve onların nerede olduklarını merak etmesi
- Zahret Hala'nın Janset'e merak ettiği ne varsa Hanuko Ahmet'e sorması gerektiğini söylemesi

Bölüm 6 – Yürekten Sevene Bahane Gerekti Unutmak İçin

Bu bölümde Janset, merak edip aradığı Jankat'tan haber alır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Jankat'ı tanıyan Hanuko Ahmet'in Jankat ile ilgili yaşadıklarını ve duyduklarını Janset'e anlatması
- Jankat'ın Hanuko Ahmet'e emanet ettiği mektupları, onların sahibi olan Janset'e teslim etmesi
- Janset'in Jankat'tan gelen sevgi ve umut dolu mektubu okuması

Bölüm 7 – Sükûnetle Bekleyiş

Bu bölümde Janset, Jankat'ın kendisine döneceği günü sakince bekler. Bu süre zarfında evinde konakladıkları Zahret Hala'ya yardım ederek günlerini geçirirler. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Janset ve Elbruz'un aşk, vefa üzerine konuşması
- Zahret Hala'nın Janset ile bekleyiş üzerine konuşması
- Kendinden bir şeyler gizlendiğini hisseden Janset'in Setenay ile tekrar karşılaşması
- Adını bile bilmediği kızın Setenay olduğunu fark eden Janset'in kıskançlığa kapılması
- Jankat hakkında kendinin bilmediklerini bilen Setenay'a karşı Janset'in

öfkelenmesi

Bölüm 8 – Her Seçiş Bir Vazgeçştir

Bu bölümde Setenay ile konuşan Janset, Jankat'ı beklemekten vazgeçer. Tuapse Limanı'na, Nenof Anne'ye gitmeye karar verir. Bu arada Janset'e eskiden beri âşık olan ama dostça davranan Elbruz, sağduyulu davranarak Janset'e destek olur. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Janset'in beklemekten vazgeçip annesini bulmaya karar vermesi
- Janset'in bu seçimini Elbruz'a söylemesi
- Janset ve Elbruz'un Epieğu köyüne veda ederek Tuapse Limanı'na doğru yola çıkması

Bölüm 9 – Liman ve Yolculuk

Janset ve Elbruz, Osmanlı topraklarına varmak için Tuapse Limanı'na gelirler. Tuapse Limanı'nın insan manzarasının kederine rağmen Janset, annesini aramaya devam eder. Osmanlı topraklarına götürecek olan geminin gelmesini bekler. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Janset'in Tuapse Limanı'nda köylüsü Aze Himsad ile karşılaşması
- Janset'in Aze ile birlikte, limanda hasta olanlara yardım etmesi
- Aze'nin çiçek hastası olan kör küçük Gupse'yi ve ablası Sinemis'i Janset'e emanet etmesi
- Limana yanaşan gemiye binmeye çalışan Elbruz ve Janset'in Rus askerinin ayırma çabasıyla karşılaşması
- Birbirlerinden ayrılmamak için Elbruz'un Rus askerine, Janset'in hamile olduğunu söylemesi (aslında hamile olmaması)
- Janset, Elbruz, Gupse ve Sinemis'in hep birlikte gemiye binmesi

Bölüm 10 – 1864 Mart Sonu

Gemide yaşanan açlık, sefalet, hastalık, ayrılık ve ölüm gibi acılar Janset'in ruh ve zihin dünyasında derin izler bırakır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Janset'in gün geçtikçe daha da kötüleşen Gupse'yi bir an evvel Osmanlı topraklarına ulaştırmayı istemesi
- Geminin Trabzon Limanı'na varması

- Trabzon Limanı'ndaki yoğunluktan ötürü Kaptan Ali'nin rotayı Sinop Limanı'na çevirmesi

Bölüm 11 – Sinop'ta Başlayan Yeni Hayat

Janset'in Epieğu köyünden ayrıldığını öğrenen Jankat, Osmanlı topraklarına gelir. Çerkeslerin akıbetleri hakkında endişelidir. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Janset, Elbruz, Gupse ve Sinemis'in Sinop Limanı'na gelmesi
- Janset'in annesi Nenof'un da Osmanlı topraklarında olduğunu öğrenmesi
- Janset ve Elbruz'un genç asker Yaşar ile tanışması
- Yaşar'ın Gupse'yi ölen kız kardeşine benzeterek heyecanlanması
- Çiçek hastalığından ötürü gözlerini kaybeden Gupse'nin hem iyileşmesi hem de epeydir sayıkladığı kuzulara kavuşması için Yaşar'ın onları köyüne götürmek istemesi
- Janset ve Elbruz'un Yaşar'ın teklifini kabul etmesi
- Sinemis'in Osmanlı Devleti'nde cariye olmak umudunu Janset'e söylemesi ve Janset'in Sinemis'e kızması
- Sinemis'in bir tüccar ile Sinop Limanı'ndan kaçması
- Çaresiz kalan Janset'in Elbruz ve Gupse ile birlikte Yaşar'ın annesi Emine Hatun'un evlerine gelmesi
- Köyde kuzulara kavuşan küçük Gupse'nin mutlu olması
- Bulundukları Umut köyünde, bir aile ortamı yaşayan Janset, Elbruz ve Gupse'nin mutlu olması
- Elbruz'un Jankat gelip Janset'i alıp götürür diye endişe duyması
- Elbruz'un Janset ile olanlara dair konuşmayı istemesi

Bölüm 12 – Jankat

Bu bölümde Jankat'ın kim olduğundan, aldığı eğitimlerden, savaşçılığından ve yiğitliğinden, bu sırada neler yaptığından söz edilir. Janset ile bir düğünde tanışır, birbirlerine âşık olurlar ve nişanlanırlar. Bu sırada da Kuzey Kafkasya-Rus savaşı iyiden iyiye hararetlenmiştir. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Jankat'ın Çerkes birliklerinde görev alması
- Jankat'ın Janset'in kendisini bekleyeceğine inanması
- Jankat'ın yanında eğitim aldığı Hacı İbrahim Ağa'nın kızı Setenay'ın kaçırıldığını

düşünüp Setenay'ın peşine düşmesi ve Janset'in yanına gidişinin uzaması

- Jankat'ın Janset'in hediyesi olan Çerkes kamasını düşürmesi ve yaralanması
- Setenay'ın kendi çabasıyla eve dönüp evde yaralı ve baygın olan Jankat ile yakınlaşmaya çalışması
- Setenay'a karşılık vermeyen Jankat'ın, Janset'in Hamuçka köyünden ayrılacağını öğrenmesi
- Jankat'ın Janset'i zamanında yakalamak için Hamuçka köyüne doğru yola çıkması
- Janset'in köyüne az bir yol kala Jankat ve arkadaşlarının Rus birliklerinin saldırısına uğraması, bulundukları yerin yanması
- Jankat ve diğer askerlerin tedavi edilmek üzere Epieğu köyüne getirilmesi
- Jankat'ın Zahret Hala ve Setenay tarafından tedavisinin yapılması
- Aynı köyde, aynı zamanda bulunan ama birbirlerinden habersiz olan Janset ve Jankat'ın birbirlerini merak etmesi
- Ciddi derecede yanıkları olan Jankat'ın Janset'in kendisini bu şekilde görmesini istememesi ve bu durumun Setenay'ın hoşuna gitmesi
- Zahret Hala'nın Jankat'a Janset ve Elbruz'un Osmanlı topraklarına gitmek için yola çıktıklarını söylemesi
- Janset'i Osmanlı topraklarına geçmeden evvel bulmak isteyen Jankat'ın, Janset'in gebe olduğu söylentisini duyması
- Janset'in gebe olduğuna inanmak istememesi ve Janset'i koruması
- Jankat ve Epieğu köyünde yaşayanların Osmanlı topraklarına gelmek için yola çıkması
- Jankat ve beraberindekilerin Sinop-Samsun yakınında bir kıyıya varması
- Jankat'ın göçmen kamplarında Janset'in yerini soruşturması
- Jankat'ın ayna karşısında Janset ile konuşur gibi konuşması, kendiyle hesaplaşması, aşkını, umudunu ve pişmanlıklarını dile getirmesi
- Kampta asker Yaşar ile tanışan Jankat'ın Janset'in izini bulduğunu düşünmesi
- Jankat'ın Yaşar'ı takip etmesi
- Jankat'ın Janset'i uzaktan görmesi

Bölüm 13 – Evlilik Rüyası

Bu bölümde Janset rüyasında, Jankat ile evlendiğini görür; fakat rüyasına Setenay'ın girdiği anda sayıklamaya başlar. Janset'in rüyasında Jankat'ı sayıklaması, Elbruz'un

gelecekleri hakkında açıkça konuşmasına sebep olur. Janset'in aklında ve yüreğinde Jankat vardır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Elbruz ile Janset'in birbiriyle konuşması
- Elbruz'un yakınlaşma isteğini Janset'in reddetmesi
- Birbiriyle açık bir şekilde konuşan Janset'in biraz olsun vicdanının rahatlaması
- Yaşar'ın elinde bir kuzu ile eve gelmesi ve kuzunun adını gelişigüzel olarak 'Jankat' koyması
- Janset'in Jankat'ın kendisini bulduğunu düşünmesi, heyecanlanması, bayılması

Bölüm 14 – Karar

Bu bölümde Elbruz'un Janset'e veda etmesi ile Janset ve Jankat'ın kavuşması söz konusudur. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Jankat ve Janset'in özlem dolu kavuşması
- Jankat ve Janset'in birbirlerinden uzakta başlarına gelenleri anlatması
- Jankat'ın Janset'e yeniden evlilik teklifi etmesi
- Janset'in Elbruz'a olan vefa borcu nedeniyle istemeyerek teklifi reddetmesi
- Elbruz'un Janset ve Jankat'ın kavuşmasını uzaktan izlemesi
- Gece boyunca Janset, Jankat ve Elbruz'un vicdan muhasebesi yapması
- Janset'in Jankat'ı çok sevdiğini anlayan Elbruz'un, Janset uyurken ona veda etmesi
- Uyumayan Janset'in Elbruz'un fedakarlığı ve sevgisi karşısında utanması
- Mektuplarını ve Elbruz'un hediyesi kolyeyi yanına alan Jankat'ın küçük Gupse'ye veda etmesi
- Janset'in Jankat'ın bulunduğu yere gelmesi
- Zamanında Jankat'a nişan hediyesi olarak verdiği Çerkes kamasını, Janset'in yeniden nişan hediyesi olarak Jankat'a vermesi

3.1.1.3. Kişiler

3.1.1.3.1. Başkışı

Sema Soykan'ın yazdığı “Adsız Roman”da içe içe geçmiş öyküler bulunmaktadır. Romanın çerçeve hikâyesinin başkışısı Neri'dir. Yine yazarın kurmaca yazara oluşturduğu iç hikâyenin de başkışısı Janset'tir. Bu açıdan bakıldığında incelememize konu olan “Adsız

Roman”ın iki başkişisi mevcuttur. Dolayısıyla önce Neri’nin sonra da Janset’in tahlili yapılmıştır.

Neri

Çerçeve hikâyenin başkişisi Neri’dir. Tam adıyla Neriman’dır. Adını, dedesi Suat Paker koymuştur. Roman boyunca Neriman’a “Neri” olarak seslenilmektedir. Romanın anlatı dünyasında yaşanan değişim ve dönüşümün ana tetikleyici unsurudur. Neri, yirmi yaşlarında, siyah kısa saçlı, mavi gözlü, meraklı ve kendi bildiğini yapan güzel bir kızdır. Neri’nin fiziki özelliklerinin sunumuna romandan şu şekilde örnek verilebilir:

Neyse ki Aras kendisini tanımamıştı. Ki bu gayet normaldi. Çünkü laciverte yakın mavi gözleri dışında, o yıllardaki Neri ile benzerliği kalmamıştı. O eski ele avuca sığmayan, çok konuşan, dalgalı sarı saçları beline kadar uzanan hafif tombul kız gitmiş, yerine kısa siyah saçlı, zayıf bir kız gelmişti. Biraz da meraklı, sabırsız ve asi... (Soykan, 2021a: 10).

Dedesi Suat Paker’in düşmanı olan Turgay, Neri’nin gözlerinin önünde anne ve babasını vurmuştur. Dolayısıyla Neri, anne ve babasının cenazesine bile katılamamıştır. Onların öldüğüne inanmaz. Nüfuzlu bir insan olan Suat Paker de torunu Neri’yi korumak için onu İsviçre’ye gönderir. Neri hem ailesini kaybettiği hem de İsviçre’ye sürgün edildiği için çok öfkeli. Küçük yaşta yaşadığı bu acılar onu çevresine karşı kuşkulu ve mutsuz biri haline dönüştürmüştür. Romanda Neri’nin bu durumu şöyle ifade edilir:

Ancak şunu bil ki herkes senin kadar şanslı doğmuyor ve kararlarını özgür iradesiyle veremiyor. Bazılarının şans olarak gördüğü imkânları reddetmenin bedelini cesurca ödüyorum. Bugüne kadar çok bedel ödedim. Çok dar görüşlü insan tanıdım. Senin de onlardan farkın olmadığını anladım. (Soykan, 2021a: 20).

Neri, on iki yıl sonra İstanbul’a döndükten sonra özgürlüğünün kısıtlanmış olduğunu hissetmekte, bunu kırmak ve dedesiyle hesaplaşmak istemektedir:

Ey, yedi tepeli İstanbul... Acıyla hatırladığım geçmişim değiştiremeyeceğini, acımasızca aldığın sevdiklerimi geri veremeyeceğini biliyorum. Bu yüzden senden önce özgürlüğümü istiyorum. Biraz olsun iltimas geçersen bana, gizlersen on iki milyonun arasına ve yolumu şansla kesiştirirsen geçmiş günlerin hatırına, bak gör nasıl da yeneceğim gaddar dedemi. (Soykan, 2021a: 7).

Neri; on iki yıl sonra döndüğü İstanbul’da dedesiyle, acılarıyla hesaplaşmak isterken yolu, hiç tahmin etmediği karşılaşmalarla başka bir yöne evrilmiştir. Romanın entrik kurgusuna hizmet eden bu karşılaşmalar, Neri’nin de dönüşümünü sağlamıştır.

Neri, anneanesi Neriman Hanım’dan kalan porselen küpü satmak için aile dostları Antikacı Suphi Doğan’ın dükkanına gelir. Orada çocukluk aşkı Aras ile karşılaşır. Aras’ın, Neri’nin arayış yolculuğunda Neri’ye eşlik etmesi, Aras’ın dönüşümünü de başlatmıştır.

Neri’nin çerçeve hikâye içindeki önemi, porselen küpün kırılması ile içinden çıkan

notları ve romanı okumasıyla kuvvetlendirilmiştir. Porselen küpün kırılması ile Neri'nin de hayatı kırılmaları yaşadığını söylemek mümkündür:

Açıkçası bu roman önceliklerimi, belki de bakış açımı değiştirdi. Okumaya başladığım andan itibaren kendimi unuttum, Janset oldum. Onları düşündüm, onların yerine kendimi koydum. Kinimi, öfkemi, umudumu, özgürlük arayışımı, çaresizliklerimi kıyasladım. Bir nevi, benzer duyguları farklı yüzyıllarda yaşamak gibi. İkimiz de özgürlük arayan, sevdiği birinin öldüğüne değil, yaşadığına inanıp kavuşmayı bekleyen kadınlarız. Ve çaresizlik, ikimizi de öfkeli ve sabırsız yapıyor. Bu da imtihanımız olsa gerek. Ancak gördüğüm üzere, her şeye rağmen, umudu canlı tutan ve pes etmeyen, aksine mücadele etmeyi seven yanımızda da ortak. (Soykan, 2021a: 229).

Neri, anneanesi Neriman Hanım'ın yazdığı “Adsız Roman”ı Aras, Suphi ve Selma'nın evinde okumaktadır. Aile olmanın ruha sıcaklık ve güven veren hissiyat, Neri'nin tanışık olmadığı ama memnun olduğu bir duygudur:

Aras'ın babasının ve annesinin sıcak karşılaşmasından dolayı Neri'nin yüreğini huzur ve güven hissi kaplamıştı. O kadar ki, günlerce kal deseler, ısrara gerek duymadan kalabilirdi.” (Soykan, 2021a: 81).

Okuduğu “Adsız Roman”ın sonuna doğru Neri, eskiden beri âşık olduğu Aras'ın da kendisine âşık olduğunu görür. Neri'nin yenik başladığını düşündüğü yaşam yolculuğu, hiç beklemediği olaylarla galibiyetle sonuçlanır. Neri; annesine kavuşmuş, dedesiyle barışmış, aradığı aşkı da bulmuştur. Neri, bu roman sayesinde nasıl değiştiğini romanda kendisi aktarmaktadır:

Anladım ki zaman ve mekân önemli değil. Onların 19. yüzyılda yaşadığı esaretin, Janset'in anne özleminin, başına gelenler yüzünden öfkesinin ve çaresizliğinin benzerini ben de yaşadım. Haksızlık etmemek için daha hafifini diyeyim. Her şeyden önemlisi, onlar sayesinde olaylara farklı gözlerle bakmayı öğrendim. Dirayetin, metanetin, fedakârlığın ve bazı kararları vermenin ne kadar zor olduğunu da... Sanırım gördüğüme inanmayacak kadar büyüdüm sevgilim. Hatta dedemi affedebilecek kadar... En özeli de ne biliyor musun? Bundan sonra yalnız değilim. Benim artık kocaman bir ailem var. Tüm yokluklarımı varlığa çevirmemi sağladığı için anneannemi hep saygıyla, gururla anacağım. (Soykan, 2021a: 308).

Sonuç olarak Neri'nin kurgusal düzeydeki yeri ve görevi, kendi varoluşsal problemlerini çözmesi, anneannesinin yazdığı romanı okuyup tamamlaması ve nesnesi olan annesi Bahar Hanım'a kavuşmasıyla kesinleşmiştir diyebiliriz.

Janset

Sema Soykan'ın yazdığı “Adsız Roman”ın iç hikâyesindeki başkişi Janset'tir. Janset'in ruh ve zihin dünyası, aşkı, cesareti, sabrı; 1864 yılında maruz kaldıkları Çerkes sürgünü, acıları, ayrılıkları, kavuşmaları üzerinden aktarılmıştır.

Janset, güzel bir Çerkes kızıdır. Elbruz'un arkadaşı, Jankat'ın da nişanlısıdır. Janset'in

söz konusu dış güzelliği, romanda nişanlısı Jankat'ın onu ilk kez gördüğündeki tepkileriyle açığa çıkar:

Jankat, usta bir ressam tarafından önce ana hatları çizilmiş, sonra da gözlerine kan oturmasıya kadar en ince detaylarına kadar işlenmiş, adeta portreyi andıran Janset'in yüzüne bakmaktan kendine alamıyordu. Bakışlarındaki derinlik, gözbebeklerinden yansıyan zekâ kıvılcımı, güzelliğine ilaveten olağanüstü bir gizem de katmıştı. (Soykan, 2021a: 234).

Janset köyün en cesur kızıdır. Küçük yaşta babası ve ağabeylerini kaybetmiştir.

Annesi Nenof'un metanetini, yürekliliğini, hamaratlılığını ve cesaretini kendine örnek alarak büyümüştür. Romanda bu durum Jankat'ın şu sözleriyle dile getirilir:

“Bizzat tanımam. Birkaç kez gördüm, çok kez de adını duydum. Janhuetlerden Nenof Anne'nin tek kızı.”

Jankat bu sülalenin ve Nenof Anne'nin adını daha önce de duymuştu. Pek çok yaralının tedavisine yardım etmiş, evini yaralı askerlere açmış, aslan gibi evlatlar yetiştirmiş, gözü pek yürekli bir anaydı Nenof Anne. Ve kendisine bahsedilen, “mevzu hamaratlık, zarafet, hanımlık olduğunda tanıyanları kendisine hayran bırakan; mevzu dayanıklılık, cesaret, gurur, mertlik olduğunda Çerkes yiğitlerini aratmayan bir kız” dedikleri de kız da tam karşısında bütün zarafeti ve güzelliğiyle dans edendi. (Soykan, 2021a: 234-235).

Janset'in Elbruz ile birlikte çıktığı limana varma yolculuğunda konakladıkları evde Jankat'ın nerede olduğunu sorgular. Kulağına gelen duyumlarda Jankat'ın Setenay ile ilişkili olduğunu bile düşünür. Bu durumda Janset'in ruh ve zihin dünyası karışır. “Sevdiği adama dair inanılmaz özlem, yanında olmadığı için kırgınlık, başka bir kızın ismi geçtiği için kıskançlık, aşka dair tahammülsüzlük ve de tüm bunların verdiği cesaret.” (Soykan, 2021a: 138) duygularını bir arada yaşar.

Janset, romanda bir sınavı vermek için sınanır. Bu sınav, savaşın ve sürgünün hüküm sürdüğü günlerde Janset'in ailesi ve sevdikleriyle birlikte hayatta kalma mücadelesidir. Buna rağmen Janset'in kalbinde ve aklında Jankat vardır; fakat Jankat fiziki olarak Janset'in yanında olamamıştır. Jankat'ın ancak Sinop'ta Janset'i bulması ve bu arada geçen süre, başkişi olan Janset için değiştirici ve dönüştürücü olmuştur:

Tevekküle boyun eğmemesi gerektiği bilinciyle büyütülmüştü büyütülmesine de çaresizlik gün geçtikçe tüm direncini kırmaya başlamıştı. Vatan uğruna yitirdiği babasından, abilerinden, kendisini bugünlere hazırlayan, dirayeti ve metanetiyle nam salan bir kadının evladı olmaktan utandı o an. Eski günlerdeki gibi güçlü ve tahammülkâr olması gerektiğini dikte etti yüreğine. (Soykan, 2021a: 119).

Savaşın hareketlendiği günlerde, Jankat'ın yokluğunda Janset, vicdan muhasebesi yapar ve bir karar verir. Bu karar, geriye kalan yaşamını şekillendirmekle birlikte başkalarının yaşamlarını da etkilemiştir. Janset, Elbruz ile Osmanlı topraklarına varmak için yola çıkmaya karar verir:

Herkes bir Jankat'tır konuşuyor. Ama kendisi ortada yok. Kendimi buraya da onun

hayatına da yabancı hissediyorum. Bulmak istiyorsa peşime düşsün. Yeter artık... Çünkü annemi kaybedersem kendimi asla affetmeyeceğim. (Soykan, 2021a: 159).

Ayrıca Janset, Osmanlı topraklarına geçmek için geminin gelmesini beklerken limanda olan yaralıları, hastalara, kimsesiz çocuklara yardımcı olur. Kimsesiz iki kız kardeş Gupse ve Sinemis'i himaye eder. Kimsesiz iki kız kardeş, Janset'in hayatı bir kez daha sorgulamasına sebep olur:

Bu halk, bu çocuklar, bu kadar acıyı hak edecek ne yapmıştı ki? Ne adaletsiz bir dünyaydı. Kimisine cennet, kimisine cehennem... (Soykan, 2021a: 177).

Sonuç olarak Janset'in iç hikâyedeki önemi ve yeri, Çerkes sürgününün ortasında yaşadığı bir aşk hikâyesinde nesnesi olan Jankat'a kavuşmasıyla belirginleşmiştir diyebiliriz. Ayrıca iç hikâyenin başkişisi olan Janset, çerçeve (dış) hikâyenin başkişisi olan Neri için norm karakter olarak düşünülebilir. Janset; yaşamı, hayata karşı dik duruşu, cesareti ve aşkıyla Neri'yi olumlu anlamda etkilemiştir, yönlendirmiştir.

3.1.1.3.2. Norm Karakterler

Sema Soykan'ın kaleme aldığı “Adsız Roman”da iç hikâyenin norm kişileri, çerçeve hikâyenin norm kişilerini de olumlu anlamda etkilemiştir. Dahası, iç hikâyenin başkişisi olan Janset; değişimi, yaşama karşı olan dik duruşu, cesareti, vefası ve aşkıyla çerçeve hikâyenin başkişisi olan Neri'yi olumlu yönde etkilemiştir. Bu açıdan bakıldığında çerçeve hikâyenin en önemli norm kişisi, iç hikâyenin başkişisi olan Janset'tir. Neri için Janset, kendisine bir terapist kadar iyi gelmiştir:

Okumaya başladığım andan itibaren kendimi unuttum, Janset oldum. Onları düşündüm, onların yerine kendimi koydum. Kinimi, öfkemi, umudumu, özgürlük arayışımı, çaresizliklerimi kıyasladım... Aslına bakarsan okuduklarım ciddi terapi gibi oldu. (Soykan, 2021a: 230-231).

Eserin çerçeve hikâyesinin en önemli norm kişileri ise Aras, Suphi Doğan, Neriman Yılmaz Paker ve Bahar Hanım'dır.

Aras, Neri'nin anlam arayışında manevi olarak ona destek olan kişidir. Aras; yakışıklı, sanata, tarihe ve edebiyata meraklı, eğitilmiş bir gençtir. Antikacı Suphi Doğan'ın oğludur. Neri'ye olan aşkının da kendisine güç vermesiyle Neri'nin önemli bir destekçisi olmuştur. Neri'nin dedesiyle olan hesaplaşma mücadelesinde sağduyunun sesi olarak görev almıştır:

Sabır için de öfkenin dinmesi için de önce yaşadıklarını hazmetmen, kabullenmen ve olaylara farklı pencereden bakman lazım. Senin baktığın pencereden sadece deden görünüyor. O yüzden bütün nefret okların dedende toplanıyor... Onunla konuşmayı denesen diyorum. Kuşkularından, nefretinden, öfkenden arınıp bir de dedenden dinlesen olayların iç yüzünü. Belki bilmediğin, göremediğin başka gerçekler vardır Neri. (Soykan, 2021a: 146).

Aras, Neri'nin "Adsız Roman"ı okudukça değiştiğinin ve dönüştüğünün farkındadır. Neri, romanda anlatılan zorlukları okudukça kendi yaşamına ait bakış açısını da değiştirmektedir. Neri'nin bu değişimini de norm karakter olan Aras dile getirmiştir:

Sen ne kadar farkındasın bilmiyorum ama ilk tanıdığım Neri ile şu anki Neri arasında çok fark var. Bunu net olarak görebiliyorum. Mesela ilk günlere kıyasla daha sakinsin, farkındalığın katbekat yüksek ve kesinlikle daha duygusalsın. (Soykan, 2021a: 281).

Çerçeve hikâyenin bir diğer norm kişisi Antikacı Suphi Doğan'dır. Suphi Doğan, 1980 darbesinde fikirlerini cesurca söylediği için çok sevdiği öğretmenlikten ayrılmak zorunda kalmış ve antika dükkânı açmıştır. Suphi Doğan, Neri'nin anneannesi Neriman Yılmaz Parker'in eski dostudur. Neri'yi ve ailesini de tanımaktadır.

Neri, anneannesinden yadigâr kalan porselen küpü satmak için Suphi Doğan'ın dükkanına gelir ve Suphi Doğan da anlatıya dâhil olur. Neri için Suphi Doğan, anneannesinin yazdığı romana ve Çerkes atalarından kalan yazılara ulaşması için bir vesiledir. Suphi Doğan'ın porselen küpü kırması, Neri'nin de hayatında yaşayacağı kırılmaları başlatmıştır denilebilir:

Suphi Doğan yıllar önce Bahar Hanım'a -annesi Neriman Hanım'a armağan etmesi için- verdiği küpü tanıdığını gizleyerek önce küpün çatlayan kapağını inceledi, (...) dar ağızlı porselen küpü tek hamlede kırdı. (...)

Beyaz çiçekli patiska ile rulo yapılmış, mavi kurdeleyle sıkıca bağlanmış bir düzine A4 kağıdına şaşkınlıkla bakarken, Suphi Doğan yazılanları incelemeye başlamıştı. (Soykan, 2021a: 13).

Suphi Doğan, donanımlı bir insandır. Neri'nin küpten çıkan romanı okuması sırasında ara ara Neri'ye Çerkes kültürüyle ilgili bilgiler de vermektedir. Bu durumda, romandaki tarihi bilgilerin Suphi Doğan'ın üzerinden aktarıldığı görülmektedir:

Bilir misin, Çerkesler, danslarında kadının ve erkeğin eşit haklara sahip olduğunu, bu yüzden dans ederken birbirlerine saygıyla yaklaşp uzaklaştıklarını, Tanrı'ya ulaşmak için parmak uçlarında yükseldiklerini ve gökyüzünde halkalar çizerek süzülen iki kartalı sembolize etmek için de kollarını yanlara açtıklarını anlatırlar. (Soykan, 2021a: 83)

Suphi Doğan, Neri'nin, annesi Bahar Hanım'a kavuşmasında ve dedesi Suat Parker ile barışmasında önemli bir role sahiptir. Babacan ve müşfik tabiatı sayesinde Neri'ye öğüt verir:

Çok seven ve kaybetmekten korkan insanların sağlıklı düşünemediği için yanlış kararlar verebildiğini aklından çıkarma kızım. Dedeni anlamayı ve affetmeyi denemeye çalış... Annene de kavuştuğuna göre artık hayatınızda yeni bir sayfa açmanın zamanı gelmedi mi? (Soykan, 2021a: 295).

Suphi Doğan, Neri'nin ve ailesinin Turgay'dan kurtulmasını da sağlayan kişidir. Neri ve ailesinin önündeki en büyük karşıt güç olan Turgay, Suphi Doğan'ın planı sonucu Suphi Doğan ile bindikleri tekneden düşerek hayatını kaybeder. Suphi Doğan'ın karşıt güç olan

Turgay'ı ortadan kaldırmasının en önemli sebebi, zamanında Bahar Hanım'ın oğlu Aras'ın ameliyatını maddi manevi desteklemesidir. “Bahar ve Neri'nin hayatta kalması için bir şeyler yapabilmiş olmanın mutluluğu ve vicdan rahatlığı içinde” (Soykan, 2021a: 297) onlara olan vefa borcunu ödemiştir.

Çerçeve hikâyenin bir diğer en önemli norm kişisi, iç hikâyenin de kurmaca yazarı olan Neriman Yılmaz Paker'dir. Neriman Hanım, iç hikâyedeki romanı kaleme almasaydı çerçeve hikâyenin başkışisi Neri, olumlu anlamda değişip dönüşemeyebilirdi; hayatla hep kavgalı, hırçın ve yalnız olarak yaşayabilirdi.

Neriman Hanım; okumaya, yazmaya ve hatıralara düşkün, eski bir edebiyat öğretmenidir. Kocası Suat Paker ile tanışıp evlendikten sonra öğretmenliği bırakıp yazılar yazmaya başlamıştır. Kendisine saplantılı bir biçimde âşık olan Turgay'ı reddedip Suat Bey ile evlenmesiyle Turgay, tüm aileyi düşman olarak kabul eder. Bu durumda Suat Bey'in aşırıya giden korumacı yaklaşımıyla Neriman Hanım, zamanının büyük bir kısmını evde yazarak geçirmiştir. Anneannesinin anneannesi olan Çerkes kızı Janset'in öyküsünü kurgulayarak, elde ettiği tarihi bilgiler ve o dönemden kalma notlar ile “Adsız Roman”ı oluşturmuştur. Neriman Yılmaz Paker, iç hikâyenin kurmaca yazarı ve çerçeve hikâyenin başkışisi olan Neri'nin biricik anneannesi olarak anlatı dünyasında yerini alır.

Neriman Hanım, Neri dokuz yaşındayken, kanser hastalığından vefat etmiştir. Neri'nin çocukluk hafızasında asaleti, zarafeti, hamaratlığı ve kültürlü olmasıyla yaşamaktadır. Neri'nin yetişkinliğinde de küpün içine romanı saklamasıyla Neri'ye rehber olmuştur:

Zaten beni okumaya alıştıran, hatta yazmaya teşvik eden oydu. Odama gelir, nasihat eder, sürekli yazacak bir konu verirdi. Konuşurken ve yazarken cümlelerime karışır, Türkçeyi yanlış kullandığımda affetmez, azarlardı. (Soykan, 2021a: 230).

Neticede Neriman Hanım; iç hikâyenin kurmaca yazarı olarak tasarlanmış, çerçeve hikâyede ise yazmış olduğu ve torunu Neri'nin adını koymasını istediği “Adsız Roman”ıyla da Neri'nin yol göstericisi, rehberi olmuştur.

Çerçeve hikâyenin bir başka norm kişisi ise Bahar Hanım'dır. Bahar Hanım, Neri'nin annesidir. Romanın genelinde fizikî olarak yer almaz. Neri'nin kendi yaşamını, geriye dönüşlerle aktardığı yerlerde manevî hatırasıyla Bahar Hanım'dan bahsedilir. Çünkü Neri ve okuyucu, romanın sonuna kadar Bahar Hanım'ın ölmüş olduğu bilgisine sahiptir. Romanın sonuna doğru Neri, dedesi Suat Paker'in gizemli davranışlarından şüphelenerek çok küçük yaşta kaybettiği annesinin yaşadığını düşünür. Aras ile birlikte dedesi Suat Paker'i takip eden Neri kuşkularında haklı çıkar ve annesinin yaşadığını öğrenir.

Bahar Hanım, ailesinin düşmanı olan Turgay'ın silahlı saldırısından yaralı olarak

kurtulabilmiştir. Fakat vücudunda ve hafızasında maraz kalmıştır. Suat Paker ise bu durumda kızı Bahar Hanım'ın isteği üzerine onu ölü olarak gösterip, herkesten saklayıp, bakımını üstlenip himaye etmiştir. Yıllar sonra kızıyla kavuşabilen ama bunun farkında olamayan Bahar Hanım, kızı Neri için dedesi Suat Paker'i affetmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bahar Hanım'ın henüz hafızası yerindeyken bir gün verebilmek umuduyla kızı Neri'ye yazdığı mektuptaki itiraflar ve tavsiyeler; Neri'nin öfkesini dindirmiş, geçmişini aydınlatmıştır:

Korkak olan sadece deden değil, belki de bendim. O her şeyi göze aldı ve beni yanına yollamayı teklif etti. İstemedim kızım... Neden mi? Birincisi, senin karşına bu halde çıkmamak ve sana yük olmamak için: ikincisi, benim yüzümden sana bir şey olursa kendimi affetmeyeceğim için.

(...)

Sana vasiyetimdir güzel yavrum, hiçbir şeyi yarına bırakma ve gönlünden geçeni diline söylet. Çünkü zaman ve gurur, itirafı da kavuşmayı da zorlaştırıyor. Baba bildiği patronun ricası yüzünden Turgay'a zarar vermeyen, bana karşı koyamadığı için her şeyi senden gizleyen dedeni de suçlama. Ve bir gün kavuşursak ve eğer seni tanıyamazsam bu yazdıklarım gelsin aklına.

Seni çok seviyorum yasemin kokulum.

Aklımdan gitse de ismin, kalbimden hiç çıkmayacak sana olan sevgim. (Soykan, 2021a: 296).

Bahar Hanım, romanın sonunda açığa çıkan gerçeklerin kilit noktası, Neri'nin anlam arayışının ve yalnızlığının sonu olarak önemli bir görev üstlenmiştir.

Anlatının iç hikâyesini oluşturan “Adsız Roman”ın norm karakterleri ise Elbruz, Nenof Anne, Hanuko Ahmet, Zahret Hala ve asker Yaşar olarak sıralanabilir.

Elbruz otuz yaşlarında, dürüstlüğüne güvenilen, soğukkanlı ve sözü dinlenen Şapsığ yiğitlerinden biridir. Janset ile çocukluktan beri yakın arkadaştır. Janset'in en iyi anlaştığı, en çok güvendiği arkadaşısıdır; bu durum anlatı boyunca Janset için hiç değişmemiştir. Fakat Elbruz, hislerinin arkadaşlık duygusundan daha fazla olduğunu görünce Janset'e bunu ifade eder ve Janset de gönlünün başkasında (Jankat'ta) olduğunu, böyle bir şeyin mümkün olamayacağını nazikçe ifade eder.

İç öyküdeki anlatının başında Janset, Rus komutanı Vladimir'in saldırısına uğrar ve köyde yalnızdır. Onu bu durumda bulan ve kurtaran kişi Elbruz'dur:

Janset buradayım... Geçti... Seni götürmeye geldim... Janset'in vücudunda belirmeye başlayan morlukları, sağ göğsünün üzerindeki sigara yanığını, sol göğsüne bıçakla yazılmış V harfinin görünce bayılacağını hissedince, aceleyle paltosunu çıkarıp Janset'in üzerine örttü. Kapı önünde duran -yolculuk için hazırlanmış- bohçadan seçtiği giysileri Janset'e hızla giydirdikten sonra, kucağına alarak evden dışarı çıkardı. (Soykan, 2021a: 57).

Elbruz, sağduyusu, koruyuculuğu ve ileri görüşlülüğü ile Janset'in yanında yer almaktadır. Janset'in duygularına ve tepkilerine hâkim olamadığı durumlarda Elbruz'un

mantıklı ve akıllı yönü belirgin olur:

Bak, Nenof'un asi kızı, bir süre sadece sen ve ben varız. Büyük ihtimalle Nenof Anne'yi limanda bulamayabiliriz. Ama söz, bulana kadar arayacağız. Bu süreçte göreceğin şeyler, seni üzebilir, öfkeliendirebilir. Sakın ola, Osmanlıya gidene kadar bir hırçınlık yapma olur mu? Zaten Rus askerler bizi öldürmek için bahane arıyor. (Soykan, 2021a: 169).

Elbruz kimi zaman duygularına yenik düşen, kıskançlık ve aşkın gözünü kör ettiği

Janset'i, gerçeklerle kendine getiren kişidir:

“Jankat'tan ümidini kesince mi aklına annen geldi Janset? Biz zaten başından limana gitmek için yola çıkmamış mıydık?” (Soykan, 2021a: 158).

Elbruz, Osmanlı topraklarına geçene kadar ve geçtikten sonra Janset'in hep yanındadır. Osmanlı topraklarına geçtikten sonra Jankat'ın Janset'i bulmasıyla birlikte iki aşık insanın birbirine kavuşmasına şahit olduktan sonra Elbruz Janset'e veda eder.

Elbruz, Janset'in yol göstericisi olmuş ve onu sağduyulu olmaya yönlendirmiştir.

İç hikâyenin bir diğer norm kişisi ise Janset'in annesi Nenof'tur. Nenof Anne, gözü pek ve yürekli bir anadır. Bu özellikleriyle Janset'in hayattaki rol modelidir. Üç erkek evladını ve kocasını toprağa vermiş olan Nenof Anne metaneti ve gücüyle kızı Janset'e örnek olmuştur:

Nenof oğullarınla gurur duy. Cesurca savaştılar. Kalbini ferah tut, bırak aksın gözyaşların.

Annemin gözünden tek damla yaş akmadı. Hepimizin acısıdır, dedi başı dik. Ama o gecedan sonra onu bir daha gülerken görmedim...

... Biliyor musun Elbruz, işte o günden sonra, ne zaman ağır yaralı birini görsem ya da çok üzülsem mideme bir haller olur ve o anı hatırlarım. Annemin metaneti gelir aklıma ve biraz da aklım başıma. (Soykan, 2021a: 161).

İç hikâyenin bir diğer norm kişisi ise Hanuko Ahmet'tir. Zahret Hala'nın kocasıdır.

Çerkes birliklerinde görev alan yiğit bir kişidir. Janset ve Elbruz'a limana varma süreçlerinde kalacak yer gösteren yol gösterici ve bilgilendiricidir:

- Şimdi gidilmez oraya. Tuapse de Soçi de mahşer yeridir. Haftalardır, hatta aylardır insanlar çaresizlik içinde bir umutla beklerler, ama zordur işleri. Tifo, çiçek desen yiyip bitiriyor canlarımızı. Seni bilmem genç, lakin kızın canı gitmiş zaten

- Biliyoruz, ancak bir an önce varmamız lazım. Yiyeceğimiz de tükendi.

- Şimdi beni can kulağıyla dinle genç. Nehri takip et, üçe ayrıldığı yerde yolu sağdan takip ederek devam et. Kayalıkları beş yüz metre kadar geçtikten sonra dar bir geçit göreceksin. Girişinde gözcümüz var. Sizi görür görmez tedbir alır. Korkma, hemen adımı söyle, Hanuko Ahmet de. Ne diyecekmişsiniz?

Elbruz zihninde yer etmesi için heceleyerek tekrarladı.

- Ha-nu-ko Ah-met.

- Sonra patika yolu yine sağdan takip edeceksiniz. Unutma hep sağdan. Karşına ağaçların arasında yarısı kerpiç, yarısı ahşap küçük bir ev çıkacak. Eve yaklaşırken yine adımı söylemeyi unutmayasın. Birkaç kez yüksek sesle bağır ki Zahret sizi oracıkta vurmasın. Selamımı söylemeyi de ihmal etme, tamam mı? Sizi güzelce misafir ederler. Yoksa bu güzel kız bu soğukta yarına çıkmaz, vebali ağır olur,

taşınmaz. (Soykan, 2021a: 75).

Zahret Hala, iç öykünün Janset için bir diğer norm kişisidir. Janset ve Elbruz'un sığındıkları evin sahibesidir. Cesur ve savaşçı bir kadındır. Oğullarını savaşta kaybettiği için acıdır. O yüzden evini savaşta yaralananlara açmış, onları tedavi etmektedir. Aynı zamanda kocası Hanuko Ahmet ile Çerkes birliklerine silah sevkiyatı yapmaktadırlar. Zahret Hala, Janset için öncelikle yaşamsal ihtiyaçlarını gideren, yemek veren, yatak veren anaç bir kişidir:

Zahret Hala'nın paste, et, lahana, kapuska, yer elmalı turşu ve apırcıkla hazırladığı sofraya oturan Janset; yemeğini yer yemez sanki yıllardır uyumamış gibi tekrar derin bir uykuya daldı. (Soykan, 2021a: 92).

Zahret Hala, sonrasında Janset için sabrı, beklemeyi, umudu yitirmemeyi öğütleyen bilge bir kişi olmuştur:

Geçecek kızım. Hele sevdiğin karşına çıksın, iki cümle edecek, geçmez sandığın her şey gör bak nasıl da geçecek. Bir dokunuşuyla yine kendinden geçeceksin. Ne söyleyeceklerin gelecek diline ne de ettiğin onca yemin kalacak aklında. Biz de genç olduk kızım... Sen yeter ki her şeyin güzel olacağına dair umudunu yitirme. Çünkü kaybedince değil, umudunu yitirince çöker insan. (Soykan, 2021a: 143).

Zahret Hala ayrıca Jankat'ın mektubunu Janset'e teslim eden aracı kişidir. Zahret Hala bu durumda Jankat'la Janset arasında romandaki ilk iletişimi sağlamıştır:

Şimdi bu emanetleri al kızım. Bundan sonra da gözün gibi bak. Jankat ne yapıp edip gelecektir. Bunları senden isteyecektir. (Soykan, 2021a: 144).

İç hikâyedeki bir diğer norm kişi ise asker Yaşar'dır. Annesi Emine Hatun ile Sinop'ta Umut köyünde yaşayan Yaşar, Sinop Limanı'nda Janset ve beraberindekileri görür. Janset'in yanındaki kimsesiz, küçük Gupse'yi ölen küçük kız kardeşine çok benzettir. Janset'i, Elbruz'u ve Gupse'yi köyüne, annesinin yanına götürür. Annesi Emine Hatun, Gupse'yi kızı gibi bağrına basar. Janset ev işlerine yardım eder, Elbruz da bahçelerinde toprak işleriyle meşgul olur. Gupse'nin kuzuları çok sevdiğini bildiği için bir kuzu bulmaya çalışır. Aynı zamanda Sinop Limanı'nda gizlice Janset'i soruşturan Jankat ile karşılaşır. Jankat, Janset'in izini bulduğunu düşünerek Yaşar'a bir kuzu bulur ve takip eder. Yaşar'ın kuzuyu eve götürmesi hem Jankat'ın Janset'i bulmasına hem de Janset'in Jankat'ın kendisini bulduğuna dair heyecanına neden olur:

"Bu sırada Yaşar birden Janset'e döndü, kuzuyu gösterip bir şeyler daha söyledi. Cümle içinde 'Jankat' adı geçince Janset anladı ki Jankat kendisini bulmuştu." (Soykan, 2021a: 278).

Ayrıca romandaki Jankat ve Alkas, savaşçı ve yiğit tipe örnek verilebilir. Savaş ortamında mertlikten ve gözü karalıktan taviz vermeyen bu iki genç, romanın başından sonuna kadar cesaret ve sabırla Rus askerleriyle savaşan Çerkes birliklerinde görev almışlardır. Herhangi başka bir özelliği olmayan bu kişiler, "tek bir nitelik ya da düşünceden"

(Forster, 2022: 107) oluşmaktadır.

3.1.1.3.3. Kart Karakterler

Kart karakterler, anlatının kurgusal dünyasında başkişinin gelişimini engelleyen, yolunda zorluk çıkaran karşıt güçlerdir. Bu tip karakterler tek yönlüdür, herhangi bir değişim de göstermezler.

Çerçeve hikâyenin başkişisi olan Neri için kart karakterler Turgay ve Suat Paker'dir. Neri'nin dedesi Suat Paker, anlatının son birkaç sayfasına kadar Neri için mücadele edilmesi gereken karşıt güç olmuştur. Neri için çatışmaların ana kaynağı olmuştur. Dolayısıyla romanın olay örgüsünün tamamı göz önünde bulundurulduğunda -Suat Paker'in en son özür dilemesi haricinde- Suat Paker, kart karakter olarak tespit edilmiştir.

Suat Paker'in kişilik özellikleri ve karşıt güç olarak torunu Neri'nin çatışmalarında yer almasının sebebi, Neri'nin anlatımıyla, dolayısıyla geriye dönüşlerle öğrenilir.

Suat Paker nüfuzlu bir iş insanıdır. Neriman Hanım ile severek evlenmişlerdir. Hem iş yerinde hem de özel hayatında rakibi olan Turgay ile mücadele halindedir. Turgay'ın Neriman Hanım'a olan saplantılı aşkı, Suat Paker'i önlemler almak zorunda bırakmıştır. Çünkü Turgay, bu aileye zarar vermek için adeta yemin etmiştir. Dolayısıyla Suat Paker, Neri'yi korumak için anne ve babasını kaybedince onu küçük yaşta İsviçre'ye göndermiştir. Neri için İsviçre ve oradaki yalnız yaşam, sürgün yeri gibidir:

“Evden çıkışı ile havaalanına varışı arasında zaman dilimi yoktu. Neri'nin hatıralarında yalnızlık, korku, terk edilmişlik hissi vardı sadece.” (Soykan, 2021a: 42). Neri'nin yıllar sonra Türkiye'ye dönmesine en büyük sebep dedesi Suat Paker ile hesaplaşma, ona karşı durabilme isteğidir:

Dedem artık beni sevmiyor, diye kaç gece sabaha kadar ağladım. O ne yaptı? Yüzüme bile bakmadan beni yurt dışına yolladı. Oradayken kinimi büyütecek kadar vaktim oldu. (Soykan, 2021a: 39).

Suat Paker'in torununu fiziksel olarak koruma çabası, Neri'nin ruh ve zihin dünyasını baskılamıştır. Çocukluğunu dilediği gibi yaşayamamış, yalnız, öfkeli, kuşkulu bir yetişkin olmasına neden olmuştur. Neri, tüm bu duyguların hesabını dedesi Suat Bey'e sormak ister. Anlatının entrik kurgusunda, çerçeve hikâyedeki en önemli çatışma, Neri ve Suat Bey'in şahsiyeti üzerinden gerçekleşmiştir diyebiliriz. Zira, ele alınan romanın ancak son sayfalarında dede-torunun hesaplaşmasına yer verilmiştir. Suat Paker, Neri için karşıt güç iken Suat Paker'in pişmanlığı ve annesi Bahar Hanım'a kavuşmasıyla Neri'nin bakış açısı değişmiştir:

On iki yıl aradan sonra torununun ağzından manidar bir ithamla da olsa ilk kez

‘dedeciğim’ sözünü duyan ve Neri’nin elinde tuttuğu romanı büyük bir aşkla sevdiği karısı Neriman’ın yazdığını o an öğrenen Suat Paker hem mutluluğu hem acıyı aynı anda yaşadı. (Soykan, 2021a: 311).

Çerçeve hikâyesinin bir diğer kart karakteri ise Turgay’dır. Neriman Hanım’a karşılıksız ve saplantılı bir şekilde aşıktır. Bu yüzden önce Suat Paker’in doğrudan düşmanıdır. Anlatının başkişisi olan Neri için kart karakter oluşu ise Turgay’ın Neri’nin anne ve babasını silahla vurmasıyla ilgilidir. Neri’nin annesi felçli bir şekilde sakat kalmış, babası ise ölmüştür. Turgay’ın Suat Bey’e gönderdiği “Ailende son nefes kalıncaya kadar herkesi tek tek öldüreceğim.” (Soykan, 2021a: 39) mesajı Neri’nin de hayatını kabaşa çevirmiştir. Neri’nin “Aklım ermeye başladığından itibaren hatırladığım tek şey korktuğumuz, korunduğumuzdur.” (Soykan, 2021a: 29) ifadesi, Turgay tehdidinin kendisini dolaylı yoldan da olsa etkilediğini göstermektedir.

Romanın iç hikâyesinin kart karakteri ise Rus komutan Vladimir ve Setenay’dır.

Rus komutan Vladimir, Janset’in karşısına Jankat ile buluşmasını engelleyen ilk kişi olarak çıkar. Çünkü, eğer Rus komutan Çerkes köylerine baskın yapmasaydı Jankat birliklerle beraber mücadele ederken Janset’in yanına gelmek için gecikmeyecektir. Rus komutan, Janset’in köyüne gelip köyde o an yalnız olan Janset’i hırpalır. Janset de korku içinde ama tüm gücünü toplayarak mücadele eder. Yaşadıkları bu fiziksel arbedenin sonunda Janset, Rus komutanı öldürür. Çünkü Rus komutan “Şeytan bazen insan kılığına girer.” (Soykan, 2021a: 55) sözünün vücut bulmuş hâlidir.

İç hikâyesinin diğer kart karakteri ise Setenay’dır. Setenay, Hacı İbrahim Ağa’nın, köyün önde gelen kişisinin kızıdır. Savaşta yaralı düşen askerleri iyileştirmek için çalışır. Anlatının başkişisi olan Janset için ise kıskançlık ve aşk sınavının sembolüdür. Çünkü Setenay, Jankat’a âşık olur ve Janset ile buluşmasını, birlikte olmasını istemez. Jankat’ın yerini ve yaralı olduğunu bildiği halde Janset’e söylemez. Aksine Jankat’ın kendisi aracılığıyla gelemeyeceği haberini göndermiş gibi davranır:

- Jankat’ı tanıdığını biliyorum Setenay. Seninle konuşmak istedim, ama bir türlü olmadı. Peki ondan hiç haber var mı?...

Setenay bu sorunun geleceğini bildiği için cevabına hazırlıklıydı. Janset’in bilmediği pek çok şeyi biliyor olmanın gururuyla -Zahret Hala’nın tembihlediklerine yorum katarak- cevapladı.

- Bir süre daha Kafkasya’da kalması gerektiğini, şu ara Osmanlıya gitmeyeceğini biliyorum.

- Yani yaşıyor ve haberleşiyorsunuz... O halde benim de burada olduğumu biliyordur.

- Evet, tabii ki... O her şeyi bilir... (Soykan, 2021a: 156).

Anlatının iç hikâyesinde bu iki karakterden başka kart karakter yoktur. Janset’in önünde en büyük engelleri, yazar Sema Soykan tema ile anlamlandırarak vermiştir. Dolayısıyla Janset’in kart karakteri kişiler değil; Kafkasya-Rus savaş ortamı, Çerkes sürgünü

ve soykırımıdır denilebilir.

3.1.1.3.4. Fon Karakterler

Yazar Sema Soykan, bu romanında anlattığı olaylara ve sosyal çevreye uygun olarak kalabalık bir fon karakter kadrosu oluşturmuştur.

Çerçeve hikâyenin fon karakterleri; evdeki çalışan Duygu Abla, Beril, John, Patron Alpay, Neri'nin apartman komşuları, Yenal Bey, Selma Doğan olarak sıralanabilir.

İç hikâyenin fon karakterleri ise Ubih grubu, Gastuko Hazbek, Zişan, Kazbek, Zahret Hala'nın oğulları (Bolet ve Berkok), Nenof Anne'nin oğulları (Yelkan, Temurkan, Kanbolat), Fatma, Emine Hatun, Hacı İbrahim Ağa, Sinemis, Gupse, Sinemis'in arkadaşı, askerler, Kaptan Ali ve Blena olarak sıralanabilir.

3.1.1.4. Zaman

İncelememize konu olan “Adsız Roman” iki farklı kurgusal düzeyde hikâyeleri barındırmaktadır. Dolayısıyla iki farklı ve uzak zaman dilimi söz konusudur. Anlatıda çerçeve hikâye 21. yüzyılda, iç hikâyesi 19. yüzyılın sonuna doğru (1864'te) yaşanmıştır. Arada 150 yıldan fazla zaman farkı söz konusudur. Her iki hikâyenin de zaman unsuru ayrı olarak ele alınmıştır. Buna göre çerçeve hikâyedeki başkışı Neri'nin iç hikâyeden haberdar olduğu zaman dilimi ile iç hikâyenin de zamanı yeniden akmaya başlamıştır.

Anlatıda **çerçeve hikâyenin vaka zamanı**, Neri'nin başlangıcı belirtilmeyen bir tarihten 12 yıl sonra şubat ayında İstanbul'a dönüşüyle başlar. Neri'nin anneannesi Neriman Hanım'ın yazdığı “Adsız Roman”ı okuyup bitirmesiyle çerçeve hikâyenin vaka zamanı tamamlanır. Söz konusu vaka zamanı, Neri için değiştirici ve dönüştürücü olmuştur. Yazarın niyetine göre kurguladığı bu zaman diliminde yaşananlar genellikle olup biterken aktarılmıştır. Neri'nin yaşam öyküsünü ve ailesine dair bilgileri anlattığı bölümlerde ise anlatma zamanı geriye dönüşler ile kırılmıştır:

Acımasızca öldürdüler onları, üstelik benim ısrarımla gittiğimiz kampta. Oysaki bir kereliğine çocukluğumu yaşamak istemiştım. İşte o gün, sadece çocukluğumu değil, gençliğimi, her şeyimi kaybettim. (Soykan, 2021a: 37)

Çerçeve hikâyedeki geriye dönüşler, anlatının tematik özelliklerine göre de şekillenmiştir. Yazar Sema Soykan'ın okura aktarmak istediği Çerkes sürgünü, 1864'te yaşanmıştır. Dolayısıyla yazar, bu tarihi olayları aktarma sunumunu görevlendirdiği iki kişi üzerinden sağlamıştır. Suphi Doğan geriye dönüşlerle, özetlemelerle Neriman Yılmaz Paker ise iç hikâyedeki romanı yazmasıyla katkı sağlamıştır.

Yazar, okuyucunun dikkatini romanda tutabilmek ve merak unsurunu harekete geçirebilmek için zamanda ileriye sıçrayış tekniğini de kullanmıştır:

Romanın tamamını okuyan Suphi Doğan, Jankat'ın yaşadıkları seni çok şaşırtacak. Kısaca bu kadar söyleyeyim. Zaten birkaç sayfa sonra okuyacaksın... Daha fazla ipucu verip Neriman Hanım'ın emeğine saygısızlık etmeyeyim. (Soykan, 2021a: 188). Anlatının iç hikâyesinin vaka zamanı 1864 Şubat ile 1864'ün bahar ayları arasındadır.

Bahar ayları olduğu, mekân tasvirindeki “ağaçların yeşerdiği, meyvelerin dallarında kendini gösterdiği, toprağın ısındığı günlerden birinde” (Soykan, 2021a: 276) ifadesinden çıkarılmaktadır.

Şubat 1864 ile aynı yılın bahar ayları arasında geçen süre, kişiler için de değiştirici, dönüştürücü olmuştur. Özellikle Janset, Jankat ve Elbruz bu süreci yollarda, limanlarda, konukevlerinde geçirmiştir. Sema Soykan zaman tasarımı, bu yolda ve limanlarda yaşananları, acıları daha iyi aktarmak için kurgulamıştır. Öyle ki zamanın herhangi bir yere doğru akmadığı bekleme ve sabır sürecinin, insanda zaman algısının kaybına neden olması yönüyle sunulduğu görülür:

- Ne kadar oldu buradasınız Aze Himsad?

- De ki on günü geçti. Burada zaman yitik. (Soykan, 2021a: 174)

Acaba yeni gün doğana kadar kaç ölü ya da kaç hasta daha atılacaktı Karadeniz'in azgın sularına. Üç, beş, sekiz... Öyle ki saatleri değil, ölüleri sayar olmuşlardı artık. (Soykan, 2021a: 184).

İç hikâyedeki geriye kırılmalar, genellikle tarihi bilgilerin verildiği noktalarda görülmektedir. Jankat'ın cephede durum bildirimini sağlayan mektubu ise özetlemeye örnek gösterilebilir:

Nisan 1864 Jankat'ın mektubu

Osmanlı kıyılarında durum hiç iç açıcı değil. Bulaşıcı hastalıkları beşte birimizi yok etmiş ve tedbir yetersizliği, geciken karantina önlemleri nedeniyle maalesef hastalıkları suçu günahı olmayan yerli halka da yayılmış durumda... (Soykan, 2021a: 200).

Çerçeve hikâyenin anlatma zamanı, yaşanan olayların anında aktarılmasıyla sağlanırken büyük oranda geriye kırılmalar ve özetlemeler ile sunulmuştur. Neriman Yılmaz Paker, kurmaca yazar olarak geçmişte yaşanmış, bitmiş birtakım olayları, sonradan aktarmıştır. Bu durum Neriman Hanım'ın da yazma zamanını etkilemiştir. 21. yüzyılda kaleme alınan iç hikâye oluşturulurken 19. yüzyılın zamanı yeniden tasarlanmıştır. Neriman Hanım'ın “Adsız Roman”ı ne zaman yazdığına dair kesin bir bilgi eserde bulunmamaktadır. Yalnızca torunu Neri, anneannesinin 15 yıl önce öldüğünü söyler. Bu durumda Neriman Hanım, “Adsız Roman”ı en az 15 yıl önce yazmıştır. Yani, iç hikâyedeki “Adsız Roman” en az 15 yıl, porselen küpün içinde Neri'nin onu bulmasını beklemiştir.

3.1.1.5. Mekân

“Adsız Roman’daki mekânlar, genellikle somut ve gerçek dünya ile ilişkili mekânlardır. Olay örgüsünün yaşandığı, kişilerin eylemlerde bulunduğu, zamanın bir yöne doğru aktığı mekânlar; yazarın anlatmak istediği ifadeye uygun olarak düzenlenmiştir. İki farklı kurgusal düzeyin bulunduğu roman, zamansal farkın fazlalığından dolayı tamamen bağımsız iki farklı mekân sunumunu içermektedir. Romanın mekân sunumu incelenirken iki farklı kurgusal düzey göz önünde bulundurulmuştur.

3.1.1.5.1. Çevresel Mekânlar

Sema Soykan’ın kaleme aldığı “Adsız Roman”da çevresel mekânlara çok az rastlanmaktadır. Bunun nedeni olarak romanın bir dönem romanı olduğu, dolayısıyla mekânın dönem sunumuna katkı sağladığı tespiti yapılabilir.

Çerçeve hikâyenin çevresel mekânları; Neri’nin evi, Aras’ın çalıştığı yer olan müze, sahil kenarında bir kahve dükkânı olarak sıralanabilir. **İç hikâyenin çevresel mekânları** ise Janset ve Elbruz’un yolda dinlendikleri metruk köy evi, Jankat’ın doğduğu Psenda köyü, Soçi Limanı olarak sıralanabilir.

3.1.1.5.2. Algısal Mekânlar

Bu tür mekânlar, roman kişileri ve olay örgüsü için katkı sağlayan mekânlardır. Bu mekânların özellikleri, roman kişilerinin mekânı anlamlandırmasıyla yakından ilgilidir. Gerçek yaşamda insan belleğinde, anılarda yaşayan, bir anlam ifade eden mekânlar gibi anlatı dünyasında da bir mana yüklenirler. “Adsız Roman” algısal mekânlar açısından zengin bir romandır.

3.1.1.5.2.1. Labirentleşen Dünya / Kapalı ve Dar Mekânlar

Anlatıdaki **çerçeve hikâyenin kapalı mekânları;** İstanbul, Beyoğlu, Polonezköy, İsviçre ve Suat Parker’in evidir.

İstanbul, Neri’nin anılarında olumlu bir yere sahipken on iki yıl sonra ona daha farklı görünür. Neri, dönüp baktığında gördüğü manzaradan, kentin değişiminden dolayı mutsuz olur:

Betondan hallice bir kent... Korkarım doğanın dengesi de bozulacak. Güzelim İstanbul, canım ülkem, hangi ara bu hâle geldi. Uzakta olmasaydım belki bu değişime kolay adapte olabilirdim. Gel gör ki hasretle geçen bunca yıldan sonra gördüğüm

değişimi hazmetmek hiç kolay değil. (Soykan, 2021a: 45).

Beyoğlu, Neri'nin anılarında sanatın özgürce yaşandığı mekândır; fakat geçen zaman Neri'yi olduğu kadar Beyoğlu'nu da değiştirmiştir. Neri ise şaşkındır:

Kentin ruhunu almışlar. Müziği, rengi, şiiri çalmışlar sokaklardan. Kişiliksiz, siluetten ibaret duvarlarda ne bir sevda şiiri ne sevgiliye atıf ne de devrimcilerden kırıntı bırakmışlar. Geriye boş, soğuk, ruhsuz sokaklar kalmış. (Soykan, 2021a: 24)

Polonezköy, Neri'nin İsviçre'ye gitmeden evvel anılastığı ve bir daha da gitmediği yerdir. Annesinin ve babasının silahla vurulduğu facianın yeridir. Ailece piknik yapmaya, hoş vakit geçirmeye gittikleri bu mekân, onlar için bir arada oldukları son mekândır:

Annem topu tutmak için zıpladıktan sonra birden yere yığıldı. Peşinden babam... Acımasızca öldürdüler onları. Üstelik benim ısrarımla gittiğimiz kampta. (Soykan, 2021a: 37).

İsviçre, Neri için sürgün yeridir. Anne ve babasının vurulmasından sonra dedesi tarafından koruma amacıyla gönderilse de bu mekân Neri için yalnızlık, korku ve terk edilmişliğin mekânıdır:

Gelelim İsviçre'ye. Aslında çok güzel bir ülkeydi. Benim yaşadığım şehir de öyleydi. Yeşil ve sakin... Benim gözümse hep olumsuzlukları görüyordu. Soğuk nevale insanlar, donuk, ruhsuz, gri bir şehir. Ne bileyim işte, büyüğü yoktu. (Soykan, 2021a: 45).

Suat Parker'in evi, Neri'ye göre dedesiyle anlaşılamadığı, ona karşı öfke duyduğu için kapalı mekândır. Neri evin büyüklüğüne ters orantılı bir şekilde ruhunu sıkışmış hisseder ve kaçar:

Geldiğim hafta dedemin evinde kaldım ve sonra beni kimsenin bulamayacağını düşündüğüm, hani senin beni bıraktığın o evi tuttum. Dedemin demir parmaklı sarayından ayrılırken dedemin gözü gibi baktığı küpü ve bana hediye aldığı arabayı aldım. (Soykan, 2021a: 47).

Anlatının **iç hikâyesinde yer alan kapalı ve dar mekânlar**, yazarın niyetine göre planlanmıştır. Savaş, sürgün, soykırım gibi romanın temaları mekân tasvirleriyle güçlenmiştir. Bir bakıma Kafkasya-Rus savaşının meydan sahnesi bu hikâyenin mekânlarıyla özdeşleşmiştir. Bu kapalı ve dar mekânlar; Hamuçka köyü, Tuapse Limanı, diğer limanlar, gemi, Karadeniz olarak sıralanabilir.

Çerkes sürgününün ve soykırımın izlerini taşıyan Tuapse Limanı; acının, kayıpların mekânıdır. Sadece maruz kalanların değil, görenlerin de yüreğini dağlayan bir yerdir. Bu durum romanda “Kıyıda her gün her an bir arbede, bir acı yaşanıyor, çılgınlıklar, haykırışlar gri bulutlarla birlikte göğü kaplıyordu. (Soykan, 2021a: 173) şeklinde ifade edilmiştir.

Çerkeslerin zor da olsa hayatta kalmak için bir umudu olan Osmanlı Devleti'ne gitme isteği, uzun zaman limanlarda gemi beklemelerini mecburi kılmıştır. Binlerce insanın bir umutla beklediği geminin sevinci; ayrılıkların, hastalıkların, kalabalığın pençesinde kırılmıştır. Öyle ki yaşam mücadelesi, gemiye binmekle bitmemiştir:

İtiş kakış gemiye binen zavallı insanların değil yatacak, ayaklarını uzatacak kadar yerleri bile olmadığı için güverteye ve köhne kamaralara balık istifi gibi dizilmişlerdi. İniltiler bir an olsun dinmiyor, dualar eksilmiyor, annesiz kalan çocukların, evladını, sevdiklerini sahilde bırakanların yakarışları bir an olsun kesilmiyordu. (Soykan, 2021a: 181).

Karadeniz ise Çerkesler için engin ve açık bir mekândan uzaktadır. Denize atılan soydaşlarının cesetleriyle dolu, âdeta kan ile beslenmiş bir canavardır:

Osmanlıya sağ salım varanlar torunlarına anılarını aktarıırken, Karadeniz’den çıkan balığı neden yemediklerini de anlatırlar. Çünkü Karadeniz toplu mezardır Çerkesler için... Karadeniz’in balığı, arkadaşlarıyla, analarıyla, evlatlarıyla doyurmuştu karnını. (Soykan, 2021a: 186).

3.1.1.5.2.2. Sınırları Sonsuza Açılan, Açık ve Geniş Mekânlar

Romanda çerçeve hikâyenin açık ve geniş mekânları, Suphi ve Selma Doğan’ın evi, Neri’nin Nişantaşı’ndaki evi ve Neri’nin annesine kavuştuğu Seferihisar’daki çiftlik evidir.

Yıllardır aile özlemi çeken Neri, Doğanların evinde kendini güvende ve mutlu hisseder. Romanı da burada okur. Bu mekân Neri’nin sınırları sonsuza açılan mekânıdır:

Neri o gece ilk defa kendi ailesinin dışında bir ailenin yanında uyudu. İlk defa bir kadın, yani Selma Teyze, gece başucuna gelip bir bardak su bıraktı... İlk defa genç bir adam, yani Aras, yatağının başında oturup yanağına iyi geceler öpücüğü kondurdu... Neri, son on iki yılın en güzel, en derin, en huzurlu uykusunu uyudu o gece. (Soykan, 2021a: 89).

Sığacık’taki çiftlik evi ise Suat Parker’e aittir. Bu ev, Suat Parker’in kızı Bahar’ı herkesten koruyarak iyileştirmeye çalıştığı yerdir. Fakat bu mekân, ölü bilinen bir annenin kızıyla kavuşma mekânı hâline gelmiştir. Bahçesi, çiçekleri, manzarası sadece anne-kızın kavuşmasına şahitlik yapmakla kalmamış dede-torunun da barışmasını sağlamıştır:

Demir kapıya bir iki adım kaldığında, kapı otomatik açıldı ve yaşamın çiçeğinin baş döndüren kokusu geldi Neri’nin burnuna, sendeledi, gözü karardı ve ‘Annem’ diye haykırarak tüm gücüyle... (Soykan, 2021a: 291).

Sığacık’taki çiftlik evi ayrıca Neri ve Aras’ın da birbirlerine evlenme teklifi ettiği mekândır. Çerçeve hikâyede Neri’nin arayış yolculuğunda Aras ile olan sevgi bağı zaman zaman arka planda kalsa da çiftlik evinin verdiği sevinç, onların da duygularında cesur olmasını sağlamıştır. Yine, Neri’nin de olgunlaşmasına sahne olmuştur:

Neri öpmek için Aras’a uzandığı sırada kendilerini izleyen dedesini, annesini ve Suphi Doğan’ı görünce anladı ki öfke bulutları dağıldığında sevgi sarıyordu havayı ve hoşgörü soluyordu insan. Hayata da insana da anlam kazandıran... (Soykan, 2021a: 309).

İç hikâyenin açık ve geniş mekânları, anlatılanlarla ilişkili olarak çok sınırlıdır. Yardımlaşma, aşk ve umut mekânları olarak Epieğu köyü, Janset ile Jankat’ın tanıştığı düğün ve Umut köyü-Guğе olarak sıralanabilir.

Epieğu köyü; savaşçı Çerkes yiğitlerinin konuşlandığı, bu köydeki evlerde askerî mühimmat üretiminin yapıldığı, yaralıların tedavi edildiği yerdir. Özellikle Zahret Hala'nın evi güvenliği temsil eden mekândır:

“Biz de evlatlarımızdan umudumuzu kesince savaşa destek olmak, diğer evlatlarımıza yardımcı olmak için bizim gibi vatanseverlerle birlikte burayı yaptık.” (Soykan, 2021a: 154).

Janset ve Jankat, birbirini çok seven iki sevgili, sürgünden iki yıl önce nişanlanmışlardır. Bundan kısa bir süre önce de bir düğünde ilk kez birbirlerini görmüşlerdir. O düğün yeri, Jankat'ın Janset'e olan aşkının başladığı mekândır. Jankat, âdeta büyülenmiştir:

Portreyi andıran Janset'in yüzüne bakmaktan kendini alamıyordu. Başlarındaki derinlik, göz bebeklerine yansıyan zekâ kıvılcımı... Kalbinin daha önce böyle attığına hiç şahit olmamıştı. (Soykan, 2021a: 234).

Anlatının iç hikâyesinin bir başka açık ve geniş mekânı, Umut köyü-Guğ'e'dir. Adını, anlamını, vazifesini, sonucunu üzerinde taşıyan bir köydür. Janset, Elbruz ve küçük Gupse can havliyle buraya sığınmıştır. Asker Yaşar'ın evi; güvenlik, dayanışma, mutluluk mekânıdır:

Adı gibi güzel bir köydü Umut Köyü. Erik ağacının -henüz meyve vermemiş- dallarının evin pencerelerine dayandığı, sağlı sollu dizilen elma ağaçlarının alçak dallarından ineklerin nemalandığı, doğanın cömert davrandığı, sakin, huzurlu, şirin bir Karadeniz köyüydü. (Soykan, 2021a: 218).

3.1.1.6. Anlatıcı ve Bakış Açısı

“Adsız Roman” eserinde birden fazla anlatıcı ve bakış açısı söz konusudur. İçeriği ve olayları aktarmada yazara çeşitlilik kazandıran çoğul bakış açıları kullanılmıştır. Tanrısal konumlu (3.tekil kişi-O) gözlemci anlatıcı, diyaloglar ve özne anlatıcı tekniği bir arada kullanılmıştır. Yazarın niyeti ile doğrudan ilişkili olarak düzenlenen çoğul anlatıcı tekniğinin varlığı “okuyucu için söz konusu engelleri aşip içeriğe nüfuz etme noktasında ilk ve daimî kılavuz olacaktır.” (Sazyek, 2023: 37). Tanrısal konumlu olan gözlemci anlatıcı; olayların öncesini ve sonrasını bilir, roman kişilerinin ruh ve zihin dünyasından geçenlere hâkimdir. Tarihi olayların okuyucuya aktarılmasında engin bir birikime sahiptir. Bu açıdan düşünüldüğünde yazar Sema Soykan “Adsız Roman”ı; iletisine uygun olarak, tarihi olayların kurgusalıktan üzerinden okuyucuya aktarılması için hem tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıyı hem de kahraman-anlatıcı olan özne anlatıcıyı birlikte kullanarak oluşturmuştur. İçinde Neriman Hanım'ın yazdığı bir romanı barındıran “Adsız Roman”da anlatıcı ve bakış açısı konusu iki farklı kurgusal düzeyde ele alınmıştır.

Çerçeve hikâyede, genel olarak tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı kullanılmıştır.

Tanrısal bakış açısına sahip olan anlatıcı, yaşanan olayları okuyucuya aktarırken kimi zaman kahramanın aklından geçenleri ve hatıralarını dile getirmektedir:

Atletik vücuduna bakıp o yıllarda sıksa denecek kadar zayıf olduğunu hatırladı. Saçları alnına düşecek, hatta toplanacak kadar uzamıştı. Gözleri, tam hatırladığı gibi kömür karası ve iç bal rengi hareli, elmacık kemikleri belirgin, burnu bir heykeltıraşın elinden çıkmış kadar muntazamdı. O zamanlar on yedi yaşında olduğuna göre şimdi yirmi dokuz olmalıydı. Sanata, edebiyata, tarihe meraklı olduğu geldi aklına. (Soykan, 2021a: 9).

Anlatının çerçeve hikâyesindeki tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı tarafından mekân, kahramanın zihninde bıraktığı izlenimle aktarılır:

Neri'nin tarifi üzerine arabayı düşük gelirli bir semtin karanlık sokaklarından birine sokan Aras, dört katlı eski binanın önünde durdu. Geldikleri mahallenin, güzel ve genç bir kadın için tehlikeli olduğunu aklından geçirdiyse de bunu ona söyleyerek mahcup etmek istemedi. (Soykan, 2021a: 19).

Yazar okuyucuya iletmek istediği tarihi ve kültürel olayları, kişiler üzerinden aktarmaktır. Konuyla ilgili olarak bir sebeple sohbetin ve diyalogun seyri, tarihi olaylara ve geçmişe uzanır. Bu noktada kahraman, anlatıcı olarak görev alır ve diğer karakterleri bilgilendirir. Dolayısıyla okur da bilgi sahibi olmuş olur. Çerçeve hikâyedeki tarihi ve kültürel olayların aktarımını Suphi Doğan ve Aras üstlenmektedir. Neri'nin anneannesinin yazdığı "Adsız Roman"ı okudukça Çerkes tarihine ve kültürüne karşı artan merakı, kahramanın bildiklerini aktarmasına zemin hazırlamıştır:

Yunan mitolojisine ilham veren birçok unsurun Abhaz mitolojisi ve Nart destanlarından geldiğini, Büyük Roma İmparatorluğunu kuran Etrüsk Hanedanının Kafkasya kökenli olduğunu söylesem... Dillerinin MÖ 3000'lere uzandığını ve Kafkasya gibi küçük bir coğrafyada otuz yedi farklı dilin konuşulduğunu, Dede Korkut hikâyelerinin, Kerem ile Aslı'nın aşkının yaşandığı topraklar olduğunu da ekleyeyim. (Soykan, 2021a: 85).

Roman kişilerinin geçmişte yaşadığı olaylar okura sunulurken özne anlatıcının kullanıldığı görülmektedir. Neri yaşam öyküsünü, duyduklarını, bildiklerini Aras'a - dolayısıyla okura- aktarırken kullanılan bakış açısı, Neri'nin bakış açısıdır:

Ta ki o gece konuşulanları duyana dek... Babam eve gelir gelmez annemi telaşla yatak odalarına çağırdı. Beni görmemezlikten geldi ya da görmedi. Açıkçası ben de babamı daha önce hiç böyle görmemiştim. Dayanamayıp kapı arasından usulca onları dinledim. (Soykan, 2021a: 32).

Neri'nin annesi Bahar Hanım'ın geçmişte yaşadıklarını Suphi Doğan Neri'ye aktarırken bu konudaki en önemli bakış açısı ise Bahar Hanım'ın kızına yazdığı mektuptur. Mektup türünün duygu ve düşünceleri kişilerin dünyasından dolaysız aktarma özelliği, okuyucu açısından güvenilir bir kaynak olmasını sağlamıştır:

Güzeller güzeli Nerim...

Korkak olan sadece deden değil, belki de benim. O her şeyi göze aldı ve beni yanına yollamayı teklif etti. İstemedim kızım... Neden mi? Birincisi, senin karşına bu halde

çıkamamak ve sana yük olmamak için; ikincisi, benim yüzümden sana bir şey olursa kendimi affetmeyeceğim için. (Soykan, 2021a: 296).

Neri'ye miras kalan, anneanesi Neriman Yılmaz Parker'in kaleme aldığı, iç hikâyeyi oluşturan "Adsız Roman"ın Neri tarafından okunma süreci yine tanrısal konumlu gözlemci bakış açısından okuyucuya sunulmuştur. Neri, bu romanı sesli bir şekilde herhangi birine okumaz. Neri'nin kendi içinde sessiz okuma yaptığı süreci, yazar Sema Soykan'ın belirlediği tanrısal konumlu gözlemci bakış açısı okuyucuya aktarmıştır.

İç hikâyede, yine tanrısal konumlu bakış açısı ve özne anlatıcı ile olaylar aktarılmıştır. Bu sayede çoklu bakış açısı tekniğinin sunumu, Sema Soykan tarafından kurmaca yazar olan Neriman Yılmaz Parker'e yaptırılmıştır.

Tanrısal konumlu gözlemci bakış açısı, kahramanın önceden yaşadıkları hakkında bilgi veren tamamlayıcı bir rol üstlenmiştir. Söz gelimi Janset'in Rus komutan ile olan arbedesinin detayları, okura canlı bir şekilde aktarılır:

Atlıların seslerini duyunca sevdiği adamın geldiğini sanıp nasıl da heyecanla evden dışarı fırlamıştı. Ancak Rus atlılar gözünün önünde bahçeyi ateşe vermiş, kendisini yere yatırıp tekmelemiş, tam evi ve ahır yakacakları sırada öfkeyle yanlarına gelen komutanın emriyle durmuşlardı... Komutanın kınından çıkarıp boğazına dayadığı kamayı ilk görüşte tanımıştı. Kamayla üzerindeki elbiseleri parçaladığını, göğsüne kazıdığı 'V' harfini hatırladıkça acı duysa da "Jankat" diye haykırdığında komutanın elinden düşen kamayı çevik bir hareketle ele geçirip, komutanın kalbine sapladığını hatırladıkça da kendisiyle gurur duyuyordu. (Soykan, 2021a: 67-68).

İç hikâyede bizzat yaşanan tarihi ve sosyal olaylar, tanrısal konumlu gözlemci bakış açısından aktarılırken aynı zamanda Jankat'ın savaş sırasında tuttuğu notlar üzerinden de sunum yapılmıştır:

Rusya göçlerinin başlarında sevkiyatları hızlandırmak için sözüm ona özel tedbirler aldı. Serbest gemilerle giden ve taşıma ücretini ödeyemeyenlere gemi kiralama harcaması konusunda serbestlik tanıdı ve 100 bin ruble ödenek ayrılmasına karar verdi. Galiba her şey bizi buradan bir an evvel yollamak için. Korkunun aldırıldığı tedbirler bunlar. (Soykan, 2021a: 171).

Kişilerin ruh ve zihin dünyasından geçenleri bilen tanrısal konumlu anlatıcı, Janset'in aklından geçenleri de bilir. Onun iç dünyasından geçenleri okura sergiler:

Alkas'tan öğrendiklerini kafasında tartan Janset'in kalp kefesi, mantık kefesinden ağır basınca, iç sesi başladı konuşmaya. Demek ki sevgili nişanlısı, Setenay'ı tecavüzden ve ölümden kurtarmak için gelmemiştir. Bu yüzden de kendisi Rus komutanın saldırısına uğramıştı. Eğer kendisini koruyamasaydı, tecavüze uğramış olacaktı. Eğer Elbruz yetişmeseydi, muhtemelen nöbet tutan asker tarafından öldürülmüş olacaktı. (Soykan, 2021a: 135).

İç hikâyedeki Çerkes geleneklerinin sunumu özne anlatıcı üzerinden sağlanmıştır. Söz gelimi, Alkas'ın katıldığı Pur Töreni, onun bakış açısından aktarılır:

Şenlik elinde yeşil bir bez parçası bulunan atlının ve onu elinden almak için peşine düşen arkadaşlarının katılmasıyla başladı. Atlı elindeki bayrağı kaptırmamak için çok

uğraştıysa da aralarından bir atlı bayrağı ustaca kaptı. Adamın ata binişi, bayrağı tehlikeli bir manevrayla alışı gözümün önünden gitmiyor. (Soykan, 2021a: 102).

Her iki kurgusal anlatı düzeyinin de anlatı ve bakış açısı ihtiyacı, çoğul anlatıcı ile sağlanmıştır.

3.1.2. Keşke

3.1.2.1. İsim-İçerik İlişkisi

‘Keşke’ romanının adı, romanın içeriği ile doğrudan bağlantılıdır. Tek bir sözcükle adlandırılan roman, öncelikle bu açıdan dikkat çekicidir. Çünkü kullanılan bu tek sözcük - keşke- sözcük türü olarak ünlemdir; bazen bir yakarış, bazen bir pişmanlık, bazense bir özlem anlamını taşımaktadır (Devellioğlu, 2006: 494). Sema Soykan’ın kaleme aldığı “Keşke” romanı ile başkişi olan Fikret Sağlam’ın yaşamında, ölümsüz aşkı Nedret’e (Sabia’ya) karşı yerine getirmekte geç kaldığı vefa ve sorumluluk duygusunun vermiş olduğu pişmanlığı dile getirilirken diğer yandan Türkiye Cumhuriyeti’nin yakın dönem tarihinde yer alan sosyal, ekonomik, kültürel olaylara ve eğitime (Köy Enstitülerinin kapatılmasına) dair pişmanlıklar ifade edilir. Bu açıdan roman, Fikret Sağlam’ın ve diğer kişilerin “keşke”leri ile yakın dönem Türkiye Cumhuriyeti tarihinin “keşke”lerinin toplamıdır denilebilir.

3.1.2.2. Olay Örgüsü

“Keşke” romanı; dönemin siyasi ve sosyal durumu içinde başkişi Fikret’in ve ölümsüz aşkı Sabia’nın (Nedret’in) etrafında gelişen olayları geçmişe dönüşlerle aktaran, anıya dayalı olay örgüsü bulunan, “bir Köy Enstitüsü romanı”dır. Roman Fikret Sağlam’ın pişmanlıklarını, iyi-kötü bütün yaşadıklarını, öz eleştirilerini anlatmaya karar vermesiyle onları sonradan kaleme aldığı günlük tarzındaki notlarından oluşmaktadır. Bu durumda “akıbetini yalnız onun bildiği bir yaşantı dizisi, okur tarafından adım adım keşfedilir.” (Sazyek, 2023: 29). Fikret Sağlam, hapisshane de geçmiş yaşantısını yazarken bir yandan da dışarıdaki hayat akmakta ve Fikret’in kızı Sabia ile ölümsüz aşkı Sabia’nın (Nedret’in) yaşadıkları anlatılmaktadır. Nihayetinde ise olaylar, herkesin yaşamını değiştirecek şekilde neden-sonuç ilişkisi ve kesişmelerle birleşir, bir sonuca bağlanır.

Eser yazarın adlandırdığı 15 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin içinde Fikret Sağlam’ın yaşadıklarını sonradan yazarak kaydettiği anı notları ile kızı Sabia’nın yazdığı günlüğü de bulunmaktadır.

Romana, olay örgüsü açısından sona yakın bir noktadan giriş yapılmıştır ve sonra

hemen anlatının başına dönüş yapılmıştır. Dolayısıyla bu durum okuyucunun olacaklar için meraklanmasına katkı sağlamıştır. 17 Nisan 1977-Ankara, tarih ve mekânı ile romana giriş yapılmıştır. Fikret Sağlam'ın Sincan Hapishanesi'nde iki ay önce yazdığı anı notlarını okuyan bir kişinin (Nedret'in) öfkesi, özlemi, şaşkınlığı ve aşkı okuyucuyu da heyecanlandırır.

“Keşke” romanında entrik yapıyı oluşturan değerler düzlemi “KORA” (Korkmaz, 2015: 103) şeması ile Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. “Keşke” Kora Şeması

	Ülkü Değerler (Tematik)	Karşı Değerler
Kişiler Düzeyinde	Fikret Sağlam, Sabia Sağlam, Nedret Sarıh (Sabia), Mehmet Doğan, Fatma, Tarık, Nuri Usta	Leyla, Behiye
Kavramlar Düzeyinde	Aşk, Anne sevgisi, Dayanışma, Mutluluk, Cesaret, Umut, Eğitim, Kavuşma	Pişmanlık, Öfke, Ayrılık, Cehalet
Simgeler Düzeyinde	Kitap ayracı, Sedir ağacı, Serinsuköy, Aksu Köy Enstitüsü, Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü, 203 Numaralı Hastane Odası, “Keşke” dergisi	Kesekli köyü, Sincan Hapishanesi, Fikret ve Leyla'nın evi

Yukarıdaki tabloda yer alan ülkü değerler ve karşı değerler, romandaki olayların oluşumunu ve anlatının gelişimini sağlamıştır. Romanın kurgusal yapısı göz önünde bulundurulduğunda olay örgüsü 31 bölüm olarak incelenmiştir.

1. Bölüm

Bu bölümde Fikret Sağlam, Sincan Hapishanesi'nde tutukludur. Bu tutukluluk süresini daha kolay geçirmek ve pişmanlıklarıyla yüzleşmek için günlük tutmaya karar verir. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Fikret Sağlam'ın bir buçuk aydır Sincan Hapishanesi'nde fikirleri ve yazılarından dolayı tutuklu olması
- Fikret'in tutukluluk hâlinin ne zaman sonlanacağına dair belirsizliğin kendisinde ruhsal çöküntü yaratması
- Öğretmen, yazar ve dergici olan Fikret'in tüm bu kimliklerinin ötesinde

geçmişiyile hesaplaşması

- Fikret'in hayatında önemli olan iki farklı Sabia'dan söz etmesi (Biri kızı, diğeri ölümsüz aşkı Sabia (Nedret)'tir.)
- Fikret'in gönül ve vicdan yükünün ağırlığıyla anılarını yazmaya karar vermesi

2. Bölüm

Bu bölümde Fikret'in doktor olan kızı Sabia, babasının akıbeti ve nerede olduğu hakkında endişe duymaktadır. Hastanede başhekimin emrivaki ricasıyla ondan 203 numaralı odadaki bir hastaya göz kulak olması istenir. Nedret Sarıh isimli hasta, hasta olmamasına rağmen hastanede tutulmaktadır. Bu durum Sabia'yı hem endişelendirir hem de meraklandırır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Nedret Sarıh adlı hasta ve onun hastanede kalmasını tembihleyen Tarık adlı kişinin Sabia'yı endişelendirmesi
- Sabia'nın Nedret ve Fatma adlı iki hastanın kaldığı 203 numaralı odaya gitmesi
- Sabia'yı gören Nedret'in okuduğu kitabı aceleyle yastığının altına saklaması
- Sabia'nın Nedret'in kim olduğunu merak etmesi ve Nedret'in de Sabia'nın kim olduğunu merak etmesi
- Nedret ve Sabia'nın birbiriyle imalı bir şekilde atışması
- Sabia'nın Nedret'in sakladığı kitabı merak etmesi
- Sabia'nın kitabı eline alınca içinden notların ve bir kitap ayracının yere düşmesi
- El yapımı olan ve üstünde "F" harfi bulunan bu ayraç Sabia'nın babası Fikret'in yapmış olduğu ayraça benzetmesi
- Nedret'in Doktor Sabia'nın adını öğrenince kuşkullanması ve yıllar sonra Fikret'e dair ipucu bulduğunu düşünmesi
- Nedret ve Sabia'nın merakla birbirine sorular sorması ve örtülü yanıtlar vermesi

3. Bölüm

Bu bölümde Fikret Sağlam, kendi yaşamını, yaşamın etkilediği insanları ve onun için anlamı çok büyük olan Köy Enstitüsü yıllarını yazmaya başlar. Geriye dönüş ile Fikret'in hayatına bir pencere açılır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Fikret'in zor geçen çocukluğunu; annesini, babasını, ablalarını ve yaşadığı Kesekli köyünü tanıtmaları
- Okula gidip öğretmen olmak isteyen Fikret'in babasının engellemesiyle

karşılaşması ve fiziksel şiddet görmesi

- Hayalinden vazgeçmeyen Fikret'in ilkokul dördüncü sınıfı bitirince evden kaçması
- Yolda rastladığı bir traktör şoförünün Fikret'e Serinsuköy'e gitmesini, orada kendisine kahveci Nuri Usta'nın yardım edebileceğini söylemesi
- Fikret'in Nuri Usta'yı bulması ve onun yanında işe başlaması
- Fikret'in -ruh dünyası açısından- çocukluktan olgunluğa geçiş yapması

4. Bölüm

Bu bölümde akli kitap ayracının anlamında kalan Sabia'nın evde bir ipucu bulma maksadıyla babasının çekmecelerini, kitaplarını, belgelerini ve babasının çıkardığı “Keşke” dergisinin ilk dört sayısını incelemesi söz konusudur. Ayrıca Sabia, başına gelenleri anlatmak ve tavsiye almak için babasının dostu ve iş ortağı, yayıncı Mehmet Doğan'ın evine gider. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Sabia'nın Mehmet Doğan'a hastanede yaşadıklarını anlatması
- Mehmet Doğan'ın Sabia'ya gizemli kişilerden ve olaylardan uzak durması gerektiğini söyleyerek nasihat vermesi
- Mehmet Doğan'ın kendi trajik hayatı ve yakın dönem Cumhuriyet tarihi ile ilgili bilgiler vermesi

5. Bölüm

Bu bölümde Fikret Sağlam, Nuri Usta'nın himayesinde bir yılı nasıl geçirdiğini anlatır. Fikret, okuluna devam eder. Okuldaki Halil Öğretmen'in yönlendirmesiyle Köy Enstitüsü sınavlarına girmeye karar verir ve sınavı kazanır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Fikret'in rol model olarak Halil Öğretmen'in idealistliğini örnek alması
- Fikret'in Köy Enstitüsü sınavlarına girmesi ve sınavı kazanması
- Nuri Usta ve köylülerin maddi manevi desteğiyle Fikret'in Antalya Aksu Köy Enstitüsü'ne kayıt yaptırması
- Aksu'da Nuri Usta'nın kız kardeşi ve yeğeninin yalnız yaşaması sebebiyle onları Fikret'e emanet etmesi ve Fikret'in bu konuda Nuri Usta'ya söz vermesi
- Fikret ve Nuri Usta'nın hüznün ve sevgi dolu vedalaşması

6. Bölüm

Bu bölümde Tarık, hastaneye gelerek Sabia'dan annesi Nedret'i gözetim altında tutmasını ister ve ayrıntıları konuşmak için Sabia'ya yemek davetinde bulunur. Sabia da hiç tanımadığı Tarık ve annesinin kendi durgun hayatını hareketlendireceğini düşünerek Tarık'ın yemek davetini kabul eder. Ama içi rahat etmez, Tarık'ın mezun olduğu fakültede okumuş olan arkadaşı Nevbahar'a Tarık'ı sorar. Nevbahar ise o dönemde Tarık adlı bir öğrencinin bulunmadığını söyler. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Tarık ve Sabia'nın Kızılay yakınındaki bir kulüpte buluşması
- Tarık'ın Sabia'dan annesi Nedret'i gözetim altında tutmasını istemesi
- Sabia'nın -Tarık'ın avukat olması sebebiyle- Tarık'tan babasının tutukluluğunun akıbetine dair yardım istemesi

7. Bölüm

Bu bölümde Fikret Sağlam, Aksu Köy Enstitüsü'ne gelişini ve orada geçirdiği bir yılını anlatır. Fikret, Nuri Usta'ya söz verdiği gibi ustasının kız kardeşi Behiye Hanım'ı ve kızı Leyla'yı bulur; onlarla yakından ilgilenir. Onların yoksul, kimsesiz hayatlarına tanık olur. İki günün ardından enstitüye gitmek için yola çıkar. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Fikret'in Aksu Köy Enstitüsü'ne varması
- Fikret'in Aksu Köy Enstitüsü'nde okul ihtiyaçlarını edinmesi ve kendini değerli, önemli biri gibi hissetmesi
- Fikret'in Köy Enstitüsü'nde daha önce hiç görmediği güzellikleri deneyimlemesi ve mutlu olması
- Fikret'in enstitü sayesinde hayata karşı bakış açısında olumlu değişimlerin olması
- Fikret'in izin günlerinde Behiye ve Leyla'yı ziyaret etmesi ve onlara bağ bahçede yardımcı olup Leyla'ya öğretmenlik yapması
- Fikret ve arkadaşlarının Hasanoğlu Köy Enstitüsü inşaatında gönüllü olarak görev alması
- Fikret ve arkadaşlarının enstitü tarafından ödüllendirilerek yurt gezisine çıkarılması

8. Bölüm

Bu bölümde iki sivil polis hastaneye gelerek “Sabia Gürel” adındaki hastayı ararlar. Sabia da hastanedeki tek ‘Sabia’nın kendisi olduğunu söyler ve 203 numaralı odadaki Nedret Sarih’in Sabia Gürel olabileceğine dair kuşulanır. Bu arada 203 numaralı odada kalan eğitilmiş şehir insanı Nedret Öğretmen ile eğitim görmemiş köy insanı Fatma, birbiriyle dostluk etmeye başlarlar. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Sabia’nın 203 numaralı odaya gelerek Nedret hakkında bir şeyler öğrenme çabası
- Nedret’in kendini açık etmemesi ve Sabia’nın odadan ayrılması
- Nedret’in öğretmen üslûbuyla kendi yaşamını, Köy Enstitüsünde geçirdiği yıllarını Fatma’ya anlatması

9. Bölüm

Bu bölümde Fikret Sağlam, Aksu Köy Enstitüsü’nde geçirdiği üç yılını anlatır. Fikret enstitüde ikinci sınıfa geçtiğinde birinci sınıfta okuyan ölümsüz aşkı Sabia ile tanışır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Fikret’in Sabia’ya karşı masumane aşk hisleri beslemesi
- Fikret’in içten içe Sabia ile yüksek enstitü olan Hasanoğlu’na gitmeyi dilemesi
- Fikret ve Sabia’nın birlikte sık sık zaman geçirerek, çeşitli yazarlardan alıntılarla birbiriyle tatlı atışması
- Fikret’in Sabia’ya olan aşkını itiraf etmesi ve kendi el emeği olan ayrıca ona hediye etmesi
- Duygularının karşılıklı olduğunu gören Fikret’in mutlu olması

10. Bölüm

Bu bölümde 203 numaralı odaya gece vakti, gizemli iki adam gelir ve boş yataкта yatan hastanın nerede olduğunu Fatma’ya sorarlar. Nedret’in gizlice dışarı çıkıp nereye gittiğini bilmeyen Fatma ise iki gizemli adamı bir şekilde savuşturur. Bu arada Nedret, Doktor Sabia’nın ölümsüz aşkı Fikret ile bağlantılı olabileceğinden şüphelenerek Sabia’yı takip ettirir ve evinin karşısında “Sahaf Sabia” adında bir kitapçı-yayınevi olduğunu öğrenir. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Geceleri zaman zaman odasından gizlice ayrılıp nereye gittiği bilinmeyen Nedret’in elinde gizlediği kağıtlarla 203 numaralı odaya dönmesi

- Gizemli iki adamın 203 numaralı odaya tekrar gelmesi ve Fatma'nın doğaçlama bir oyunla iki adamın Nedret'i soruşturmasını engellemesi
- Nedret'in bir dergi için gizliden gizliye siyasi ve toplumsal yazılar yazması ve onları bir şekilde dergiye teslim etmesi
- Gece hastanede olanlardan haberdar olan Sabia'nın Nedret'in gizlediklerine dair Fatma'dan bilgi almaya çalışması

11. Bölüm

Bu bölümde Fatma'dan istediği yanıtları alamayan Sabia'nın Tarık'tan bilgi alma çabası söz konusudur. Ayrıca Sabia, Tarık'ın da gizemli yönlerini çözmeye çalışır. Zira Sabia, Tarık'ın soyadının annesi Nedret ile aynı olmadığını öğrenmiştir. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Sabia'nın Tarık ile buluşması
- Sabia'nın Nedret'in güvenliği hakkındaki endişelerini Tarık'a anlatması
- Sabia ve Tarık'ın dönemin (1977 yılının) siyasi ve toplumsal olaylarına ait karşıt görüşlerle ortak sohbet etmesi
- Sabia ve Tarık'ın birbirlerine karşı engelleyemedikleri aşk duygusuna karşılıklı laf atışmalarıyla dışa vurması ve birlikte güzel bir akşam geçirmeleri
- Tarık'ın Sabia'yı eve bırakması sırasında yoldaki kimlik kontrolünde Sabia'nın Tarık'ın soyadının "Doğan" olduğunu öğrenmesi
- Sabia'nın Mehmet Doğan ile Tarık'ın ilişkili olduğuna dair şüphelenmesi
- Mehmet Doğan'ın kayıp oğlunun adının "Kurtuluş" olduğunu bilen Sabia'nın denemek maksadıyla Tarık'a "Kurtuluş" diye hitap etmesi
- Tarık'ın kendisine gerçek adıyla hitap edilince şaşırması, telaşlanması ve Sabia'ya gerçekleri anlatması
- Tarık'ın Sabia'ya hayatıyla ilgili gerçekleri anlatması; Nedret'in manevi annesi olduğunu, görüşmediği öz babasının ise Mehmet Doğan adında biri olduğunu anlatması
- Mehmet Doğan'ı tanıdığını belli etmeyen Sabia'nın önce Mehmet amcasıyla konuşması gerektiğini düşünmesi

12. Bölüm

Bu bölümde 203 numaralı odada dost olan Fatma ve Nedret yaşama dair bilgilendirici sohbet ederler. Özellikle öğrenmeye meraklı, ama kabuğunu kırmaktan henüz korkan Fatma, Nedret Öğretmen'in Cumhuriyet rejimi, ağılık, medeniyet, kadın olmak ve eğitim üzerine yaptığı konuşmaların tetikleyicisi olmuştur. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Fatma'nın Nedret ile konuştuğu ufkunun genişlemesi, değerli olduğunu hatırlaması
- Nedret'in Fatma'ya güvenerek sırrını ve kalbini açması, Köy Enstitüsünde Fikret ile yaşadıklarını, aşkını anlatması
- Tarık'ın Sabia'ya, Fikret'i Sincan Hapishanesi'nden çıkarmak için çaba gösterdiğini söylemesi
- Sabia'nın güçlü ısrarıyla Tarık'ın annesi Nedret Sarih'in gerçek isminin "Sabia Gürel" olduğunu itiraf etmesi

13. Bölüm

Bu bölümde baba oğulun daha fazla ayrı kalmasını istemeyen Sabia, önce Mehmet Doğan'ı bu bilgiye hazırlamak ister. Çünkü Mehmet Doğan hem acılı bir babadır hem de oğlu Tarık (Kurtuluş) ile zıt siyasî görüşlere sahiptirler. Adalet ve demokrasinin gücüne inanan Mehmet Doğan'a oğlunun hem yaşadığını hem de onun güce hizmet eden bir avukat olduğunu söylemek, Sabia için zorlayıcı bir durumdur. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Sabia'nın Mehmet Doğan'ın evine gitmesi
- Sabia'nın Mehmet Doğan'a oğlunun yaşadığını söylemeye niyetlenmesi
- Dönemin ve geçmişin toplumsal ve siyasî olaylarına karşı duyarlılığı olan Mehmet Doğan'ın araya girip tarihi bilgiler vermesi ve ara ara öfkelenmesi
- Mehmet Doğan'ın oğlu Mert'in ölümüne ve oğlu Kurtuluş'un kaybına hüzünlenmesi
- Sabia'nın Mehmet Doğan'a oğlu Kurtuluş'un yaşadığını söyleyememesi

14. Bölüm

Bu bölüm, olayların seyri göz önünde bulundurulduğunda karakterler açısından önemli kırılmaların yaşandığı ilk bölüm olarak kabul edilebilir. Sabia, babası Fikret'in Nedret

ile bağlantısını çözmeye çalışır. Bunun için Fatma'ya iş birliği teklif eder, Fatma da iş yaramanın gururuyla bunu kabul eder. Tarık da bir yandan Fikret'in hapisshaneden çıkması için uğraşır bir yandan da Sabia'yı merak eder. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Fatma'nın 203 numaralı odada Nedret'i Fikret ile ilgili konuşturmaya çalışması
- Sabia'nın Fatma ve Nedret'in konuşmalarını gizlice kapı aralığından dinlemesi
- Nedret'in ölümsüz aşkı Fikret'in kendisini terk edip köyde istismara uğrayıp hamile kalan, ustasının yadigarı Leyla ile bir yıllığına evlenmeyi tercih ettiğini anlatması
- Babası Fikret ve annesi Leyla'nın adlarını duyan ve hikâyeyi öğrenen Sabia'nın bayılması
- Tarık'ın Sabia'yı merak etmesi, onu araması, evine gitmesi, bulamaması ve Sabia'nın evinin karşısındaki "Sahaf Sabia"nın camekânında, aleyhine dava açtığı "Keşke" dergisini görmesi
- Tarık'ın Fikret Sağlam ile yüz yüze tanışmak Sincan Hapishanesi'ne gitmesi

15. Bölüm

Bu bölümün başında Fikret, Aksu Köy Enstitüsü'ndeki güzel yıllarını anlatır. Enstitünün son sınıfındadır. Öğretmenleri, Sabia ve diğer arkadaşlarıyla birlikte sahip oldukları toprak ve tarım bilgilerini köylülerle paylaşırlar. Fikret ve arkadaşları Atatürk'ün aziz hatırasına saygılı, vatansever gençler olarak yetiştirilmişlerdir. Fikret, Hasanoğlu Yüksek Enstitüsü'nü kazanır ve Sabia (Nedret) ile okumayı hayal eder. Fikret Sağlam, sonrasında hayatının geri kalan kısmını şekillendirecek gün olan 17 Nisan 1946 yılında Köy Enstitülerinin kuruluş yıldönümü kutlamalarında ve sonrasında yaşananları anlatır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Kuruluş yıldönümü kutlamalarına Behiye ve Leyla'nın da gelmesi
- Leyla'ya karşı hep bir ağabey gibi davranan Fikret'in Leyla'nın yakın davranışlarına engel olmaya çalışması
- Leyla'nın teklifsiz davranışlarından ötürü Sabia'nın rahatsız olması
- Fikret'in Sabia'nın gönlünü alma çabası ve tek aşkının, evleneceği insanın kendisi olduğunu söylemesi
- Fikret'in Leyla'nın Şehmuz Ağa'nın oğlu tarafından istismara uğradığını öğrenmesi
- Fikret'in Leyla'yı koruyamadığına dair kendini suçlaması, öfkelenmesi ve

Leyla'ya acıması

- Behiye'nin Fikret'e Leyla'nın hamile olduğunu söylemesi
- Fikret'in büyük şaşkınlık yaşaması
- Behiye'nin Fikret'ten Leyla ile geçici olarak evlenmesini istemesi (çocuk doğana kadar)
- Vicdanı ve kalbi arasında sıkışan Fikret'in vicdanının sesini dinleyerek Leyla ile evlenmeyi kabul etmesi
- Sabia(Nedret) ile kurdukları gelecek planlarına veda etmesi
- Fikret'in Sabia'ya gerçekleri anlatmak yerine kendine bir plan yapması ve çocuk doğunca özgür olacağı düşüncesiyle Sabia'ya okul bitince, bir yıl sonra döneceğine ve kendisiyle evleneceğine dair söz vermesi

16. Bölüm

Bu bölümde Fikret; Leyla ile yaşadığı günleri, mutsuz evliliklerini, Hasanoğlan Yüksek Enstitüsü'ne okumaya gidememesini anlatır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Fikret'in Leyla ile evlenmesi
- Fikret'in köy ilkokulunda öğretmenliğe başlaması
- Fikret ve Leyla'nın mutsuz olması
- Fikret'in hamile Leyla ve hasta Behiye arasında yükünün bir hayli artması
- Leyla'nın bebeği düşürmek için çaba göstermesi
- Leyla'nın bir kız çocuğu dünyaya getirmesi
- Fikret'in bebeğin adını "Sabia" koyması
- Leyla'nın küçük Sabia'ya annelik yapmaması
- Behiye'nin ölmesi
- Leyla'nın içine kapanması

17. Bölüm

Bu bölümde Fikret Sağlam, Leyla ile evliliğinin üzerinden bir yıl geçtiğini anlatır. Ortak arkadaşları vasıtasıyla haber aldığı Sabia'nın, Aksu Köy Enstitüsü'nden dereceyle mezun olacağını öğrenir. Fikret, Sabia'ya verdiği bir yıl sonra yanına şiirleriyle geleceğine dair sözünü tutamaz. Onun yerine Sabia'ya bir mektup yazar ve Hasanoğlan Yüksek Enstitüsü'nü bitirdiğinde üç yıl sonra geleceğini ifade eder. Sabia'nın karşısına çıkmaya yüzü

olmadığından mektubu arkadaşı vasıtasıyla Sabia'ya iletir ve onu uzaktan izler. Mektubu okuyan Sabia'nın mağrur ifadesini gören Fikret, âdeta yıkılır. Leyla ile mutsuz hayatına devam eder. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Leyla'nın intihara teşebbüs etmesi ve evdeki mutsuzluğun giderek artması
- Fikret için küçük Sabia'nın tek mutluluk kaynağı olması
- Fikret'in içinde bulunduğu evlilik esaretini kabullenmeye başlaması
- Fikret'in Sabia'ya verdiği ikinci sözü de tutamaması ve üç yılın sonunda da Sabia'ya kavuşamaması

18. Bölüm

Bu bölümde Fikret Sağlam, Sabia(Nedret) olmadan geçen mutsuz günlerini ve bir gün Sabia'nın kendisini bulup karşısına çıktığını anlatır. 1950 yılının Ekim ayında Sabia, Fikret'e hem hesap sormak hem de bir türlü yenemediği aşkına sahip çıkmak için Fikret'in evine gelir. Fikret bu kez de babasına çok düşkün olan küçük Sabia'nın etkisiyle olanları anlatamaz. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Sabia'nın Fikret'in evine gelmesi
- Sabia'nın Fikret ve küçük Sabia ile karşılaşması
- Fikret'in gerçekleri anlatamaması ve küçük Sabia'nın kendi kızı olduğunu söylemesi
- Sabia'nın ardına bakmadan Fikret'in evinden uzaklaşması
- Fikret'in çok büyük pişmanlık yaşaması
- Leyla'nın evliliklerinin onuncu yılında ardında bir not ve kızını bırakarak intihar etmesi, ölmesi

19. Bölüm

Bu bölümde Tarık'ın Sabia'ya maddi manevi destek olma çabası söz konusudur. Tarık hem Fikret Sağlam'ı hapishaneden çıkarmak için uğraşır hem de Sabia'ya zor günlerinde destek olur. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Tarık'ın hapishaneye gidip Fikret ile tanışması
- Tarık'ın Fikret'in sağlam düşünceleri karşısında mahcup olması
- Tarık'ın Sabia'nın evine gitmesi
- Tarık'ın Sabia'ya destek olması

20. Bölüm

Bu bölümde 203 numaralı odada kanal Nedret ve Fatma'nın sohbet ettiği, dertleştiği olaylar aktarılır. Nedret; aşkından, Köy Enstitüsü yıllarından, eğitimin öneminden bahsederken sözünü tutmayan Fikret'in yerine öğretmenlik sevgisini koyduğunu anlatır. Ayrıca manevi oğlu Tarık ve annesi Aynur ile tanışmalarını da Fatma'ya anlatır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Aile sevgisinden yoksun büyüyen Nedret'in kimsesiz Aynur ve Tarık'a sahip çıktığını anlatması
- Nedret'in yıllar sonra, Fikret ile ortak arkadaşı olan Sait'e, oğlu Tarık'ı öz oğlu olarak tanıttığını söylemesi ve Nedret'in Fikret'ten intikamını aldığını düşünmesi

21. Bölüm

Bu bölümde Fatma, Nedret'ten öğrendiği bilgileri, yaptıkları masum iş birliği üzerine Sabia'ya anlatmak ister. Sabia ise duyduklarını henüz sindirememişken yeni bilgiler duymak istemez. Fatma ise ağası onu arayıp sormadığı için mutsuzdur. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Sabia'nın mutsuz olması
- Sabia'nın Fatma'ya Nedret'in yakında hastaneden çıkacağını söylemesi ve Fatma'nın kendini kimsesiz hissetmesi

22. Bölüm

Bu bölümde Fikret Sağlam, eskiden yeniye doğru olumsuz yönde değişen eğitim sistemiyle ilgili bilgiler verir. Köy Enstitülerinin planlanmasından kapatılmasına değin yaşanan olayları ayrıntılı bir şekilde anlatır. Ölümsüz aşkı Sabia'dan sonra biricik kızı küçük Sabia'ya uzanan özel hayatının ayrıntılarını anlatır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Sabia ile birlikte bir dergide yazma hayalinin kursağında kaldığını ifade eden Fikret'in bir gün yollarının kesişeceğini umut etmesi
- Dönemin siyasi olaylarından dolayı Fikret'in öğretmenlikten uzaklaşması
- Fikret'in dostu Mehmet Sağlam ile "Sahaf Sabia"yı açması ve sahaf vasıtasıyla "Keşke" dergisini yayınlaması
- Fikret'in yazıları yüzünden birçok kez soruşturma geçirmesi, dergilerinin

toplantılması, hapishanelerde işkence görmesi ve bundan dolayı çocuk sahibi olamayacağını anlatması

- Sabia ile ortak arkadaşı olan Sait'in Fikret'e, Sabia'nın bir oğlu olduğunu söylemesi
- Fikret'in öfkelenmesi, aynından kendinde de olan kitap ayracını kırması ve Sabia ile ilgili gelecek hayallerinden tamamen vazgeçmesi

Bu bölümün sonunda Fikret Sağlam, Sincan Hapishanesi'nde gardiyanın kendisine, "Yakında gidicisin." demesiyle endişelenmesi söz konusudur.

23. Bölüm

Bu bölümde Sabia ve Nedret'in Fatma aracılığıyla yüzleşmesi sunulur. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Sabia'nın hayatının acı gerçeklerinin sindiremediğinden dolayı Nedret'e ve Fikret'e öfke duyması
- Fatma'nın Sabia ile olayları özetleyen, aydınlatıcı ve sağduyulu konuşma yapması
- Nedret'in Sabia'ya şefkat göstermesi
- Sabia'nın vicdan muhasebesi yapması ve duygulanması

24. Bölüm

Bu bölümde Fikret Sağlam, kendisini Tarık adında bir avukatın ziyaret ettiğini anlatır. Bu bölüm, Fikret'in anılarını yazdığı bölüm değil, hapishanede o gün yaşadığı olayı, Tarık ile buluşmasını günlük şeklinde aktardığı bölümdür. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Fikret'in Avukat Tarık ile görüşmesi ve bu avukatı, Mehmet Doğan'ın ayarladığını sanması
- Tarık'ın Fikret'ten yazdıklarını inkâr etmesini istemesi ve Fikret'in öfkelenmesi
- Tarık'ın Fikret'i hapishaneden çıkarmak için yardım etmesi

25. Bölüm

Bu bölümde Nedret, Fatma, Sabia ve Tarık'ın iş birliği söz konusudur. Nedret, dergiye yazdığı yazıları kimliğini ifşa etmeden ulaştırmak ister. Bu konuda Fatma cesaret göstererek hastaneden gizlice dışarı çıkar. Teslimatı başarıyla yapar, fakat hastaneye zamanında dönemez. Bu konuda Sabia ile Tarık durumu yönlendirir. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Fatma'nın hastaneden gizlice dışarı çıkması ve yazıları teslim etmesi
- Zamanında dönmeyen Fatma için Nedret ve Sabia'nın endişelenmesi
- Tarık'tan yardım isteyen Sabia'nın Fatma'yı bulması ve onu kendi evine götürmesi
- Nedret'in Sabia ve Tarık'ın ilişkisinin samimileştiğini fark etmesi ve mutlu olması

26. Bölüm

Bu bölüm Fikret Sağlam'ın yazmaya son verdiği bölümdür. Fakat son olarak üç kısa veda yazmaya karar verir. Belki bir gün yayınlayacağı umuduyla okura, kendisiyle gurur duyduğu kızı Sabia'ya ve ölümsüz aşkı Nedret'e (Sabia'ya) tüm samimiyetle veda yazısı yazar. Avukat Tarık'a, yazdıklarını Mehmet Doğan'a vermesi için teslim eder. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Fikret Sağlam'ın okura, bu anlarını kaleme almasının nedenini anlatması
- Fikret Sağlam'ın kızı Sabia'dan af dilemesi
- Fikret Sağlam'ın ölümsüz aşkı Sabia'ya aşkını, umudunu ve pişmanlıklarını dile getirmesi

27. Bölüm

Bu bölümde Tarık, kendisine emanet edilen anı-günlük defterini Mehmet Doğan'a ulaştırmak ister; fakat onu sahafta bulamaz. Sahafa sakladığı anı-günlük defteriyle Fikret'in eşyalarının olduğu poşet, Sabia'nın eline geçer ve Sabia anı-günlük defterini okur. Fikret ve Nedret de özgürlüklerine kavuşur. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Sabia'nın, babası Fikret'in yazdıklarından sonra ona kızdığı için pişmanlık duyması ve babasına minnet ve sevgi duyması
- Babasının anılarını okuyup gerçeklerin iç yüzünü öğrenen Sabia'nın Fatma ile birlikte babası ve Nedret'i buluşturma planı yapması
- Tarık'ın Sabia'ya evlilik teklifi etmesi ve Sabia'nın cevabını zamana bırakması
- Tarık'ın Fikret'i hapisneden tahliye etmesi (Fikret'in tek kişilik hücreye vedası)

28. Bölüm

Bu bölüm, kavuşmaların yaşandığı bölümdür. Sabia, bu bölümle birlikte babasının bıraktığı yerden anı-günlük defterini yazmaya devam eder. Bundan sonra geriye kalan olayları, altı kişinin akıbetini günlüğüne yazar. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Sabia'nın babası Fikret ile kavuşması
- Nedret'in Tarık ile kavuşması ve aynı evde yaşayıp ilişkilerini pekiştirmeleri
- Fatma'nın Mehmet Doğan'ın evinde misafirlğe devam ederek onu oğlu Tarık (Kurtuluş) ile buluşacağı güne hazırlaması
- Nedret ve Fikret'in kavuşması için Sabia, Tarık ve Fatma'nın plan yapması (Köy Enstitülerinin kuruluş yıldönümünü kutlama töreninde buluşturma çabası)
- Sabia'nın babası Fikret'i, kutlama töreni için kolaylıkla ikna etmesi
- Sabia ve Fatma'nın Nedret'i kutlama töreni için güçlkle ikna etmesi
- Sabia, Nedret, Tarık ve Fatma'nın Hasanoğlu Köy Enstitüsü'ne gelmesi (17 Nisan 1977)
- Nedret'in "Sabia" olduğu zamanları düşünerek hüzünlenmesi
- Fatma'nın Nedret'e Fikret'in anı-günlük defterini vermesi (romanın başı)
- Fikret'in kendi ile ilgili yazdığı kısımları okuyan Nedret'in heyecandan fenalaşması
- Fikret'in arkadan gelerek Nedret'e, yazdığı şiirleri uzatması
- Fikret ve Nedret'in kavuşması
- Fikret'in Tarık'ın Mehmet Doğan'ın öz oğlu Kurtuluş olduğunu öğrenmesi
- Fikret, Nedret, Sabia ve Fatma'nın Tarık ve Mehmet Doğan kavuşması için plan yapması (Tarık'ın evlilik teklifini kabul eden Sabia, kız isteme merasimini kavuşma için uygun görür)
- Nedret'in yazılarını gönderdiği derginin sahibinin Fikret olduğunu öğrenmesi

29. Bölüm

Bu bölümde kız isteme merasiminde ve sonrasında yaşananları Sabia daha sonradan günlüğüne yazar ve anlatır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Tarık ve Nedret'in Sabia ve Fikret'in evine gitmesi
- Fikret'in Tarık'a babasının yaşadığını söylemesi
- Fatma ve Mehmet Doğan'ın, Sabia ve Fikret'in evine gelmesi
- Oğlu Tarık'ı (Kurtuluş'u) karşısında gören Mehmet Doğan'ın fenalaşıp kalp krizi geçirmesi
- Sabia'nın kendini suçlu hissetmesi
- Tarık'ın babası Mehmet Doğan ile yakından ilgilenmesi

- Mehmet Doğan'ın iyileşmesi ve oğlu Tarık'ın kendisiyle birlikte yaşaması
- Kendini yaptığı planlardan ötürü suçlu hisseden Sabia'nın günlük tutmayı bırakmaya karar vermesi

30. Bölüm

Bu bölümde, bir önceki olay örgüsünde günlük yazmayı bırakan Sabia'nın beş yıllık bir aranın ardından bir son yazmak için geri dönüşü söz konusudur. Beş yıl içinde neler olduğunu Sabia aktarmaktadır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Geciken kız isteme merasiminin gerçekleşmesi
- Sabia ve Tarık'ın evlenmesi
- Fikret ve Nedret'in evlenmesi
- Tarık'ın çok iyi bir eş, çok iyi bir evlat ve adaletin tarafında olan bir avukat olması
- Tarık'ın mütevazı bir ofis açması ve Sabia'nın hastanedeki görevine devam etmesi
- Nedret ve Fikret'in dergideki yazılara devam etmesi
- Fatma ve Mehmet Doğan'ın birbirine yol arkadaşı olması
- 1980 askeri darbesinin olması
- Fikret Sağlam'ın darbe gözültüsünde meçhul bir şekilde ölmesi
- Sabia'nın babasızlığın acısını yaşaması
- Nedret'in Fikret'in mezarına şiirler göndermesi
- Babasının anı-günlük defterini tamamlayan Sabia'nın deftere son yazması

31. Bölüm

Bu bölümde Sabia, Nedret ve Mehmet Doğan'ın Fikret'in manevi mirası olan “Keşke” dergisini yayınlamayı sürdürmeleri anlatılır. Bölümdeki olaylar şu şekilde sıralanabilir:

- Sabia'nın babasının köşesini mahlas kullanarak (Babasının Kızı – Cumhuriyet Kadını adıyla) devam ettirmesi
- Sabia'nın doktorluğun yanı sıra derginin yazı işleri müdürü olması
- Nedret ve Mehmet Doğan'ın derginin imtiyaz sahibi ve yazarı olması
- Fikret Sağlam'ın anısına “Keşke” dergisinin özel sayısının çıkması
- Sabia'nın vatan, özgürlük, gelecek ve eğitim için çalışacağına dair söz vermesi

3.1.2.3. Kişiler

“Keşke”, insanî ilişkilerle tarihi ve sosyal olayların kurgusal bir zeminde harmanladığı “bir Köy Enstitüsü romanı”dır. Dolayısıyla yazarın iletmek istediği mesaja uygun olarak kişi kadrosu oluşturulmuştur. Öğretmenlik, yazarlık, doktorluk, avukatlık gibi meslekleri icra eden kişiler, anlatının kurgusal dünyasında yeniden düzenlenmiş ve idealize edilmiştir.

3.1.2.3.1. Başkişi

“Keşke” romanında yazar, hayatları değişime uğrayan altı kişiyi temel alarak anlatı izlencesini oluştursa da bu izlencenin merkezinde olan kişi, başkişi Fikret Sağlam’dır. Romandaki olayların baş anlatıcısı olan, olaylara yön veren ve bunu yaparken de yazdığı anılarıyla en çok kendisinin ruh ve zihin dünyasını romana sirayet ettiren kişidir. “Keşke” romanı; Fikret Sağlam’ın yörüngesinde gelişen olayları, çatışmaları ve ilişkileri sunmaktadır.

Fikret Sağlam, adıyla müsemma bir karakterdir. Adı gibi düşünen, düşünceye dayalı işler yapan; soyadı gibi de inandığı değerlerin arkasında sapasağlam duran bir kişidir:

Serçeden korkan darı ekmez genç. Değil ki serçe sürüsü gelse de sindiremez bizi. Hoşuna gitmese de ben yazdım. Çıkayım yine yazarım. (Soykan, 2021b: 413).

Fikret Sağlam, romanın şimdiki zamanında 1977 yılında 49 yaşındadır. Yazar, öğretmen ve yayıncıdır. İki aya yakın bir zamandır Ankara’da Sincan Hapishanesi’nde tutukludur. Kendine isnat edilen suç ise -öyle olmasa da- örgüt üyeliği, yardım ve yataklıktır. Fakat Fikret Sağlam tüm bunların çok ötesinde bir noktada kendiyi hesaplaşmaktadır. Yaşadıklarından, yaşayamadıklarından, söylediklerinden, söyleyemediklerinden dolayı pişman olan, hayıflanan ve acı çeken bir insandır. Özgürlüğüne kavuşacağı zamanın belirsizliğinden dolayı endişelidir. Kaldığı tek kişilik hücresinde vicdanı, hayatı ve aklıyla hesaplaşmaktadır. Bunun için tüm bunları anı-günlük biçiminde, açık yürekliliğiyle yazmak ister. Öz eleştiri yaparak itirafın biraz olsun nefes aldırıcı gücüne güvenir:

Başkasının hatasını itina ile anlatırken kendi hatalarını imtinayla gizleyenlerden olmayacağım. Kırk dokuz yaşımın olgunluğuyla memleket davamı, sevdamı, yaşadıklarımı daha önemlisi yaşayamadıklarımın ardında yatan yanlış kararlarımı saklamadan, atlamadan anlatmaya çalışacağım. (Soykan, 2021b: 390).

Fikret Sağlam için “yazmak sessiz bir çığlık, güçlü bir isyandır.” (Soykan, 2021b: 390). Fakat Sağlam, yazarak geçmişe doğru içten bir pencere açarak yaşamını anlatır. Yoksul ve eğitimsiz bir ailede ilk çocukluğunu geçiren Fikret, evde babası tarafından maruz kaldığı zorbalık ve şiddetin de etkisiyle okumaya devam edebilmek için evden kaçır. Fikret için değişim ve dönüşümü başlatan ilk kırılma anı budur diyebiliriz:

... işte köyden kaçma kararımı o gece verdim. Ve yine o gece evlenince karıma, çocuklarıma sevgi dolu bir koca ve baba olmaya, onları hiç üzmemeye yemin ettim... (Soykan, 2021b: 32).

Fikret, okuyup büyük insan olmak ister; vatanına faydalı evlatlar yetiştiren öğretmenleri gibi iyi bir öğretmen olmak ister. Bunun için Köy Enstitüsü sınavlarına girer ve sınavı kazanır. Enstitüye kayıt yaptırıp okul kıyafetlerini giydiği an, Fikret'in sadece fiziki görüntüsü değil, ruh dünyası da değişmeye başlar:

Gururla birbirimize baktık, büyük adam gibi görünüyorduk. Bey gibi, önemli insan gibi. Hatta bir arkadaşım önünü illikler gibi yapıp şakadan, 'Fikret öğretmenim, yok yok Fikret Bey öğretmenim.' dedi diye mutlu olmuşum. İlk defa adımın arkasına bey gelmişti. Sakat Sağlam'ın oğlu Fikret ya da çaycı yamağı Fiko değil, Fikret Bey. Mektepli Fikret, öğretmen Fikret, muallim Fikret. (Soykan, 2021b: 77).

Köy Enstitüsünde aldığı eğitim, bilgi ve beceriler ile hayata karşı duruşunu sağlamlaştıran Fikret, enstitü sayesinde değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Hedefleri olan idealist bir öğretmen olma yolunda ilerler:

Yaşamlarımızdaki bu değişim ve dönüşüm, algımızı, bakışımızı, beklentilerimizi şekillendirmeye başladıkça okumanın ve sorgulamanın önemini kavlıyor, kazanımlarımızı gelecek kuşaklara aktarmayı, Cumhuriyetin şaha kalkmasını kendimize en önemli vazife sayıyorduk. (Soykan, 2021b: 86).

Fikret, çocukluğunda maruz kaldığı eziyetlerden ve sindirilmiş duygulardan çok uzaktadır ve mutludur:

"Alkışlamanın, takdir görmenin ne büyük gurur ve mutluluk olduğunu ilk defa enstitüde öğrendim." (Soykan, 2021b: 87).

Fikret için yaşamında iki önemli Sabia vardır. Biri kızı Sabia, diğeri ise enstitüde tanıştığı, ölümsüz aşkı olan Sabia'dır. (Nedret'tir.) Sabia ile tanışması sırasındaki duygularını "Fakat aralarında öyle biri vardı ki o yaşma kadar hissetmediğim şeyleri hissetmemi sağladı." (Soykan, 2021b: 111) şeklinde ifade ederken Sabia ile sohbetin, onunla birlikte kurduğu hayallerin mutluluğu ile yaşamı anlamlandırır:

İnanılmaz hazırcı, hafızası güçlü bir kızdı Sabiam. İkimiz de şairlerin, yazarların, filozofların cümlelerinden alıntılarla atışmayı, yarışmayı o kadar seviyorduk ki bazen bunu bir oyuna bile çevirirdik.

Bazen de hayale. Bir kızımız bir oğlumuz olacaktı, ikiye iki münazara, alıntı atışmaları yapacaktık. Ben kızla takım olacaktım, Sabiam oğlanla. (Soykan, 2021b: 115).

Fikret, mutlulukla ve umutla geçirdiği enstitü yıllarında ve sonrasında da edebiyat ile daima ilgilenmiştir. Şiir yazmış, dergiye yazılar yazmış ve daha sonra "Keşke" dergisini çıkarmıştır. Fikret, ruh ve zihin dünyasında olup bitenleri aktarmak, kendini ifade edebilmek için şiire ve düzyazıya yönelmiştir. Fikret, Sabia aşkının dışında bir de ona karşı olan duygularını dile getirdiği edebiyat aşkına sahiptir:

Duygularımızı itiraf edemedikçe şiirlerden medet umduk. Âşık olan mı edebiyatı başka sever, edebiyatı sevenin aşkı başka mı olur bilemem fakat ben o yıllardan şiirle,

nesire verdim kendimi. (Soykan, 2021b: 121).

Fikret'in; umutla, mutlulukla geçirdiği yıllarının ardından yaşamı bir kez daha farklı bir yöne doğru kırılır. Nuri Usta'sının emaneti olan Behiye Hanım ve Leyla'ya olan yardım ve desteği, vicdan, vefa ve acıma duygularının baskın geldiği bir karara yol açar. Kız kardeşi gibi ilgilendiği, ona öğretmenlik yaptığı Leyla'nın tecavüze uğrayıp hamile kalması, Fikret'in Leyla ile evlenmesine neden olmuştur. Kendini Nuri Usta'ya karşı sorumlu hisseden Fikret, o zamana kadar Sabia (Nedret) ile kurduğu gelecek hayallerine de veda ederek Leyla ile evlenir. Fikret, yaşamını değiştiren bu kararı anı olarak sonradan aktarırken zamanın değiştirici ve dönüştürücü etkisiyle de kendine karşı daha nesnel, daha eleştireldir:

Bir kadının hayatını kurtarıırken başka bir kadının hayallerini yıkmak, bir kadının onurunu kurtarıırken diğerinin onurunu kırmak... Kim böyle bir şeye sebep olmak ister ki? Kim bile kendini de sevdiğini de kör kuyuya atar ki? BEN... (Soykan, 2021b: 260).

Fikret Sağlam, pişman bir insandır. Tek kişilik hücrelerinde yazarak kendiyi yüzleşen ve en çok kendiyi hesabı olan, vicdanı rahat olmayan biridir. Anılarını yazarken kalemi, duygularına tercüman; defteri ise tek dert ortağıdır:

Ah sevgili dostlar, o günlere dönebilmeyi, kararlarımı şimdiki olgunluğumla verebilmeyi bilseniz ne çok isterdim.

Olgunluk... İçinde nice pişmanlıklar, hatalar barındırıyor.

Pişmanlık... Üzüntü bastırdıkça bahanelerden, 'ama'lardan kalelerin yükseliyor.

... Pişmanlığın dilde vücut bulmuş hâli, KEŞKE... (Soykan, 2021b: 289).

Fikret, Leyla'nın intihar edip ölmesiyle kızı Sabia ile hayatına devam etmiş, dostu Mehmet Doğan ile birlikte dergi çıkarıp sahaf açmıştır. Aşk Sabia'nın karşısına çıkmaya da kendinde hak görememiştir. Ta ki yıllar sonra kendi hapishanedeyken kızı ve ölümsüz aşkının hastanede karşılaşmasıyla Fikret'in hayatı, bu defa haberi ve iradesi olmadan yeniden değişmiştir. Gerçek ve hak edilmiş mutluluğu otuz bir yıl sonra yaşayan Fikret, ölümsüz aşkı Sabia'ya (Nedret'e) kavuşmuştur. Fikret Sağlam, romanın anlatı dünyasında sadakatin, koşulsuz sevgisinin, azmin, umudun temsilcisidir denilebilir:

Sevmek, sevgini yüzüne haykırmak değildir; sevmek, ondan karşılık beklemek değildir. Sevmek, yüreğinde yanan ateşle kavrulurken gerektiğinde ona uzaktan bakabilmekle yetinmektir. (Soykan, 2021b: 461).

3.1.2.3.2. Norm Karakterler

“Keşke” romanında, anlatı izlencesi göz önünde bulundurulduğunda beş farklı özelliği temsil eden, anlatı boyunca değişen dönüşen beş kişi vardır. Bunlar; Nedret Sarıh (Sabia Gürel), Sabia Sağlam, Mehmet Doğan, Tarık (Kurtuluş) Doğan ve Fatma'dır.

Nedret Sarıh, gerçek adıyla Sabia Gürel, Fikret'in ölümsüz ve tek aşkıdır. Sabia, kendinden önce doğmuş ve ölmüş olan altı çocuğun yedincisidir. Kendisine “yedinci”

anlamında Sabia ismi bu yüzden verilmiştir. Fakat Sabia, Nedret Sarih ismini kullanmakta ve bu isimle dergilere yazılar yazmaktadır. Yazıların sakıncalı bulunması ve Nedret'in yazmaktan vazgeçmemesi üzerine manevi oğlu Tarık tarafından bir hastaneye yatırılır. Hasta değildir, başının derde girmemesi için Tarık'ın aldığı önlemdir. Nedret'in hastaneye yatırılması, bedenlen olmasa da ruhunun, zihninin aşk acısından, öfkeden, pişmanlıklardan sıyrılıp iyileşmesini ve Fikret'e kavuşmasını sağlamıştır. 203 numaralı odada, oda arkadaşı Fatma ile olan sohbeti, onun da Fikret gibi geriye dönük muhasebe yapmasına neden olmuştur. Yazarın iletmek istediği mesaja uygun olarak düzenlenmiş olan bu dostluk, farklı sosyal statüdeki iki kadının dönüşümünü sağlamıştır. Nedret'in eğitime, okumaya, bilime, sanata, kadının gücüne verdiği önem; Fatma'nın cehaletiyle ama öğrenme merakıyla daha da belirginleşmiştir. Nedret Fatma'yı "ikna ederse, temsil ettiği cahil, tutucu, ithamcı kitleyi ikna edeceğini" (Soykan, 2021b: 102) düşünmektedir.

Nedret, haksızlığa karşı boyun eğmeyen, ailesi olmadan kendini yetiştirmiş, gerçek gücün eğitim ve bilgi olduğunu savunan bir karakterdir. Kimi zaman dik başlı gibi görünse de cesur bir kadındır:

Biliyor musun, sabaha kadar uyuyamadığım gecelerden birinde uzun uzun düşündüm ve fark ettim ki hayat yolculuğunda hiçbir yolu kendim seçmemişim, hep seçilen olmuşum. İşte o günlerde yumruğumu kalbime vurdum, yeter dedim... Kendime inanmazsam, kararlarımdan sorumlu olmasam, bana ait bir hayatım olmayacak. İşte teslimiyetçi Sabia Gürel'i o gün uğurladım. Sabia Sağlam hayalimi de. Yerine birçok Sabia getirdim. Öğretmen Sabia, yazar Sabia, köy çocuklarının ve Tarık'ın annesi, kadınların yoldaşı Sabia. Ömrüm el verdikçe de bu listeyi uzatacağım. (Soykan, 2021b: 324).

Romanın bir başka norm karakteri ise Sabia Sağlam'dır. Fikret Sağlam ile Leyla'nın kızıdır, doktordur. Romanın anlatı izlencesinde Sabia, babası Fikret'i arayışıyla ve Nedret'in babasıyla ilgili olabileceğine dair şüphesiyle Fikret'in hem özgürlüğüne kavuşmasına hem de Fikret ile Nedret'in kavuşmasına aracı olmuştur. Fikret ve Nedret'in kavuşma yolculuğunda hem kendi değişmiştir hem de âşık olduğu Avukat Tarık'ı değiştirmiştir.

Sabia, arayış yolculuğunda kendi hayatına dair bilmediklerini de öğrenmiştir. Annesi Leyla'nın kendine annelik yapmaması, içinde hep bir yara olmuştur.

Sabia; başlangıçta yalnız, endişeli, babası hapiste olduğu için hep bir yanı eksik biridir. Nedret'in çalıştığı hastaneye gelmesi ve arayışının sonunda özlemini duyduğu aile olmanın gücüne sahip olmuştur. Fikret, onun için gerçek babası, Nedret ise manevi annesidir. Tarık, fedakâr hayat arkadaşı, Kurtuluş Tonguç ise biricik evladıdır.

Sabia, babası Fikret Sağlam'ın ölümünün ardından "Keşke" dergisinde babasının manevi mirasını devam ettirir, yazılar yazar. Daha önce sadece doktorluk yapan Sabia; artık

siyasi, sosyal, kültürel konulara duyarlı ve bu konuda kalemini cesurca kullanan bir yazardır.

Bu konuda babasına söz verir:

Bil ki ömrümün bundan sonrasında yazacağım her satırı sana ithaf edeceğim. Benimle gurur duyman için yolumdan, amacımdan, bana miras bıraktığın durumundan ve cesaretimden hiçbir zaman ödün vermeyeceğim. Çünkü ben seninle, enstitülü olmanla, verdiğin mücadeleyle hep gurur duydum. Seni kendime örnek aldım. (Soykan, 2021b: 484).

Eserin bir diğer norm karakteri ise Mehmet Doğan'dır. Fikret'in arkadaşıdır ve birlikte sahaf işletmektedirler. İki kez evlenmiş her bir eşinden birer oğlu olmuştur. İlk eşi Melek Hanım'ı kaybedince oğlu Mert ile yapayalnız kalmış, ikinci eşi Aynur ile evlenmiş ve Kurtuluş adında bir oğlu daha olmuştur. Romanın anlatı izlencesinde Mehmet Doğan, yazarın iletisine uygun bir şekilde yakın dönem Türkiye Cumhuriyeti tarihi, siyasi oyunlar, eğitim ve kültüre ait meselelerle ilgili açıklayıcı bilgiler veren kişidir. Hem geçmişin bilgisine hem de geleceğin öngörüsüne sahip donanımlı bir karakterdir.

Mehmet Doğan, oğlu Mert'in ölümü ve ikinci karısı Aynur'un oğlu Kurtuluş'u da alıp kendini terk etmesiyle yalnız, öfkeli, pişmanlık ve vicdan azabı çeken bir adam olmuştur. Aslında Mehmet Doğan, en çok kendine karşı öfkeli:

Affet oğlum seni koruyamadım, diye inletseydim yeri göğü, acaba öbür taraftan duyar mıydı sesimi, diye çok yedim kendimi. Onun yerine ben ölseydim keşke. Ne yazık ki yaşıyorum... Vicdanımın çamurunda domuz gibi yaşıyorum. (Soykan, 2021b: 221).

Mehmet Doğan, çevresine nasihatler veren birisidir. Fikret'in hapisnede kaldığı sürede Sabia'ya babalık yapar. Kaybettiği oğullarının yerine koyduğu Sabia'ya nasihatler verir:

Bak kızım, senin gönlümdeki yerin çok ayrıdır. Kızım olmadı, oğullarımı da kaybedince, seni kızım bildim. Lakin daha fazla kaybı kaldıracak gücüm yok. Bu meseleden uzak duracağına dair söz vermezsen şu kapıdan çıkmana müsaade etmem. (Soykan, 2021b: 51).

Mehmet Doğan'ın ruh ve zihin dünyasındaki keder, oğlu Kurtuluş'a (Tarık'a) kavuşmasıyla yerini sevince bırakır. Bu konuda aracı olan Fatma ve Sabia ise artık ailesinden biridir. Kimsesi olmayan Fatma, yol arkadaşı; kızı gibi sevdiği Sabia ise gelini olur. Fikret Sağlam'ın ölümünden sonra "Keşke" adlı dergiyi çıkarmaya devam eder.

Romanın bir başka norm karakteri ise Tarık'tır. Gerçek ismi Kurtuluş'tur. Annesi Aynur'un yıllar önce babası Mehmet Doğan'ı terk etmesiyle ve daha sonradan Aynur'un ölmesiyle ailesi olarak Nedret'i bilmiştir. Karşıt siyasi görüşlere sahip olsalar da manevi annesi olan Nedret'i hep korumaya çalışmıştır. Babası Mehmet Doğan'ın ise öldüğünü düşünmektedir. Manevi annesi olan Nedret'i, Sabia'nın çalıştığı hastaneye getirmesiyle hem kendi hayatı hem de diğerlerinin hayatı değişime uğramıştır.

Romanın anlatı izlencesinde Tarık, başlangıçta güçlü ve nüfuzlu bir avukattır.

Olayların gelişmesiyle, Fikret'e olan yardımıyla, babasıyla kavuşmasıyla ve en önemlisi de Sabia'ya olan aşkıyla mesleki statüsünde ve güç anlayışında dönüşüm yaşamıştır. Bu durumu Sabia şöyle ifade eder:

Tarık muhteşem bir evlat ve eş. Damadı da eklemeliyim. Çünkü 1980 darbesinde babam için verdiği mücadeleyi hiçbir zaman unutmayacağım. Onun kadar çabalayan, hatta canını bile hiçe sayan, değil ki damat, evlat olduğunu bile sanmıyorum. İlk zamanlar epey zorlansa da geçmiş hayatına, gücüne veda etti. (Soykan, 2021b: 479-480).

Romanın en ilgi çekici norm karakteri ise Fatma'dır. Çünkü Fatma, diğer karakterlerin aksine okuyamamıştır, herhangi bir öğrenim görememiştir. Köyün nüfuzlu ağasının karısıdır. Çocuğu olmuyor diye üstüne kuma getirilmiş, ikinci kumanın geleceğini duyduğu zaman ağasına balta ile saldırmış, kendi üzerine de kaynar su devrilmiştir. Bu yüzden hastanenin yanık değil, psikiyatri bölümüne terk edilmiştir:

“İyi niyetli, güçlü, kuvvetli, lafını esirgemeyen ama öfkeli olduğunda aklına, diline mukayyet olamayan bir kadındı Fatma.” (Soykan, 2021b: 24).

Nedret Öğretmen ile aynı odada kaderleri kesişen Fatma, bu odada değişimini yaşar. Romanın anlatı dünyasında Fatma; cahil bırakılan kesimin duygu ve düşüncelerini temsil etmektedir. Başlangıçta “kız kısmısı okumaz... Erkeklerle bir okuma mı olur?” (Soykan, 2021b: 102) sözleri, Nedret ile konuştukça, okullarda verilen eğitimi öğrendikçe onda aslında hep imrendiği, içinde ukde kalan okuma aşkına dönüşür. Bir bakıma Nedret sayesinde Fatma'nın öğrenmeye açık ve hevesli yönü vurgulanmış olur:

Bir okula giderek insanın hayatı bu kadar mı değişir? Demek ki okusaydı kendisi de Nedret gibi olacaktı. Fotoğraflardaki kişileri tanıyacak, şanslıyım diye mutlu olacak, başka şehirler görecekti. Nasıl da cahil bırakılmıştı, meğer sadece alfabe değil bir hayat kaçırmıştı. (Soykan, 2021b: 313).

Fatma; değişimine katkısı olan Nedret Öğretmen'e, Sabia'ya, Mehmet Doğan'a ve Tarık'a yoldaş olmuştur. Kendi yalnızlığını ve çaresizliğini, aile olarak kabul ettiği insanların arasında unutmamıştır.

Romanın bir başka norm karakteri ise Nuri Usta'dır. Fikret'in okumak için evden kaçtığında can havliyle kendisine sığındığı kişidir. Serinsuköy'de kahvehane işletmektedir. Çevresinde sevilen, saygı duyulan, yardımseverliği ile dikkat çeken, babacan bir insandır. Fikret'i yanında himaye eder ve onun Aksu Köy Enstitüsü sınavlarına girmesine yardımcı olur. Fikret'e hayallerinin peşinden gitmesi konusunda öğütler verir ve onu yüreklendirir:

Okumayı çok istediğini biliyorum evlat. Benim imkânım olmadı ama senin başaracağına inancım tam. Bazılarımız için ilk şans, tek şanstır. Kaderini kendin yazacaksın, şansını kendin yaratacaksın. Göreyim seni Fiko. (Soykan, 2021b: 54).

3.1.2.3.3. Kart Karakterler

Romanın kart karakterleri Leyla ve Behiye Hanım'dır. Fikret'in dönüşümünde olumsuz bir etkiye sahip olan Leyla ve Behiye, anlatı izlencesinde başkışı Fikret'in hayatında amacını gerçekleştirmesini engelleyen kişiler olarak yer alır.

Leyla, Behiye'nin kızıdır. Doktor Sabia'nın da annesidir. Fikret'in Aksu Köy Enstitüsü'nü kazanmasıyla hayatı Fikret ile kesişmiştir. Öğrenim görememiş ama okumaya meraklı bir kızıdır. Fikret, Leyla'ya bir ağabey gibi davransa da kendisi Fikret'e olan aşkına engel olamaz. Annesi ile yalnız yaşadığı köyde, istismara uğrayınca Fikret kendisiyle evlenmek zorunda kalır. Nuri Usta'nın Fikret'e emanet ettiği Leyla; mutsuz, içine kapanık ve depresiftir. Uğradığı istismar sonucunda anne olmayı ve Fikret'in içten içe hala Nedret'i sevmesini kabullenememiştir. Fikret ile evliliklerinin onuncu yılında ardında bir not ve kızı Sabia'yı bırakarak intihar eder:

Bir sapık saldırdı, kızlığımı aldı,
Bir kızım oldu, gördükçe içim yandı
Bir adamı çok sevdim
Ama o beni sevdiğine saydı
Acı kaderim, kaderim acımdı
Sevmek benim de hakkımdı
Benim adım sadece Leyla, eksiz, sahipsiz
Keşke Fikret'in LEYLA'sı olsaydı. (Soykan, 2021b: 294).

Behiye ise Fikret'in ustası olan Kahveci Nuri Usta'nın kız kardeşi, Leyla'nın da annesidir. Kocasını ve oğlu ölmüştür. Kızıyla birlikte köyde yaşarlar. Köydeki Şehmuz Ağa'nın zorbalıklarına katlanmaya çalışırken Fikret'in kendilerini bulması, maddi manevi destek olmasıyla biraz olsun kendini güvende hisseder. Behiye için yoksulluğun ve kimsesizliğin acı tarafı, Fikret'in varlığıyla biraz olsun diner. Kızı Leyla'nın başına gelen kötü olay, Behiye'nin Fikret'ten Leyla ile evlenmesini, ondan bu konuda fedakârlık yapmasını istemesine yol açmıştır:

“Evladım bu yükü nasıl yaşar, bu sabi büyüyünce el yüzüne nasıl bakar? Kızımı kocalı bilsinler, doğruyu biz bilsek yeter.” (Soykan, 2021b: 263).

Behiye, Fikret ve Leyla'nın evliliğinden sonra hastalanır ve bir süre sonra da ölür. Ölmeden evvel Fikret'e söylediği “Kızım ve torunum sana emanet.” (Soykan, 2021b: 282) sözleriyle Fikret'in fedakârlık ve vicdan yükünü daha da artırmıştır.

3.1.2.3.4. Fon Karakterler

“Keşke” romanının fon karakterleri; enstitüdeki öğrenciler, enstitü müdürleri, köylüler, Şehmuz Ağa, traktör şoförü, tarım öğretmeni, Doktor Süheyla, Sekreter Aylin,

Avukat Nevbahar ve Sait olarak sıralanabilir.

3.1.2.4. Zaman

“Keşke” romanı, anıya dayalı, kurmaca bir olay örgüsüne sahiptir. Dolayısıyla zamanın kurgusunda, an ve geçmiş iç içedir. Olay örgüsünün takvimini oluşturan bu kurgusal zaman; geriye dönüşler, an ve ileriye gidiş biçiminde sunulmuştur. Gerçek dünyada yaşanması uzun yıllar alan olaylar, romanın kurgusal zamanında özetlemeler, atlamalarla aktarılmıştır.

Esere, sona yakın bir yerden, Nedret’in Fikret’in anılarını yazdığı defterinin ilk satırlarını okuduğu tarih olan 17 Nisan 1977’de başlanmıştır. Bu durum okuyucuda merak unsurunu tetiklemiştir. Hemen sonrasındaki ilk olay örgüsünün zamanı ise Fikret’in Sincan Hapishanesi’nde anılarını yazmaya başladığı 20 Şubat 1977 tarihine doğru kırılır. Fikret Sağlam, doğduğu tarih olan 1928 kış mevsiminden hapishaneden çıktığı tarih olan Nisan 1977’ye kadar olan hayatını anlatır. Kırk dokuz yıla yayılan bir ömür, iki aylık bir süreçte özetlenerek aktarılmıştır. Romanın geriye kalan olay örgüsünün zamanı ise Sabia’nın, babası Fikret’in anı-günlük defterini yazmaya devam ettirmesiyle şekillenmiştir. Sabia, 13 Nisan 1977 tarihinden önce Ocak 1982 tarihine kadar olan olayları, bazen aynı gün bazense aradan yıllar geçince aktarmıştır.

“Keşke” romanının vaka zamanı; 1928 yılında başlar, 1982 yılında biter. Arada geçen elli dört yıl, olayların yaşanma süresini oluşturmaktadır.

“Keşke” romanının anlatma zamanı ise iki farklı yolla şekillenmiştir. İlki Fikret’in hapishanede anılarını yazdığı (anlattığı) bölümdür. Burada Fikret, geçmişte yaşadığı olayları 1977 yılında anlatmıştır. İkincisi ise Fikret’in dışında, dışarıda yaşanan olayların zamanıdır. Diğer roman kişilerinin yaşadığı olayların zamanını oluşturan bu takvim de 1977 yılıdır. Bu tarihte yaşanan olaylar -kişilerin geçmişe dönüp yaşadıklarını anlatması dışında- gününde yaşanırken aktarılmıştır. Bu konudaki istisnai durum ise Sabia’nın 21 Nisan 1977 yılında yaşanan Mehmet Doğan’ın kalp krizi olayını, 5 Mayıs 1977’de; 5 Mayıs 1977’den Ocak 1982’ye kadar olan olayları (beş yıllık süreci) Ocak 1982’de anlatmasıdır.

Romanın zaman akışında Mehmet Doğan, oğlu Mert’in öldüğü tarih olan 1969 yılını 1977’de Sabia’ya anlatmaktadır. Mehmet Doğan’ın oğlunun ölümünü anlatması geriye dönüş olarak nitelendirilirken söz konusu olayı aktarmayı ağırdan alması bir nevi esnetme olarak düşünülebilir:

Mehmet amcasının da araya geçmişten olaylar koyarak zamanı ağırdan alarak, adeta evladının ölümünü geciktirmeye çalıştığının farkındaydı. Belki de vicdanıyla

hesaplaşmasını... (Soykan, 2021b: 205).

(...)

Bir hafta gece gündüz demeden her yerde aradım. 8. günün sabahıydı, iki jandarmayı kapıda görünce kötü haberin geldiğini anladım. Sonradan öğrendim ki oğlum ve bir arkadaşı Silivri yolunda ölü bulunmuş. (Soykan, 2021b: 220).

Bu şekilde romanda zaman kurgusu anlatım tekniklerinden faydalanılarak belli bir düzenleme ile okura sunulmuştur.

3.1.2.5. Mekân

‘Keşke’ romanındaki mekânlar, dış dünyadaki gerçek mekânlardır. Olay örgüsünün yaşandığı, kişilerin eylemlerde bulunduğu bu mekânlar çevresel ve algısal mekânlar olarak incelenmiştir.

3.1.2.5.1. Çevresel Mekânlar

Romanda olayların geçtiği en önemli çevresel mekân, Ankara’dır. Ankara’nın merkezi, kişilerin üzerinden geçip gittiği ve ona herhangi bir algısal anlam yüklemeyeceği yerdir. Tarık ve Sabia’nın bir gezintisi buna örnek verilebilir:

Günün kalanını Ankara’nın gri, kapalı havasına inat kâh ellerinde Ankara simidiyle yürüyerek kâh sobası tüten kahvehanelerde çay içerek geçirdiler. Çankaya, Anıttepe, Kızılay’dan Hipodrom’a kadar gezdiler. Tuna Caddesi’nin girişindeki Piknik’te sahanda yumurta yedikten sonra, Tarık’ın Kavaklıdere yakınında üzüm bağı olan bir arkadaşına gittiler. (Soykan, 2021b: 188).

Diğer çevresel mekânlar ise Köy Enstitüsündeki öğrencilerin katılımıyla gerçekleşen yurt gezisindeki mekânlardır: İstanbul, Yeşilköy Tohum Islah İstasyonu, Halkalı Ziraat Okulu, Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası, Topkapı Sarayı, Sultanahmet Camii; Bursa, Merinos Ziraat Okulu, İpek-İş, Ulucami, Uludağ; Eskişehir, Şeker Fabrikası, Çifteler Köy Enstitüsü; Karadeniz, Kars, Erzurum ve Sivas olarak sıralanabilir.

3.1.2.5.2. Algısal Mekânlar

“Keşke” romanı, kişilerin mekân içinde değişim ve dönüşüme uğraması, onu bir sembol gibi algılayıp hem mekânı anlamlandırması hem de mekândan etkilenmesi açısından zengin bir romandır.

3.1.2.5.2.1. Labirentleşen Dünya / Kapalı ve Dar Mekânlar

“Keşke” romanının algısal olarak kapalı ve dar mekânları; Kesekli köyü, Sincan Hapishanesi, Elmadağ-Yükselen Sokak, Aksu’daki Leyla ve Fikret’in evidir.

Kesekli köyü, Fikret Sağlam'ın doğduğu köydür. Yoksulluk, cehalet ve zorbalığın mekânıdır. Fikret'in küçük yaşta çalışmak zorunda kaldığı, babasıyla çatışma yaşadığı yerdir. Bu mekânda Fikret, kendini sıkışmış ve çaresiz hisseder. Kesekli'nin karanlığından kaçıp aydınlığa, hayallerine doğru ilerlemek ister:

Babam kahveden eve gelene kadar köyü terk edecek, şehirde iş bulacak, cami, park neresi olursa yatacaktım. Planım aklımda, üç beş parça kıyafetim heybemde, sabahtan düştüm yola. (Soykan, 2021b: 33).

Sincan Hapishanesi, Fikret Sağlam'ın yaklaşık iki ay boyunca tutuklu olarak kaldığı mekândır. Kalabalık koğuştaki değil tek kişilik bir hücrede kalmaktadır. Hücredeki bu yalnızlık, Fikret için geçmişinin kalabalık anılarına dönmesine neden olmuştur. Kendisine isnat edilen suçun dayanaksız olmasının ve vicdanının susmayan sesinin arasında sıkışıp kalmıştır:

Bir yatak bir sandalye, sehpadan bozma eski bir masa, üzeri sineklerle kaplı çıplak ampulden ibaret özel hücremdeyim... Gardiyan temkinli olsa gerek sıklıkla yanıma uğruyor. Arada hâl hatır sormuşluğu bile var. Nedeni bilinmeyen iyilikler mutluluk değil kaygı yaratıyor. Fakat en ıstırap veren şey, belirsizliğin yarattığı ruhsal çöküntü... (Soykan, 2021b: 11-12).

Elmadağ-Yükselen Sokak, Sabia'nın evinin sahafın bulunduğu sokaktır. Bu sokak, roman kişilerinin algısal olarak burayı olumsuz olarak algılanmasından ziyade dönemin toplumsal ve siyasi olaylarına sahne olduğu için labirentleşen mekândır. Bu sokakta bir yanda yoksulluk diğer yanda kaos yaşanmaktadır. Mekânın algısını Sabia aktarır:

Tedirgin adımlarla yürürken bir yandan da sokağı inceledi. Sessizlik nasıl da hüzünlüydü. Hüsnü amcanın bakkalının kepenkleri, evladını kaybettiği günden beri kapalıydı. Yan komşusu Şevket Abinin kasabanın kancalarında değil et parçası, sarkan deri kırıntısı bile kalmamıştı. Bitirdiğinden değil, yenisini koyamadığından... (Soykan, 2021b: 17-18).

Sokakta gözüne çarpan birkaç ayakkabı teki, sopa, boş kovanlar, kırık cam parçaları, üzerine kan bulaşmış gazete yaprakları, duvarda tamamlanmamış 'Kahrolsun Faş...' (Soykan, 2021b: 161).

Aksu'daki Fikret ve Leyla'nın evi bir diğer kapalı ve dar mekândır. Bu mekân hem Fikret hem de Leyla için ruhsal bunalımların, ait olamamanın, mecburî birlikteliklerinin mekânıdır. Ayrıca bu mekân, Nedret için de kapalı ve dar mekândır. Tüm cesaretini toplayıp ölümsüz aşkı Fikret'in karşısına çıktığı bu ev, hayal kırıklığına sahne olmuştur:

Acabalarım, belkilerim, fırtınada toprağından köküyle ayrılan ağaç gibi üzerime devrilince yıkıldım. İki kelimenin altında öyle ezildim ki ağzımı açıp tek kelime edemeden, merdivenlerden koşarak inmeye başladım. (Soykan, 2021b: 322).

3.1.2.5.2.2. Sınırları Sonsuza Açılan Açık ve Geniş Mekânlar

“Keşke” romanında kişilerin kendilerini güvende, mutlu, umutlu, olumlu anlamda değişim yaşadıkları ve kendilerini gerçekleştirdikleri açık mekânlar; Serinsuköy Aksu Köy

Enstitüsü, Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü, 203 numaralı hastane odasıdır.

Serinsuköy, Kesekli köyünden kaçan Fikret'in yolda traktörüne bindiği kişinin tavsiyesiyle gittiği köydür. Orada Kahveci Nuri Usta'yı bulan Fikret, Nuri Usta'nın anlayışlı ve babacan yaklaşımıyla karşılaşır. Enstitüye gidene kadar bir yıl boyunca yaşadığı bu köyde Fikret, kendini gerçekleştirmenin ilk adımını attığı için tarifsiz bir mutluluk yaşar:

O anki mutluluğumu tarif edecek cümleler bende yok, o yüzden varın siz düşünün. Düşünün ki sokakta kalmışken hem odam hem işim hem de melek gibi ustam olmuştu. Marangoz çırağı ve çaycı yamağı Fiko'yum artık. Ustamın Antalya'dan gelen yeğeniydim. (Soykan, 2021b: 34).

Aksu Köy Enstitüsü, Fikret'in ve Nedret'in öğrenim gördükleri okuldur. Her iki karakterin de gelişimi ve dönüşümü için en önemli açık mekândır. Sadece bir mekân değil; sınırları sonsuza açılan, birlikte gelecek hayalleri kurdukları, öğrendikleri, dünyalarının genişlediği bir üretim yuvasıdır. Fikret ve Nedret bu mekânda mutludur, güvendedir. Nedret bu durumu, "Odadan içeri girince içimi bir huzur dalgası kapladı. Bütün korkularım uçup gitti." (Soykan, 2021b: 108) şeklinde ifade ederken Fikret de enstitüyü şunları söyler:

Yanık suratlı yoksul köy çocuklarının beyinlerindeki bulanıklığa ilk ışık enstitülerde tutuldu, karınları orada doydu, en huzurlu uykular orada uyundu. Ne mutlu bana ki ben de o çocuklardan biriydim ve o ışıktan nasiplenebildim. (Soykan, 2021b: 80-81).

Ayrıca Aksu Köy Enstitüsü'nün bahçesindeki sedir ağacı, işi ve dersi olmayan öğrencilerinin gölgesinde dinlendiği mekândır. Ama Fikret ve Nedret için daha farklı bir anlamı vardır. Fikret'in Nedret'e aşkını ilan etmek için verdiği kitap ayracı, bu ağacın düşen bir dalından yapılmıştır. Sedir ağacının düşen bir dalı, masum sevginin sembolü olarak yaşamıştır.

Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü, Nedret için açık mekândır. Aksu'dan sonra kazandığı, öğrenim gördüğü yerdir. Burada bilgisine bilgi, görgüsüne görgü katar. Mutlu, güvende ve çalışkandır. "Bozkır yeşerteceğiz, ocak tüttüreceğiz." (Soykan, 2021b: 91) sözleriyle açılmış, fakat diğer enstitüler gibi burası da kapatılmıştır.

Romadaki bir başka açık mekân ise 203 numaralı hastane odasıdır. Bu mekân, Nedret ve Fatma'nın, iki farklı kadının karşılaştığı yerdir. Nedret ve Fatma'nın sohbetleri ve birbirlerine olan yardımları sayesinde dayanışmanın, azmin, direnişin, dertleşmenin, cehaletle savaşmanın ve yüzleşmenin mekânı olmuştur:

203 numaralı oda bir nevi direnişin, hak aramanın, cesaretin odası olacaktı.

Altı hayatın değişmesine, yıllarca gizli kalmış sırların ortaya çıkmasına vesile olan da keşke'leri iyi ki'lere çevirecek kadar şaşırtıcı sürprizlerle dolu bu odaydı. (Soykan, 2021b: 25).

203 numaralı oda, başlangıçta Nedret ve Fatma'nın hapsediği ve çatıştığı mekân iken anlayış ve saygıyla sevginin mekânına dönüşüp sembolleşmiştir:

İki farklı görüşte, iki farklı kültürde, yer yer çatışan, yer yer taraf olan ama odayı saygı ve sevgiyle paylaşan iki kadınla Türkiye'nin küçük bir modeliydi 203 nolu oda... (Soykan, 2021b: 110).

Nihayetinde 203 numaralı oda hem Nedret'in hem de Fatma'nın gönül yükünden kurtulup özgürleştikleri mekân olmuştur. Bu durumu Nedret şu sözleriyle ifade eder:

“Ne tuhaftı gelirken aklına getirdikleri ile giderken aklından çıkardıkları ne kadar farklıydı.” (Soykan, 2021b: 448).

3.1.2.6. Anlatıcı ve Bakış Açısı

“Keşke” romanı, olay örgüsünü ve yazar Sema Soykan'ın iletmek istediği mesajları birden fazla karakter üzerinden anlatan çoğul bakış açısının kullanıldığı bir eserdir. Romanda anı-günlük tekniğinden, tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıdan, özne anlatıcıdan ve diyaloglardan yararlanılmıştır. Bu durum anlatının çeşitlenmesini ve okuyucunun dikkatinin canlı tutulmasını sağlamıştır.

Romanda özne anlatıcı olarak tasarlanan karakterler, geçmişe dönük yaşamlarını belli bir bakış açısından başka bir kimliğe aktarmıştır. Söz gelimi; Fikret okura, Nedret Fatma'ya, Mehmet ve Tarık Sabia'ya, Sabia okura anlatmıştır. Bu anlatımların tamamı “ben” diliyle 1. tekil kişi açısından ifade edilmiştir. Bunun dışındaki tanrısal konumlu bakış açısı “o” diliyle 3. tekil kişi açısından, karakterlerin ruh ve zihin dünyasında geçenleri okura sunmuştur. Tarık'ın Sabia için hissettikleri buna örnek gösterilebilir:

“Hayatına pek çok kadın girmişti ama ilk defa bir kadını bu denli arzuluyor; ilk defa kaybetmekten ölesiye korkuyordu.” (Soykan, 2021b: 51).

Ayrıca tanrısal konumlu bakış açısı, yazarın iletmek istediklerine tercüman rolündedir. Romandaki bazı tarihi bilgiler tanrısal konumlu bakış açısından okura aktarılmıştır:

Gaziosmanpaşa semtinin eski adı 14 Mayıs Evler'di. Adını DP'nin 14 Mayıs 1950'de iktidara gelmesi üzerine milletvekilleri için yapılan evlerden almıştı. 60 ve 70'lerde bu evler ABD üssünde göreve gelen Amerikalılara ve DP'li iş adamlarına kiralanmaya başlamıştı. Ve bir de avukata. Neyse ki 1960 darbesi ve DP iktidarının bitişiyle semte, devrimci gençlerin gösterilerde uyarlayıp söylediği marşın hasredildiği, Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa'nın adı verilmişti. (Soykan, 2021b: 150).

Romandaki diğer tarihi bilgileri ise Fikret anıları üzerinden, Nedret Fatma ile sohbet ederken, Mehmet de Sabia'nın merakı üzerine aktarmaktadır.

Romanın anlatı izlencesinde Fikret Sağlam'ın anlatıcı olduğu bölümlerde özne anlatıcının ayrılmış özne olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle “Aktarılan özne, aktarıcı öznenin nesnesi durumuna geliyor.” (Çetin, 2021: 115) denilebilir. Örneğin ellili yaşlarındaki Fikret; çocukluk, gençlik ve yetişkinlik zamanlarını ellili yaşların olgunluğuyla

aktarmaktadır. Bu durumda Fikret, daha eleştirel daha nesnel bir bakış açısına sahiptir:

Tecrübeler yaşanmışlıklar bazen sabrı, bazen de vazgeçmeyi öğretiyor. İşte o günden sonra Sabiamla kavuşma hayalimden vazgeçtim. Bazen düşünürüm, vazgeçmek teslimiyet miydi? Zannetmem... (Soykan, 2021b: 401).

3.1.3. Kilit Taşı

3.1.3.1. İsim-İçerik İlişkisi

“Kilit Taşı” romanı, yazar Sema Soykan’ın 2016 yılında yayınladığı **“Aşk Her Kadına Yakışır”** adlı romanının düzenlenerek 2022 yılında yeniden yayımlanan halidir. “Aşk Her Kadına Yakışır” romanının kurgusal dünyasında herhangi bir değişiklik yapılmadan, romana tarihi ve toplumsal bilgiler eklenerek “Kilit Taşı” yeni adıyla yayımlanmıştır. Böylece romanın ve yazarın iletmek isteği mesajlar daha belirgin hâle gelmiş, tema unsurunun gücü artırılmıştır. Bu konudaki düşüncelerini yazar, “Kilit Taşı” romanının ön sözünde şöyle açıklamaktadır:

İstedim ki geçmişten günümüze kadınların hak arayışını, mücadelelerini, mağduriyetlerini öne çıkaran önemli olayları ve törenin ve de eril zihniyetin kadın (dolaylı olarak da toplum) üzerindeki etkilerinden kesitleri size aktarabileyim. (Soykan, 2022: V).

Bu açıdan romana bakıldığında romanın isminin içerikle bağlantılı olduğu görülür. Gerçek yaşamda “mimari bir kavram” (Soykan, 2022: 144) olan kilit taşı; bağlayıcı ve birleştirici özelliği ve romanın kurgusal dünyasında anlatılanlara bağlı olarak bu esere adını vermiştir. “Nasıl ki bir kemeri, köprüyü, kubbeyi ayakta tutan şey kilit taşıdır; toplumların, ailelerin kilit taşı da kadınlardır.” (Soykan, 2022: 388) düşüncesiyle roman; Nil, Zekiye ve Berfin kişilerinden yola çıkarak aşkın, cesaretin, dayanışmanın ve eğitimin gücünü vurgulamaktadır. Roman kişilerinden Mert’in yaptığı “Kilit Taşı” heykeli, üç kadının gücünü temsil etmektedir. Dolayısıyla mecazî anlamda kullanılan kilit taşı tamlamasının, yazarın niyetine göre kurguladığı anlatının içeriğiyle doğrudan ilgili olduğu görülür.

3.1.3.2. Olay Örgüsü

“Kilit Taşı” romanı başkişi olan Nil’in yaşamından hareketle Zekiye, Berfin ve diğer üç kişinin (Demir’in, Ziya’nın, Mert’in) hayatında değişimine neden olan olayları anlatır. Anne ve babasını kaybeden Nil’in yalnızlığı, ruh ve zihin dünyası diğer kişilerle olan kesişmeleriyle değişip dönüşmüştür. Aşkın, dayanışmanın, cesaretin, umudun ekseninde yaşanan olaylar konu edinilmiştir.

Eser, başkişi olan Nil’in kendiyle baş başa kaldığı bir zaman diliminde, Eylül 2014

yılında, doğaya, yıldızlara içini döktüğü kesit ile başlar. Nil, boynuna dolanan bir çift kolun dokunuşuyla kendine gelir. ‘Ablacığım’ ve ‘Demir’ sözcükleri ile Nil’in ve eserin hikâyesi hakkında okuyucuda merak uyandırılır. Hemen sonrasında sekiz yıl öncesine, 2006 yılına dönüş yapılarak olay örgüsü başlatılmıştır.

“Kilit Taşı” romanında entrik yapıyı oluşturan değerler düzlemi “KORA” (Korkmaz, 2015: 103) şeması ile Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. “Kilit Taşı” Kora Şeması

	Ülkü Değerler (Tematik)	Karşı Değerler
Kişiler Düzeyinde	Nil, Zekiye, Berfin, Demir, Ziya Noyan, Mert, Seda Teyze	Verda, Tayfun, Reşit Ağa, İbrahim
Kavramlar Düzeyinde	Aşk, Sevgi, Dayanışma, Cesaret, Kadınların Hak Arayışı, Umut	Töre, Pişmanlık, Öfke, Aldatma
Simgeler Düzeyinde	“Kilit Taşı” heykeli, “Umut” Sergisi, Nil ve Demir’in tablosu, Heykelli Yalı, Kardelen Türk El Sanatları Atölyesi, Sardunya Adası, Roma, İstanbul	Mardin, Ataköy Marina, Veda’nın kolyesi, Urbana 47

Yukarıdaki tabloda yer alan ülkü değerler ve karşı değerler, romandaki olayların oluşumunu ve anlatının gelişimini sağlamıştır. Romanın anlatı izlencesi göz önünde bulundurulduğunda olay örgüsü 31 bölüm olarak incelenmiştir.

1. Bölüm

Bu bölümde Nil, en yakın arkadaşı olan Didem’in nişan törenine katılır. Nişan töreni, Nil’in henüz tanışmadığı Ziya Noyan’ın meşhur Heykelli Yalı’sında yapılmaktadır. Nil’in yaşamını değiştirecek olan karşılaşmalar ve duygular bu bölümde başlar. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Nil’in Heykelli Yalı’ya gitmesi
- Nil’in uzun boylu, mavi gömlekli bir adama istemeyerek çarpması
- Nil ve çarptığı kişi olan Demir’in gergin atışması
- Didem’in Nil ve Demir’i tanıştırması
- Nil’in Demir’in, Didem’in nişanlısı olan Selim’in ağabeyi olduğunu öğrenmesi
- Nil ve Demir arasında kadın imajına dair atışmanın yaşanması
- Nil’in nişanda bulunan eski sevgilisi Tayfun ve eski arkadaşı Verda’dan rahatsız

olması

- Yalının sahibi olan Ziya Noyan'ın nişan yüzüklerini takması ve Nil ile tanışması
- Ziya'nın Nil'i eski aşkı 'Prenses'e benzetmesi
- Ziya'nın Nil ve Demir'i pazar günü için kahvaltıya davet etmesi
- Nil ve Demir'in kahvaltı davetini kabul etmesi
- Nil'in Demir'e yakınlık gösteren Verda'yı kıskanması

2. Bölüm

Bu bölümde Nil ve Demir, Ziya Noyan'ın yalısına, kahvaltı davetine katılırlar. Ziya Noyan'ın babacan ev sahipliği ve kısa bir tekne gezintisiyle Nil ve Demir keyifli bir pazar günü geçirirler. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Pazar kahvaltısına gitmek için Demir'in Nil'i evinden alması
- Nil ve Demir'in birbirinden duygusal olarak etkilenmesi
- Nil ve Demir'in Ziya Noyan'ın yaşadığı Heykelli Yalı'ya gelmesi
- Nil, Demir ve Ziya'nın sanat ve yaşam üzerine sohbet etmesi
- Nil ve Demir'in kısa bir tekne gezintisine çıkması
- Nil'in mesafeli durduğu Demir'e karşı duygusal yakınlık hissetmesi
- Demir'in Nil'e sevgili olmayı teklif etmesi
- Temkinli davranan Nil'in Demir'in teklifini kabul etmesi

3. Bölüm

Bu bölümde Didem, Demir'in kişiliği ve hayatı ile ilgili Nil'e bilgiler verir. Demir'in Nil'in mesafesini ve duvarlarını yıkabilecek sabırda olabileceğini; Demir'e bir şans vermesini telkin eder. Akşam yemeğinde Madam Melina'nın Meyhanesi'nde buluşan Nil ve Demir, birbirini daha yakından tanımaya başlar. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Nil ve Demir'in akşam yemeğine çıkması
- Nil'in Demir ile sohbet etmekten dolayı mutlu olması
- Demir'in Nil'in geçmişine ve ailesine dair bilgiler öğrenmek istemesi; Nil'in bu konuda konuşmak istememesi
- Demir'in Nil'i bu denli temkinli yapma ve hüzünlendiren şeyleri merak etmesi

4. Bölüm

Bu bölüm, Nil ve Demir'in daha çok samimi olduğu ve Nil'in geçmişini, ailesini Demir'e anlattığı bölümdür. Demir'in sahibi olduğu şirkete giden Nil, orada eski arkadaşı Sibel ile karşılaşır ve Sibel, Verda'nın şirkete gelip gittiğini söyler. Bu durum Nil'in kıskançlık duymasına sebep olur. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Nil ve Demir'in akşam yemeği için restorana gitmesi
- Nil'in güvensizliklerinin kaynağını açıklamak amacıyla Demir'e kendi geçmişi hakkında bilgi vermesi, anne ve babasının yaşadığı çatışmalardan, babasının annesini aldatmasından söz etmesi
- Nil'in babasının Mardinli bir kadınla birlikte olduğunu, annesinin bunu sezinlediğini ve en son Mardin seyahatinde annesinin de babasıyla birlikte Mardin'e gittiğini, yolda kaza geçirerek her ikisinin de öldüğünü anlatması
- Nil'in babasına karşı öfke duyması ve annesinin kaderini yaşamaktan korkması
- Nil'in babasının meçhul sevgilisi Mardinli kadından intikam almak istemesi
- Nil'in Demir'den dürüst olacağına dair söz vermesini istemesi ve Demir'in bu konuda söz vermesi

5. Bölüm

Bu bölümde aşkla ve mutlulukla geçirilen üç ayın ardından Nil, Demir, Didem, Selim ve arkadaşları hafta sonunu geçirmek için kalabalık bir Ağva gezisine çıkarlar. Ağva'nın coğrafi ve kültürel güzelliklerini görüp keyifli bir hafta sonu geçirirler. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Nil, Demir ve beraberindekilerin Ağva'ya gelmesi, Ağva'yı gezmesi, sohbet etmesi
- Nil'in kadın-erkek ilişkilerinden konu açılması üzerine, ayrıntılı bir şekilde kadının toplumdaki yeri ve öneminden söz etmesi
- Demir'in Nil'in konuşmasından ve bilgisinden etkilenmesi, Nil ile gurur duyması
- Demir ve Nil'in geceyi birlikte aynı odada geçirmesi
- Nil ve Demir'in birbirlerine bir kez daha âşık olması

6. Bölüm

Bu bölümde Nil'in hâl ve davranışlarını Prensese'e benzeten Ziya Bey, Nil ve Demir'i yalıya akşam yemeğine davet eder. Nil'in merakı üzerine Ziya Bey, eskimeyen aşkı Prensese'ten söz eder. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Nil ve Demir'in yalıya gelmesi
- Ziya Bey'in Prensese'e olan aşkını yaşadığı pişmanlıklarını ve ıstırabını anlatması
- Ziya Bey'in Nil'e aşka dair tavsiyeler vermesi

7. Bölüm

- Didem'in anneannesinin düğününe üç gün kala vefat etmesi, Didem ve Selim'in düğününün ertelenmesi
- Nil'in Didem'e destek olması, yardım etmesi
- Demir'in Nil'in teyzesi Seda ile iş birliği yaparak Nil'e bir sürpriz yapmaya hazırlanması

8. Bölüm

Bu bölümde Demir, Nil'den habersiz, Nil'i Mardin'e götürme planı yapar. Demir, Nil'in geçmişinden bugününe içinde öfke büyüttüğü Mardinli kadınla hesaplaşmasını ister. Nil ise olacıklardan habersiz Demir ile Mardin'e gelir. Demir, arkadaşı Fırat'ın vasıtasıyla Zekiye'yi buluşma yerine getirmek için Nilgün adındaki avukatın kızı Berfin'in töreye kurban gitmemesi için ona yardımcı olacağını söyler. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Mardin'e gideceklerini anlayan Nil'in öfkelenmesi
- Demir'in Nil'i ikna etmesi
- Demir ve Nil'in Mardin'e gelmesi
- Nil'in kendini sıkışmış, çaresiz ve kararsız hissetmesi
- Nil ve Zekiye'nin buluşması ve Nil'in kendini "Nilgün" adıyla tanıtmaması, kimliğini gizlemesi
- Törenin kurallarına göre yaşamak istemeyen Zekiye'nin, kızı Berfin için Avukat Nil'den (Nilgün'den) yardım istemesi
- Nil'in intikam duygusu beslediği Zekiye'den geçmişiyile ilgili bilgiler almaya çalışması
- Zekiye'nin sorgulayıcı sorulara zekice cevaplar vermesi

- Kızı Berfin'in geleceği için yardım isteyen Zekiye'nin Nil'e yalvarması
- Vicdanının sesi, intikam duygusuna galip gelen Nil'in Zekiye ve kızı Berfin'e yardım etmeye karar vermesi

9. Bölüm

Bu bölümde Zekiye; aşirete belli etmeden evden kaçış hazırlıklarını tamamlar. Bir akrabalarının kına gecesine katılan Zekiye ve Berfin, İbrahim'i atlatıp gecenin sonunda eve değil İstanbul'a gitmek için Demir ve Nil'in yanına giderler. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Nil, Zekiye ve Berfin'in bir bilinmeze, bir umuda doğru yolculuk etmesi

10. Bölüm

Bu bölümde Nil, Demir, Zekiye ve Berfin İstanbul'a Nil'in evine gelirler. Nil, teyzesini arayıp Zekiye'nin kendisiyle birlikte İstanbul'a geldiğini ve onun, babası Kenan'ın kızı olduğunu bilmediğini; kendisini Nilgün, Demir'i de nişanlısı olarak tanıttığını söyler. Ayrıca Nil, gerçek kimliğini açık edecek evindeki tüm eşya ve fotoğrafları kaldırır. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Zekiye ve Berfin'in Nil'in evine yerleşmesi
- Zekiye, Berfin ve Nil'in bu kaçıştan dolayı tedirginlik duyması
- Zekiye ve Berfin'in yeni bir hayata adım atması ve kendilerine yeni isimler alması (Zekiye, Handan; Berfin, Bade ismini geçici olarak kullanır.)
- Zekiye'nin Reşit Ağa ile evlendikten sonra yaşadıklarını ve töreye ait bilgileri anlatması

11. Bölüm

Bu bölümde bir yandan Nil, Zekiye ve Berfin yeni hayatlarına alışmaya çalışırken diğer yandan da Nil, Demir'in çelişkili davranışlarını sorgular ve Verda ile olan görüşmelerini kiskanır. Ayrıca Zekiye ve Berfin, Ziya Bey ile tanışır. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Nil'in Berfin'in okul işi için Ziya Bey'den yardım istemesi
- Ziya Bey'in Nil, Demir, Zekiye ve Berfin'i yalıya davet etmesi
- Nil'in yalıya giderken Demir'in arabasını bir restoranın önünde görmesi ve içeri gizlice girip Demir ve Verda'yı yemek yerken görmesi

- Nil'e evlilik teklifi edecek olan Demir'in Verda'dan yardım istemesi
- Yalıya gelen Demir'in Nil'in sorularına sürprizi bozmamak için çelişkili yanıtlar vermesi
- Nil'in güveninin zedelenmesi, Demir'den şüphe duyması

12. Bölüm

Bu bölümde Verda'nın yıllar önce evlilik hazırlığı yaptığı Tayfun'un Nil'e âşık olmasıyla yıkılan hayallerinin intikamını alma çabası söz konusudur. Bundan dolayı Nil ve Demir'i ayırmak için, Demir'in Nil'e yapacağı teklif hazırlıklarını kendineymiş gibi gösterir. Bir yandan da masum arkadaş rolünde davranarak teklif hazırlıklarında Demir'e yardım eder. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Verda'nın Nil ve Demir'i ayırmak için harekete geçmesi
- Verda'nın Demir'in teşekkür mahiyetinde kendisine aldığı kolyeyi değiştirip Nil'e aldığı aynı kolyeden alması
- Demir ve Verda'nın birlikte olma ihtimalini düşünen Didem'in Nil'i uyarması
- Nil'in gururundan soğukkanlı davranması

13. Bölüm

Bu bölümde Nil'e evlilik teklifi için tekne satın alan Demir'in ve bu konuda kendisine yardım eden Verda'nın teknede fiziksel olarak yakınlaşmaları söz konusudur. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Demir'in teklif hazırlıklarından dolayı Nil'i arayamaması
- Verda'nın Demir'in telefonunu saklaması
- Nil'in Demir'e ulaşamaması
- Alkolün de etkisiyle Demir ve Nil'in fiziksel olarak yakınlaşması
- Demir'in utanması ve vicdan azabı duyması

14. Bölüm

Bu bölümde Demir, Nil'in gönlünü almaya çalışır. Nil'in mesafeli ve soğukkanlı davranışları sebebiyle Demir yapacağı evlilik teklifini açıklamak zorunda kalır. Nil ise duyguları öyle olmasa da gururundan Demir'e ayrılmak istediğini söyler. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Demir'in Nil'in sevgisini tekrar kazanma çabası

- Nil'in Demir'e ayrılmak istediğini söylemesi
- Demir'in Nil'den son bir şans istemesi

15. Bölüm

Bu bölümde kuşkularından emin olmak için Nil, Verda ile buluşur ve Verda'nın boynunda kendinde de olan kolyeyi görür. Nil, Demir'in kendisine bir açıklama yapması için tekneye gidip gitmeme arasında kararsızken Verda da bu durumu kendisi için bir fırsata çevirerek Nil'in yerine tekneye gider. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Nil'in öfke duyması ve hayal kırıklığı yaşaması
- Verda'nın Demir'i arayarak Nil'in tekneye gelmeyeceğini söylemesi
- Nil'in tekneye gitmekten vazgeçmesi
- Demir'in teknede Nil'i beklemesi
- Nil'in tekneye gelmemesi
- Demir'in öfkelenmesi
- Demir ve Verda'nın birliktelik yaşaması

16. Bölüm

Bu bölüm Nil ve Demir için önemli bir kırılmanın yaşandığı bölümdür. Didem ve Selim'in düğününde bir araya gelen Nil ve Demir birbirlerine veda ederler. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Didem ve Selim'in düğününün gerçekleşmesi
- Düğüne Selim ve Demir'in İtalya'da yaşayan kardeşi olan Mert'in de gelmesi
- Nil'in Demir ile Zekiye'nin Ziya ile Berfin'in de Mert ile dans etmesi
- Nil'in Demir'e, ilk ve son kez, kendisini Verda ile aldatılıp aldatılmadığını sorması
- Demir'in net bir cevap verememesi
- Nil'in Demir'e veda etmesi

17. Bölüm

Bu bölüm Nil ve Zekiye için önemli bir kırılmanın yaşandığı bölümdür. Zekiye, düğünde Nilgün'e Nil diye hitap edilmesinden kuşkulananarak evde ipucu aramaya koyulur. Çünkü, eski aşkı Kenan'ın kızının adının da Nil olduğunu hatırlar. Nil ve Zekiye geçmişe dair

hesaplaşır. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Zekiye'nin Nilgün'ün adının “Nil Güvener” olduğunu öğrenmesi
- Zekiye'nin Nil'in neden kendilerine yardım ettiğini merak etmesi
- Zekiye'nin Kenan ile ilgili yaşadıklarını, gerçekleri, kandırılmasını; Reşit Ağa ile zorla evlendirildiğini anlatması
- Nil'in evli olduğunu gizlediği için babasına öfke duyması
- Zekiye'nin suçluluk duygusu hissetmesi, Nil'den özür dilemesi
- Nil'in Zekiye'ye sarılması

18. Bölüm

Bu bölümde Ziya Bey hem Zekiye'ye hem de Berfin'e bir teklif sunar. Güvende olması için Zekiye'ye evlilik, eğitimi için de Berfin'e Roma'da okuma teklifi sunar. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Zekiye'nin bindikleri taksinin şoförünün Mardinli olduğunu ve kendisini tanıyabileceğinden korku duyduğunu söylemesi
- Ziya Bey'in Zekiye'ye evlilik teklif etmesi
- Zekiye'nin teklifi nazikçe reddetmesi
- Ziya Bey'in Berfin'e Roma'da Mert'in himayesinde okuma fırsatı sunması
- Berfin'in henüz bir karar vermemesi

19. Bölüm

Bu bölümde Zekiye ve Berfin için önemli kırılmalar yaşanır. Her ikisi de sunulan tekliflere bir yanıt verir. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Zekiye'nin takip edilme korkusuyla evlilik teklifini kabul etmesi
- Ziya ve Zekiye'nin evlenmesi
- Zekiye ve Berfin'in yalıya taşınması
- Berfin'in okumak için Roma'ya gitmeye karar vermesi ve mutlu olması
- Mert'in Berfin'i götürmek için Roma'dan İstanbul'a gelmesi

20. Bölüm

Bu bölümde Berfin ve Mert, Roma'ya giderler. Mert'in himayesinde ve evinde yaşayan Berfin, dil okuluna kayıt yaptırmıştır. Mert ile Roma'yı gezen, okulda yeni

arkadaşlıklar kuran, ufku genişleyen Berfin mutludur. Annesi Zekiye Hanım ve Ziya Bey'in Roma'ya ziyarete geleceğinden dolayı heyecanlıdır. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Mert ve Berfin'in Roma'ya gelmesi
- Mert'in Berfin'e Roma'da rehberlik etmesi
- Berfin'in dil okuluna gitmesi, yeni arkadaşlıklar kurması
- Mert'in Berfin'i kıskanması
- Mert ve Berfin'in birbirine abi-kardeşten öte duygular hissetmesi
- Berfin'in değişmeye, dönüşmeye başlaması

21. Bölüm

Bu bölümde Zekiye ve Ziya; birlikte hayatı, geçmiş acıları ve şimdiki sevinçleri paylaşırlar. Berfin'in yokluğunda el işi becerisine yönelen Zekiye, hobisini işe dönüştürür. Ziya'nın desteğiyle "Kardelen Türk El Sanatları Atölyesi"ni açar. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Zekiye'nin el işi ürünler yapması ve yakın çevrede bunları tanıtması
- El işleri çok beğenilen Zekiye'nin mutlu olması
- Ziya Bey'in Zekiye'ye bir atölye açması
- Zekiye'nin kısa zamanda işleri büyütüp başka kadınlara da iş imkânı sağlaması
- Zekiye'nin sevincini ve gururunu kızı Berfin ile paylaşacağı günü beklemesi

22. Bölüm

Bu bölümde Nil, Demir ile olan ayrılığında günlük tutmaya karar verir. Diğer yandan da işine yoğunlaşıp başarısına başarı katar. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Nil'in aşkını, gururunu, hissettiklerini yazmaya başlaması
- Nil'in mesleğinde başarılar elde etmesi
- Nil'in Demir'e bir şans daha vermeye karar vermesi

23. Bölüm

Bu bölümde Nil, Ziya, Zekiye -Demir ise ayrı olarak- Roma'ya, Berfin ve Mert'i ziyarete gider. Demir'e bir şans daha vermek isteyen Nil, Demir'in mesafeli davranışlarıyla karşılaşır. Nil, Demir'in yanındaki Sara isimdeki kadını -kuzeni olduğunu bilmediği için- kıskanır. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Zekiye, Ziya, Nil ve Demir'in Roma'da buluşması
- Zekiye'nin Berfin'in kısa zamanda kendini geliştirmesinden mutluluk duyması
- Annesinin atölye açtığını öğrenen Berfin'in annesiyle gurur duyması
- Nil'in Demir'i gördüğü için heyecanlı olması
- Demir'in Nil'e soğuk ve mesafeli davranması
- Nil'in Sara'yı kıskanması ve Demir ile Sara'nın Nil'in yanından ayrılması
- Nil'in hayal kırıklığıyla, Zeki ve Ziya'nın yeni hayallerle, Mert ve Berfin'in de ortak hayallerini saklamaya çalıştığı Roma'daki hafta sonunun bitmesi

24. Bölüm

Bu bölümde son bölümün üzerinden yedi yıl geçmiştir. Arada geçen yedi yılda neler olduğu geriye dönüş ile anlatılır. Nil ve Demir için gururla, pişmanlıkla, öfkeyle, özlemle geçen bu yedi yıl; diğerleri için yenilikle, umutla, mutlulukla geçmiştir. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Demir'in İstanbul'daki işlerini Selim'e devretmesi ve çoğunlukla İtalya'da çalışıyor olması
- Didem ve Selim'in ikiz çocuklarının doğması
- Ziya ve Zekiye'nin mutlu evliliklerini sürdürmesi ve Zekiye'nin birçok genç kıza okuma imkânı sağlaması
- Berfin'in dil okulunu dereceyle bitirip iç mimarlık bölümünden mezun olması
- Mert'in ve Berfin'in İstanbul'a dönerek iş hayatına atılması ve başarılı olması
- Berfin ve Mert'in sevgili olduklarını ailelerine söyleyememesi
- Demir'in prostat kanserine yakalanması ve bu yüzden Nil'e mesafeli davranması

25. Bölüm

Bu bölümde yaşananların üzerinden geçen bir yıl sonrası anlatılır. Berfin, Zekiye ve Mert'in ortaklaşa hazırladığı "Umut" sergisi açılır. Zekiye ve Berfin'in kadın dayanışmasını, cesareti ve umut arayışını konu edinen sergisi büyük ilgi görür. Nil ise bir yandan Zekiye ve Berfin ile gurur duyarken sergiye gelmeyen Demir'i de merak etmektedir. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Berfin, Zekiye ve Mert'in "Umut" sergisi açması ve Nil'in Berfin ve Zekiye ile gurur duyması
- Nil'in Demir'i merak etmesi

- Nil'in Demir'i Ziya Bey'e sorması ve Ziya Bey'in de gösterdiği bir tabloyu Demir'in resmettiğini söylemesi
- Demir'in kuzeni Sara'nın sergiye gelip Nil'e Demir'in hastalığını itiraf etmesi ve Demir'in bilinmeyen bir yerde inzivaya çekildiğini söylemesi
- Nil'in Demir'in yaptığı tablonun manzarasında bir anlam aramaya çalışması

26. Bölüm

Bu bölümde Nil, Demir'in resmettiği tablodan hareketle Demir'in inzivaya çekildiği yerin, birlikte gitmek istedikleri Sardunya Adası olduğunu tahmin eder ve Sardunya'ya gider. Nil, geçen zaman zarfında duygularını kaleme aldığı günlüğünü Demir'e vermek niyetindedir. Demir'in mesafeli, Nil'in ise sevgi dolu yaklaşımı ile Sardunya Adası'nda buluşurlar. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Nil'in Sardunya Adası'na gitmesi
- Nil'in Demir'i bulması
- Nil'in kendisine acıdığını düşünen Demir'in öfkesini dile getirmesi
- Nil'in annesinin kaderini yaşamaktan korktuğunu itiraf etmesi ve Demir'e olan aşkını anlatması
- Nil ve Demir'in her şeye rağmen geceyi birlikte geçirmesi

27. Bölüm

Bu bölümde Nil, kendisiyle İstanbul'a gelmeyecek olan Demir ile önceden gerçekleştiremedikleri tekne gezintisine çıkar. Demir, Nil için tekneyi İstanbul'dan Sardunya'ya getirtmiştir. Bu arada Demir, Nil'in günlüğünü gizlice okur. Hastalığında resme yönelen Demir, Nil'den boş bir tuvalin yarısına hayallerini resmetmesini ister. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Nil ve Demir'in tekneyle gezmesi
- Demir'in Nil'in duygularını günlüğünden öğrenmesi
- Demir ve Nil'in boş bir tuvale hayallerini resmetmesi
- Demir'in İstanbul'a gelmek istememesi
- Nil'in İstanbul'a dönmesi
- Nil ve Demir'in aşklarını yaşamayı zamana bırakması

28. Bölüm

Bu bölümde Mert ve Berfin evlenmeye karar verir ve ailelerine bu durumu açıklarlar. Zekiye'nin atölyesini Mardin'den biri arar ve Zekiye'yi sorar. Bu durum herkesi telaşlandırır. Bir yandan da Mert ile Berfin'in düğün hazırlıkları başlar. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Nil'in İstanbul'a dönmesi
- Zekiye'nin atölyesini Mardin'den birinin telefonla araması, Zekiye'nin endişe duyması
- Mert'in Zekiye'ye Berfin ile evlenmek istediğini söylemesi
- Zekiye'nin Mert ile Berfin'in evlenmesine izin vermesi
- Mert'in düğünde hediye edeceği heykeli tamamlaması
- Mert ve Berfin'in düğünü için Heykelli Yalı'nın hazırlanması
- Nil'in Berfin'in gelinliğini Terzi Mualla'nın eskiden kendisi için ayırdığı kumaş ve dantelden yapılmasını istemesi
- Düğün için hazırlanılması

29. Bölüm

Bu bölümde Mardin'den İbrahim, düğün günü yalıya gelir ve Zekiye telaşlanır. Demir ve Ziya Bey, önceden önlem aldıkları üzere İbrahim'i geri gönderirler. Bu arada Zekiye, Berfin'in Kenan'ın öz kızı olduğunu Nil'e itiraf eder. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Zekiye Hanım'ın Nil'in Berfin'in gerçek ablası olduğunu itiraf etmesi
- Berfin'in Nil'in gerçek ablası olduğunu öğrenince çok mutlu olması
- Berfin'i her zaman kardeşi gibi gören Nil'in mutlu olması

30. Bölüm

Bu bölümde yalıdaki düğün daveti devam eder. Terzi Mualla kumaş Nil için sade bir elbise olarak kullanmıştır. Didem, Nil'e zorla bu elbiseyi giydirmek ister. Diğer yandan Demir, Sardunya Adası'nda Nil ile yaptıkları tabloyu tamamlamıştır. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Berfin ve Mert'in nikahının kısılması
- Nil'in üzerine içki dökülmesiyle Terzi Mualla'nın diktiği beyaz elbiseyi giymesi
- Demir'in tabloyu tamamlayıp Nil'e vermesi ve aşkını tablo ile ilan etmesi

- Demir ve Nil'in evlenmesi

31. Bölüm

Bu bölümde yalıdaki düğün daveti devam eder. Ziya Bey'in itirafı ve Mert'in heykelin açılışını yapmasıyla olay örgüsünün son birimi oluşur. Bölümdeki olay örgüsü şu şekildedir:

- Ziya Bey'in Prenses'in aslında, Nil'in annesi İnci olduğunu itiraf etmesi
- Nil'in teyzesi Seda'nın Ziya Bey'e, ablasının her daim kendisini sevdiğini söylemesi
- Zekiye Hanım'ın Kenan'a gıyabında kızlarına sahip çıkacağına dair söz vermesi
- Mert'in kendi yaptığı, Berfin-Zekiye-Nil'i sembolize eden “Kilit Taşı” heykelini göstermesi
- “Kilit Taşı” heykelinin Heykelli Yalı'da sergilenmesi

3.1.3.3. Kişiler

“Kilit Taşı” romanında kişiler, yazarın niyetine uygun olarak tasarlanmıştır. Roman iletisi doğrultusunda genellikle kadın karakterlerin ön plana çıktığı görülür.

3.1.3.3.1. Başkişi

“Kilit Taşı” romanın başkişisi, yaşanan olayların kesişim noktası Nil'dir. Nil, iri mavi gözlü, açık kumral saçlı, güzel bir kadındır. Adını teyzesi Seda koymuştur. Teyzesinin rüyasına giren yaşlı bir kadının “Sana bir kız evlat geliyor. Su gibi güzel bir kız olacak. Onu sen büyüteceksin, adını da sen koy. Nil olsun adı. Ömrü Nil Nehri gibi uzun olsun.” (Soykan, 2022: 156-157) demesiyle Nil'in adı konulmuştur. Nil, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu, başarılı bir avukattır. On dört yaşındayken anne ve babasını Mardin yolunda uğradıkları bir trafik kazasında kaybetmiştir. Nil'in çocuk yaşta anne ve babasız kalması hem geleceğe yönelik düşüncelerini belirlemiş hem de avukatlık mesleğini seçmesinin sebebi olmuştur:

İşte o gün atamadığım çığlık var ya, işte o çığlık beni yuttu. Hayallerimi, beklentilerimi...Biliyor musun avukat olmayı seçmemin en büyük nedenlerinden biri de bu kazadır. Yani sorgulayan yapım, olayların altında bir şeyler aramam... (Soykan, 2022: 54).

Nil'in psikolojisinde, başlangıçta yalnızlık duygusu hâkimdir. Bu durum onun kaygılı ve hüzünlü olmasına neden olmaktadır. En yakın arkadaşı Didem ve tek akrabası olan Seda

teyze tek dayanağıdır. Anne ve babanın ölümü, Didem'in evlilik hazırlığı içinde olması Nil'i etkilemektedir:

Belki en samimi arkadaşının yakında evlenecek olması yalnızlık hissini perçinliyordu, belki şarkılardaki gibi tutkulu ve ömürlük bir aşk yaşayamayacağı düşüncesi kaygılandırıyordu. Belki de... Belki de'si yüreğinde sancıydı. Çünkü, kalabalık aile ortamları, öksüz ve yetim olduğunu tokat gibi yüzüne çarpıyor... (Soykan, 2022: 11-12).

Nil'in Demir ve sonrasında Demir vasıtasıyla da Ziya Noyan, Zekiye, Berfin ve Mert ile yolunun kesişmesi onun dönüşümünü sağlamıştır. Demir ile sevdiği şarkılardaki gibi tutkulu bir aşk yaşamış, diğer kişilerle de aile olmanın eksikliğini tamamlamıştır.

Nil, yaşantısında ve çevresinde karşılaştığı olaylardan kolaylıkla etkilenebilen bir kişidir. Dolayısıyla Demir ile ayrılması, onun “sadece yarının sıkıntılarını ve hayallerini değil, bugünün huzurunu da yok etmesine” (Soykan, 2022: 257) yol açmıştır. Kendi içinde hesaplaşmadığı duygular ve aldatılma olayı, ancak Demir'in hastalığı ve yıllar içinde yaptığı muhakeme ile önemsiz hâle gelmiştir. Bu sayede Nil, olgunlaşmıştır:

Evvel zaman geçmişti... Artık kaybedecek zamanı yoktu. İki kahramanın ve tüm yarım kalmışlıklardan bir bütün çıkararak yeni bir başlangıç yapmak istiyorlardı. (Soykan, 2022: 342).

Nil, Demir ile ne istediğini bilen, kendinden emin bir insana dönüşmüştür. Demir ile evlenerek eksik kalan mutluluğu tamamlanmış, yüreğindeki acılar dinmiştir. Nil, “Yedi yılda söyleyemediği tüm evetlerin acısını çıkarmak için defalarca, kalpten ve en güçlüsünden, ‘Evet’.” (Soykan, 2022: 384) diyerek gururunu, öfkesini, güvensizliklerini ve endişelerini de mağlup etmiştir.

Nil'in dönüşümünü sağlayan, hayata bakışını değiştiren bir diğer çatışma ise yolunun Zekiye ve Berfin ile kesişmesidir. Nil, yıllarca içinde öfke büyüttüğü, annesiz ve babasız kalmasına sebep olarak gördüğü babası Kenan'ın aşkı Zekiye ile hesaplaşmak ister. Demir'in Nil'i Mardin'e götürmesiyle bu hesaplaşma, üç kadının da yaşamını değiştirmiştir. En önemlisi ise kendi içinde iç hesaplaşma yaşayan Nil'in vicdan muhasebesi yapmasını sağlamıştır:

Zekiye Hanım'a yardım ederse annesine ihanet etmiş gibi hissedeceğini biliyordu. Bir yanda insanlığı, diğer yanda evlatlığı. Zor bir sınavın içindeyken önsezisi yardım etmesi gerektiğini fısıldadı kulağına. (Soykan, 2022: 137).

Zekiye Hanım ve Berfin'i İstanbul'a getirip onlarla kendi evinde birlikte yaşamalarıyla Nil, Zekiye ve Berfin'e karşı önyargılarını kırmıştır. Zekiye ve Berfin'e karşı olan merhameti, ilgisi sayesinde hem anne-kızın yaşamı hem de Nil'in yaşamı değişmiştir. Zaman içinde Nil, Zekiye ve Berfin'in iyi yüreklerine şahit olmuş, Zekiye Hanım'ın babasıyla ilgili itiraflarıyla da belki tek suçlunun Zekiye olmayacağını sağduyusuna erişmiştir:

İki yana düşen kollarını ağır ağır kaldırdı. Zekiye Hanım'ın titreyen bedenine sarıldı. Ne her şeyi unuttum der gibi güçlü ne de hesabı ona keser gibi zayıftı, ama samimiydi, sıcaktı, zamana bırakıldı. (Soykan, 2022: 273).

Nil için Berfin, tatmadığı kardeşlik duygusunun ifadesidir. Nil, her daim bir abla şefkatiyle Berfin'e yaklaşmış, onun okuyabilmesi için Ziya Bey ile çareler aramış ve okumasını sağlamıştır. Nihayetinde Zekiye Hanım'ın, Berfin'in Nil'in gerçek kardeşi olduğu itirafıyla da Nil hissettiği duyguların, gördüğü rüyanın manasını çözmüştür:

His mi tahmin mi ne olduğunu bilmiyorum ama Berfin'de beni çeken bir şeyler vardı. Anlamıştım onunla aramda bir bağ olduğunu... Gelmeden bir gece önce rüyamda babamın avucuma sıkıştırdığı 'O kıza sahip çık.' notu...Öldüresiye intikam doluyken ölümü göze olarak yardım etmem... Belki de hissettiğim bağın uzantısıydı. (Soykan, 2022: 376).

Dolayısıyla Nil; roman için gururun aşka, öfkenin merhamete, intikamın dayanışmaya ve sevgiye dönüşmüş karakteridir denilebilir. Anlatının kurgusal dünyasında yalnız olan Nil yaşadığı çatışmalarla, verdiği kararlar ile mutlu olup büyük bir aileye sahip olmuştur.

3.1.3.3.2. Norm Karakterler

"Kilit Taşı" romanının norm karakterleri olarak Zekiye Hanım, Berfin, Demir, Ziya Bey, Mert, Seda Teyze ve Fırat gösterilebilir.

Zekiye Hanım, Mardin'de yaşayan Reşit Ağa'nın karısıdır. Nil'in babası Kenan'ın eski aşkıdır. Kenan ile Ankara'da lise zamanlarında tanışmış, âşık olmuştur. Kenan ise kendisinden evli ve çocuk sahibi biri olduğunu gizlemiştir. Zekiye Hanım, babasının görevi dolayısıyla lise zamanlarını, Ankara'da modern bir hayatın içinde mutlulukla geçirmiştir. Geleceğe dair hayalleri vardır, okumak ve öğretmen olmak istemiştir. Babasının Ankara'daki görevinin bitmesi ile Mardin'e dönme vakti gelince mutlu masalının sonu da gözükmiştir:

...kendini peri kızı gibi hissediyorsun, sonra hepsi rüyaymış gibi uyanıyorsun...Başında yemeni, avcunda kına, dirseğime kadar altın bilezik hazin bir masalın içinde külkedisi oluyorsun. İşte ben oydum. (Soykan, 2022: 266).

Zekiye Hanım'ın Nil ile karşılaştıktan sonraki hayatı tamamen değişmiş, Zekiye Hanım artık Reşit Ağa'nın saygın, bilgili, görgülü, hayırsever karısı kimliğinden öte bir insan olmuştur. Nil ile karşılaşmasıyla hem Nil'in hem de Zekiye'nin yaşamı dönüşüme uğramıştır.

Zekiye Hanım, Reşit Ağa'nın ölümünden sonra onun erkek kardeşiyle evlendirilmek istenir. Zekiye Hanım istemediği törenin kurallarına daha fazla boyun eğmemek ve kızı Berfin'in aynı şeylere maruz kalmaması için Nil'den yardım ister. Nil ile İstanbul'a gelen Zekiye, burada, unutturulan cesareti, umudu, mutluluğu ve aşkı yeniden yeşertmiştir. Nil'e bir anne şefkatiyle yaklaşmış, onun babası Kenan ile barışmasını sağlamıştır:

Zekiye Hanım, babasının pişmanlığı, hatasıydı belki, ama hevesi değil âşık olduğu

kadıncı... Onları suçlamaya hakkı var mıydı, bilmiyordu. (Soykan, 2022: 272-273).

Zekiye Hanım'ın Ziya Bey ile evlenmesi, iki yaralı kalbin birbirine destek olması, onun becerilerini de ön plana çıkarmıştır. Ziya Bey'in yardımlarıyla el sanatları atölyesi açması ve kendisiyle birlikte birçok kadına umut olması, Mardin'deki Zekiye'den çok uzakta bir dönüşüm yaşadığını göstermektedir. Bu durumu Zekiye şöyle ifade eder:

Mutluluktan çok fazlası. Bunu, bunu tarif etmem mümkün değil. Senin, Demir'in ve Nil'in bizim için yaptıklarını düşünüyorum da bu kadar iyiliği hak edecek ne yaptığımı bilmiyorum. (Soykan, 2022: 303).

Zekiye Hanım, varoluş mücadelesiyle adı gibi zeki bir kadındır ve romanın cesaret simgesidir denilebilir.

Berfin, Zekiye ve Kenan'ın kızıdır. Adını annesi Zekiye Hanım koymuştur. Zekiye Hanım Berfin'in adının verilmiş hikâyesini romanda şöyle anlatır:

Yıllarca açmayan çiçeğin yaprakları, kızımı kucağıma aldığım gün toprağın üzerine çıktı. Üzerini kaplayan kırı eşeledim. Beyazdı, küçüktü. Ama çok güçlüydü. Kardelen çiçeğiydi açan, yani Berfin. Akşam yalvardım yakardım Reşit Ağa'ya. Kızımın adını Berfin koymaya ikna ettim. Yani benim cesur, güzel kardelen çiçeğim. (Soykan, 2022: 169).

Berfin zeki, çalışkan, azimli bir kızdır. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ni kazanmıştır, ama töre, onu evlendirmek istemiştir. Annesi Zekiye Hanım'ın kararıyla onun da hayatı dönüşmüş ve önünde yeni ufuklar açılmıştır. İstanbul'daki yaşamı ve Nil'i çok sever. Okumak ise en büyük arzudur. Mert ile Roma'ya okumaya gitmek, yeni arkadaşlıklar edinmek ve yeni yerler keşfetmek Berfin için zenginlik kaynağıdır. Berfin'in "Ahdi vardı, parayla değil; öğrenerek, gezerek zenginleşecekti." (Soykan, 2022: 292).

Berfin, Roma'da iç mimarlık okur ve okulunu başarıyla tamamlayarak İstanbul'a döner. Mert'e duyduğu masum aşk hisleri ise Mert ile evliliğine dönüşür. Berfin, artık kendine güvenen, iş hayatında başarılı, azimli genç bir kadındır. Berfin kişisel dönüşümünü tamamlarken Nil'in hayatında da kardeşlik duygusunun eksikliğini tamamlamıştır. Bu durumdan ötürü kendi de mutludur:

Çocukken kardeşim olması için her gece ağlayarak dua ederdim. Yine ağlıyorum ama bu defa mutluluktan. Meğerse Allah bana dünyanın en harika ablasını vermiş. (Soykan, 2022: 374).

Romanın kurgusal dünyasında Berfin, umut, azim ve çalışkanlığın sembolüdür denilebilir.

Bir diğer önemli norm karakter ise, Demir'dir. O, Selim ve Mert'in ağabeyidir. Yakışıklı, nazik ve varlıklı bir insandır. Nil ile Didem ve Selim'in nişan töreninde tanışır. Nil'in kendine güvenen ama samimi olan sadeliğinden etkilenir ve Nil'e âşık olur. Nil'in hayatında onun geçmişiyle kavgasının bitmesine ve Zekiye ile yüzleşmesine aracı olmuştur:

Babanın hikayesini öğrenmen gerekiyor Nil. Senin için iyi olacağını düşünmesem

böyle bir işe kalkışır mıydım? Üstelik planı teyzene danışarak yaptım... Lütfen öfkenden arınarak karar ver. Görmek, tanımak istersen yanıdayım, istemezsen de kararına saygı duyarım. İki gün gezer ve döneriz. (Soykan, 2022: 106).

Demir, Nil'e duyduğu ve şimdiye kadar hissetmediği aşkı için mücadele eder. Fakat yanlış anlaşılmalara, iletişimsizliğe, Nil'in öfkesi ve korkuları onu bir anlık da olsa Verda'ya yaklaştırır. Sonradan pişman olan ve kansere yakalanan Demir, yıllar içinde aşkın gücünü ve etkisini Nil'e yapacağı evlilik sürprizi ile kanıtlayacaktır, kendi de iyileşecektir. Bunu "Sen benim ilk günden beri kilit taşıydın, nefes aldığım sürece de öyle olacaksın." (Soykan, 2022: 388) sözleriyle ifade eder.

Romanın bir başka norm kişisi ise Nil, Zekiye ve Berfin'in yaşamlarının değişmesinde en önemli katkısı olan kişi Ziya Noyan'dır. Demir'in babasının arkadaşıdır. Sanata, heykellere, resimlere ilgisi vardır ve Heykelli Yalı'nın da sahibidir. Gençliğinde yaşadığı kırık bir aşk hikâyesi olan Prensese'ye olan duyguları, onu özel yaşamında pişman ve yalnız bir insan olmaya yönlendirmiştir. Dostlarının aşklarıyla mutlu olan, sağduyusu yüksek bir kişidir. Nil'in Demir ile ayrılığında Nil'e, kendi hikâyesinden hareketle nasihat verir:

Derinlere attığımız, göstermekten kaçtığımız duyguları içtenlikle ortaya dökrebilmek ve zayıf olduğumuz yanlarımızla başa çıkabilmek için yardım istemek de cesarettir... Gandi'nin bir sözü var. Beni anlatır. 'Korkaklar sevgisini gösteremez, o cesurların işidir.' der. İşte ben zamanında cesur olamayanlardanım. Ancak siz cesur olun istiyorum. (Soykan, 2022: 99).

Ziya Bey'in Zekiye Hanım'a güvende olmaları için yaptığı evlilik teklifi, Zekiye ile mutlu bir evliliğe dönüşmüştür. Zekiye Hanım'ın el işi ürünlerini çevresinde tanıtan, ona bir atölye açan kişi olmuştur. Zekiye'nin cesareti ve olgunluğuyla Ziya Bey de mutlu ve huzurlu bir insana dönüşmüştür. Yıllardır içinde sakladığı Prensese'in gerçek kimliğini, Nil'in annesinin İnci Hanım olduğunu itiraf ettiğinde Zekiye Hanım'ın gösterdiği olgunluk onu daha da rahatlatmıştır:

İki acılı kalp, iki emanetçi el ele tutuştu. Birbirlerinin geçmişlerine, aşklarına saygı duyarken, geleceklerine sınıksız tutunduklarını, sevgilerine sahip çıktıklarını göstermek ister gibi... (Soykan, 2022: 386).

Ziya Bey, romanın moral değeri ve yol gösteren ışık kaynağıdır denilebilir.

Romanın norm karakterlerinden birisi de Mert'tir. Mert, Demir ve Selim'in İtalya'da heykeltıraşlık bölümünde okuyan kardeşidir. Didem ve Selim'in nişan töreninde İstanbul'a gelir ve Berfin ile tanışır. Berfin'in güvenlik nedeniyle Roma'da okuması kararlaştırılınca Mert, üzerine düşen ağabeylik görevini yerine getirir. Evini Berfin'e açar ve Berfin'in sosyal, kültürel gelişimi için yardımcı olur.

Mert'i heykeltıraş olmaya hırslandıran olay ise, eskiden âşık olduğu kızın heykelini yapıp ona hediye etmesi ve kızın beğenmeyip alay etmesidir. Mert'in küsüp vazgeçmesi

beklenirken Ziya Bey'in desteğiyle Mert, daha da azimle heykel yapmaya başlamıştır:

Bir daha ne o ne de başkası, hiçbir kıza heykel yapmadım. Hepsini kendim için yaptım. Ve o günden sonra sanata ilgisiz kişileri hayatıma sokmadım. (Soykan, 2022: 294).

Mert, tek başına Roma'da yaşarken Mardinli genç bir kızın hayallerine ulaşmasında rol-model ve destekleyen kişi olur. Berfin'e olan hayranlığı aşka dönüşür ve Berfin ile Heykelli Yalı'da evlenirler. Romana adını veren "Kilit Taşı" heykeli Mert'in elinden çıkmış, bir sanat eseridir:

İntikamla başlayan, dayanışmayla devam eden üç hayatın nakış gibi işlendiği mermere hayranlıkla, gururla baktılar. Birbirlerine tutunarak güçlenen üç kadın güneş gibi aydınlattı gecenin karanlığını. (Soykan, 2022: 388).

Nil'in teyzesi olan Seda Hanım ise bir diğer norm karakterdir. Nil'e anne ve babasının kaybından sonra kol kanat germiştir, destek olmuştur. Bu durumu Nil, "Teyzem, beni olaylardan uzak tutmak, mutlu etmek için öyle çabaladı ki. Benim yüzümden evlenmedi, anne olamadı." (Soykan, 2022: 56) sözleriyle ifade eder.

Seda Teyze, Nil'in dönüşümünü sağlayacak olan Mardin seyahati fikrinde Demir'e destek olmuştur ve Nil'in geçmişiyle yüzleşmesini istemiştir. Mardin seyahati dönüşünde Zekiye ve Berfin'in Nil ile gelmesine ve Nil'in evine yerleşmelerine başta tepki gösterse de onları tanıdıkça fikri olumlu yönde değişmiştir:

Kardeşini erken yaşta kaybetmiş olsa da iki kız kardeş olarak büyümenin şans olduğunu çok iyi bilen teyze, evladı yerine koyduğu yeğeninin geç de olsa bir kız kardeşe sahip olmasından duyduğu mutlulukla gülümsedi. Belki birlikte büyümemişlerdi ama birlikte yaşlanacaklardı. (Soykan, 2022: 377).

Fırat ise, Demir'in üniversiteden sevdiği ve güvendiği bir arkadaşıdır. Mardinli, güçlü bir aşiretin üyesidir. Mardin yolculuğunda Demir ve Nil'e rehber olan Hüseyin'i görevlendirerek onlara yardım etmiştir. Törenin dayattığı kurallar yüzünden sevdiğinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Demir ise arkadaşı Fırat'ı şu sözleriyle anlatmaktadır:

Sert mizaçlıydı, duygularını göstermezdi ama o anda saklayamadı. Fuları alırken elleri titredi, gözleri doldu. Akşamında da bana açıldı. "Biz o kadar ayrı dünyaların insanıyız ki iki kalbin sevmesi mutlu olmaya yetmiyor." dedi. Ayman, ayrılmalarına rağmen uzun süre Fırat'ı bekledi, sonradan duyduk ki evlenmiş. Fırat ise hiç evlenmedi. O fuları sakladığından eminim. Belli etmez ama çok duygusal adamdır arkadaşım. (Soykan, 2022: 120).

Fırat, romanda fiziki olarak yer almaz. Hakkındaki bilgilere arkadaşı Demir sayesinde ulaşılmaktadır. Yalnızca Nil ve Demir'e yaptığı yardımdan söz edilir.

3.1.3.3.3. Kart Karakterler

"Kilit Taşı" romanının kart karakterleri Verda, Didem, Tayfun, İnci (Prenses), Kenan ve Selim olarak sıralanabilir.

Verda, Nil'in eski arkadaşıdır. Tayfun'un ise eski sevgilisidir. Gemi ve yat tasarımı yapan bir şirkette çalışır. Geçmişte Tayfun'un kendisini terk edip Nil ile birlikte olmasından dolayı Nil'den nefret eder. Romanda baştan sona, kötü ve engelleyici olan tek kart karakterdir. Kin ve nefret duygusuyla Nil ve Demir'i ayırmaya çalışır. Planları ve samimiyetsiz davranışlarıyla Nil ve Demir arasında oluşan iletişim boşluğundan sızarak her ikisinin de sekiz yıl birbirinden uzak kalmasına sebep olur. Verda hem Nil'e karşı nefret duyar hem de Demir gibi bir erkeğin kendi hayatında olmamasına karşı öfkeli:

Sadece Nil'e olan öfkesi yüzünden değil, Demir'in hayal ettiği gibi bir adam olması, Nil'in yerinde olma isteği ve rekabetin verdiği hissin de etkisiyle planlarını bir adım ileriye taşıyacaktı. (Soykan, 2022: 208).

Verda, intikam planını gerçekleştirip Nil ve Demir'in ayrılığına neden olduktan sonra Demir ile görüşmeye çalışsa da Demir, bunu kabul etmemiştir. Nihayetinde Verda, amacını kısmi olarak gerçekleştirip İzmir'e taşınmıştır.

Tayfun, Nil'in eski sevgilisidir. Karısı Şebnem ile evlenip boşanmıştır, ama aklı hala Nil'dedir. Didem ve Selim'in düğün töreninde, Demir ile Nil'in ayrı olmasını kullanarak Nil ile dans eder. Nil bu dansı, Demir'i kıskandırmak için kabul eder ve beklediği gibi Demir, Tayfun'u kıskanır. Tayfun, Nil'den ziyade Demir için bir engelleyicidir. Demir ise bu engeli aşar, "Sıra bende, sen sıranı çoktan savdın." (Soykan, 2022: 253) diyerek Nil ile dans eder.

Romanın kart karakterlerinden birisi de Didem'dir. Nil'in en yakın arkadaşıdır. Demir ve Nil'i tanıştıran kişidir. Didem karakteri -görece olarak- Nil'in destekçisi olarak romanın dünyasına giriş yapsa da Nil'in ve Demir'in iletişimindeki boşluğu gidermeyen, dolaylı yoldan engelleyicidir denilebilir:

-Nil, şu an neredesin?

-Marinanın girişindeyim. Sırf senin için gururumu ayaklar altına alıyorum, kıymetini bil.

-Arabayı sağa çek. Önemli bir şey söylemem lazım. Aksi halde vicdanım rahat etmeyecek.

(...)

-Bunların hepsini biliyorum. Sadede gel.

-Az önce bir arkadaşım ile karşılaştım, o söyledi. Teknede bir kadınla berabermiş. Tarifinden anladığım kadarıyla kadın Verda. Sanırım ikisi de alkollüymüş. Tabii adam kamaraları görmüyor. Gördüğü kadarını anlattı. Sonuçta aralarında yaşananları bilmiyoruz ama bir şeyler döndüğü kesin. (Soykan, 2022: 238).

Romanın bir başka kart karakteri ise Nil'in annesi ve babasıdır. İnci Hanım, Nil'in annesidir. Kocasını Kenan ile Mardin'e giderken trafik kazasında ölmüştür. Tavrı, tarzı, güzelliği ve konuşmasıyla dikkat çeken sıra dışı bir kadın olduğunu kızı Nil ve âşık olduğu kişi olan Ziya Noyan anlatır. İnci Hanım, Ziya Bey'in Prenses'idir. Nil'in annesine olan benzerliği, Ziya Bey'i Nil'e daha çok yaklaştırır. Çünkü Ziya Bey ile İnci Hanım

kavuşamamış, mutlu olamamış eski iki aşıktır. İnci Hanım, Nil'in babası Kenan ile evlendikten sonra aldatıldığını öğrenmiş ve “ardımda kırık bir kalp bırakarak onu seçtim. O ise başkasına aşık” (Soykan, 2022: 58) sözleriyle Kenan’a olan kırgınlığını dile getirmiştir. Nil için annesi İnci; kendisine dönüşmekten korktuğu, aynı kaderi yaşamaktan dolayı kaygılandığı bir insandır:

Babası da aynı şeyleri yaşatmamış mıydı annesine. Annesinin kaderini yaşamaktan kaçarken detaylarına kadar aynı yalanı, kurguyu yaşıyor olması çileden çıkartıyordu Nil'i. (Soykan, 2022: 232).

Bir diğer kart karakter ise Nil'in ve Berfin'in babası olan Kenan Bey'dir. İnci ile üniversitede tanışmış ve onu evliliğe ikna etmiştir; fakat İnci ile zıt karakterlerdir. İnci Hanım'ın duygusallığına karşın realist bir adamdır. İş seyahati nedeniyle sık sık şehir dışına gider ve bu seyahatlerin birinde, Ankara'da Zekiye Hanım ile tanışır. Zekiye'nin tavrından, duruşundan, zekâsından etkilenen Kenan, Zekiye'ye âşık olur. Evli ve çocuk sahibi olduğunu Zekiye'den gizler. İtiraf ettiğinde ise çok geçtir. Zekiye, Kenan'a mesafe koymaya çalışsa da Kenan sık sık Mardin'e Zekiye'yi ziyarete gider. Aldatıldığını fark eden İnci Hanım, bu seyahatlerin birinde Kenan ile gitmek için ısrar eder. Mardin'e giderken yolda trafik kazası geçirerek ölürler. Nil, öldüklerinde on dört yaşındadır. Küçük yaşta annesiz ve babasız kalmak Nil'in korkulu, güvensiz, şüpheli olmasına neden olmuştur.

3.1.3.3.4. Fon Karakterler

Romanın genelinde herhangi bir ruhsal derinliği olmayan, anlatının olay örgüsünü en az etkileyen fon karakterler; Selim, Sara, Reşit Ağa, Beşir, İbrahim, Zişan, Terzi Mualla, Sibel, taksi şoförü, atölyede çalışan kadınlar, Didem'in anneannesi, Ayman, Hüseyin olarak sıralanabilir.

3.1.3.4. Zaman

“Kilit Taşı” romanında zaman kurgusunun düzeni geriye dönüş, özetleme ve ileriye sıçrayış ile sağlanmıştır. Zamanın akışı; yazarın niyetine göre şekillenmiş, romanın başlangıcında kronolojik sıra bozulmuştur. Bu durum, okurun daha ilk sayfalardan anlatı izlencesinin geleceği hakkında meraklanmasını sağlamıştır.

Esere Eylül 2014 tarihiyle son dan başlanmıştır. Başkışı Nil, kendiy le baş başa kaldığı, uzaklara bakıp düşüncelere daldığı bir anda “Ablacığım, seni arıyordum. Acilen içeri girmen lazım.” (Soykan, 2022: 10) seslenişiy le irkilir ve telaşlanır. Bu telaş, okurun da merakını cezbeder ve “Ablacığım”, “acil” sözcükleri okurun zihnine yer eder. Hemen ardından sekiz

yıl öncesine ve Eylül 2006 yılına geri dönlür. Romanın sonuna ait olan bu sezdirme, önseme tekniğı ya da ileriye sıçrayış “eserde anlatılacak olayın sonuçlarının ve ortaya çıkacak gerçeklerin daha hikâyenin başında gölgeli, örtülü biçimde söylenmesi, hissettirilmesidir.” (Büyükkavas Kuran, 2021: 33). Dolayısıyla anlatının kurgusal gerçekliğı, olay örgüsünün seyri ve kişilerin yaş özellikleri göz önünde bulundurulduğunda Nil’e “Ablacığım” diye hitap eden kişinin, Nil’in -henüz bilmediğı- gerçek kardeşi olan Berfin olabileceğı romanın başında sezdirilmiştir.

“Kilit Taşı” romanının vaka zamanı, Eylül 2006 ile Eylül 2014 yılları arasındaki sekiz yılı kapsamaktadır.

Romanın anlatma zamanı ise geriye dönüşler ve özetlemeler dışında, olaylar yaşanırken aktarılmıştır.

Roman, uzun süren bir zaman dilimini anlatmaktadır. Bundan dolayı anlatının sunumunda aktif olarak yaşanmayan kısımlar hakkında geriye dönüşler ve özetlemelerle bilgi verilmiştir. “Çünkü anlatı, olayları ve kişileriyle bir dünya kurarken bu dünyayla ilgili her şeyi söyleyemez. Belli şeylere değinir ve kalanı için okurun bir dizi boş alanı doldurarak iş birliğı yapmasını ister.” (Eco, 2022: 13-14).

Romanda Nil, ailesi ve geçmişıyle ilgili bilgileri geriye dönüşlerle Demir’e aktarmaktadır. 2006 yılından geçmişe doğru bir bakış sergiler. Böylelikle yetişkin zihniyle çocukluk döneminde yaşanan olayların zamanıyla ilgili genel bilgiler verir:

Aylardan mayıstı. On dört yaşındaydım. (Soykan, 2022: 53).

Akşam saatleri, teyzemle yemek yerken telefon çaldı. (Soykan, 2022: 54).

Annem ise sekiz gün komada kaldı. (Soykan, 2022: 54).

Kazadan dört yıl sonraydı. (Soykan, 2022: 56).

Sanırım ben de iki üç yaşındaydım. (Soykan, 2022: 57).

Romanda Ziya Bey, Prenses ile yaşadığı aşk hikâyesini geriye dönüşlerle Nil’e aktarmıştır. Zamanın sunumuna dahil olan karakter, hafızasında dün gibi taze tuttuğı anılarını, zamanın değıştirici ve dönüştürücü etkisiyle anlatmaktadır. Zaman, Ziya Bey’in ruh ve zihin dünyasını olgunlaştıran bir unsurdur:

- Ve de hiçbir zaman aşkın karşısında benim kadar zayıf ve korkak olmadı.

- Bunu itiraf edebilmeniz çok anlamlı.

- Keşke ona da edebilseydim. Kendime itiraf edebilmem bile epey zaman aldı. (Soykan, 2022: 92).

Romandaki bir diğeri geriye dönüş tekniğinin uygulandığı yer ise Zekiye Hanım’ın Kenan ile olan aşkını Nil’e anlattığı bölümdür. Burada Zekiye Hanım, üzerinden on dokuz yıl geçse de olayların zamanını net bir şekilde hatırlamaktadır:

Üzerinden on dokuz yıl geçti Nilgün, ama acısı hiç geçmedi. Kalbime o gün saplanan bıçak hala aynı yerde duruyor. (Soykan, 2022: 265).

Ve her buluşmanın, her dakikasını aklıma kaydettim. Bir daha göremezsem diye. (Soykan, 2022: 261).

Eserde zamanın kurgusunu etkileyen ileri gidişlerle, okuyucunun sabırsızlanmasını ve okuma hızını artıran gelecekte olacaklar ile ilgili bilgi verilmektedir. Söz gelimi bu ileriye gidiş, Demir'in ileride pişman olacağının sinyallerini verir:

Sevgilisinin kuşkulu hâline ilk defa şahit olmanın şaşkınlığı içinde şakayla karışık geçiştirmeye çalışan Demir, söyleyeceği yalanın öneminin henüz farkında değildi. Bilseydim o gün her şeyi anlatırdım, diyecekti ileride. (Soykan, 2022: 192).

“Kilit Taşı” romanında özetlemelerin en yoğun olduğu zaman dilimi 2006-2013 yıllarının arasındaki olayların, tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı tarafından aktarıldığı bölümdür. Buradaki anlatma zamanı 2013, olayların cereyan ettiği vaka zamanı 2013 yılı öncesi, 2006 yılı sonrasıdır. Geçen yedi yıl, toplamda sekiz yıl; Nil'in, Demir'in, Zekiye'nin, Berfin'in, Ziya'nın, Mert'in yaşamını dönüştürmüştür.

3.1.3.5. Mekân

“Kilit Taşı” romanında anlatının kurgusal düzeyindeki mekânların tamamı gerçek ve somut mekânlardır. Yazarın iletisine uygun olarak düzenlediği bu mekânlar çevresel ve algısal mekânlar olarak incelenmiştir.

3.1.3.5.1. Çevresel Mekânlar

“Kilit Taşı” romanında çevresel mekânlar genellikle restoranlar, mağazalar, müzeler, dükkanlar olarak sıralanabilir. Roman, çevresel mekânlardan ziyade algısal mekânlar açısından zengindir.

3.1.3.5.2. Algısal Mekânlar

3.1.3.5.2.1. Labirentleşen Dünya / Kapalı ve Dar Mekânlar

“Kilit Taşı” romanının kapalı ve dar mekânları; Mardin, Şeyh Musa Türbesi, Urbana 47 ve Ataköy Marina'dır. Bunların dışındaki mekânların tamamı açık ve geniş mekânlardır.

Mardin, Zekiye ve kızı Berfin'in eskiden yaşadığı şehirdir. Nil için ise babasının sevgilisinin yaşadığı ve onunla yüzleştiği mekândır. Mardin'in sözcük anlamı, Nil'in ruh ve zihin dünyasında mutsuzluk, aldatılma, öfke olarak tanımlanır:

Mardin'deydi Nil. Arapça kaynaklarda Mâridin, Süryanice kaynaklarda Marde ama Nil'in lügatinde babasının metresinin yaşadığı şehirdi. (Soykan, 2022: 107).

Şeyh Musa Türbesi, Nil'in Mardin'de Zekiye Hanım ile tanıştığı, karşılaşma mekânıdır. Nil'in yıllar boyu, annesini aldatan babasına ve Zekiye Hanım'a karşı duyduğu

nefret, öç alma, hesap sorma duyguları; bu mekânın uhrevî özelliğinin etkisiyle yerini çelişkiye, duygularını sorgulamaya bırakmıştır:

Türbedeki diğer insanlar gibi Allah’a sığındı ve doğru kararlar verebilmek için hâlâ ıslak olan avuçlarını kalp hizasına kaldırdı. Yaşadığı duygu yoğunluğundan kaçmak için Demir’i düşünmeyi seçti. (Soykan, 2022: 139).

Urbana 47, Roma’daki restorandır. Nil’in Demir ile olan ayrılığından sonra barışma, iyileşme umuduyla geldiği buluşma yeridir. Demir’in Nil’den gizlediği hastalığı sebebiyle uzak ve mesafeli durması, Nil’in burada hayal kırıklığına uğramasına yol açmıştır.

Ataköy Marina, Demir’in “NİLİM” teknesini demirlediği marinadır. Demir’in Nil’e evlilik teklifi yapmayı planladığı mekân iken Nil’i Verda ile aldattığı, pişmanlık hissettiren mekân hâline dönüşmüştür.

3.1.3.5.2.2. Sınırları Sonsuza Açılan Açık ve Geniş Mekânlar

“Kilit Taşı” romanında açık ve geniş mekânların, yazar Sema Soykan’ın iletmek istediği mesaja uygun olarak tasarlandığı görülmektedir.

Heykelli Yalı, Ziya Noyan’ın Boğaziçi manzarasına nâzır, botanik bahçesini andıran dış mekânıyla, heykeller ve tablolar ile bezenmiş, meşhur olan mekânıdır. Birçok çift burada tanışmış ve burada evlenmiştir. Didem ve Selim’in, Mert ve Berfin’in, Nil ve Demir’in evlenmeleri bu mekânda gerçekleşmiştir. Yalıda yalnız yaşayan Ziya Bey, çiftlerin mutluluklarını bu mekânda heykeller veya eşyalarla sembolleştirmiştir. Ziya Bey’in “Aslında bu evde onlarca çiftin hikâyesi, mutluluğu, enerjisi de var. Kısmet, belki bir gün sizden de bir hatıra evimi süsler.” (Soykan, 2022: 27) sözleri, Mert’in dayanışma ve cesaret sembolü olarak yaptığı “Kilit Taşı” heykelinin bu evde sergileneceğinin ipucunu verir.

Ayrıca Heykelli Yalı, Ziya Bey için -dolaylı olarak- eski aşkı Prens’in gözlerini hatırlatmaktadır. Boğaziçi’nin engin maviliği, Prens’in gözleri demektir. Bu durumu Ziya Bey, “İşte, Prens’in bakışlarının bendeki tarifi bu... İşte bu yüzden buradan vazgeçemiyorum.” (Soykan, 2022: 92) şeklinde ifade eder.

İstanbul, olay örgüsünün büyük çoğunluğunun yaşandığı şehirdir. Genel olarak açık ve geniş mekândır. Coğrafi yapısı, konumu, tarihi özelliklerinin ötesinde roman kişileri için aşkın, umudun, yeniden başlamanın mekânıdır. Zekiye ve Berfin’in Mardin’den kaçıp yeni bir hayata, umuda doğru yolculuk yaptıkları yerdir. Zekiye Hanım, Kenan ile birlikte yaşamayı hayal ettiği bu şehirde kendini gerçekleştiren bir kadın olmuştur. Nil ise hayatının aşkını İstanbul’da yaşamıştır. Ziya Bey için şehrin değeri de “Ah İstanbul...Kadıköy’den tarihi yarımada görüntüsüne bakmak, iskelenin sol tarafından günbatımı saatlerini

kovalamak. Terapi gibi onarır dertli yürekleri.” (Soykan, 2022: 29) şeklinde dile getirilmiştir.

Ağva/Şile, Demir ve Nil’in arkadaşlarıyla birlikte hafta sonunu geçirmek için gittikleri ferah mekândır. Demir ve Nil için mutluluk, güven ve eşsiz anıları simgelemektedir.

Ankara, Zekiye Hanım’ın lise yıllarını geçirdiği mekândır. Ayrıca Kenan ile tanıştığı yerdir. Zekiye Hanım için Ankara, aşkın, hayallerin, özgürlüğün yeri ve aynı zamanda kendi duygularını keşfettiği mekândır:

Okuldan, mesleklerden, İstanbul’dan konuştuk. Bir ara kulağıma eğildi, sıra dışı ve etkileyici bir güzelliğimin olduğunu söyledi. Nasıl utandığımı anlatamam. Bir hafta boyunca Ankara’da olacağını ve görüşmek istediğini söylediğinde ise kendimi kötü kızlar gibi hissettim. Rahat kızların erkek arkadaşı olur sanırdım. Ankara’daki arkadaşlarımdan bunun normal olduğunu bilsem de aklıma anlatamıyordum. (Soykan, 2022: 261).

Roma, Berfin ve Mert’in eğitimlerini sürdürdükleri mekân olmasının yanı sıra birbirlerine âşık oldukları mekândır. Ayrıca bu mekân, Berfin için tam anlamıyla bir dönüşüm mekânıdır:

Coğrafyanın kader olduğunu İstanbul’a, özellikle de yurt dışına gelince bir kez daha fark etmişti. Kalın çizgilerle sınırlandırılmış küçük dünyasından çıkınca yaşamın ne büyük fırsatlarla ve güzelliklerle dolu olduğunu da... Korkmayacaktı artık. Geri adım atmayacak, sindirilmeyecekti. (Soykan, 2022: 296).

Kardelen Türk El Sanatları Atölyesi, Zekiye Hanım’ın el işi ürünlerinin yapımını ve satışını yaptığı mekândır. Fiziki anlamının ötesinde Zekiye’nin kendini gerçekleştirdiği mutluluk mekânıdır. Zekiye’nin başka kadınlara da iş imkânı sağladığı umudun ve dayanışmanın mekânıdır.

“Umut” Sergisi; Berfin, Zekiye ve Mert’in sanat ürünleriyle oluşturdukları ortak sergidir. Zekiye Hanım’ın işlemeleriyle katıldığı, Berfin ve Mert’in “Umut Platformu” ile katıldıkları cesareti ve direnişi sembolize eden mekândır.

Sardunya Adası, yarım kalan aşkın kahramanları olan Nil ve Demir’in hem yüzleşme hem de yeni bir başlangıç yaptıkları mekândır. Gururun, öfkenin aşka ve özleme yenildiği kavuşma mekânıdır:

Gözlerini sabah rüzgârıyla oynaşan perdenin yüzüne değmesiyle araladı Nil. Yaşama sevinciyle baktı gökyüzüne. Vücudu hâlâ sıcaktı. Tıpkı yüreği gibi. Sevgi dolu, aşk dolu... Tüm kötülükleri sevginin gücüyle iyiliğe çevirebilecek, dünyayı değiştirecek kadar güçlü hissediyordu kendini. (Soykan, 2022: 355).

3.1.3.6. Anlatıcı-Bakış Açısı

“Kilit Taşı” romanındaki olay ve durumlar, genellikle tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı tarafından anlatılmıştır. Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı; kişilerin, mekânın, olayların ve zamanın bütün bilgisine sahiptir. Bunun yanı sıra romanda işlenen temayı

güçlendiren tarihî, kültürel ve sosyal konulu bilgiler de tanrısal bakış açısından sunulmuştur:

Yine ‘Zürefa Boyunlu Kadınlar’ olarak bilinen, Myanmar (Burma) ve Tayland’da yaşayan Padaung kabilesinin kadınlarının güzellik uğruna yaşadığı işkenceler... Aklın almadığı bir başka uygulama. 5-8 yaşları arasındaki kızların boyunları merhemle yumuşatılarak halkalar takılmaya başlanıyor, yaş aldıkça yenileri ekleniyordu. 37 halka takan kadınların olmasını gururla gösterirlerken, bu kadınların sürtünmeyi önlemesi için çenenin altına konulan tahta destekli yastıklarla yan yatmak zorunda kalmaları gizleniyordu. (Soykan, 2022: 175-176).

Tanrısal bakış açısı kişilerin zihninden geçenleri ve hissettiklerini bilir, bunları yorumlar ve öznel bir bakış açısıyla aktarır:

Nil kendi aldığı kararları, yaşadıklarını unutmuş, Zekiye Hanım ile babasının aldığı kararlara ahkam kesiyordu. (Soykan, 2022: 270).

Cümlelerimi ima, gizem, coşku, heyecan, yanlış anlaşılmaya müsait ne kadar mimik ve tonlama varsa hepsiyle süsledi Verda. (Soykan, 2022: 194).

İnsan duygusal anlarda nasıl da kolay söz veriyordu. Gözden kaçıracaklarını, hata yapacağını hesap etmeden. (Soykan, 2022: 60).

Yine, Nil’in kendi içinde sorduğu soruları ve çelişkilerini tanrısal bakış açısı şöyle aktarmaktadır:

O kadını bulsa ne diyecekti ki? Nasıl bir gerekçe sunacaktı Mardin’e gelmesine? Belki de kadın reddedecekti görüşmeyi. Peki ya kadının suçu yoksa? (Soykan, 2022: 108).

Tanrısal bakış açısı kimi yerde uzun yıllar içinde gerçekleşen olayları özetleyerek sunmaktadır. 2006 ile 2013 yılları arasında olanların anlatıldığı bölüm buna örnek olarak gösterilebilir:

Didem’in hayal ettiği gibi ikizleri oldu. Adları anneannesinin sevdiği iki isim, Cemre ve Emre kondu. (Soykan, 2022: 321).

Demir İstanbul’daki işlerinin çoğunu Selim’e devretti. (Soykan, 2022: 321).

Dil okulunu dereceyle bitiren Berfin, Mert’in de etkisiyle tercihini iç mimarlıktan yana kullandı. (Soykan, 2022: 322).

Tanrısal konumlu anlatıcı ayrıca roman kişilerinin gördükleri rüyalarını da bilmektedir. Seda Teyze’nin rüyasını Nil’e anlattırır, Berfin’in rüyasını Zekiye Hanım’a anlattırır. Nil’in rüyasını ise doğrudan tanrısal konumlu anlatıcı anlatır:

Köprüden dalgaların arasından beliren bir elin yazıya uzanması, dalgaların içine çekilirken tırnakların geride bıraktığı gıcırtı... Çığlık çığlığa, Demirrr, diye haykırışı, beni bırakma Demir seni seviyorum, yalvarışı...Ve karanlık ve derin bu sessizlik... (Soykan, 2022: 311).

Ayrıca Nil’in Demir ile ayrılığından sonra günlüğüne yazdığı satırların öncesini ve sonrasını okuyucu bilmez. Nil’in günlüğü okuyucuyla paylaşılmamıştır. Sadece Demir okur ve okuyucu bu okumaya da şahit olmaz:

Notun altındaki nefti yeşili deri kaplı defteri, son yazdığı sayfanın arasına yerleştirilmiş kalem ve küçük bir zarf, Demir’in günlüğü çantasından çıkarıp okuduğu anlamına geliyordu. (Soykan, 2022: 358).

3.2. Sema Soykan'ın Romanlarında Dil, Üslûp ve Anlatım Teknikleri

3.2.1. Dil ve Üslûp

Yazar, okurla iletişim kurmak için dil malzemesini niyetine göre işler. İletinin sunumu, yazarın dil ve üslûbuyla yakından ilişkilidir. Yazar Sema Soykan, dil malzemesini açık, akıcı ve samimi bir üslûpla şekillendirmiştir. Anlatmak istediği “Çerkes Sürgünü” olayını ve “Köy Enstitüleri” ile ilgili tarihi olayları kurgusal karakterler üzerinden okura aktarmıştır. Bu açıdan düşünüldüğünde yazarın açık ve herkes tarafından anlaşılır bir dil kullandığı görülmektedir. Ayrıca romanlardaki sözcük seçimi; anlatılan döneme, coğrafyaya ve toplumsal kimliklere uygun olarak düzenlenmiştir.

Dilin imkanlarını genişleten benzetmelerden, özlü sözlerden, atasözlerinden, deyişlerden yararlanıldığı görülmektedir. Örnek olarak verecek olursak, “Adsız Roman”da kullanılan benzetmelerin, anlatılan duygu ve düşüncelerin etkisini kuvvetlendiren bir katkısı vardır. Romanda “Şeytan bazen insan kılığına girer.” (Soykan, 2021a: 55) sözündeki “şeytan” benzetmesi ile Rus komutan işaret edilirken “Şans bazen insan kılığına girer.” (Soykan, 2021a: 64) sözündeki “şans” benzetmesiyle de Hanuko Ahmet kastedilmiştir.

Romanda kullanılan kimi benzetmeler ile yine aktarılan durumun vahameti vurgulanmıştır:

Sahilde durum her geçen gün daha da kötüye gidiyordu. Tıpkı Gupse'nin sağlık durumu gibi. (Soykan, 2021a: 178)

Atlarını satmak zorunda kalanların yaşadığı acı ise yüzlerinden okunuyordu. Tıpkı yiyecekleri bitince atını satmak zorunda kalan Elbruz'un yüzünden okunan acı gibi. (Soykan, 2021a: 178).

Gün, en az Gupse'nin karanlığı gibi karanlık geçti Janset için. (Soykan, 2021a: 212).

Yazar, anlatımı güçlendirmek için atasözlerine ve özlü sözlere de sıkça yer vermiştir:

Yiğit harpte, dost dertte, olgun adam hiddette belli olur. (Soykan, 2021a: 251).

İmkânın varsa imkânsız diye bir şey yoktur. (Soykan, 2021a: 224).

Eğer bir suda iki balık kavga ediyorsa bilin ki oradan beş dakika önce uzun bacaklı bir İngiliz geçmiştir. (Kızılderili atasözü) (Soykan, 2021a: 194).

“Adsız Roman”ın kültürel zenginliği, dil ve üslûp unsurlarının da zenginleşmesini sağlamıştır. Romanda kullanılan atışma, deyiş türünde örnekler, bunun en önemli göstergesidir. Söz gelimi Janset ve Jankat atışması buna örnek gösterilebilir:

Janset:

Ağzın lafta ustaysa çoktur tecrüben

O halde sana hayır yoktur benden

Dersen ki gördüm, vuruldum

İnandırman lazım, başla şimdiden

Jankat:

Nice güzel gördü bu gözler

Ama senin gibi almadı aklımı
 Kalbime girmeye cesaretin varsa
 Kilitler atarsın bütün anahtarları (Soykan, 2021a: 235).

“Keşke” romanında ise yazar, dil malzemesini iletisine uygun olarak ayrı bir titizlikle işlemiştir. Eğitim ve öğretimin, bilgili olmanın erdeminin ve öğretmenlik mesleğinin kutsallığının ön plana çıktığı bu eserde yalın, anlaşılır, akıcı, açıklayıcı ve didaktik bir dil kullanılmıştır.

Yazar, üslûbunu oluştururken standart İstanbul Türkçesini dayanak olarak almıştır. Fatma’nın ve köylülerin konuşmalarında ise gerçekçiliği yakalamak amacıyla söz konusu kişilerin yöresel dil özelliklerine de yer vermiştir:

Oooo okul okumadıkça da duyduk. Ağam örtmenlerden çok bilir. (Soykan, 2021b: 102).

Götürüver bari. Garı da az değilmiş, ağbi, amca getir, götürü duru. Mayası bozuk, şehir garısı garı. (Soykan, 2021b: 71).

Yazar kimi yerde romandaki önemli ve ciddi konuların ağırlığını yer yer hafifletmek ve okuyucunun ilgisini çekmek için esprili, nükteli ve şakaya dayalı sözleri de kullanmıştır. Fatma’nın sözleri buna örnektir:

“Hangi deliktedin komşu? Ekmek guyruğuna mı, yoksa yağ guyruğuna mı girdin de sabahınan geldin?” (Soykan, 2021b: 124).

-İki hasta kadın odadaydı yani?

-Çocuğumun başı üstüne yemin olsun.

Nedret, Fatma’nın olmayan çocuğunun başının üzerine ettiği yemini duyunca dayanamayarak kahkaha attı ve manidar cümlesiyle konuyu kapattı.

-Bu kadın hepimizi sulu götürür susuz getirir. (Soykan, 2021b: 127).

Romandaki üslûbu zenginleştiren bir diğer özellik ise roman başkışisi Fikret Sağlam’ın anılarını ve günlüğünü yazarken muhatabının ‘okur’ olarak tasarlanmasıdır. Fikret anılarında okur ile dertleşiyor, sohbet ediyor, kimi zamansa bir öğretmen tavrıyla okura ders veriyor gibidir. Bu durum, okuyucunun anlatının dünyasına dâhil olmasını sağlamış ve samimi bir hava oluşturmuştur:

Sorarım size, yaptığının bilincinde olmayan, yapıları sorgulamayan gençlerle nasıl bir ülke aydınlanır? (Soykan, 2021b: 337).

Neden mi bu kadar endişeliyim? Rakamlara hak verince eminim endişeme hak vereceksiniz. (Soykan, 2021b: 343).

...Rakamları aklınızda tuttunuz mu? Birazdan kıyaslayacağım. (Soykan, 2021b: 349).

Anlayacağınız son satırlarımı yazıyorum. Belki veda, belki ara, şimdilik bilmiyorum. (Soykan, 2021b: 419).

“Kilit Taşı” romanında ise yazar dil unsurunu, iletme ve anlatmak istediklerine uygun olarak işlemiştir. Yazar içeriğin sunumunu akıcı, canlı, anlaşılır ve samimi bir dille gerçekleştirmiştir. Romanda kullanılan mecazlar, özellikler kişilerin duygu durumları ve mekânların fiziksel özelliklerini vurgulamada önemli bir rol oynamıştır. Sözcüklerin gerçek anlamından uzaklaşarak kazandığı bu yeni mecaz anlamlar, anlatımın söz gücünü artırmıştır:

Zekiye Hanım'ı dinledikçe Nil'in çamurla sıvanmış önyargıları parçalanıyor, mantık suyuyla seyreterek dağılıyordu. Kalbinin önüne dizdiği setleri aralamış, izliyordu akan tortuları. (Soykan, 2022: 172).

Romanın temaları doğrultusunda yazarın üslûbu da değişmektedir. Söz gelimi, “Kilit Taşı” romanı aşk, umut, cesaret gibi soyut kavramlardan hareketle yazılmış ve bunların sunumunun yapıldığı bir romandır. Dolayısıyla yazarın anlatımı da daha mecazlı, tasvirli sözcükleri içermektedir. Romanda Nil ve Demir'in sekiz yıl sonra Sardunya Adası'ndaki kavuşması masalsı bir anlatımdan esinlenerek aktarılmıştır:

Onlar yarım kalan bir masalın iki kahramanıydılar. Masallarda yer ve tarih olmazdı, ama onların masalı o kadar gerçeğe yakındı ki yer Sardunya Adası'ydı, tarih 2014.

‘Bir varmış bir yokmuş’un biri Nil'di. Ve varacağı yer belliydi. Diğeri ise Demir. Evvel zaman geçmişti, kalbur saman masalın devamını uydurmak, zaman kazanmak amacıyla kullanılan söz öbeğinden başka bir şey değildi. Artık kaybedecek zamanı yoktu iki kahramanın. (Soykan, 2022: 341).

Yazarın romanlarında kimi zaman açıklamalara da yer verdiği görülür. Tarihi ve kültürel ansiklopedik bilgilerin yer aldığı bölümlerde açıklayıcı bir tutum sergilenmiştir. Dolayısıyla anlatının kurmaca dünyası içinde gerçek dünyaya ait öğretici bilgilerin verilmesi söz konusudur. “Adsız Roman”da Çerkes diline ait sözcüklerin Türkçe karşılıkları, metnin içinde ya da dipnot şeklinde sunulmuştur. Telaffuz alışkanlıkları göz önünde bulundurulduğunda bu durum, anlatının akıcılığını olumsuz yönde etkilese de yazarın bunu niyetine uygun olarak tasarladığı görülmektedir. Romanda kullanılan Çerkes diline ait bazı sözcükler ve cümlelerin açıklamalarına dair şu örnekler sıralanabilir:

hak'e (misafir) (Soykan, 2021a: 111).

wored (Çerkes ezgisi) (Soykan, 2021a: 124).

akhnış (zincir) (Soykan, 2021a: 90).

khêblağ! (buyrun!) (Soykan, 2021a: 117).

nı xase (kadın meclisi) (Soykan, 2021a: 84).

şıwan (tencere) (Soykan, 2021a: 92).

Pşil hodeuw laje, pşi hodeuw şihi. (Köle gibi çalış, bey gibi ye.) (Soykan, 2021a: 83).

“Adsız Roman”da başka bir disipline ait olan bilimsel bilgilere de yer verilmiştir. Söz

konusu olan bilgi, psikoloji bilimine aittir. Yazar bu sayede roman kişilerinden biri olan Aras vasıtasıyla romandaki eylemlerin kaynağını açıklamıştır:

Engellenme, çatışma gibi olumsuzluklar karşısında kalan kişilerin bilinçsiz olarak geliştirdiği, benliğini korumaya yönelik savunma şekillerinden biridir bahane üretmek. İnsanlar asıl sebepleri söylemek yerine uydurduğu nedenlere inanır. Başkasını suçlayarak ya da kendi suçunu başkasına atarak yanlışlıkların, olumsuzlukların sebebini başkasında bilmek... Yani psikolojide adı, yansıtma. (Soykan, 2021a: 33).

“Keşke” romanında ise Mehmet Doğan'ın geçmişe özlem duyması üzerine psikiyatrist olan Sabia'nın var olan bilgilerini sunması söz konusudur:

Latince ‘nostos’, yani ‘eve, anayurda dönüş’ ile ‘algia’, yani ‘özlem’ sözcüklerinin

birleşmesiyle meydana gelen, tıp terminolojisine psikiyatrik bozukluk olarak giren ‘nostalgia-nostalji’ öğrencilik yıllarından hatırladığı, doktorluğu boyunca sıkça karşılaştığı bir kavramdı. (Soykan, 2021b: 205).

“Kilit Taşı” romanındaki örnek ise Nil’in avukat olduğunu öğrenen Demir’in “ipten adam alan” deyimini cümle içinde kullanmasıyla açığa çıkmaktadır. Konu ile ilgili olarak da Nil, bu deyim anlamının kökenini açıklamaya başlar. Bu sayede yazarın okura iletmek istediği bilgiler aktarılmış olur:

Geçmiş zaman, işlediği ağır suçtan dolayı idam cezası alan İngiliz soylu, ülkenin şöhretli avukatlarından birinin kapısını çalar. Avukat, suçlu soyluyu kurtarma vaadiyle sakinleştirmek ister. Dava görülür ama hâkimin kararı değişmez. Suçlu telaşlı, avukat yine sakin, ‘Merak etme, seni kurtaracağım,’ der. Temyize gider, Avam Kamarasına gider, sonuç aynı. Lortlar Kamarasında da parmaklar yine idam için kalkınca müvekkil delirir, avukat hâlâ sakin: ‘Kraliçe onay vermeden hiçbir idam cezası infaz edilemez.’ Ancak karar değişmez.

Adam idam sehpasına çıkarılır, cellat ilmeği mahkûmun boynuna geçirir, iskemleye tekme vurur. Adam ipte sallanırken avukat koşarak ipi keser. İngiliz Ceza Yasası’nı gösterir, ‘Yasada müvekkilimin işlediği suçun cezası idam. Siz de onu idam ettiniz. Ama yasada, ‘idam edilerek öldürülür’ diye bir hüküm yok. Bu durumda ceza infaz edilmiş sayılır,’ demesiyle ülkede hukuk tartışması başlar. Kraliçe, yasadaki açığı bulan avukatın başarısından dolayı suçluyu affeder ve yasanın idamla ilgili maddesi yeniden düzenlenir. İşte kullandığınız ‘ipten adam almak’ deyimini bazı kaynaklarda böyle rivayet edilir. (Soykan, 2022: 15-16).

Bir başka örnek ise yine Nil’in Ziya Bey’in bahçesindeki ceviz ağacından hareketle “kozunu paylaşmak” deyiminin anlamını açıklamasıdır. Bu açıklamanın romandaki olay ve kişilerle herhangi bir ilgisi yoktur. Buna rağmen bu açıklama, yazarın didaktik yönünü vurgulamaya katkı sağlamıştır:

Ağaca uzun uzun baktıktan sonra, “Tam da Beykoz’a yakışan bir ağaç,” dedi... Koz’un Farsçada ceviz anlamına geldiğini öğrendikten sonra bazı ilçelerin isimleri nasıl da kafasında oturmuştu. İstanbul betonlaşmadan önce iri cevizleriyle meşhur olan Beykoz, bağıyla, bahçesiyle, ceviz ağaçlarının çokluğuyla meşhur Kozyatağı... Hatta kozunu paylaşmak deyimini de ardında yatan ilginç hikâyesiyle anlamını bulmuştu. Ceviz toplama zamanı geldiğinde, iki köyün ya da arazinin arasında kalan cevizlerin bölüşülmesi sırasında yaşanan kavgalar yüzünden gençlerin ellerinde sopalarla kozları, yani cevizleri paylaşma için hazır bulunduğunu, bu olayların deyimle bugüne taşındığını da böylece öğrenmişti. (Soykan, 2022: 24-25).

Ayrıca romanda Nil ve Demir’in birlikte seyahat ettikleri mekânlara ait etimolojik isim açıklamalarıyla tarihî ve coğrafi bilgiler de verilmiştir. Bu bilgiler hem mekân sunumuna hem de diğer roman kişilerinin merakını gidermeye yardımcı olmuştur:

Karadeniz kıyısında bulunan 10 bin nüfuslu bu şirin ilçemiz adını bölgede çokça yetişen lila renkli oya gibi çiçekleri olan Mercanköşk bitkisinin Yunanca adı Şile’den almış. (Soykan, 2022: 61).

Göksu ve Yeşilçay derelerinin ortasında kalan sahil kasabası Ağva’nın adının Latince “su” anlamına gelen “aqua”ya dayandığını... (Soykan, 2022: 64).

Sonra Mor Yakup Kilisesi, Hah Katedrali olarak da bilinen Mor Sobo Kilisesi de var,” dedikten sonra unutmamak, unutturmamak ister gibi ekledi. Mor kelimesinin

renk olmadığını, Süryanicede “efendim, büyüğüm,” anlamında olduğunu, aziz isimlerin önüne saygı ve hürmet babında kullanıldığını. (Soykan, 2022: 146).

Öğretici ve bilgilendirici olmak amacıyla kaleme alınan söz konusu romanların anlatımı, açıklamalarla güçlendirilmiştir.

Sonuç olarak yazar Sema Soykan’ın, romanlarını özgün, akıcı, yalın ve samimi bir üslûpla oluşturduğu görülmektedir.

3.2.2. Anlatım Teknikleri

3.2.2.1. Tasvir

“Adsız Roman”da tasvirler, sadece görme duyusuna değil işitme duyusuna da ait sunumlarla oluşturulmuştur. Böylece mekânın ve atmosferin okuyucunun zihninde canlanması sağlanmıştır:

Rüzgârın hayvan ulumasını andıran sesi, gecenin zor geçeceğinin habercisiydi. (Soykan, 2021a: 66).

Atların kişnemesi, koyunların melemesi, köpeklerin havlaması, anların ağıtları, yurdundan uzaklaşan çaresiz insanların dağlarına, yurtlarına vedalarını anlatan acıklı şarkıları yorgun adımlarına eşlik ediyordu. (Soykan, 2021a: 70).

“Keşke” romanında ise tasvir, roman kişinin tabiatın içindeki duygu durumunu betimlemek için kullanılmıştır. Yalnızca görme duyusuna değil, dokunma, işitme duyusuna ait sözcüklere de yer verilmiştir. Bu şekilde bir kullanım anlatıma canlılık, görünürlük ve hissedilebilirlik kazandırmıştır:

Sabia’nın kulağı yağmur damlalarının ağaçlarla dans ederken çıkardığı sesteydi. Oldu bitti sevmiştii yağmurlu havaları. Ne zamandan beri de doya doya ıslanmamıştı. İyi ki durdurmuştu Tarık. Damlaların yüzünü yalayarak süzülüşünü hissetmeye çalıştıkça kendinden geçti. (Soykan, 2021b: 190).

Malum nisan ayları dengesizdir. Rüzgârı, sıcağı birbirine karıştır. O gün de öyleydi ya da bana öyle geldi. Beklerken kâh ter boşaldı, sanki lav yutmuşum gibi, kâh titreme bastırdı, sanki dağlardan eriyen karlar içime dolmuş gibi. Sallanan yaprakları dakika niyetine saymaya başlayınca ruh hâlimin farkına vardım. (Soykan, 2021b: 404).

“Kilit Taşı”nda da Şile’deki otelin mekân tasvirinde, görme ve koklama duyusuyla ilgili ifadelerin kullanıldığı görülür. Bu sayede roman kişinin içinde bulunduğu doğal çevrenin güzelliği canlı bir şekilde aktarılmıştır:

Giriş işlemlerini yaptırmak için Göksu kıyısında, çam ve mandalina ağaçlarının ortasında, ıhlamur ağacının eşsiz kokusunu bülbül seslerinin lezzetlendirdiği, aile yadigarı eşyaların özenle korunduğu, ahşap ve beyaz rengin hâkim olduğu iki dönümlük bahçenin içindeki otelin lobisine girdiler. (Soykan, 2022: 64).

“Kilit Taşı”nda bir diğer tasvir örneği ise roman kişinin bir diğer kişiyi ilk gördüğü andaki betimlemesidir. Burada kişinin fiziki görüntüsü, görünenin ötesinde, roman kişisinde bıraktığı izlenim açısından değerlendirilmiştir. Tasvir bu durumda açıklayıcı ve nesnel değil,

izlenimsel ve öznel olmuştur:

Siyah, içi açık sarı harelî gözleri karşısındakini esir alacak kadar keskin ve güçlüydü. Esmerdi, ama kızıl esmerlerden. Kabullenmek istemese de oldukça güzeldi. Sesinde hüznün ve telaş vardı ama hareketleri, tavrı cesur olduğunu, gerektiğinde daha fazla olabileceğini belli ediyordu. (Soykan, 2022: 130).

3.2.2.2. Mektup

“Adsız Roman”da mektup, Çerkes sürgünü sırasında yaşananları özetleyen ve bu durumla ilgili roman kişinin düşüncelerini, duygularını yansıtan bir iletişim aracıdır. Vatan için yazdığı hem okuru hem de roman kişilerini bilgilendiren mektubu buna örnek gösterilebilir. Bu mektup, yazarın anlatmak istediklerini roman kişisine anlattığı, böylelikle inandırıcılığı ve gerçekçiliği kuvvetlendirdiği bir vasıta görünümündedir:

Nisan 1864 Jankat’ın Mektubu

(...) Bazılarımız da payitahtın olduğu İstanbul’u, Anadolu’dan gelebilecek tehlikelere karşı koruyabilmek amacıyla Bolu ve Sakarya Ovalarına yerleştirilecekmiz.

Aslında Babîâli her Türk köyüne üç dört Çerkes ailesi yerleştirmeyi İngilizlere teklif etmiş ama İngilizler reddetmiş.

İngilizler Rusya’ya karşı bizi tekrar kullanmak için hepimizi Karadeniz kıyısına yerleştirmeyi planlamış, bunu da Osmanlı hükümeti reddetmiş.

Rusya bizi sürgün ettiği yetmiyormuş gibi nerede ve nasıl iskân edileceğimiz konusunda Osmanlıya baskı yapıyormuş.

(...) Göçe neden destek olduğu sorusuna yanıt bulunabilmesi için burada gördüklerimi, halkımızdan ve Türk dostlarımızdan duyduklarımı yazmaya, araştırmalarımı özetlemeye çalıştım.

(...) İnsan öğrendikçe sorguluyor, sorgulayarak gerçeği arıyor. Ama gerçeğin huzursuz ettiği de ayrı bir gerçek. Huzursuzum. (Soykan, 2021a: 202-203).

Yine romanda mektup, roman kişinin zamanında söylemediği ama sonradan fark ettiği hatalarını itiraf etmesine yardımcı olmuştur. Bu duruma Bahar Hanım’ın, kızı Neri’ye yazdığı mektup örnek olarak gösterilebilir. Bir bakıma bir iç dökme gibi algılanabilen bu mektup sayesinde yazar, roman kişinin ruh durumunu yansıtmıştır:

...Zamanında babanı dinleseydim, yurt dışında yaşasaydık belki bunların hiçbirini yaşamayacaktı. Gurur yaptım, direnmeyi cesaret saydım. Yaşadığımı öğrenir de buraya gelersen ve sana bir şey olursa... Böyle bir şeyi yarım aklım bile kaldıramaz.

Nerim, yasemin kokulum, her insan hata yapar. Benim en büyük hatam zamanında doğru kararlar vermemek oldu ve son sözü hep gururum söyletti... (Soykan, 2021a: 296).

“Keşke” romanında ise mektup, roman kişinin mutluluğunu, övgüsünü ve minnet duygusunu içermektedir. Nuri Usta’nın Fikret’e yazdığı 1965 tarihli söz konusu mektup, buna örnek verilebilir. Nuri Usta’nın mektubu 1980’li yıllarda Fikret’in kızı Sabia tarafından okunup okuyucuya sunulmaktadır. Bu durum mektup türünün üzerinde taşıdığı duyguları geleceğe aktarabildiğinin bir göstergesidir ve bu mektup da romanda işlevsel olarak

kullanılmıştır:

Oğlumun, Fikomun öğretmen bey olduğunu gördüm ya ölmeden bu gururu yaşadım ya, mutluluğum bana ölene kadar yeter. Beni sevdiklerimden ayıran kader, seninle karşılaştırarak en büyük teselliği verdi. (Soykan, 2021b: 478).

“Keşke” romanında mektup tekniğine bir başka örnek ise Nedret’in babasına bıraktığı veda mektubudur. Üvey anne ve ilgisiz bir baba figürüyle büyüyen Nedret, kendini yetiştirdiğinde ise bu mektupla babasına ve dolayısıyla çocukluğuna veda eder. Ayrıca bu mektup Nedret’in geçmiş yaşamı ile ilgili bilgileri de özetlemektedir:

Rahmetli anacığım sana bir evlat verebilmek uğruna yedi defa canını ortaya koydu, sen ise varlığıma üç gün tahammül edemedin. Seni gururlandırmak için okulumu başarıyla bitirdim, öğretmen çıktım. Sen ise utançtan kahveden çıkmadın. Belki bir gün hatırlarsın, senin için canından olan bir kadının emaneti olduğumu... Seni karına, karını Allah’a havale ediyorum baba. (Soykan, 2021b: 336).

3.2.2.3. Günlük

“Keşke” romanında günlük tekniğine yer verilmiştir. Ağırlıklı olarak Fikret’in günlüğü ile oluşmuş olan bu roman, Fikret’in kızı Sabia’nın günlüğünü de içermektedir. Fikret’in günlüğü; onun yaşadıklarını, duygularını ve düşüncelerini dile getirmesine aracı olmuştur. Kızı Sabia’ya ithafen yazdığı şu satırlarda Fikret’in iç dünyası ortaya çıkarken onun hisleri, fikirleri ve itirafı da vurgulanmaktadır:

Kızıma;

Gerçek baban olmadığımı öğrenirsen beni sevmeyeceğinden öylesine korktum ki bu günlüğü yazarken çok defa ikilemede kaldım.

Ki “gerçek” kelimesini yazarken bile elim titriyor. Çünkü asıl gerçek, seni uğruna her şeyi feda edecek kadar çok sevdiğim...

(...)

Beni affet kızım. İtirafı bu kadar geciktirdiğim için, sana hak ettiğin aile ortamını yaşatamadığım için affet.

Fakat şunu da bil ki anneni sevmeyi çok denedim ve çok istedim. O sevmeye fazlasıyla layıktı. Olmadı. Kalbimde iki Sabia’dan başkasına yer açmayı başaramadım. (Soykan, 2021b: 429).

Günlük türünün yaşanan olayları özetlemesi ve olaylar cereyan ederken kişiler tarafından hissedilen duyguları aktarma konusundaki işlevi, Sabia’nın günlüklerinde de ortaya çıkmaktadır. Söz gelimi Sabia’nın günlük yazma fikri, babasına öykünmesiyle başlamış; arada yaşanan olayların etkisiyle sönmüş, babasının ölümüyle de sona ermiştir. Bu durum duygusal değişikliklerin günlük türünde, aracısız ve şeffaf olarak yansıtılabileceğini göstermektedir:

Ben Sabia SAĞLAM

Ankara/13 Nisan 1977

Babamın yazdıklarından ve günlük tutma fikrinden çok etkilendim. Günlüğe birkaç satır da ben ekleyeyim diye düşünerek başladım yazmaya.

İlk defa günlük tutacağım için işin acemisiyim. Ama bu süreçte yaşadıklarımızın detaylarıyla kayıt altında olmasını istediğim için de hevesliyim. (Soykan, 2021b: 451)
5 Mayıs 1977

Günlüğe başlarken ki heyecanım bitirirken olmadığı için babam gibi bir veda yazamayacağım. Sanırım çok uzun bir süre de hatta muhtemelen bir daha elime günlük almayacağım. (Soykan, 2021b: 476).

Ocak 1982

Günlüğe dört buçuk yıl sonra devam etmemin gerçek sebebi yazamadığım SON. (Soykan, 2021b: 451).

İtiraf etmeliyim ki Nedret annem benden daha metanetli. Acıyla baş etmek adına öğrendiğim tüm yöntemleri denesem de yetmiyor, yetmiyor, yetmiyor...

Canım babam öldü... O artık yok... Olmayacak... Cümleye dökmek nasıl da kolay. Oysa bu cümleyi hala sesli söyleyemiyorum. (Soykan, 2021b: 482).

Bir günlüğe nokta koymak ve SON yazmak meğerse ne zormuş. (Soykan, 2021b: 483).

“Kilit Taşı” romanında ise yazar, günlük türüne farklı bir şekilde yer vermiştir. Nil’in günlük yazdığı bilgisine sahip olan okur, ancak tanrısal bakış açısından sunulan birkaç cümle ile Nil’in günlüğünün içeriğinden haberdar olmuştur. Bu tarzdaki bir günlük tekniği, Nil’in duygularının gizemli ve merak uyandırıcı olmasını sağlamıştır:

Çok kolaydı, sözde hesabı kesmek, yüksekte konuşmak. İsyanını, aşkını paylaşmayı gurur meselesi yaptığı için acısını kaleminden, nefli yeşil deri kaplı günlüğünden çıkarır olmuştur Nil. Gece olup ortalık sessizliğe kesince siyah uçlu tükenmez kalemini eline alıyor, tükenmeyen duygularını yazıyor, beyaz sayfanın karardığını görünce kalbi biraz olsun aydınlanıyordu.

“Seni çok özledim, aklımdan çıkmıyorsun deseydin. Ben gururumun yasağından geçemedim, sen benim itirazlarımı geçip gelseydin” diyerek başladı, “Reddedişlerimin ardında yatan teslim olma arzumu sezemiyor musun? Israr etseydin gelmez miydin sanıyorsun”la bitirdi. (Soykan, 2022: 309).

3.2.2.4. Montaj

Sema Soykan romanlarında iletisinin pekişmesini sağlamak ve anlatılanları kanıtlamak amacıyla montaj tekniğine başvurmuştur. Yazar “Keşke” romanında, roman kişisi olan Sabia’nın okuduğu şiir ile montaj tekniğini kullanmıştır. Attila İlhan’ın “Mahur Beste” şiirini okuyan roman karakteri Sabia, şiirin anlatmak istedikleriyle dönemin siyasi durumlarına karşı tepkisini dile getirmiştir. Dolayısıyla bu şiir, işlevsel olarak romanda yer almıştır:

-Attila İlhan’ın Mahur Beste şiirini bilir misin?”

Sabia cevabı gülümseyerek ardından mısraları okuyarak verdi.

“Şenlik dağıldı bir acı yel kaldı bahçede yalnız.

O mahur beste çalar müjganla ben ağlaşırız diye başlardı.

Bir yangın ormanından püskürmüş genç fidanlardı

Güneşten ışık yontarlardı sert adamlardı

Hoyrattı gülüşleri aydınlığı çalkalardı

Gittiler akşam olmadan ortalık karardı.” mısraları cevap yerine geçer herhalde.

(Soykan, 2021b: 140).

“Kilit Taşı”nda ise montaj, roman kişilerinin içinde bulunduğu duygu durumunu yansıtan, işlevsel bir anlamda kullanılmıştır. Nil’in Mardin’e gittiği zaman yaşadığı bunalıtı, Nazım Hikmet’in ve Ahmed Arif’in şiirleriyle temsil edilmiştir. Şiirlerin verdiği anlam, Nil’i yüreklendirirken okuyucunun da Nil’in duygularını gerçekçi bir şekilde hissetmesini sağlamıştır:

-Size şiir okuyum mu abla? sorusu ile kendine geldi.

-Oku tabii, dedi gayri ihtiyari... Çocuğun yaşından beklenmeyecek duruş ve vurguyla Nazım Hikmet’ten okuduğu dizeleri duyunca ürperdi.

“Deeert çok, hemdert yok,

Yüreklerin kulakları sağır...

Hava kurşun gibi ağır...

Ben diyorum ki ona:

-Kül olayım Kerem gibi yana yana.

Ben yanmazsam sen yanmazsan biz yanmazsak, nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa...”

Nasıl da doğruydu nasıl da güzel bir mesajdı anlamak isteyen. Sanki kalbini okumuştı da yüreklendirmeye çalışmıştı küçücük boyuyla. Yüreklenmişti Nil. Hatta doğru bir şey yaptığına inandığı için rahatlamıştı da. (Soykan, 2022: 142).

Bu şiirin hemen ardından Ahmed Arif’in şiiriyle de montaj tekniğine başka bir örnek verilmiştir. Bu şiir, Nil’in cesaretlenmesini ve kendini manevi olarak toparlamasını sağlamıştır:

Yanına gelen sekiz dokuz yaşlarında bir kız çocuğunun “Bende de Ahmed Arif var. Söyleyeyim mi abla?” sorusuna “Onu da çok severim. Hasretinden Prangalar Eskittim şiiri mi yoksa?”yla yanıt verdi...

Öyle yıkma kendini,

Öyle mahzun, öyle garip...

Nerede olursan ol,

İçeride, dışarıda, derste, sırada,

Yürü üstüne üstüne,

Tükür yüzüne celladın,

Fırsatçının, fesatçının, hayının...

Dayan kitap ile

Dayan iş ile.

Tırnak ile, diş ile,

Umut ile, sevda, düş ile

Dayan rüsva etme beni. (Soykan, 2022: 142).

“Kilit Taşı”ndaki başka bir örnek ise Nil ve Demir’in arasındaki ilişkinin, şarkı sözleriyle dile getirilmesidir. “Sevemez kimse seni, benim sevdiğim kadar.” (Soykan, 2022: 384) şarkı sözüyle Nil ve Demir’in aşkı betimlenirken Whitney Houston’un seslendirdiği “I Will Always Love You” şarkısı ise, onların aralarındaki çalkantılı, tutkulu ve sonsuz aşkı temsil etmektedir. Birbirlerini ne olursa olsun her daim sevecekleri, dans sırasında bu şarkı ile ifade edilmiştir:

If I should stay

Eğer kalsaydım
I would only be in your way
 Sadece sana engel olurdum
So I'll go but I know
 Bu yüzden gidiyorum ama biliyorum
I'll think of you every step of the way
 Yolun her adımında seni düşüneceğim
And I will always love you
 Ve seni daima seveceğim... (Soykan, 2022: 255).

Ayrıca “Keşke” romanında, temayla ilişkili olarak, Fikret’in eğitim, öğretim ve Köy Enstitülerine verdiği değer, tanınmış ve önemli kişilerin bu konu ile ilgili sözleri ile desteklenmiştir. Bu durumda alıntılar, art arda sıralanmış ve yanıt gerektirmeyen soru cümleleri ile bir sohbet havasında aktarılmıştır:

Oysa Atatürk, “Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister.” dememiş miydi?
 Atatürk’ün Milli Eğitim Bakanlarından Mustafa Necati, “Memlekette mektepsiz köy bırakmayacağız.” dememiş miydi?
 Atatürk sözcüğünü de bulan Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan, “Bozkıra çıkartma yapacağız, bütün engelleri aşacağız.” dememiş miydi?
 Hasan Âli Yücel, “Türk vatani dağlarında, bayırlarında ve kırlarında, hatta en ücra yerlerinde kendi kendine açıp solan çiçek bırakmayacağız.” dememiş miydi? (Soykan, 2021b: 365).

“Kilit Taşı” romanında ise Aziz Nesin’in sözleriyle kadına yönelik şiddete dikkat çekilmiştir. Yine, aynı eserde Atatürk’ün sözleri kadının önemini ifade etmek, Çehov’un sözleri ise Verda’yı küçümsemek için kullanılmıştır:

Aziz Nesin: “Şiddet gören kadınları sığınma evlerine kapatmak yerine, şiddet uygulayan sığırları hayvan barınaklarına kapatın.” (Soykan, 2022: 174).
 Atatürk: “Bir toplum, cinslerinden yalnız birinin yüzyılımızın gerektirdiklerini elde etmesiyle yetinirse, o toplum yarı yarıya zayıflamış olur. Bizim toplumumuzun uğradığı başarısızlıkların sebebi kadınlarımıza karşı ihmal ve kusurdur.” (Soykan, 2022: 174).
 Çehov: “Basit kadın, güzel olmayı zeki olmaya tercih eder. Çünkü basit erkekte zekayı anlayacak kafa değil, güzelliği göreceğ göz var.” (Soykan, 2022: 248).

3.2.2.5. Diyalog

“Adsız Roman”da çerçeve hikâyedeki bazı diyalogların sunumu, okurun heyecanlanmasını sağlayan, akıcılığı kuvvetlendiren bir ritimdedir. Bu ritim ile anlatıma canlılık katılmış, günlük konuşma diline yakın kelimelerle de samimi bir hava oluşturulmuştur. Aras ve Neri’nin diyalogu buna örnek gösterilebilir:

-Bir dakika, bir dakika... Bak bu çok ilginç. Nasıl düşünemedim. Baban bizim bildiğimizin dışında bir şeyler biliyor olmalı.
 -Ya da annen biliyordu ve zamanında babana söylemişti.
 -Ya da annem yaşıyor ve baban annemle görüşüyor...

-Bu durumda babam... Off Neri, bu olay iyice karmaşıklaştı. (Soykan, 2021a: 230).

“Keşke” romanında diyalogların verilişi kimi zaman bir atışmayı andırmaktadır. Bu atışma, diyaloglarla şekillenirken işitsel olarak ahengi de sağlamıştır. Tarık ve Sabia’nın arasındaki diyalog bu durumu kanıtlar niteliktedir:

-Tek kelimeyle muhteşem görünüyorsunuz. Sizi hastane dışında görebilmek beni çok mutlu ediyor.

-İlginç, hastanede görmenin daha mutlu edeceğini düşünmüştüm. Erkekler sever emri ve itaat eden kadınları. Gurur hâlinde hoşnut ise mutluluk da peşinden gelir.

-Yanılıyorsunuz, ben gururumun okşanmasını değil...

-Anladım. Gözünüzün, gönlünüzün okşanmasını da önemsiyorsunuz.

-Neyse ki hastane ve dışında değişmeyen bir şey var ki o da laf sokmalarınız. (Soykan, 2021b: 138).

“Keşke” romanında bir diğer diyalog örneği ise Fikret ve Nedret arasında geçen konuşmadır. Bu diyalogda kişilerin bulunduğu yer sanki bir sahne, kişiler ise birer oyuncu gibidir. Karşılıklı konuşmanın ritmi, roman kişilerinin heyecanını ve şaşkınlığını dile getirmektedir:

-Yoksa Paşazade’yi ve Keşke’yi siz mi yayınlıyordunuz?

-Evet yaaaa, Tarık’ın müdüre diklenmesinden anlamalıydım. Demek o gizemli yazarımız sensin.

-Yıllarca senin dergine mi yazı gönderdim.

-Evet. Her defasında heyecanla senden gelecek yazıyı beklerdik. Bu haberleri aldığın kaynakları merak ediyorduk.

-Hiçbiri sır değildi, sadece bilinmesi istenmeyen konular olduğu için yazmak kolay değildi.

-Kimliğini neden gizledin? Yazarın sen olduğunu bilseydim seni çok önceden bulmuş olurum.

-Seninle aynı sebepten. Sen derginin adını değiştirdin ben de kendi adımlı.

-Bizimki pek işe yaramadı. Avukatları cebbar cevval çıktı, yakalandım.

-Benim zaten oğlum cebbar cevval avukat, onun sayesinde kurtuldum. (Soykan, 2021b: 468).

3.2.2.6. İç Monolog

“Kilit Taşı” romanında iç monolog tekniği çoğunlukla başkışı olan Nil’in yaşamı, aşkı, çevresindeki olayları sorgulaması sırasında açığa çıkar. Kendi kendine konuşan Nil, çeşitli durumları bu sayede anlamlandırmaya çalışır. Bu teknik ile Nil’in ruh ve zihin dünyasına bir kapı açılırken heyecanı da dile getirilir:

Lobide mi karşılaştık daha iyi olur, yoksa sakın bir yer mi seçsem? Odasına çıkarak sürpriz mi yapsam? Görünce koşarak sarılsam mı, yoksa ondan gelecek tepkiye göre tavrı mı alsam? Demir mi desem sevgilim mi? (Soykan, 2022: 342).

“Adsız Roman”daki iç konuşma ise iç hikâyenin başkışısı olan Janset’in kendi duygularının ağırlığı altında çaresiz kaldığı anda başlamaktadır. Ayrıca buradaki iç konuşma, bir noktada, roman kişinin karşısında bir muhatap varmış gibi de tasarlanmıştır. Yazar böyle

bir durumla roman kişinin içini dökmesini ve rahatlamasını sağlamıştır:

Ben, ben... Böyle olsun istemezdim. Söz verdiğim için denedim, ama olmadı. Ne yapayım ki kalbime hükmedemedim. Tıpkı senin gibi yürekli adam... Benden uzak durmak için ne kadar çaba sarf ettiğini bilmiyor muyum sanıyorsun? İnan bana, ben de çok çabaladım. (Soykan, 2021a: 306).

“Keşke” romanında ise yazar, Fikret’in kızı Sabia’nın günlüğünde iç konuşmalara yer vermiştir. Söz konusu olan bu iç konuşmalar, Fikret’in hapisneden çıkmasıyla Sabia’nın yaşadığı heyecanı ve Fikret’i her daim öz babası olarak göreceğinin mutluluğunu belirten ifadelerdir:

Babam beni çok seviyor, babam beni hep çok sevdi. Ben de babamı. Taşıdığım kanı, geni kimden aldığının hiç önemi yok. Ben Fikret Sağlam’ın kızıyım. (Soykan, 2021b: 452-453).

3.2.2.7. İç Çözümleme

“Adsız Roman”da iç çözümleme ile çerçeve hikâyenin başkışisi olan Neri’nin duyguları ve psikolojisi açığa çıkmaktadır. Anlatıcı tarafından yapılan bu iç çözümleme ile Neri’nin dizginlemeye çalıştığı heyecanı vurgulanır:

On iki yıl önce kendisinden beş yaş büyük olduğu için adının ardına abi getiriyordu, ama aradan geçen zaman bu farkı göz ardı ettirecek kadar uzundu. Biraz daha dikkatle bakarsa anılarının canlanacağından, dayanamayıp genç adamın boynuna sarılacağından, yaşadıklarını oracıkta anlatıp bütün planını bozacağından korkunca bakışlarına ve mimiklerine ihtar çekti. Ciddi, mesafeli, duygudan yoksun bir ifade takınarak sol kolunun altına sıkıştırdığı porselen küpü genç adama uzattı. (Soykan, 2021a: 8-9).

“Adsız Roman”da iç hikâyenin başkışisi olan Janset’in hissettikleri ve yaşadıklarının çıkmazındaki psikolojik durumu iç çözümleme ile açığa çıkmaktadır:

Janset o an anladı ki Elbruz Jankat’ın geldiğini biliyordu. Gün boyu suskunluğunun, sinirli oluşunun sebebi de bu olmalıydı. Utandı, saklanmak, odanın içinde kaybolmak istedi. Yalan söyleyemezdi. Zaten başından beri hiç söylememişti. Nitekim onu yarı yolda bırakmamak, kalbini kırmamak için vicdanının sesini dinlemişti. Ama bir yanı, yani o âşık yanı, hala ümitli olmasa, bu kadar “ama” kullanmaz, bol virgüllü cümleler kurmaz, yerine noktayı tercih eder, sustururdu kalbinin sesini. (Soykan, 2021a: 304).

“Keşke” romanında iç çözümleme, roman kişilerinin yaşadıkları durumların iç dünyalarında bıraktığı etkiyle sunulmuştur. Söz gelimi Sabia’nın Tarık’tan evlilik teklifi aldığı sırada yaşadığı sevinç ve tereddüt, aynı anda iç çözümleme ile aktarılmıştır:

Sabia bu teklifin er ya da geç geleceğini bildiği için çok defa düşünmüştü. Ama duymak, düşündüğünden çok fazla etkilemişti. Kalbi titredi... Her cümle merasimle kulağından tekrar geçti. Bazısı aklına bazısı kalbine yerleşti.

Tarık’ı seviyordu, söylediklerinde ve hislerinde samimi olduğunu biliyordu ama bazı çekinceleri vardı. Haklı olup olmadığını gösterecek olan süslü cümleler değil, zamandı... (Soykan, 2021b: 445).

“Keşke” romanında iç çözümleme tekniğinin diğer örneği de Fatma’nın değişen

yaşamı karşısındaki heyecanı ve farklı insanlarla tanışmasıyla yaşadığı mutluluk duygusu sırasında karşımıza çıkar:

Fatma şaşkın, ama heyecanlı ve mutluydu. Bir yanı da meraklı. Doktorun evindeki misafirliği geçici miydi, temelli miydi bilmiyordu. Cesaret edip soramıyordu da. Birkaç günlüğüne bile olsa yeterdi bu mutluluk, sonrasında sokakta kalacak hâli yoktu ya. (Soykan, 2021b: 424).

“Kilit Taşı”nda ise Nil’in duyguları, hissettikleri, zihninden geçenler ve kuruntuları anlatıcı tarafından iç çözümleme tekniği ile okura sunulur. Bu sayede Nil’in iç dünyası ve onun geçmişten kalan huzursuzlukları görünür olmaktadır:

Yatağa uzandı ve şarjda bıraktığı telefonu eline alınca Demir’in aramasını gördü. Derin bir nefes alıp sakinleştikten sonra anlatacaklarını duymak için aramaya karar verdi. Uzun uzun çaldırdı ama açılmadı telefon. Zihnini esir alan şüpheler “Verda’yla birlikte olduğu için açamadığını” fısıldarken gözyaşları boynundan kalbine doğru süzüldü. Her damlada annesinin çaresizliğini hatırladı. Babasına ulaşamadığı günlerde odasına kapanıp ağladığını da. Gözündeki yaşları sildikçe yenisi beliriyor, her damla bir öncekinden daha ısrarcı ve hızlı iniyordu yanağından kalbine. (Soykan, 2022: 204).

3.2.2.8. Epigraf

Epigraf, Sema Soykan’ın romanlarını bölümlendirirken kullandığı bir anlatım tekniğidir. Bölüm içeriğini tanıtan kısa cümle ve ifadeler ya bölümden seçilen bir parça ya da bölümü özetleyen kısa bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin “Adsız Roman”da iç hikâyenin bölümleri epigraf ile adlandırılmıştır. İç hikâyenin bir bölümünün başında yer alan “Yürekten Sevene Bahane Gerekti Unutmak İçin” (Soykan, 2021a: 137) sözü, ilgili bölümün içinden alınmış bir cümledir. Bu cümle, Janset’in Jankat’a karşı olan öfkesinin sevgi sayesinde dinebileceğini özetlemektedir. Yine “Adsız Roman”da iç hikâyenin sekizinci bölümünün başında yer verilen “Her Seçiş Bir Vazgeçiş” (Soykan, 2021a: 158) cümlesi ise bölümün içindeki son ifadedir. Bu cümle Janset’in Jankat’ı beklemeden yola koyulmaya karar vermesine dikkat çekmektedir.

“Keşke” romanında ise, Fikret Sağlam’ın günlüklerinin yer aldığı kısımlarda içeriği tanıtıcı bir bilgi olarak başta epigrafa yer verilmiştir. Anılarını ve duygularını kaleme alan Fikret, yine anısında yer alan bir olayın öz cümlesini ya kendine ait olan bir sözle ya da diğer roman kişilerine ait olan bir ifadeyle belirtmiştir. Söz gelimi “Allah evladına nefes olası diye yollamış seni” (Soykan, 2021b: 70) cümlesi, roman kişilerinden Behiye’ye aittir ve kızı Leyla’nın geleceği ile ilgili Fikret’in çare olabileceğini düşündürmektedir. Yine “Keşke”de yer alan “Zamanla akıl esarete boyun eğiyor.” (Soykan, 2021b: 81) cümlesi, Fikret’in hapisane atmosferinde yaşama tutunmasını konu edinen anılarındaki bölümün tanıtıcı

ifadesi olarak kullanılmıştır.

3.2.2.9. İsim Sembolizasyonu

Yazarın romanlarında kimi zaman kişilerin ismine işlevsel bir anlam yüklendiği görülür. “Keşke” romanında isim sembolizasyonu, başkişi olan Fikret Sağlam’ın ad ve soyadının seçiminde belirgin olmaktadır. Yazar, öğretmen ve dergici olan Fikret, fikir hareketlerine dayalı işlerle meşgul olurken adının; bu işlerdeki dirayetini gösterirken de soyadının anlamını üzerinde taşımaktadır. “İdeolojisinden ve duruşundan vazgeçmeyecek kadar güçlü ve sağlam” (Soykan, 2021b: 295) bir karakter olan Fikret Sağlam, ismiyle uyumlu olarak romanda yer almıştır.

“Kilit Taşı” romanında da isim sembolizasyonu kullanılmıştır. Romanda Zekiye ve Berfin Mardin’den İstanbul’a geldiklerinde, tanınmamak için kendilerine başka bir isim seçmişlerdir. Zekiye; kendine Handan, Berfin’e ise Bade ismini koymuştur. Bu seçimin ardındaki neden ise romanda Zekiye’nin sözleri ile açıklanmaktadır:

“Yeni adım, Handan olsun.” dedi.

Handan güler yüzlü, sevimli demekti. Erdemli, etrafıca düşünen, irdeleyen, sıkıntıları sakinlikle aşabilen ama duygularını zor açabilen... Hepsi kendiyle örtüşüyordu.

“Berfin’inki de Bade.”

Bade; aşk, kutsal sevgi demekti. Hayatında bir kez yaşamıştı aşkı, onu da kutsal saymıştı. Bu yüzden de kızının yeni ismini yine aşktan ilham alarak seçmişti. (Soykan, 2022: 164-165).

Dolayısıyla yazar bu şekilde romanlarında isim sembolizasyonu tekniğini de kullanmıştır.

3.2.2.10. Anlatı İçinde Anlatı – İç Anlatı

Yazar Sema Soykan bu tekniği, “Adsız Roman”da kullanmıştır. Romanın iletisine uygun olarak belirlenen iç hikâye ve onu kuşatan çerçeve hikâye ile olay örgüsünü oluşturmuştur. Bu teknik ile yazar, anlatmak istediği Çerkes sürgününü iç hikâyenin konusu olarak belirlemiştir. Bu sayede yazar hem olayın ağırlığını belli bir noktada toplamış hem de iç hikâyedeki olayların çerçeve hikâye ile ilintili olmasını sağlamıştır. Çerçeve hikâyenin başkişisi olan ve okuduğu iç hikâyenin atalarına ait olduğunu öğrenen Neri’nin “Adsız Roman bana kaderin bir romanı gibi geldi.” (Soykan, 2021a: 230) ifadesi iç hikâyenin önemini vurgular niteliktedir.

3.2.2.11. Geriye Dönüş – İleriye Gidiş

“Adsız Roman”da çerçeve hikâyedeki geriye dönüşler, Neri’nin kendi yaşam öyküsünü anlattığı bölümlerde belirgin olmaktadır. Neri’nin annesinin ve babasının silahlı saldırıya uğradığı güne yapılan geriye dönüş ile on yıldan fazla süre önce yaşanan bu olayın okur tarafından bilinmesi sağlanmıştır:

Gelelim o olaya. Annem ertesi sabah yanağıma günaydın öpücüğü kondurdu ve kulağıma “istediğin oldu, babanla da konuştum, hafta sonu gidiyoruz, hazırlıklara başla bakalım” diye fısıldadı.

(...)

Annem çadırımızı ve gerekli tüm malzemeyi aldırды. Ben ısrarla top istemiştim o da alındı. Kamp yeri seçme konusunda biraz sorun yaşasak da Polonezköy’de karar kıldık. Çadırımızı sık ağaçların arasında, ana yoldan içeride bir yerlere kurduk. Yanımıza getirdiğimiz sandviçlerle karnımızı doyurduk. Ben heyecanla “istop oynamak istediğimi” söyledim. Topu ilk ben attım. “Teşekkürler baba” dedim, babam tuttu. “Meleğim” diyerek attı, ben tuttum. “Teşekkürler anne” diyerek attım, annem zıpladı ve ... (Soykan, 2021a: 35-36).

“Keşke” romanında başkişi olan Fikret’in Köy Enstitüsü yıllarını anlattığı günlüklerinde geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. Bu teknik ile okur, Fikret’in başından geçenler, duyguları, düşünceleri, karşılaştığı insanlar ve aldığı eğitim hakkında bilgilendirilmiştir:

İkinci sınıfa başlamamızla abilik merakım sorumluluk bilincimle pekişti. Sadece alt sınıflar değil, kendi sınıfımdakiler de bir yaş büyük olduğum için beni abileri sayıyorlardı. (Soykan, 2021b: 111).

Enstitünün 4. sınıfına geçerken yaz stajımız vardı. Küme arkadaşlarımızla birlikte stajımızı Aydın Ortaklar Köy Enstitüsünün açılışına yardım ederek yaptık. (Soykan, 2021b: 116).

Ayrıca Nedret ile Fatma’nın hastane odasındaki sohbetleri sırasında geriye dönüş tekniği ile Nedret’in Köy Enstitüsü yıllarında yaşadıkları ve Fikret’e olan duyguları aktarılmıştır:

Yok yok merak etme, her şeyi anlatacağım. Hem de en baştan. Fikret benden bir sınıf üstteydi. Çok zeki, kabiliyetli olduğu için enstitüye yeni gelen herkese abilik yapardı.

(...)

Hiç unutmam, senenin ortasıydı. Enstitüye bisikletler gelmişti. Bir türlü süremiyor, her defasında düşüyordu. Fikret yanıma geldi, “izin ver, öğretiyim” dedi. (Soykan, 2021b: 167-168).

Sadece Ankara’ya değil, ders yılı sonunda, yıl içinde öğrenilen bilgileri pekiştirmek, derslerde ismi geçen kuruluşları, sanat eserlerini, fabrikaları, coğrafyayı incelemek için 20 günlük gezilere de çıkarılırdık. Ama gittiğim her yerde aklım Fikret’te olurdu. Gözüm onu arardı. (Soykan, 2021b: 311).

“Kilit Taşı” romanında Nil’in ailesini nasıl kaybettiği geriye dönüş ile şu şekilde sunulur:

On dört yaşındaydım. Babamın yine bir iş seyahati vardı. O güne kadar annemin bu

iş seyahatlerine katıldığına hatta katılmak istediğine bile şahit olmamıştım. Ama o gün gergin ve beraber gitmekte ısrarcı oldu. “Bu defa ben de seninle geleceğim, sürekli Mardin’e gidiyorsun, ben ise hala görmedim” dedikten sonra babamın valizini açtı ve içindeki kitapları tek tek çıkarıp kucağına istifledi.

(...)

Sabah erken saatlerde beni teyzeme bıraktılar.

Akşam saatleri teyzemle yemek yerken telefon çaldı.

Teyzemin çığılığı dünyayı yutacak kadar acı ve güçlüydü, benimki ise sessiz...

(...)

Dedikten sonra sustu Nil. O ana kadar başkasının hikâyesini anlatıyormuş gibi soğukkanlı iken bir anda içli içli ağlamaya, yaprak gibi titremeye başladı.

(...)

-İstersen devam etme canım, daha sonra anlatırsın.

-Hayırrr, devam edeceğimmm.

Nil elini çekti, yanağına düşen yaşları hoyratça sildikten sonra, “anlatamadıkça başka zaman şimdiden farklı olmayacak.”

(...)

Urfa’ya varmadan yol üzerindeki köprüden cama bir taş fırlatılınca babam direksiyon hakimiyetini kaybetmiş ve birkaç takla atmış. (Soykan, 2022: 53-55).

Yine yazarın romanlarında ileriye gidiş de görülür. “Adsız Roman”ın iç hikâyesinde yer alan Neriman Hanım’ın yazdığı “Adsız Roman”ı, çerçeve hikâyede Neri’den önce okuyan Suphi Doğan, romanda olacaklarla ilgili Neri’ye sezdirilmelerde bulunmakla birlikte Jankat’ın ve Janset’in yaşadıklarının şaşırtıcılığını da vurgulamıştır. Böyle bir ileriye gidiş hem Neri’nin hem de okurun meraklanması sağlamıştır.

“Keşke” romanında Fikret Sağlam, geriye dönüş yaparak anılarını anlattığı bölümlerde kimi zaman da ileriye gidiş yaparak öngöründe bulunur. “60’lı, 70’li yıllarda yaşananlar, görünen o ki 80’li yıllarda artarak devam edecek.” (Soykan, 2021b: 399) sözleri buna örnektir.

Ayrıca Fikret Sağlam’ın zamanda ileriye gidiş olan toplumsal öngörülleri, aynı zaman diliminden geçmiş olan romandaki güncel okuyucuyla da etkileşim kurmaktadır. Sabia, bu öngörü için 1982’de şunları söyler:

Babam ve Mehmet amcamın 80’de darbe olacağı öngörülleri maalesef doğru çıktı. Geçmiş ve niyeti bilen, gelişmeleri de geleceği de daha iyi görüyor. Demek ki bu yüzden ne zaman geçmişten konu açılrsa ‘Tarih okumayan, geçmişini bilmeyen geleceği göremez.’ derlerdi. (Soykan, 2021b: 481).

“Kilit Taşı” romanında da Demir’in gelecekte yaşayacağı pişmanlığı ileriye kırılma ile öncesinde belirtilmiştir.

3.2.2.12. Özetleme

“Adsız Roman”da Janset ve Elbruz’un konakladığı Guçe köyünde geçen bir hafta, tanrısal bakış açısıyla özetlenmiştir. Bu sayede bir haftalık sürede köyde yaşananlar hakkında

okur bilgi sahibi olmuştur:

Köye geleli sadece bir hafta olmasına rağmen aralarında sıcak, samimi bir aile ortamı oluşmuştu bile. Herkesten çok Emine Hatun'a iyi gelmişti geçen zaman. Ölen kızı Fatma'yı unutmamıştı, ama Gupse'yle yaralarını sarmaya, onun mutluluğu ile mutlu olmaya başlamıştı. O da oğlu Yaşar gibi Allah'ın lütfu saymıştı Gupse'nin varlığını. Elbruz her gün yeni bir işle uğraşüyor, bahçeyi, ahşap çitleri, bozuk, kırık her şeyi elden geçiriyor, bir yandan da ekim dikim için hazırlık yapıyordu. Janset'e gelince, hamaratlığı sayesinde evin, mutfakın bütün yükünü Emine Hatun'dan almıştı. Hatta komşu köylülerle bile tanışmış, onlara da yardım ediyor, kendilerine yapılan iyiliklerin altında kalmamak için çabalıyordu. (Soykan, 2021a: 219).

“Keşke” romanında başkışı olan Fikret'in Köy Enstitüsünde aldıkları eğitimle ilgili

bilgi vermesi sırasında özetleme tekniğine başvurulmuştur:

İlk aylarda teknik derslerde kollara ayrılmadık. İşliklerde, inşaatlarda çalışan büyük sınıf öğrencilerine yardım ettik. Üç ay sonra erkekler marangozluk, yapıcılık, demircilik kollarından birini, kızlar ise dikiş, dokumacılık, tarım sanatları kollarından birini seçti. (Soykan, 2021b: 86).

“Keşke” romanında bir diğer özetleme ise, Sabia'nın 5 Mayıs 1977'den Ocak 1982'ye kadar olan olayları anlatması ile sunulmuştur. Söz konusu özetleme, geçen beş yıllık süre zarfında olan olayların okur tarafından bilinmesini sağlamıştır:

Yarım kalan kız isteme merasimini üç ay sonra yaptık. Mehmet babam o günü gülümseyerek anarak, beni babamdan istedi. (...) Peş peşe nikahlarımız yapıldı. O artık benim hem annem hem de kayınvalidem. Ben de onun hem geliniyim hem de kızı. (...) Tarık'ın birikimiyle anneannemden kalan paranın üzerine tamamladık, Yükselen Sokak'tan ev aldık. Eski evimizin iki apartman yanındaki küçük ve sevimli yeni evimizdeyiz. Yani hepimiz artık komşuyuz. (...) Ben hastanedeki işime devam ediyorum. Şiddet, işkence gören gençlerin ruhsal yaralarını onarmaya çalışıyorum. Tarık da mütevazı yeni ofisinde hak, hukuk, adalet aramak adına mücadele ediyor. (Soykan, 2021b: 477-478).

“Kilit Taşı” romanında ise 2006 yılından 2013 yılına kadar olan olaylar, tanrısal bakış açısıyla özetlenmiştir. Arada geçen yedi yıllık sürede kişilerin hayatında değişen durumlar ve olaylar özetleme ile okura aktarılmıştır:

Demir İstanbul'daki işlerinin çoğunu Selim'e devretti, İtalya'da güçlü bir şirketle yaptığı iş ortaklığından dolayı senenin altı ayını Roma ve Milano'da, yaz aylarını ise teknesinde geçirmeye başladı. (...) Didem'in hayal ettiği gibi ikizleri oldu. (...) Kendini teyze yerine koyan Nil, bulduğu her fırsatta ikizleri ziyarete gidiyor, boş zamanlarını onlarla geçiriyordu. (...) Dil okulunu dereceyle bitiren Berfin, Mert'in de etkisiyle tercihini iç mimarlıktan yana kullandı. (Soykan, 2022: 321-322).

3.3. Sema Soykan'ın Romanlarında Tema

Gerçek dünyada yer alan konular içinden, yazarın niyetine uygun bir seçme ve düzenleme sonucunda anlatı dünyasının mesajları, romanın iletisi ve teması oluşmaktadır.

Sema Soykan'ın romanları bir düşüncenin öne çıktığı tezli romanlardır. Bu tür

romanlarda öne çıkan sav, “roman kişilerine yaşantılarıyla, tavırlarıyla, konuşmalarıyla, duygularıyla temsil ettirilir.” (Çetin, 2021: 128).

Bu açıdan değerlendirildiğinde Sema Soykan’ın romanlarında öne çıkan temalar, bireysel ve toplumsal temalar olarak iki ayrı grupta incelenmiştir.

3.3.1. Bireysel Temalar

3.3.1.1. Aşk

Sema Soykan aşk temasını üç romanında da âşıkların uzun bir ayrılıkla sınanması, bu süreçte yaşadıkları ve ardından kavuşması şeklinde işlemiştir.

“Adsız Roman”da aşk teması iç hikâyede, Janset ve Jankat kişilerinin yaşadıkları olaylar üzerinden sunulmuştur. Savaş ortamında cereyan eden Janset ve Jankat’ın aşkı, zorlu koşullarla ve başka kişilerin araya girmesiyle sınanmış, yiğitlik içeren bir aşktır. Söz konusu bu durum, Janset ve Jankat’ın tanışmasında birbirlerine karşı hissettikleri, ilk görüşte aşk anlamını içeren atışma ifadelerinde belirgin olmaktadır:

Jankat:

Nice güzel gördü bu gözler
Ama senin gibi almadı aklımı
Kalbime girmeye cesaretin varsa
Kilitler atarsın bütün anahtarları

Janset:

Adıge kızı cesurdur, kanmaz söze
Yiğitsen ömrünü koyarsın ömrüme
Amma velâkin, gözün başka göze değmesin
Bil ki canını alırım göz göre göre. (Soykan, 2021a: 235).

Birbirlerine âşık olan Janset ve Jankat, aşk duygusunun ortak dilini çözmüşlerdir. Her iki âşık da cesurca duygularını dile getirmektedir. Ortak bir gelecekte, daima birlikte olma isteğiyle nişanlanırlar. Öte yandan devam eden savaş ve Jankat’ın Çerkes birliklerinde görev alması kısa süreli bir ayrılık yaşamalarına neden olmuştur. Bu ayrılık sürecinde Janset’e kavuşmak için yaşayan ve onun izini kaybetmek istemeyen Jankat; Janset’in aşkını kaybetmekten de çekinir. Aşk, düşman karşısında korkusuzca savaşılan bir yiğidi, sevdiği söz konusu olduğunda ürkek bir âşığa dönüştürmüştür:

- Doğru mu duyduk Jankat? Sen ki yüzlerce düşman öldürmüş en korkusuz yiğitlerdensin. Janset’ten mi çekinirsin?

- Hiç âşık olmadıysanız konuşmayın efendiler. Sevdiğinin yanında kuzu olur senin kurt bildiğin yiğitler. (Soykan, 2021a: 240).

Janset ve Jankat’ın kavuşmasının uzaması çeşitli söylentilere neden olurken bu söylentiler, Janset’in Elbruz ile birlikteliğine işaret etmektedir. Âşık olduğu kadından haber

alamayan Jankat, bu durumda bile sevdiğini, Janset'i, koruma çabasındadır. Janset'e olan aşkıdan hassas bir insana dönüşen Jankat, olumsuz söylentiler karşısında tüm sorumluluğu kendi üzerine alır. Aşk karşısında çaresiz kalan Jankat, en kötü senaryoda dahi sevdiğine hak verme yollarını aramaktadır:

Varsınlar beni suçlu bilsinler. Erkek der geçerler. Yeter ki Jansetime laf gelmesin. Onu yalnız bırakmasaydım, vakitli varsaydım yanına, böyle olmazdı bilirim. Çaresiz kalmıştır muhakkak, belki de sevmiştir, kim bilir be Hala. Sen bakma benim huysuzluğuma, hoyratlığıma. Ben aşkı bilirim. (Soykan, 2021a: 245).

Aşkın neden olduğu hassasiyet ile kimi zaman Jankat ayna karşısında kendi kendine konuşmaktadır. Bu konuşma esrik bir söyleşmeden çok Jankat'ın Janset'i gördüğünde yapacağı konuşmanın provası gibidir. Aşk karşısında duygu ve düşüncelerin karmaşıklığı, bu prova ile düzenlenir. Af dileme ve hak verme, aşkı göstermenin bir yolu olarak tasarlanmıştır. Ayrıca Jankat aşkıdan dolayı tahammülsüz ve fevri bir insana dönüşmüştür. İki kişilik bir aşkta üçüncü bir kişinin ihtimalinin, âşık bir insan için kabul edilemez bir durum olduğunu Jankat şu sözleriyle ifade etmiştir:

Seni bu kadar tutkuyla sevdiğimi, özlemle istediğimi seni kaybedince anladığım için beni cezalandırabilirsin. Yeter ki sensiz bırakma beni. (...) Elbruz'la aranda gönül ilişkisi olduğuna, gebelik olayına inanmıyorum. Eğer bu olduysa, erkeğin olduysa onu öldürebilirim.

(...)

Tek dileğim seni bulmak ve hakikati senden duymak. Artık kendimi tanıyamıyorum. (...) Aşkın kanıma işlediğinden beri hiçbir bahane avutamıyor senin için atan kalbimi. (Soykan, 2021a: 260).

Tesellisi çok güç olan iki âşğın uzak mesafesi, yıpratıcı bir etkiye sahiptir. Aynı etkiyi Janset de yaşamaktadır. Jankat'tan herhangi bir haber alamayan Janset, kendinden yaşça bir hayli büyük olan Hanuko Ahmet'e bu durumla ilgili hesap sormaya çekinmemiştir. Setenay'ın adının geçmesi ve âşık olduğu Jankat'ın yokluğu, Janset'in sinirlerini yıpratmıştır. Âşık olmanın bedeli, gündelik yaşamı aksatan, zihni ve duyguları yoran bir unsur olarak dile getirilmiştir:

Bu belirsizlik yüzünden tükendim artık. Gece uykum, gündüz huzurum kalmadı. Jankat'a ne oldu? Öldü mü, sağ mı? Ne olur bana gerçeği söyleyin!

(...)

Sevdiği adama dair inanılmaz özlem, yanında olamadığı için kırgınlık, başka bir kızın ismi geçtiği için kıskançlık, aşka dair tahammülsüzlük (...) (Soykan, 2021a: 138).

Tüm bu duygular, Janset-Jankat bağlamında aşkın kapsamı içinde ve onun sonuçları olarak ifade edilmiştir. Olumsuz durumlarla sınanan iki âşık, yaşadıklarının karşılığını almış ve birbirlerinden vazgeçmemenin sevincini yaşamıştır. Janset'in sözünü ettiği gibi "Ey aşk! Neden bedelsiz mutluluk yaşatmıyorsun." (Soykan, 2021a: 279) ifadesi, onların aşkları için bedel ödediklerinin de bir göstergesidir. Janset ve Jankat'ın büyük aşkı, nihayetinde bir mutlu

sonu hak etmiştir. Aşk, tüm bu olumsuzlukları güzelleştiren bir güç olarak Janset'in gözünden şu şekilde aktarılmıştır:

Kendisini heyecanla bekleyen Jankat'ı görünce aylarca başının üzerinden gitmeyen bütün sis bulutları bir anda dağıldı. Âşık olduğu adamın gözlerine değince mavi gözleri, aydınlandı dünyası.

(...)

'Ben geldim sevgilim.' dedi buruk bir şekilde gülümseyerek. Jankat'ın eline mektupları tutuşturduktan sonra bohçasından kamaı çıkardı ve Jankat'ın mutluluktan parıldayan gözlerine bakarak: "İşte yine euç hediyen... Bu defa iyi sahip çık olur mu?" (Soykan, 2021a: 307).

"Adsız Roman"ın iç hikâyesinde yer alan, Janset'in çocukluk arkadaşı olan Elbruz ise Janset'e karşılıksız bir aşk besler. Elbruz, "Bu aşkı kalbimden söküp atmam için bana yardım et Rabbim." (Soykan, 2021a: 66) diye dua ederken Jankat'ın yokluğunda da Janset'in yanında olur. Yaşadıkları olayların olumsuz şartlarında Janset'i yalnız bırakmayan Elbruz için bu durum, aşk duygusunu gizlemek için bir bahane olarak görülmektedir. Zira sevdiği kadının yanında olabilmek, âşık bir insan için başka sıfatları ve rolleri yüklenmenin çok ötesindedir. Aşk; Elbruz'un davranışlarıyla sevdiğini ürkütmeden, ne olursa olsun onun yanında olabilmeyi kabullenmeyi temsil eder:

Elbruz, köylüsü, çocukluk aşkı, vazgeçemediği Janset'in soğuktan kızarmış yanaklarını iki avucunun arasına aldı. Onu ilk günkü gibi, hatta canından öte sevdiğini anlamasın diye de bir dost, bir emanet, bir abi gibi konuştu.

'Seni kimsenin üzmesine izin vermem. Nişanına teslim edene kadar yanıdayım?' (Soykan, 2021a: 118).

Jankat, Janset'in yanına gelene kadar onun yanında olacağına söz veren Elbruz, veda vakti geldiğinde ise aşkını yüreğine gömer. Aşkın karşılıksız kaldığından ve Janset'in Jankat'tan vazgeçemediğinden emin olduğu anda Janset'e veda eder. Janset ve Jankat'ın aşkı için Elbruz kendi duygularından vazgeçmiştir. Elbruz'un Janset'e biçtiği değer, ona olan aşkından çok daha büyüktür. Elbruz bu duygularını şöyle ifade eder:

Seni senden vazgeçecek kadar çok sevdim. Benden daha fazla mutlu olmanı isteyecek kadar. Biliyorum ki beni hiçbir zaman Jankat'ı sevdiğin gibi sevmeyeceksin. (...) Hani, seni nişanına teslim edene kadar yanında olacağıma, hatta ellerimle teslim edeceğime dair söz vermişim ya, yüreğim parçalansa da sana verdiğim sözü tutuyor, ben de payıma düşeni alıyorum... Sana, vicdanının değil, aşkının götürdüğü yere gitmen için veda ediyorum. (Soykan, 2021a: 305).

"Adsız Roman"ın iç hikâyesinde yer alan aşk, romanın çerçeve hikâyesinde yer alan Neri ve Aras'ı da etkilemiştir. Janset-Jankat-Elbruz üçgeninde yaşanan aşk, romanı okudukça Neri ve Aras'a örnek teşkil eder. Aşk uğruna göze alınanlar ve vazgeçilenler Aras'ın "Aşk düşünce yüreğe, baş eğilirmiş öne. Ne beylik laflar dururmuş dilde ne de ezberlediğin sözler." (Soykan, 2021a: 50) düşüncesiyle belirgin olmaktadır. Aras, tıpkı Elbruz'un koşulsuz aşkı gibi Neri'nin yanında olmuş; Jankat'ın tutkulu aşkı gibi de Neri'ye bağlanmıştır. Aşkın

karşılıklı olması, birbirini seven iki insan için bir ödüldür. Bu durumu Neri şu sözleriyle dile getirmiştir:

Ve sen Aras... Hayatın bana verdiği en güzel armağanlardan birisisin. Bana güvenmeyi ve sevmeyi öğrettin. Ayrıca çok şanslıyım ki sen benim hem Elbruzum hem de Jankatımsın. (Soykan, 2021a: 308).

“Keşke” romanındaki aşk teması ise Fikret ve Nedret’in (Sabia’nın) aşkı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Köy Enstitüsünde öğrenim yıllarında tanışan Fikret ve Nedret’in aşkı, masum ve utangaçtır. Birbirlerine karşı aşkını itiraf etmekte sessiz kalan iki okul arkadaşı için bu durum, aşkın bir nevi onaylanma biçimidir:

O yılım onu gizli gizli izleyerek, bazı derslerde yardım ederek geçti. Sanırım benim ona farklı baktığımı anlıyor olmalıydı ki, gözlerimiz buluştuğunda ya da karşılaştığımızda yüzü kızarır ve utançla başını önüne eğdi. Bunu duygularıma karşılık sayarak avunurdum. Bir yandan da birileri fark edecek diye ödüm patlardı. (Soykan, 2021b: 112).

Fikret, Nedret’e (Sabia’ya) olan aşkını ilan edebilmek için enstitünün bahçesinde yer alan sedir ağcının bir dalından kitap ayracı yapar. Nedret’e hediye edilmek üzere yapılan bu kitap ayracı, Fikret ve Nedret arasındaki ölümsüz aşkı sembolize etmektedir. Aralarındaki aşkın masumiyeti, bir kitap ayracının hatırlatıcı özelliği ile vücut bulmuştur. Romanda unutulmamak ve kalıcı olabilmek âşık bir insan olarak Fikret’in en önemli isteğidir. Bu durumu Fikret şu şekilde ifade eder:

Hangi sayfada olduğunu unutmaması için değil, kitap okurken bile beni unutmaması için. Uzaklarda olsam da elinin altında olduğumu bilmesini istediğim için. Çünkü ben onu ölene kadar her gün seveceğim, dedim. Fakat o heyecanla o cümleleri nasıl bir araya getirdiğimi hatırlamıyorum. (Soykan, 2021b: 120).

Fikret ve Nedret’in aşkı, mezun olduktan sonra ortak bir yaşam planı yapılırken Fikret’in Leyla ile evlenmek zorunda kalması ile sınılanır. Üstelik Fikret bu durumu Nedret’e dürüstçe açıklamaz. Sevdikini kaybetme ihtimali ve aşkın sağlıklı düşünmeye engel olan yönü, Fikret’i gerçeği gizlemeye sevk etmiştir. Nedret ise aşkı için beklemeye razıdır. Fikret ve Nedret (Sabia) arasında yaşanan şu konuşma bu duruma örnek gösterilebilir:

‘Bak görürsün, bir yıl sonra, sen mezun olurken yanında olacağım. Sana söz veriyorum Sabiam.’ dememle bakışları derinleşti (...) ‘Bu sözü tutabileceğine inanabiliyor musun Fikret?’ dedi.

(...)

‘Tutamayacağım sözü verir miyim? Senden sadece bir yıl beklemeni istiyorum. Sadece bir yıl... Her şeyi yoluna koyup şiirlerimle, kalbimle yanında olacağım.’ (...) dedim.

(...)

Vedalaşırken sıkıca sarıldı, kulağıma, ‘Seven erkek sözünü tutar, seven kadın da bekler.’ dedi. (Soykan, 2021b: 266).

Fikret sözünü tutamamış, Nedret ise hep Fikret’i beklemiştir. Yıllar geçse de birbirinden vazgeçmeyen iki âşık için aşk; ertelenmeye, ihmal edilmeye, gizlenmeye

gelmeyen; dürüstlikle yaşanması gereken bir duygudur. Aşkın öznel tanımını ise Fikret şöyle ifade eder:

Aşk sabırsızdır, sevmez ötelemeyi. Şüpheleri büyütür, büyüttükçe sorgulatır ve çıkmaza sokar. Sen izah edip noktayı koymadıkça o itham edip soru işaretlerine çevirir. Bahane değil, itiraf bekler, hatta ispat ister. Aşk hafife alan bedelini ağır öder. (Soykan, 2021b: 262).

Hem Fikret hem de Nedret (Sabia) aşkın bedelini, otuz yıldan fazla ayrı kalarak ödemiştir. Geçen yıllara direnen aşk, her iki insan için de daima kalpte yaşayan bir güç olmuştur. Fiziki olarak bir arada bulunmasalar da birbirlerine gönülden bağlı olmuşlardır. Fikret'in kızı Sabia'nın Nedret'e verdiği kitapların birinde geçen bazı cümleler, Fikret ve Nedret arasındaki telepatik iletişimin bir göstergesidir. Zira o kitap Fikret'indir ve Nedret bunu bilmemektedir. Fikret'in eskiden altını çizdiği satırlar, Nedret'in de okurken üstünde durduğu satırlardır:

Sevmek, sevgini yüzüne haykırmak değildir. Sevmek ondan karşılık beklemek değildir. Sevmek, yüreğinde yanan ateşle kavrulurken gerektiğinde ona uzaktan bakabilmekle yetinmektir. (Soykan, 2021b: 446).

Uzun yılların ardından Sabia ve diğer kişilerin planıyla kavuşan Fikret ve Nedret, aşklarını açık yüreklilikle birbirlerine itiraf edebilmiştir. Aynı aşkla ilk günkü gibi birbirini masumca seven Fikret ve Nedret'in kavuşması, diğer kişileri de derinden etkilemiştir. Yıllar boyu iki yürekte gizlice yaşayan aşk, kavuşmanın heyecanı ile görünür olmuştur. Ertelenen ve teslim edilmeyi bekleyen şiirler de sahibine iletilmiştir. Bu manzarayı Fikret'in kızı Sabia şöyle anlatır:

Babam, bankın arkasından dolandı, Nedret Öğretmenin boynuna doğru eğildi. Derin bir solukla varlığını içine doldurdu. Başını çevirmesine fırsat bırakmadan omzunun üzerinden uzattığı sağ eliyle sağ elini avuçladı, sol elinde tuttuğu ruloyu kucasına bıraktı.

'Bu şiirler herkesten, her şeyden çok sevdiğim kadın için. Yıllar önce ona, sevdiğim ve evlenmek istediğim kadının kim olduğunu, yazdığım bütün şiirleri verdiğim gün anlayacaksın demiştim. Onunlayken ve ondan sonra yazdığım şiirleri sakladım, bir gün görebileceğimi hayal ederek bekledim. Bunları ömürlük sevdam Sabiama verir misiniz hanımefendi?' dedi.

(...)

Nedret Öğretmenin bu defa coşkuyla ve aşkla 'Fikret' diye haykırışı, ayağa fırlayıp boynuna atlayışı, uzun bir süre sarmaş dolaş kalışları, bakışları, dokunuşları, utanarak sokuluşları... Belki birkaç dakika sürdü ama hepimizi ağlatmaya yetti. (Soykan, 2021b: 460-461).

Fikret ve Nedret'in otuz yılı aşkın bir zamandır süren aşkı, Fikret'in ölümüyle tam anlamıyla ölümsüzleşmiştir. Yalnızca üç yıl evli kalabilen Fikret ve Nedret, aşklarını Nedret'in deyişiyle "Her yıl bir ömre bedel." (Soykan, 2021b: 481) şeklinde yaşamıştır. Fikret'in eskiden kendisine yazdığı şiirlerin her birine cevap yazan Nedret, bunları Fikret'in mezarına gömmüştür. Fikret ve Nedret'in yaşadıkları üzerinden aktarılan bu aşk; masum,

sadık ve ölümsüzdür. Bunu Sabia'nın şu sözleri ile örneklendirmek mümkündür:

Mezara çiçek dikme görevini üstlenme ricamı kabul etti. Ama şart koşarak... Mezar taşının yakınındaki bir bölümü boş bırakmam kaydıyla. “Fikret’in gözüne toprak kaçmasın,” dedi. Acıdan sağlıklı düşünemediğini düşünsem de ricasına saygı duydum. Ama ne zaman babamın mezarına gitsem, başa gelen kısımdaki toprağın düzleştirilmiş, temizlenmiş olduğunu görüyordum. Bir defasında dayanamayıp toprağı eşeledim. Gördüğüm manzarayı hiç unutmayacağım. İçinden tomarla şiir çıktı. Babamın ayrı oldukları zamanda onun için yazdığı şiirleri el yazısıyla bir kâğıda geçirmiş, her güne cevaben bir şiir yazıp ayrı ayrı rulo yaparak kar kış demeden gömmüş.

(...)

Mezarın başında saatlerce ağladım. Onların şiir gibi aşkına, yaşayamadıkları geçmişe, yaşayamayacakları yarınlar ve aşklarının asaletine... (Soykan, 2021b: 481-482).

“Keşke” romanında bir diğer aşk ise Sabia ve Tarık arasında cereyan etmiştir.

Fikret’in kızı Sabia ve Nedret’in manevi oğlu Tarık’ın anne ve babalarının durumları sayesinde tanışması, her ikisi için de aşka bir kapı aralamıştır. Özellikle bu aşk, şimdiye kadar böyle duygular hissetmeyen, insanlara maddi güç açısından bakan Tarık için değiştirici olmuştur. Sabia’ya olan aşkı Tarık’ı, aynı dünya görüşünde bile olmadığı Fikret’in hapishaneden çıkması için çaba göstermeye yöneltmiştir. Sevdığı kadının gözüne girmek, acemi bir âşığın atacağı ilk adım olmuştur:

Tarık ise sevdiği kadınla yakınlaşmak, onu mutlu etmek, kendisini affettirmek için çabalamaya devam ediyor, bağlantılarını kullanarak ve birçok riski göze alarak Sabia’nın babasını Sincan’dan çıkarmaya çalışıyordu. (Soykan, 2021b: 185).

Aşk sayesinde yaşama karşı bakışları değişen Sabia ve Tarık’ın davranışları Nedret’in gözünden kaçmamıştır. Tecrübeli bir âşık olan Nedret için tüm bu hâl, bilindik ve memnun edicidir. Böylece, aşkın ortak beden ve ruh dilini, ancak âşık olan çözebilmektedir:

Tarık’tan bahsederken Sabia’nın yüzünde beliren değişimleri görünce gençliği geldi aklıma. Aşkın mimiklere sirayet eden izleri ne kadar tanıdık. Gizlenemeyecek kadar güçlü ve berrak.

Tarık’ın yüzündeki değişimleri görmemiş olsa da çabasından ve güvenmesinden dolayı Sabia’ya olan duygularının gücünü anladı ve bundan müthiş mutluluk duydu.

(...)

Aşkın neler yaptırdığını en iyi bilenler, yolu aşktan geçenlerdi. (Soykan, 2021b: 425-426).

“Kilit Taşı” romanında da hem Nil hem Zekiye ve hem de Berfin’in yaşamlarında karşılaştıkları olaylar ve aşkları anlatılır. Nil’in Demir ile olan aşkı, kıskançlık ve ayrılıkla sınanan bir aşktır. İlişkilerinin ilk evrelerinde, kıskançlık ile gölgelenmiş saf duyguları yaşayan Nil, dünyayı bir başka görmektedir. Aşkın büyüleyici etkisiyle aslında doğal akışında olan çevre bile onlara bir başka görünmektedir. Aşk, onlar için yaşama sevincini artıran bir güç olmuştur:

Kalbine aşk kıvılcımları düşen her kadın gibi gördüğü her şey başkalaşmıştı. Kuşlar şarkı söyler gibi ötüyordu, rüzgâr ılıktı, güneş sıcak. İstanbul harikulade bir şehirdi,

yaşamak ne güzel şeydi.

Aşk, sonbaharı ilkbahar gibi hissetmekti. (Soykan, 2022: 45).

Aşkın etkisiyle değişen duygular, Nil için kimi zaman tedirginlik oluştursa da Demir'in sevgisi Nil'i sakinleştirmektedir:

‘Sen, benim ilk âşık olduğum kadınsın. Aynı zamanda son olmasını istediğim. Ve bu gece sana bir kez daha âşık oldum?

(...)

Kendini gecenin romantizmine ve Demir'in kollarına bırakan Nil, sevdiği ve sevildiği kollarda kendini öylesine güvende ve huzurlu hissetti ki şükürle aldı her nefesini, teşekkürle verdi.

Aşk karşılıklı olunca en huzurlu limandı. (Soykan, 2022: 83-84).

Nil ve Demir'in bu huzur dolu aşkı, Verda'nın araya girmesiyle yerini, yüreği kemiren bir duyguya bırakmıştır. Her iki duyguyu da uçlarda yaşayan Nil, aşk ve öfke arasında gidip gelmektedir:

Kalbinin aynı anda hem aşkla hem öfkeyle atabildiğine şahit oldu Nil.

Aşk hem tedaviydi hem de hastalığın ta kendisi. (Soykan, 2022: 227-228).

Nil'in aldatılma korkusu, Demir'in kendisini Verda ile aldatmasıyla gerçeğe dönüşmüştür. Aşkın yarattığı hassasiyet, inanılan olumsuz durumların nihayetinde kendini gerçekleştirilmesiyle sonuçlanmıştır:

Aşk sevmezdi imayı... İncitirdi kalbi, kemirirdi beyni. Öyle de oldu. Akıllarında şüphe, kalplerinde itham ve yargıyla ayrıldılar birbirlerinden. (Soykan, 2022: 316).

Böylelikle hem marazi bir aşkın gururu hem de Demir'in hastalığı nedeniyle Nil ve Demir'in kavuşması yedi yıl kadar gecikmiştir. Aşkın ve sevginin galip gelmesiyle yaşanan ihanet silikleşmiş, yerini özlem dolu kavuşmaya bırakmıştır. İki âşığın kavuşması öylesine güçlüdür ki zamana bırakılıp yitmesi beklenen aşk, yeniden ortaya çıkmıştır:

Yıllar güven katmıştı kadınlığına. Özlemi özgür kılmıştı arzularını ve aşkı hiçbir şeyi umursamayacak kadar canlı ve de cesurdu. Karşısındakine ait olduğunu hissettikleri bedenleri tek vücut olmuş, kalpleri tek bir şey için atıyordu. Aşk...

Aşka duyulan teslimiyet nasıl da güzeldi. (Soykan, 2022: 353).

Aşkın iyileştirici ve onarıcı gücü, Nil ve Demir'in de duygularını tamir etmiştir. Onlar mutluluk, sadakat ve sevginin daimî olanına duyulan inançla evlenmişlerdir. Demir'in Nil'e armağan ettiği, birlikte resmettikleri tablo da aşklarının bir sembolü olmuştur. Tablonun bir yarısını Nil, diğer yarısını Demir resmetmiştir. İki âşığın emeği ile oluşan bu tablo, aşkın iki kişilik çabasını ve katkısını hatırlatmaktadır:

Dağlar aşılmış, yollar kesişmiş, bir çift el resmin en görünen yerine iliştirilmiş, iş bir çift imzaya kalmıştı.

(...)

Nikah memurunun ‘Hastalıkta, sağlıkta, iyi günde, kötü günde, ölüm sizi ayırana dek’ diye başlayan sorusunun yanıtı ‘Evet’ti. (Soykan, 2022: 384).

“Kilit Taşı” romanında bir diğer aşk ise Zekiye ve Kenan arasındaki yasak ilişki ile görünür olmuştur. Nil'in babası Kenan; evli ve çocuk sahibi olduğunu Zekiye'den gizlemiş;

Zekiye de ilk aşkın verdiği acemilik ve heyecan ile Kenan'a koşulsuz inanmıştır. Zekiye bu durumu şöyle ifade eder:

O kadar çok seviyor ve sevildiğimi biliyordum ki hiçbir gerçekleştire bile evlenmemizi kesin görüyordum. Kısacık zamanlara sığdırdığımız büyük bir aşkı bizimkisi. (Soykan, 2022: 262).

Birlikte geçirilen günlerin değil, aşkının büyüklüğüne inanan Zekiye, Kenan'ın evli ve çocuk sahibi olduğunu öğrendiğinde ise Kenan'a duyduğu aşkı gizlemeye çalışsa da bunu kısa bir süre bile başaramamıştır. Zekiye için bu aşk, yaşama tutunma nedenidir:

Birlikte olabilme hayalinden vazgeçtim ama onun varlığından değil. Tamamen kaybetmektense yılda birkaç kez görmeye, gördüğümde de bir iki saatlik sohbetle yetinmeye razı oldum. Yaşama o ve Berfin sayesinde tutundum. (Soykan, 2022: 271).

Romanda Berfin'in Mert'e olan aşkı ise masum ve ölçülü olarak sunulmuştur. Mert'in himayesinde Roma'da okuyan Berfin, bir ağabey olarak gördüğü Mert'e karşı zamanla aşk hisleri beslemiştir. Ortak bir yaşam sürme, paylaşımın artması, iki insan için aşkın ilk belirtilerine ortam hazırlamıştır:

Aradan geçen altı aylık süre içinde birbirlerinin huylarına, yaşamlarına iyice alıştılar. Beraber kısa gezilere gittiler, arkadaş toplantılarında buluştular. Dans ettiler, eğlendiler, okuldan ve çalışmaktan arta kalan zamanlarını yeni yerler keşfederek geçirdiler. Kalplerindeki hisler, artık abi-kardeşten, arkadaşlıktan çok öteyse de kalplerinde gizliydi. Çünkü aşkı yasak kılan çok büyük bir engel vardı aralarında, Berfin'in emanet olduğu gerçeği... (Soykan, 2022: 299).

Mert'e emanet edilen Berfin, sevmek ve sevilmenin insan ruhuna kattığı motivasyonla okulunu bitirince aralarındaki duygular da açığa çıkmıştır. Bir kadının hak ettiği sevgiyi, saygıyı, desteği ve özeni olması gerektiği gibi gösteren Mert, tüm yürekliliğiyle aşkını ilan edebilmiştir. Aşkın yoğunluğu, cesareti körüklemiştir. Bu durum Mert'in şu sözleriyle örneklendirilebilir:

Mert oturduğu koltuktan kalktı, masanın etrafında dizili sandalyelerden birini aldı, Zekiye Hanım'ın karşısına koyarak oturdu.

“Haddimi aştıysam özür dilerim. Ama kızınızı çok seviyorum. Üstelik yeri değil, Roma'da okuduğumuz günden beri. Onun yaşı ve bana yüklenen sorumluluk yüzünden kimseye söyleyemedim. Bu işin adabı, üslubu nasıldır bilmem. Yanlış bir şey yapıp saygısızlık etmek istemem. İzin verirseniz kızınızla evlenmek istiyorum.” (Soykan, 2022: 366).

Nihayetinde “Kilit Taşı”nın en güçlü temalarından biri olan aşk, romanda çok yönlü olarak işlenmiştir. Kadınların aşk karşısındaki tutumları farklılaşsa da ortak olan ileti, romanın sonunda “Ve aşk onlara çok yakıştı” (Soykan, 2022: 389) şeklinde karşımıza çıkar.

3.3.1.2. Umut

Sema Soykan, umut temasını, her üç romanında da zorluklarla mücadele eden roman kişilerinin metaneti üzerinden tasarlamıştır.

“Adsız Roman”da iç hikâyede yer alan umut; savaşın, sürgün ve soykırımın ortasında, dayanma gücünü, sabrını korumaya çalışan kişilerin tutunduğu bir daldır. Kuzey Kafkasya’dan sürgüne zorlanan roman kişileri için Osmanlı topraklarına varabilmek, sevdikleriyle buluşabilmek ve hayatta kalabilmek bir umuttur, temennidir. Bir bilinmeze doğru yapılan umut yolculuğuna Janset’in “Son söz henüz söylenmemiş, son nefes henüz verilmemişse daha tutunacak çok dalı vardı hayat ağacının.” (Soykan, 2021a: 119) ifadesini örnek vermek mümkündür.

Hayatta olmak ve yaşamın bir şekilde devam ediyor olması, zor koşullarda dahi insana umut veren bir güçtür. Özellikle Elbruz’un Janset’e verdiği umut telkinleri, masal dinleyerek uyuma yaşını geride bırakmış olan Janset’e, umut aşılayan masallar gibi görünmektedir. Masalların mutlu sonla bitiyor olması, kötü günlerin de biteceğine dair umudu taze tutmuştur:

Janset, Elbruz’un cümleleri arasından seçtiği, ‘Her şey geçecek, bugünleri geride bırakacağız, hepimizi çok güzel bir hayat bekliyor.’ sözlerini hatırlayarak yattı. Masal çağını çoktan geçmişti geçmesine de çaresizlik yine de umut veren her cümleyi masallaştırıyordu zihninde. Çünkü dinlediği bütün masallar mutlu sonla bitmişti. (Soykan, 2021a: 68).

Güzel günlerin geleceğine inanma fikri, umudu kuvvetlendiren bir unsur olmuştur. Bireyin öz inancını her daim canlı tutan umudun yokluğunda ise kişinin gücünü kaybedeceğini ve tükeneceğini, romanda, Zahret Hala dile getirir:

Sen yeter ki her şeyin güzel olacağına dair umudunu yitirme. Çünkü kaybedince değil, umudunu yitirince çöker insan. Gün geçtikçe bıkkınlığın, öfken ve kinin artar da bir bakarsın ki aldığın nefes bile boğmuş seni. Sel gel bu yaşlı halana inan kızım, Bilmişlik değil, bazı nasihatleri yaşamışlıklar verdirir. (Soykan, 2021a: 143).

Zahret Hala’nın yaşam tecrübesi, umut için söylediği sözlerin inandırıcılığını artırmaktadır. Zira Zahret Hala, çocuklarını kaybetmiş olmanın acısını hafifletmek için savaşta mücadele eden gençlere maddi ve manevi destek olmaktadır. Zahret Hala’nın umudunu güçlü tutmak için çareler bulmuş olması, umutsuz bir insana örnek teşkil etmektedir. Yaşadığı acılara rağmen yaşama dört elle sarılan Zahret Hala, Janset’e umut olur:

- Biz de evlatlarımızdan umudumuzu kesince savaşa destek olmak, diğer evlatlarımıza yardımcı olmak için bizim gibi vatanseverlerle birlikte burayı yaptık.

-Üzgünüm, bilmiyordum. Çocuğunuz yok sanıyordum. Peki ya oğullarınız? Sonrasında hiç haber alamadınız mı?

- Hayır. Alamadık kızım. Bu yüzdendir dilim oğullarım var demeye gitmez bir türlü. Düşük yaptım der kandırırım hem kendimi hem soranı. Beden çınar gibi güçlü olsa ne çare, kalbin yaralıysa eğer tutunmak için bir zeytin dalı ararsın kendine. İşte benim dalım da Jankat’tır, Alkas’tır. (Soykan, 2021a: 154).

Maruz kalınan olumsuz şartların içinde bazen bir kişi, bazen bir hayal, bazense bir ülke insana umut olmaktadır. Romanda kişilerin hayatta kalma isteği ve ümidinin sonucunda,

daha önceden hiç gidilmemiş bir ülkenin toprakları dahi umut olmuştur. Romanda ifade edilen şu sözler bu duruma örnek gösterilebilir:

Halifenin ülkesine, kudretli Osmanlıya inince tüm çektiklerinin son bulacağını hayal ederek yatıyor, güne gecedan kaldıkları yerden, üzerine koydukları yeni hayallerle başlıyorlardı. Ve o sabah -karanın değil, aydınlık günlerin habercisi saydıkları- Trabzon kıyıları görüldüğünde gemide bayram sevinci yaşandı. (Soykan, 2021a: 186).

Umut, dayanışma gücünün bittiği noktada başlayan bir direnç olarak sunulmuştur.

“Keşke” romanında umut, romanın başkışısı olan Fikret’in hapishanede yaşama bağlı kalmasını sağlayan güçtür. Tek kişilik hücrede kalan Fikret, içinde bulunduğu baskının ve belirsizliğin etkisini yazı yazarak azaltmaktadır. Bu yazı yazma eylemi de Fikret için umudu temsil etmektedir. Fikret bu durumu şu sözleriyle ifade eder:

Mahpusta insanın ruh hali ve sağlığı pamuk ipliğine bağlıdır. Ölüm ile yaşam arasında sıkıştığın hücrede ya umutla yaşama tutunmaya çalışırsın ya da yaşamaktan vazgeçersin. (...) üç gündür elime kalem alamadım. Bugün biraz daha iyiyim ve gördüğünüz pes etmemeye kararlıyım. (Soykan, 2021b: 81).

Fikret’in anılarında dile getirdiği umut, Nedret (Sabia) ile kavuşma umuduyla bireysel ilişki zemininde de sunulmuştur. Sevddiği kadının yokluğunda ona şiirler yazarak yaşama tutunmuştur. Şiirleri ise Nedret’e bir gün teslim edileceği günü beklemektedir. Beklenti, umudun kaynağı olmuştur:

Biliyor musun Sabiam, yazdığım şiirler çok birikti. Bana şiiri, edebiyatı sevdiren; bana hayal kurmayı, umudu öğreten kadına verileceği günü bekliyor. (Soykan, 2021b: 430).

Umut, romanda kişinin karşılaştığı zorluklarla mücadelesini kolaylaştıran bir unsur olarak ele alınmıştır. Arzu edilen şeyin bir gün elde edileceğini ummak, roman kişilerine güçlükler karşısında dahi yılmamayı öğütlemiştir. Söz gelimi Mehmet Doğan’ın karısına ve oğluna kavuşma umudu, buna örnek gösterilebilir. Bir umut ışığı; sevdiklerini kaybeden bir insan için zorluklara göğüs germeyi, onlar için arayışından vazgeçmemeyi sağlamıştır. Bu durumu Fikret şöyle dile getirir:

Mehmet’in hayat öyküsü benimkini aratmaz. Acıda da pişmanlıkta da at başı yarış içindeyiz. Fakat umudu benimkine bin basar.

Oğlunun ve karısının naaşını gözüyle göremediği için öldüklerine inanmadı. Yıllardır ilçe, köy, aklına estikçe arar durur. Kaç kapı kapandı yüzüne yine de umudunu yitirmedi. (Soykan, 2021b: 402).

“Keşke” romanında belirgin olan bir diğer umut ise, Cumhuriyet’in ilk yıllarından 1980’li yıllara kadar uzanan toplumsal olaylar içinde kişilerin aydınlık bir geleceğe dair umududur. Ayrıca doğaya ait olan unsurların olağan özellikleri, her daim umutlu olmaya bir sebep olarak gösterilmiştir. Fikret’in kızı Sabia’nın geleceğe bakış açısı; olumlu, umutlu ve aydınlıktır. Sabia’nın umut nasihatı, romanda şöyle ifade edilmiştir:

Güneş umut dağıtmak için doğmaya devam edecek, bulutlar sıkıntıları dağıtmak için aralanmaya. Yeter ki zihnimizin sis perdesini aralayalım, yeter ki göremediğimizde umutsuzluğa kapılmadan farklı pencereden bakmayı başaralım. (Soykan, 2021b: 453). Umut; fikir ve ruh dünyasındaki birçok engeli kaldırmaya muktedir, çarenin tükenmeyeceğini telkin eden bir kuvvet olarak ele alınmıştır.

“Kilit Taşı” romanındaki umut teması ise farklı hayatlar süren kadınların var olma mücadelesinden vazgeçmeme ve kararlılıkları üzerinden sunulmuştur. Özellikle Zekiye ve Berfin’in törenin pençesinden kurtulmak için Nil ile birlikte İstanbul’a gelmesi, Zekiye ve Berfin’den hareketle tüm kadınların umudunu temsil etmiştir. Zekiye ve Berfin’in umuda yolculuğu, kendilerinde tedirginlik yaratsa da Nil’in şu sözleri onları teskin edebilmiştir:

- Bundan sonra ne olacak anne?

Zekiye Hanım cevap veremedi. Buraya kadar olan bölümü düşünmüştü de bundan sonrası umuda havale edilmiş hayallerden ibaretti...

Cevap vermek Nil’e kaldı. Umut vermek de.

- Bir süre evden çıkmayacaksınız. Adınızı değiştireceğiz. Kimlikte değilse de toplum içinde. Yarın ilk iş kuaföre gideceğiz. Demir, Mardin’de yaşananları takip edecek, ben de hukuki olarak neler yapabileceğimize bakacağım. (Soykan, 2022: 161).

Zekiye’nin törenin baskıcı kurallarından kurtulmak istemesinin ve İstanbul’a gelmesinin esas sebebi, kızı Berfin’i okutabilme umududur. Adını kendi isteğiyle koyabildiği kızı, Zekiye için umudun simgesi kardelen çiçeği gibidir. Bu tüm zorluklara rağmen, yaşama umutla sarılan pozitif bir anlamdır. Berfin, azmi ve dirayetiyle “Umuttur, müjdedir. Donmayan ama sertleşen uçlarıyla donmuş toprağı yarararak yılın ilk açan çiçeğidir.” (Soykan, 2022: 170).

Berfin’in okuma umudu, Roma’ya gitmesiyle gerçekleşince annesi Zekiye Hanım da gelecekte beklentisini sorgulamaya başlamıştır. Umut etmenin ve onu gerçekleştirmenin gücü bu kez Zekiye’ye sirayet etmiştir. Umut, hayalleri canlandıran, yapılabirliği işaret eden, kişinin potansiyelini açığa çıkaran bir güç olarak ifade edilmiştir. Bu durum, Ziya Bey’in Zekiye’ye yönelttiği sorular ile görünür hâle gelmiştir:

-Peki, sizin hayattan, gelecekte beklentiniz? Ölene kadar kızınızla yaşamak, damadınızın eline bakmak mı? Sizin de hayalleriniz olmalı. Demir bana muhteşem yemek yaptığınızdan bahsetti. Mesela küçük bir kafe ya da pastane. Ya da el beceriniz varsa buna yönelik şeyler.

Ziya Bey’in cümleleri kalbine ok gibi saplanıp endişelerini deşerken önerileri de umutlarını canlandırmaya başladı.

-El sanatlarına yatkınlığım var, dedi söze atılarak. (Soykan, 2022: 281).

Zekiye’nin gençliğinde hayalini kurduğu öğretmen olup insanlara faydalı olma umudu ise Ziya Bey’in teşvikiyle açtığı Kardelen Türk El Sanatları Atölyesi ile başka bir biçimde de olsa gerçekleşmiştir. Yaşamlarının ikinci baharında birbirine yoldaş olan Zekiye ve Ziya, çevresine kararlılık ile umut etmekten vazgeçmemek açısından örnek teşkil etmiştir. Onlar acı

hatıraların, geçen yılların umutlarını gölgelemesine izin vermemişlerdir. Umut; her yaştan insanı güçlendiren, mutlu eden, yaşama bağlayan bir unsur olarak sunulmuştur. Nil'in gözlemi bu duruma örnek gösterilebilir:

Ziya Bey ile Zekiye Hanım arasındaki resmiyetin dostane bir samimiyete dönüştüğünü görmekten de çok mutlu oluyordu. İki yaralı kalbin birbirlerinin yaralarını sardığına şahit olmak insana umut veriyordu. (Soykan, 2022: 285).

Diğer yandan romandaki umudu belirgin kılan, onu sembolize eden başka bir durum ise Mert, Berfin ve Zekiye'nin ortak emeği olan "UMUT" platformudur. Kadınların isyanı ve dirayeti ilham alınarak yapılmış olan bu platform kadınların umudunu temsil etmektedir.

Azim ve kararlılık, umudun sürekliliğini sağlayan besleyici bir kuvvet olarak sunulmuştur:

Yangının resmedildiği fotoğraflardaki zemin ve yapılar ise kadınların çılgılığıyla eriyor gibiydi. Nil o anda fark etti ki bu bir illüstrasyondan çok fazlaydı. Çünkü erime ve çatlamlar sadece görüntü değildi. Devasa panonun asıldığı duvarın ısıtılması sayesinde yapılarda kullanılan mumsu malzeme ağır ağır eriyor; eriyen damlalar tablonun altına yerleştirilen platform akıyordu. Platforma dikkatle baktı, büyük harflerle yazılmış UMUT yazısını okudu. Ve harflerin içine düşen, düştükçe umudu dolduran damlaları görünce hayretler içinde kaldı. (Soykan, 2022: 331-332).

Karşılaşılan problemler ve dayanılması güç olaylar karşısında dayanıklı ve azimli olmak, umut etmekten vazgeçmemeye bağlıdır. Nil, bu durumu şu sözleriyle dile getirmektedir:

Suçu başkasında aramak yerine çareyi kendinde bulanların taşıdığı duyguydu umut. Sorunlarla başa çıkabilmek için ihtiyaç duyulan duyguydu... Nefes almak kadar zaruri, hayal etmek kadar özgür ve güzel... (Soykan, 2022: 335).

Nihayetinde romanda sunulan umut, hayallerin sürekliliği ile doğru orantılı olarak işlenmiştir.

3.3.1.3. Cesaret

Sema Soykan'ın romanlarında cesaret, kişilerin korkuları karşısında gösterdiği güç ve bu korkuların üstesinden gelme olarak sunulmuştur.

"Adsız Roman"da cesaret, çerçeve hikâyenin başkişisi olan Neri'nin dedesiyle hesaplaşmak için İstanbul'a gelmesi ile belirgin olmaktadır. Dedesi Suat Parker ve Turgay, Neri için korkuyu besleyen kaynaklardır. Çerçeve hikâyede bu durumdan hareketle yaşamdaki bilinmezlikleri açığa kavuşturmak için korkuyu dizginlemenin, cesaretle tutunmanın önemi vurgulanmıştır:

Cesaretin korkudan geldiğini biliyordu. Bu hissin bir o kadar yaşamsal ve kuvvetli olduğunu da. Tıpkı korkuyu bastırarak harekete geçmenin cesaret olduğunu bildiği gibi... (Soykan, 2021a: 220).

Neri bu cesareti sayesinde annesine kavuşmuş ve dedesi ile barışmıştır. Cesaretin elde edilmek istenen sonuca götüren bir güç olduğu açığa çıkmıştır.

“Adsız Roman”ın iç hikâyesinde ele alınan cesaret ise, yaşamın zorlu şartları karşısında duyulan güçsüzlük ancak bireyin öz denetimi ile korkusuzluğa ve yürekliliğe dönüşebilir inancıyla açığa çıkmaktadır. Bu konuda Nenof, kızı Janset’e şu sözleriyle nasihat verir:

Korkmamayı öğrenmelisin kızım. Korku seni zayıflatır, yolundan eder, öyle şaşırtır ki değil yolu, kendini bile bulamazsın. Amma velâkin, korkunun verdiği zayıflığı cesarete çevirirsen her şeyin üstesinden gelebilirsin. Cesaretin ardında korku yatar, unutma. (Soykan, 2021a: 69).

Nenof’un cesareti hem kızına hem de oğullarına sirayet etmiştir. Öyle ki savaşta gösterilen yüreklilik, Nenof’un oğullarının cesaretini ortaya koymaktadır. Canı pahasına mücadele eden roman kişileri, savaşın ortasında dahi korkusuz ve kararlıdır. Cesaret, zor koşullara rağmen mücadeleyi devam ettiren bir güç olarak sunulmuştur:

Oğlun düşman ordusunun tam ortasında savaştı Nenof. Menziline giren elinden kurtulamadı. Şahin gibi üzerlerine saldırdı da ne yaparsın ki ecel oku isabet etti. Amma bilesin ki son düşmanın öldüğünü görene kadar gözlerini yummadı yığidin. (Soykan, 2021a: 160).

Güçlüklerin ve yaşam savaşının getirdiği zorluklar, kişilerin içindeki cesareti gün yüzüne çıkarmıştır. Söz gelimi tabiatıyla çekingen bir insan olan Alkas, düşman karşısında cesur bir yiğide dönüşmüştür. Korku ve cesaret arasında bir tercih yapan Alkas, hem ailesinin öcünü almak hem de sevdiği kız başta olmak üzere değer verdiklerinin takdirini toplamak için cesareti seçmiştir. Cesaret Alkas’ın içindeki potansiyeli ortaya çıkaran bir kuvvettir. Onun için imkânsız olarak düşünülen durumlar, cesaret sayesinde baş edilebilir bir kolaylığa dönüşebilmektedir:

Hiç kimse, ‘Ben asla yapmam, yapamam’ demesindi. Öyle bir an gelirdi ki tüm ‘Asla’lar, ‘Neden olmasın’a; tüm ‘Yapmam’lar, ‘Hak etti’ye dönebilirdi. (...)

Jankat tanıdığı günden beri çocuk diye hitap ettiği Alkas’a ‘İyi iş çıkardın genç adam’ dedikten sonra sarıldı ve sırtını sıvazladı. Zışan da Alkas’ın gözlerinin içine bakarak ‘Seninle gurur duyuyorum’ deyip boynuna sarıldı. (Soykan, 2021a: 253).

Cesaret, bu sayede kişileri olgunlaştıran, onlarla gurur duyulmasını sağlayan bir unsur olarak belirgin olmuştur.

“Keşke” romanında cesaret, roman kişilerinin, özellikle Fikret, Nedret ve Fatma’nın hayallerine ulaşmak, doğrunun yanında olmak ve değerli hissetmek için gösterdikleri çaba ile birlikte işlenmiştir.

Fikret’in okuma isteği karşısında babasından gördüğü baskı ve şiddet, onun cesaretini açığa çıkarmıştır. Zorbalık ve engellenme, Fikret’in okumak için evden kaçma cesaretini ortaya koymuştur. Cesaret, olumsuz durumlar karşısında belirgin olan bir güç olarak sunulmuştur. Fikret bunu anılarında şöyle dile getirir:

İlk dayağım değildi, fakat yaşımlı büyüdükçe derim kalınlaştığından canım daha az acısa da ruhum daha fazla yaralanıyordu. İşte köyden kaçma kararımı o gece verdim. (...)

Cesaretim evden kaçmamı sağladı. (Soykan, 2021b: 32).

Fikret'in cesareti okumasını, öğretmen olmasını ve idealist bir bireye dönüşmesini sağlamıştır. En kötü koşullarda dahi inandıklarından vazgeçmeyen Fikret, bu gücüne cesareti sayesinde ulaşmıştır. Söz gelimi büyük bir cesarete sahip olan Fikret için Tarık, “Gücünü ve sabrını, cesaretle dile getirdiği gerçeklerden alan.” (Soykan, 2021b: 295) şeklinde yorum yapmaktadır.

“Keşke” romanında cesaret, gerçeklerin dile getirilmesinden korkmamak ve gerekirse bu uğurda bedel ödemeyi göze almak olarak sunulmuştur. Nedret'in öğretmenlik yıllarında, okullarda çocuklara dağıtılan süt tozu içeceğine zararlarından dolayı karşı çıkması ve bu konudaki düşüncelerini yüreklilikle dile getirmesi buna örnek gösterilebilir:

Diklenirim Fatma. Çünkü niyeti biliyorum. Yardımmış... Neyin yardımından bahsediyorlar. O zamanlar neredeyse her evin ineği, koyunu vardı. Çocuklarımız zaten sütü taze içebiliyorken sütün tozunu içirmek de neyin nesi?

(...) dağıtılmasına karşı çıktığım için okula müfettişler geldi ve ‘mecbur olduğumu, itiraz etmeye devam edersem hakkımda soruşturma açacaklarını’ söylediler. (...) Dinleyen kim, doğru bildiğimi yapmaya devam ettim. Haliyle soruşturma geçirdim. (Soykan, 2021b: 326-327).

Nedret'in cesareti ve korkusuzluğu oda arkadaşı Fatma'ya da örnek olmuştur. Nedret'in hastanede bir nevi hapsolması, yazılarını ve mektuplarını dışarıya iletmesini engellemektedir. Bu durumda Fatma; kimsesiz olmanın, kaybedecek bir şeyinin olmamasının verdiği cesaret ile Nedret'e yardım eder. Fatma'nın şu sözleri buna örnek gösterilebilir:

Tazı gibi yürürüm. Nereye dersen giderim. Hem ucunda ölüm yoktur ya. Zati sen gidince bura mahpus olacak bana. Bu vakıttan sonra köye de gitmem. (Soykan, 2021b: 410).

Fatma'nın bu gözü pekliği, Nedret'i tedirgin etse de nihayetinde kaybedecek herhangi bir şeyi olmayan bir kişinin yürekliliğini ve cesaretini, romanda Fatma temsil etmiştir.

“Kilit Taşı” romanında ise cesaret, kişilerin korkularını yenerek yaşam yolculuğunda önüne engel teşkil eden unsurları ortadan kaldırması ve onların başarıya ulaşmasıyla belirginleşir. Romanda Nil, Zekiye ve Berfin'in cesareti temsil ettikleri görülmektedir.

Nil'in korkularıyla yüzleşmek zorunda kalması, Demir'in Mardin seyahati emrivakisiyle açığa çıkmıştır. Babasının eski sevgilisi Zekiye ile hesaplaşma cesaretinde tereddüt yaşayan Nil, Demir'in yüreklendirmesiyle Zekiye ile görüşebilmiştir. Cesaret, bu durumda öz motivasyonun söndüğü anda dış gücün teşvikiyle ortaya çıkan bir unsur olarak ifade edilmiştir:

“Aslında ne konuşacağımı bilmiyorum Demir (...)” ile başlayan çaresizlik ile cesaret arasında savrulan tutarlı tutarsız cümlelerin bazısı itiraf, çoğu itirazdı.

Demir itiraf kısmını dinleyip konuya dahil oldu, teselli etti, cesaretlendirdi, sardı, sevdi ama itirazlarını duymazdan geldi. (Soykan, 2022: 127).

Cesaret sayesinde Nil'e ve diğerlerine yeni bir hayatın kapıları açılmıştır. Söz gelimi Zekiye'nin Nil sayesinde törenin dayattıklarından kızı Berfin'i kurtarma cesareti buna örnek gösterilebilir. Mardin'den kaçan Zekiye, korkunun ve baskının zor da olsa cesarete dönüştüğünü göstermektedir:

Zekiye Hanım, Berfin'in elinden tutarak evin on beş metre ilerisinde bekleyen, farları kapalı arabaya doğru sessizce yürümüşü.

(...)

Zekiye Hanım, arabanın kapısını sessizce kapattıktan sonra derin bir oh çekerek, "Gidelim" demişti. (Soykan, 2022: 150).

Baskının, cesaretli olmaya teşvik eden en önemli unsur olduğu, Zekiye'nin kararlılığında açığa çıkmaktadır. İsteyince her şeyin mümkün olabildiği, cesaret edince hayallerin bile gerçekleşebileceği Zekiye'nin el sanatları atölyesi açma durumuyla belirgin olmuştur. Cesur bir kişinin atılganlığı ve çalışkanlığı sayesinde başarıya ulaşabileceği fikri, Zekiye tarafından şöyle dile getirilir:

Belki kolay değildi ama imkânsız da değildi. (...) Hem başlamadan, çalışmadan hangi işte başarılı olunabilirdi ki... Cesur olan her insan gibi "Neden olmasın" diyerek başarının ilk kıvılcımını çaktı. (Soykan, 2022: 303).

Cesaretin öz motivasyon olmaktan çıkıp başkalarına da örnek olması ise, Ziya Bey'in Zekiye Hanım'ın yürekliliğinden etkilenmesi üzerinden sunulmuştur. Cesaretin her yaştan ve her statüden insana belli bir güç verdiği inancı, Ziya Bey'in kendiyle yüzleşmesiyle belirgin olmuştur:

İtiraf etmeliyim ki yaşadığın hayatı düşündükçe yaşadıklarımı büyüttüğüm için kendimden utandım. Cesaretini görünce de çaresizliğim tokat gibi çarptı yüzüme... Bir kadın bir erkeğe cesur olmayı öğretebiliyorsa o kadın güçlüdür. (Soykan, 2022: 303).

Ziya Bey'in bu itirafı yıllardır kendini sindirilmiş olarak gören Zekiye'ye, kızı Berfin için "Kızına kusursuz olmayı doğal cesur olmayı öğretecekti." (Soykan, 2022: 304) inancını da aşmıştır.

Berfin'in okuma isteği ise onun Mert ile birlikte Roma'ya gidebilme cesaretini açığa çıkarmıştır. Mardin'den başka bir şehir görmeyen Berfin, hiç bilmediği bir ülkede, alışık olmadığı bir çevrede kimi zaman çekingenlik yaşasa da annesinin deyimiyle "Berfin, kardelendi" ve "Kardelen cesaret demektir." (Soykan, 2022: 170). Dolayısıyla cesaret; başarıma isteğiyle körüklenen, kararlılıkla ilerlemeyi destekleyen bir güç olarak ifade edilmiştir. Buna Mert ve Berfin'in bu durum hakkındaki şu konuşmaları örnek verilebilir:

Ya açık verirsem ya Mardin'den geldiğim anlaşılırsa ya yakalanırsam... Memleketinden binlerce kilometre uzak da olsa korku, aklına kene gibi yapışmış, kalabalık ve yabancı ortamlarda kemiriyordu cesaretini.

-Gözlerimin içine bak ve başaracağım, de...

-İstiyorum, hem de her şeyden daha çok...

Bu cümle bile devrim sayılırdı Berfin için.

(...)

Korkmayacaktı artık. Geri adım atmayacak, sindirilemeyecekti.

(...)

Okula girerken ardından bakan Mert'e doğru kendinden emin bir bakış attı ve gülümseyerek ilettiler mesajını...

Başaracağım. (Soykan, 2022: 295-296).

Böylece “Kilit Taşı” romanında kişiler, cesaret ve yılmazlık ile başarılı olmuştur. Bu cesaret, başka yaşamlara örnek teşkil edebilecek bir nitelikte vurgulanmıştır:

Cesaretle azimle hakkını arayan kadınlara örnek olan Berfin ve Zekiye Hanım, kadınların eğitimde, sosyal hayat ve çalışma hayatında var olabildiğinde neler başarabildiğini göstermek istemişti. (Soykan, 2022: 330).

3.3.1.4. Pişmanlık

Sema Soykan romanlarında pişmanlık temasını, kişilerin zamanında gerçekleştiremediği eylemler ya da geçmişteki hataları üzerinden sunmuştur.

“Adsız Roman”da pişmanlık, çerçeve hikâyede yer alan Suat Parker’in yaptığı hataların farkına vardığı anda ortaya çıkmaktadır. Karısı Neriman Yılmaz Parker hayattayken onun iç dünyasını, hissettiklerini, düşündüklerini, yazdıklarını fark edemeyecek kadar bencilce davrandığı için pişmanlık yaşamaktadır. Neriman Hanım’ın kaleme aldığı ve sakladığı “Adsız Roman”dan romanın sonunda haberdar olan Suat Parker, zor zamanında karısına göstermediği ilgiyi ve kabullenışı Neriman Hanım’ın eserine gösterir. Dolayısıyla pişmanlık; kayıpların ardından, geri dönüşü olmayan günlerin sonrasında gösterilen derin bir suçluluk duygusu olarak sunulmuştur. Af dilemek ise pişmanlığın ardından gelen, hataların gecikmiş bir kabulü olarak ifade edilmiştir:

Karısının kendi bencilliği yüzünden günlerce odasına kapanıp gizlice yazdığı, zor geçen son günlerinde bile vazgeçmeden tamamladığı ama saklamak zorunda kaldığı romanı eline aldı ve sızlayan göğsünün üzerinde dakikalarca tuttu. Pişmanlığın düğümlediği boğazından çıkan kısık ve hırıltılı sesiyle satırlardan, kelimelerden, cümlelerden, sayfalardan özür diledi. (Soykan, 2021a: 311).

Pişmanlık böylelikle bencilce davranan bir kişinin duyarlılık kazanmasına, değişmesine de olanak sağlamıştır.

“Keşke” romanı ise adıyla uyumlu olarak başlı başına pişmanlık temasının öne çıktığı bir romandır. Romanın başkışisi Fikret’in Nedret (Sabia) ile değil de Leyla ile evlenmek zorunda kalması, Fikret’in de Nedret’in de pişmanlıklarının başlangıcı olmuştur. Pişmanlık, bu durumda dürüst olabilmenin ne denli değerli olduğunu ve vaktinde yerine getirilmemiş geciktirilen eylemlerin sonradan hayıflanmaya yol açtığını göstermektedir. Fikret bu durumu

anılarında şöyle ifade eder:

Sabia'ya olayın gerçek yüzünü anlatmak istiyordum fakat yemin vermişim. Leyla ve Behiye ablayı korumak için bir süre daha susmak zorundaydım. Benim yüzümden başlarına bir fenalık gelirse kaldıramazdım. Hele tarlalarını satsınlar, köyden uzaklaşıp yeni hayatlarına başlasınlar, hayatları güvence altında olsun, nasılsa her şeyi anlatırım, aramızı düzeltirim diye düşünüyordum.

Oysa ertelememeliydim, Sabia'ya güvenmeli, ilk günden paylaşmalıyım. (Soykan, 2021b: 261-262).

Fikret o günlere dönüp kararlarını içinde bulunduğu olgunlukla ve tecrübeyle vermek istese de artık çok geçtir. Pişmanlığı gizlemek için öne sürülen nedenler, duyulan kederin şiddetini azaltmak için söylenen sözler olarak varsayılmıştır. Fikret'in şu sözleri bu duruma örnek verilebilir:

Olgunluk... İçinde nice pişmanlıklar, hatalar barındırıyor.

Pişmanlık... Üzüntü bastırdıkça, bahanelerden “ama”lardan kaleleriniz yükseliyor. (...) Fakat gün geliyor, yüreğiniz komutayı eline alıyor, işte o anda bütün kaleleriniz yıkılıyor. Paramparça olmuş sizden geriye o kelime kalıyor. Pişmanlığın dilde vücut bulmuş hâli, KEŞKE... (Soykan, 2021b: 289).

Pişmanlık, Fikret'in vicdan muhasebesi yapmasını sağlamıştır. Geçmişe ait, o an zararsız görünen kararların hasarı, yetişkin bir insanın kendisini nesnel bir şekilde değerlendirmesine neden olmuştur. Yazıklanan ve öz eleştirisini yapabilen her insanın özür dilemenin yollarını arayacağı gibi Fikret de Nedret'ten geçmişte af dilemek istemiştir. Fakat Nedret'in buluşma yerine -Aksu'daki banka- gelmemesi, Fikret'in pişmanlığının artmasına neden olmuştur. Pişmanlığın derecesi, hataların karşı tarafta bıraktığı etkinin şiddetiyle de artmaktadır. Bu durumda pişmanlık ifadeleri; acının, sevginin, üzüntünün kuşatmasında ancak hatırlatıcı objelere yöneltilmektedir:

Zoraki doğruldum, birkaç adım attım, sonra geriye doğru dönerek özür diledim. Dileyemediği özür yüzünden azap çekenler beni iyi anlar. Güneş, bulut, ağaç, bank neyse size onu hatırlatan, zihniniz tüm dış etkenleri gölgeler, siz ve özüünüz kalırsınız azap fanusunun içinde. Yerin, göğün kulağına gitsin de ona duyursun istersiniz.

Keşke duyabilseydi pişmanlığımı.

Keşke yaşadığım acıyı duyumsayabilseydi.

Keşke bilseydi onu ne kadar çok sevdiğimi.

Keşke... (Soykan, 2021b: 404).

Pişmanlığın sözcükle ifadesi olan keşke ise Fikret'in pişmanlığının yansımasıdır, sembolü de “Keşke” dergisidir. Arkadaşı Mehmet Doğan ile sahaf açan Fikret bu durumu “dergimizin adı ‘Keşke’ oldu. Çünkü keşke, yaptığımız hataların gecikmiş çığlığıydı.” (Soykan, 2021b: 405) şeklinde ifade etmiştir.

Fikret pişmanlığını ne kadar çok dile getirse de Nedret de o derece Fikret'i yok saymaya çalışmaktadır. Zira Nedret'i bu davranışa yönlendiren şey, pişmanlıktır. Pişmanlık, Nedret'in Fikret'e olan öfkesini artıran bir unsur olarak sunulmuştur. Geçmişte verilen

sözlerin tutulmaması ve dürüst olunmaması, Nedret’in Fikret sevgisinden pişmanlık duymasına yol açmıştır. Yok saymak, olmamış gibi davranmak pişmanlığı bastırmak için bir kaçış olarak tercih edilmiştir:

Fatma, Nedret Öğretmenin öfkesinin nedeninin sadece enstitüler olmadığının farkındaydı. Anlatmaktan çekindiği ve “unuttum” dediği Fikret gerçeğiyle yüzleşmekten kaçtığına da... Çünkü “unuttum” demek bile hatırlamaktı aslında. Pişmanlıktı. (Soykan, 2021b: 175).

Pişmanlıkla yaşamak, bunu dışa vuramamak bireyin ruh ve zihin dünyasını olumsuz etkileyen bir durum olarak sunulmuştur. Bunun üstesinden gelebilmek için muhatap ile yüzleşmek, nihayetinde Nedret’in de tercih ettiği bir yol olmuştur. Geçmişte Fikret’in evine giderek onunla hesaplaşmak isteyen Nedret’in bu motivasyonu, “İlerde pişman olmak istemiyorsam gururuma yenik düşmemeli, yüzleşmeliydim.” (Soykan, 2021b: 321) fikrinden kaynaklanmaktadır. Fakat Fikret’in bir kızı olduğunu görünce hem evine gittiğine hem de Fikret’i sevdiğine pişman olmuştur. Pişmanlık, bu durumda bir vazgeçiş, bir küskünlük olarak belirgin olmuştur:

İşte o gün Fikret’e dair tüm umutlarımı yitirdiğim, yani gerçekten gittiğim gündü. Ve o günden sonra bir daha beyaz giymedim, perçem de bırakmadım. (Soykan, 2021b: 323).

“Keşke” romanında bir diğer pişmanlık ise Fatma’nın eskiden okuyan insanlara kötü gözle bakması ve sonradan bu fikrinden ötürü utanç duyması ile vurgulanmaktadır. Fatma’nın bu pişmanlığı ve düşüncesinden vazgeçmesi, onun iyi ve doğru olana yönelmesini sağlamıştır. Pişmanlık, olumlu anlamda bir gayrete neden olmuştur. Nedret Öğretmen bunu, “Utancı, karanlık düşüncelerinden sıyrıldığına işaretledi. Pişmanlık duyanlar doğruyu bulmak için çabalandı.” (Soykan, 2021b: 182) sözleriyle dile getirmiştir.

Pişmanlığın yol açtığı suçluluk duygusu, kimi zaman çaba ile hataları telafi etmeye dönüşse de ölüm gibi durumlarda ise muhatapsız ve sonsuz olarak yaşanmaktadır. Söz gelimi, Mehmet Doğan’ın oğlu Mert’in ölümüne engel olamamasından kaynaklı duyduğu pişmanlık buna örnek gösterilebilir:

Evlat hangi yaşta olursa olsun, ailelerinin gerektiğinde mâni olması gerekir. Suçluluk duygusu alın yazısı gibidir, insanın yakasına bir kez yapıştı mı bırakmaz. Artık hatalarımı görüyorum ama son pişmanlık Mert’i geri getirmeye yetmiyor. (Soykan, 2021b:49).

Bu duruma uygun olan bir diğer örnek ise Fikret’in kızı Sabia’nın yaşadığı pişmanlıktır. Babası hayattayken kendisinin de bir günlük tutup yazılar yazdığını Fikret’e söyleyen ama ona okutmak için erteleyen Sabia, pişmandır. Pişmanlık, uzun yıllar birlikte babasıyla yaşama fikriyle hareket eden Sabia’nın ölümle yüzleştiği anda yaşadığı duygu olarak sunulmuştur. Sabia bunu günlüğünde şöyle dile getirir:

Şimdi çok iyi anlıyorum ki “Ben de yazıyorum bir şeyler, güzel olursa belki okuturum.” dememden dolayı yazdıklarımı okuma beklentisi yatıyordu. Ne yazık ki yaşattığımız hayal kırıklıklarının bazen telafisi olmuyor.

(...)

Canım çok yanıyor (...) Telafi edilemeyen pişmanlığın yükü o kadar ağır ki. Meğerse pişmanlığı yazmak, utancı yazmaktan da zormuş. (Soykan, 2021b: 477).

Romandaki bir başka pişmanlık ise Köy Enstitülerinin kapatılmasıdır. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti tarihinin “Keşke”si, pişmanlığı olarak eserde aktarılmıştır. Romanda kapatılmasına karşı duyulan pişmanlıkla, öyle olmasaydı neler olabileceği düşündürülmektedir. Romanda Köy Enstitülerinin kapatılmasına karşı duyulan hayıflanma, kapatılmadığı durumda yaşanacakların varsayımıyla daha da güçlenmektedir. Fikret anılarında bu durumu şöyle ifade eder:

Emin olun ki Türkiye tarihinin tabandan, köyden başlatılmış, en özgün aydınlanma projesi olan enstitülerimiz kapatılmasaydı, sadece kendimize yeten bir ülke olmakla kalmayacak, dünyanın pek çok ülkesinin ihtiyaçlarını karşılayacak kadar güçlü ekonomiye sahip, üretim ve ihracatta lider ülke olacaktık. Ve hepsinden önemlisi halkı her bakımdan bilgilendirip biçimlendirip çağdaşlaştıracak bu aydınlanma seferberliğiyle kültürlü, fikir üreten ve saygın bir toplum olacaktık. (Soykan, 2021b: 428-429).

Romanda ele alınan pişmanlıkların genel tanımı ve tarifi ise Sabia’ya emanet edilmiştir. Babasının dergisindeki köşesini devam ettiren Sabia, burada pişmanlık ile ilgili düşüncelerini dile getirmektedir. Pişmanlık; herkesin maruz kalabileceği, öz eleştiri yapan ve hatalarından dolayı suçluluk duyanların yaşadığı üzüntü duygusu olarak aktarılmıştır:

Keşke’nin dini, mezhebi, siyasi görüşü olmaz.

Keşke, özlem ya da pişmanlık ifadesidir, acı çekenlerin, hatalarını görenlerin ortak kelimesidir.

Keşke, yanlış kararlarımızın çektiği sancıdır. (Soykan, 2021b: 488).

“Kilit Taşı” romanında ise pişmanlık, Nil, Ziya ve Zekiye’nin yaşadıklarıyla sergilenmiştir.

Nil’in ilk pişmanlığı, babasının annesini aldattığını Nil’in öğrenmesidir. Pişmanlık, bu durumda kötü günlerinin asıl sebebini öğrenen bir kişi için yüzleşmenin yarattığı rahatsızlıktır. Nil bu durumunu “Keşke bazı şeyleri hiç bilmeseydim.” (Soykan, 2022: 56) diyerek ifade etmiştir. Gerçekleri öğrenmenin ağırlığı, onun pişmanlığını tetiklemiştir.

Pişmanlık ve suçluluk duygusu Nil’in Demir ile ilgili olan ilişkisinde de ortaya çıkmaktadır. Nil bildiği aldatma hikâyelerinin zihninde yarattığı hezeyanla Demir’e karşı davranışları için pişmanlık yaşamaktadır:

Sanki annem bendim, babam sen. Sanki İnci’nin ruhu içime girmişti ve benim dilimden Kenan’a söyleniyor gibiydi. Sen kalktıktan sonra kendime geldim ve o kadar pişman oldum ki... (Soykan, 2022: 351).

Ziya’nın pişmanlığı ise eski aşkı Prenses’e olan duygularını zamanında

söyleyemediğinden kaynaklanmaktadır. Zamana ve oluruna bırakılan şeyler, geçmişte bırakılsa da anılarda pişmanlık olarak yaşamaya devam etmektedir. Ziya Bey bu durumu şu şekilde dile getirir:

Peh, doğru zamanmış... Keşke yanlış olsa da demeseydim. Eminim reddedilmenin acısı daha çabuk geçerdi. Çünkü pişmanlığın acısı geçmiyor. Üstelik bu acı yıllar geçtikçe katmerleniyor. (Soykan, 2022: 96).

Öte yandan Zekiye'nin yaşadığı pişmanlık ise Reşit Ağa ile evlenmesi nedeniyledir. Bu durumu “Keşke bir kere ölseydim de kurtulsaydım. Her gün ölmeseydim.” (Soykan, 2022: 135) şeklinde ifade eder. Pişmanlık böylece, sorunlarla başa çıkılamadığında yaşamaktan vazgeçmeye neden olan bir etmen olarak sunulmuştur.

3.3.1.5. Anne Sevgisi

Sema Soykan yazdığı tüm romanlarında anne sevgisine yer vermiştir. Anne sevgisi, “Adsız Roman”da çerçeve hikâyesinin başkişisi Neri'nin yaşamıyla belirgin kılınmıştır. Neri'nin ailesini ve annesini küçük yaşta kaybetmesi, onun yaşamındaki en önemli eksikliklerdir. Anne sevgisinden mahrum büyüyen bir çocuğun hayal kırıklıkları ve annesizliğin oluşturduğu manevi boşluk, onun yaşamındaki anlam arayışının da kaynağı olmuştur:

Hep bir yanımda noksan, hep bir yanımda imkânsız hayallerle dolu. Hayallerinde de pembe panjurlu, bol pencere ev değil, annem var Aras. Seninle ya da sensiz, ne pahasına olursa olsun gerçekleri öğreneceğim. (Soykan, 2021a: 284).

Neri, annesizliğin sebep olduğu kuşkucu ve güvensiz tabiatı sayesinde annesinin yaşıyor olabileceğini de düşünür. Annesine ve onun sevgisine kavuşma arzusu, ürkek bir genç kızı cesaretlendirmiştir. Dedesi Suat Parker'in izini süren Neri, bir ihtimal de olsa annesine kavuşma hayaliyle hareket eder. Bahar Hanım'ın kızı Neri'ye önceden “yasemin kokulum” şeklinde hitap ediyor olması, Neri için annesine ulaştırılan doğru yolda olduğunun da bir göstergesidir. Yıllar boyu anneye duyulan özlem, bedeni ve ruhu saran ve sarsan bir duygu olarak aktarılmıştır:

Bahçe duvarını ortalayan, sade, gösterişsiz, geniş, iki kanatlı demir kapı ve üzerinde dört yanı gözetleyen dört ayrı kamera dikkatlerini çekince anladılar ki doğru yerdeydiler. Neri'nin kalbi heyecandan ve korkudan neredeyse durmak üzereydi. Nefesi hızlanmış, yüzü sararmaya başlamıştı.

Demir kapıya bir iki adım kaldığında, kapı otomatik olarak açıldı ve yasemin çiçeğinin baş döndüren kokusu geldi Neri'nin burnuna. Sendeledi, gözü karardı ve “Annem” diye haykırarak tüm gücüyle Aras'a sarıldı. (Soykan, 2021a: 291).

Anne sevgisinin verdiği heyecan ile kısa bir baygınlık geçiren Neri, sonunda dedesinin çiftlik evinde annesine kavuşmuştur. Annesi Bahar Hanım'ın felçli olarak hayatını inziva hâlinde geçirdiğini görür. Neri'nin yüreğindeki kabuk bağlamış annesizlik yarası, bu kez mutluluk gözyaşıyla ıslanır:

Gözlerinden boynuna inen yaşlara başka birine ait bir damla yaş karışınca “Anneee” diye bağırarak istedi. Ama sesi çıkmıyordu. Yaşamak ile ölmek arasında geçen kısacık ama kendisine bir ömür gibi gelen dakikalar sonunda yumuşacık bir çift elin yüzünü okşamasıyla sadece titremesi değil, âdeta dünya bile durmuştu. (Soykan, 2021a: 292).

Uzun yıllarını annesiz geçiren Neri için Bahar Hanım’ın kızına tek bir dokunuşu, tüm bu yılların eksikliğini gidermenin ve özlenen anne şefkatinin ilk adımıdır. Zira Neri, annesi olmadan geçen yıllarında hayata karşı tedirgin, umutsuz ve öfkeli. Anne sevgisinden mahrum olarak bir yaşam sürmenin ne denli zorlu bir yolculuk olduğunu Neri, şu sözleriyle dile getirir:

Sen anne kokusu olmadan yaşamının ne demek olduğunu anlayamazsın dede. Sabahları onun huzur veren sesiyle, öpüşüyle uyanamamanın nasıl bir yokluk olduğunu da bilemezsin. Bu yüzden her sabaha yüreğinde koca bir oyukla başladım. Onsuz anneler günü, bayram, doğum günü kutlayamadığım için kutlayanlara hep öfkeyle baktım. Onsuz acılarımı saramadım, hayal kırıklıklarımı, gönül kırıklıklarımı tamir edemedim. Her kırık geleceğe dair umutlarımı acımasızca kesti. (Soykan, 2021a: 293).

Böylece anne sevgisinin yaşamdaki birçok duygunun üstünde bir iletişim olduğuna, bireyin benlik gelişiminde anne ile olan bağın önemine dikkat çekilmiştir. Anne ve çocuğun arasındaki bu bağ, sözcüklere dahi ihtiyaç duymayan bir güçtür. Konuşma yetisini kaybeden felçli bir anne ile evladının arasındaki iletişim, bir gönül bağıdır:

Annesinin hızla çarpan kalbinin sesini dinleyerek dakikalarca öylece durdu özlediği tende. Bir annenin kalp atışını duymanın ne denli büyülü bir duygu olduğunu bir kez daha anladı. Bütün duaları kabul olmuştu. Çok şükür ki hisleri kendisini yanıltmamıştı. (Soykan, 2021a: 292).

“Keşke” romanında anne sevgisi, Doktor Sabia’nın annesi Leyla ile olan ilişkisi ile gözler önüne serilmiştir. Leyla’nın köyde istismara uğrayarak hamile kalması ve Fikret’in âşık olmadığı hâlde Leyla ile evlenmek zorunda kalması, Leyla’nın mutsuz bir anne olmasına neden olmuştur. Bu durum Sabia’nın küçük yüreğinde sebebini bilmediği yaralar açmıştır. Anne sevgisi ve ilgisi olmadan büyümesi ve Leyla’nın Sabia on yaşlarındayken intihar ederek ölmesi Sabia için büyük bir yıkım olmuştur. Anne sevgisine ulaşmak için çabalayan bir çocuk, kendi ruh ve zihin dünyasındaki hasarı onarmak belki de başka insanlara deva olabilmek için yaşayan bir yetişkine dönüşmüştür:

Çocukluğu geçti gözünün önünden. Annesinin sevgisizliği, ilgisizliği... İstenmediğini düşünmenin yükünü ve ağırlığını taşımaktan nasıl da yorulmuştu küçük yüreği. Ne çok çabalamıştı sevilme için.

Bu yüzden psikiyatr olmayı seçmişti. İnsanların duygusal ve zihinsel yaralarını onarmak istemişti. (Soykan, 2021b: 235).

Sabia bu anne sevgisi eksikliğini, seçtiği mesleğinde insanlara yardım ederek gidermeye çalışmaktadır. Bilmediği bir duygu olan anne sevgisi ve şefkatiyle de yine çalıştığı hastanede tanışmıştır. Babası Fikret’in ölümsüz aşkı olan Nedret ile karşılaşması, Nedret’in

kim olduğunu öğrenmesi ve onun anaç tavrına maruz kalması, Sabia için anne sevgisinin insan ruhunda bıraktığı alışık olmadığı tatlı bir mutluluğun ilk adımıdır:

Ohhh, nihayet. Fatmacıgım doktorumuzu bulmuş. O da ben de seni çok merak ettik kızım. Şimdi nasılsın, iyi misin? Senin için yapabileceğimiz bir şey var mı?

“Kızım” kelimesi ve anaç tavrı bir ok gibi saplandı Sabia’nın yüreğine. Kalbindeki tüm öfke bulutları dağıldı, yerine pırıl pırıl güneş açtı. Annesinden duymadığını, mutsuzluklarının sebebini saydığı kadından duymak duygulandırmıştı. “İyiym iyiym” diyebildi iki defa yutkunduktan sonra. (Soykan, 2021b: 409).

Sabia, annesi Leyla’nın mutsuz bir insan olarak yaşamasına sebep olarak Nedret’i görmektedir. Dolayısıyla annesi Leyla’dan göremediği anne sevgisinin eksikliğinin sebebini de Nedret olarak düşünmektedir. Fakat Nedret’in hakkaniyeti ve şefkati Sabia’nın tüm bu inandıklarını değiştirmiştir. Yaşamı boyunca hiç çocuk sahibi olmamış ama öğretmenliği sayesinde birçok çocuğun yaşamına dokunmuş olan Nedret, Sabia’nın da yaşama bakışını değiştirmiştir. Annesinden göremediği sevgiyi Nedret’ten gören Sabia, bu sevgi sayesinde annesi Leyla ile de barışmıştır. Küçük yaşta annesiz kalan bir çocuk, başka bir kadının ilgisi ve sevgisi sayesinde, yetişkinliğinde annesi ile barışmıştır:

Bana öyle bir baktı ki ve yanıma gelip sarıldı ki o an babamın adımı neden Sabia koyduğunu anladım. Geline değil, evladına bakar gibiydi. Bakışları gururlu, sıcak ve özlem doluydu. Sanki yıllar öncesinden eksik kalan bir kavuşmamış gibi, sevgi dolu, sahipleniciydi kolları. Duygulu sarılma sahnesinden sonra herkesin duyacağı şekilde, “Leyla Hanım’a da teşekkür etmeliyiz. Bize böyle güzel bir evlat miras bıraktığı için.” dedi.

Nedenini bilmiyorum ama bu cümle beni çok fazla etkiledi. İliklerime kadar yandığımı hissettim. Sanki o anda içime annemin ruhu sızdı. (...) Beni ilk defa sevgiyle sardı. Ve annemin gamzelerini ilk defa o gün gördüm. Çünkü çocukluğumda onu hiç mutlu ve gülerken görmemiştim. (...) kalbimi öptü ve uçarak gökyüzüne yükseldi. (...) sanki annem bana ilk defa o gün veda etti. Hayali, silueti uzaklaşırken arkasında huzurlu bir gülüş bıraktı. (Soykan, 2021b: 465).

Anne sevgisinin iyileştirici gücü, Doktor Sabia’yı başka hiçbir ilacın onaramayacağı şekilde tedavi etmiştir.

“Kilit Taşı” romanında anne sevgisi, Nil’in küçük yaşta annesini kaybetmesi üzerine yarım kalan anne sevgisiyle ifade edilmiştir. Geçirdikleri trafik kazası sonrası ailesini kaybeden Nil, annesine karşı olan duygularını uzun zaman sonra dile getirebilmiştir. Çaresizlik ve üzüntü içinde hislerini şöyle dile getirmiştir:

Babam olay yerinde hayatını kaybetmiş. Annem ise sekiz gün komada kaldı. Her gün Allah’a yalvardım ama yetmedi. Bir kez bile gözlerini açmadı. Son bir defa baksaydı yüzüme, onu sevdiğimi söyleyebilseydim. (...) Belki biraz olsun dinerdi acım. (Soykan, 2022: 54).

Yaşadığı kayıpların ardından Nil, annesinin yerine annesinin yaşam alışkanlıklarını koymuştur. Fiziki olarak yanında olamayan annesi, Nil için manevi olarak yaşamaktadır. Nil’in annesine karşı olan sevgisi, onu rol model olarak tasarlamasıyla belirginleşmiştir:

Evet, çünkü annemin acılarıyla başa çıkma yönteminin yazmak olduğunu anladığım o günden beri, ben de onun yöntemine sığındım.

(...)

Ve o günden sonra ne zaman aklıma annem gelse beraberinde yazdıkları da geliyor. (Soykan, 2022: 57).

“Kilit Taşı” romanında bir diğer anne sevgisi ise Zekiye’nin kızı Berfin için Nil’den yardım istemesi ile ifade edilmiştir. Törenin kurallarına kurban etmek istemediği kızı için hiç tanımadığı bir insandan yardım isteyen bir anne; çaresiz, gözü kara ve kararlıdır:

Söyle avukat hanım, bu saçmalıklara boyun mu eğeyim? Bedeli neyse ödemeye razıyım. Canımsa canımla, para lazımsa altınlarım var. Yalvarırım bir çözüm yolu söyle. Yardım edersen, akıl verirsene, belki kızımı kurtarabilirim. Ölene kadar da duacın olurum. (Soykan, 2022: 134).

Zekiye, evladı Berfin’in herhangi bir zarara uğraması ihtimalinde dahi gönlü sıkışan, yüreği yanan bir annedir. Bu durumu “Bendeki kıvılcımı çaktıran evladım oldu, ancak anne olunca anlayabilirsin yüreğimdeki yangını.” (Soykan, 2022: 137) sözleriyle de dile getirmiştir.

3.3.1.6. Öfke

“Adsız Roman”da öfke, çerçeve hikâyenin başkişisi olan Neri’nin yaşamını değiştiren en önemli unsur olarak görülmüştür. Zira, Neri’nin ailesinin düşmanı olan Turgay, öfke ve bundan kaynaklı öç alma duygusuyla hareket etmiştir. Anneanne Neriman’a olan karşılıksız aşkı, Suat Parker’in iş hayatındaki başarısı, üstüne üstlük babasının kendisine değer vermemesi Turgay’ın öfkesini hararetlendirmiştir. Bireyin yaşadığı değersizlik hissi, öfkeye sebep olan en önemli unsur olarak ifade edilmiştir. Neri’nin şu sözleri ise bu duruma örnek gösterilebilir:

Turgay ile dedemin arasında geçen tartışmaları ve nedenini öğrenen patron Alpay, kavgaların yaşandığı o süreçte kalp krizinden ölmüş. Ölmeden önce dedemi yanına çağırılmış ve Turgay’ı dedeme emanet etmiş. Tabii Turgay bunu duyunca öfkeden deliye dönmüş ve babasının ölümünden dedemi sorumlu tuttuğu için intikam alacağına dair yemin etmiş. Bence babası işin bahanesi. Sanırım asıl mevzu, babasının güvenmemesi, anneanneme olan aşkına karşılık alamayışı ve bunların sebebi olarak da dedemi görmesi... (Soykan, 2021a: 28).

Öfkenin sağlıklı düşünmenin önündeki en büyük engel olduğu, Turgay’ın Suat Parker’e gönderdiği “Ailende son nefes kalıncaya kadar herkesi öldüreceğim.” (Soykan, 2021a: 29) mesajı ile ilk belirtisini vermiştir. Söz gelimi Turgay, kendi yaşayamadıklarını Neri ve ailesine de yaşatmamak için yemin etmiştir. Neri ve ailesi de gittikleri kampta Turgay tarafından silahlı saldırıya uğramıştır. Öfkenin tetiklediği bu saldırı, bir çocuğun geleceğini ve yaşamdaki yönünü kaybetmesine neden olmuştur:

Annem topu tutmak için zıpladıktan sonra birden yere yığıldı. Peşinden babam. Ama

bu defa sıra bozuldu, beni vurmazdılar. Demek ki vurulacak kadar büyümemiştim. Annemi ve babamı vurdular Aras... Acımasızca öldürdüler onları. (...) İşte o gün, sadece çocukluğumu değil, gençliğimi, her şeyimi kaybettim. (Soykan, 2021a: 37).

Öfkenin basireti kör eden yönü, bir ailenin dağılmasına yol açmıştır. Turgay'ın intikam yemini neticesinde bir başına kalan Neri ise hayatındaki tek akrabası olan dedesine karşı yaşadıklarından dolayı öfke duymaktadır. Anne ve babasının ölümünden dedesini sorumlu tutan Neri'nin öfkesi, dedesinin onu İsviçre'ye göndermesiyle daha da artmıştır. Öfkenin kaynağı ise olanları kabullenememektir:

İsviçre'de yaşadığım sürece dedemi affetmeyi çok kez denediysem de olmadı. Bahanesiz affedemiyormuş insan. Sanırım ben de bahane bulacak ya da yaratacak kadar istekli ve hoşgörülü değildim. Kelimelerim de her yıl benimle birlikte büyümüş olmalı ki iki dudağımın arasında sıkışıp kalınca, çıkamadı. Gerçi çıksaydı da muhatap bulamayacaktı. Bu yüzden dışa vuramadığım öfkem, kine ve nefrete dönüştü. (Soykan, 2021a: 43).

Aras'ın desteğini dahi yanlış yorumlayan Neri, öfkenin neden olduğu bakış açısı ile incitici davranmaktadır. Neri'deki bu tükenmeyen öfke, onun anlayış ve kavrayışını gölgeleyen bir engeldir:

-Ne yani, normal bir insan gibi yaşamak ve bu esaretten kurtulmak için Turgay'ın ölmesini mi bekleyeceğim? Sence bu ne kadar adil?

-Nevrotik hasta bir adamdan bahsederken adaletten bahsetmemiz mümkün değil tabii ki.

-Merak ettim de Aras, tüm bunları babandan mı öğrendin, dedenden mi? Yoksa Suat Parker seni de mi kendi safına çekti. Ya da satın mı aldı demeliydim? (...) Ne kadar ödedi Aras? Çok zengindir benim dede namzetleri. Fiyatını yüksek tutsaydın.

-Neri cidden kırıncı oluyorsun. Şaka yaptığını düşünmek istiyorum. Dedenle hiç tanışmadım, Turgay'la ilgili kısımları babamdan, hastalığın detaylarını ise senin için doktor bir arkadaşımından öğrendim.

(...)

Özeti, seni Turgay'dan korumaya çalışıyoruz.

Maalesef sen hiçbir şeyin farkında değilsin. Çünkü öfke gözünü kör etmiş. (Soykan, 2021a: 225).

Nihayetinde önü alınamayan öfke; bir kişinin yaşamını değiştirmekle kalmamış, gittikçe büyüyen bir girdaba dönüşerek herkesi etkilemiştir.

“Adsız Roman”ın iç hikâyesindeki öfke ise, hikâyenin başkışısı olan Janset ile belirginleşmiştir. Janset'in köyünün Rus komutan Vladimir ve askerleri tarafından baskına uğraması, Janset'in Vladimir'den zorbalık görmesi ayrıca Jankat'ın kamasının Vladimir'in eline geçmiş olması Janset'in sinirlerini harap etmiş, onun âdeta bir öfke nöbeti geçirmesine neden olmuştur. Haksızlığa uğramanın, sevdiğinin sağlığından endişelenmenin, şiddete maruz kalmanın ve savaş ortamındaki yaşam mücadelesinin insan ruhunda bıraktığı duygu, Janset'in Vladimir'i öldürmesiyle açığa çıkmıştır. Öfke, Janset'in ruh ve zihin dünyasını kuşatmıştır:

‘Beni bırak, beni bırak’ cümlesi kaç kez döküldü dudaklarımdan bilinmez ama kaskatı olmuş bedeni sara hastaları gibi durmaksızın sarsılmaya başladı. Gücü kuvvetiyle örnek gösterilen Elbruz, bu zayıf, narin kadını zapt etmekte güçlük çekince Janset ani bir hamleyle Elbruz’un kollarından sıyrıldı, koşarak komutanın cesedinin yanına gitti. Jankat’a nişan hediyesi olarak verdiği kamayı komutanın göğsünden çıkardı, öfkeyle komutanın şeytan görünümlü cansız bedenine defalarca sapladı. Kamanın komutanın eline nasıl geçmiş olabileceğine dair aklına gelen ihtimaller yüzünden çıldırıyor, ruhunun ve bedenin acısını saplayarak çıkarmaya çalışıyor, yetmediğini hissettikçe de her darbesi bir öncekinden daha şiddetli oluyordu. (Soykan, 2021a: 58).

Benzer bir durum Alkas’ın öfkesinde de mevcuttur. Küçük yaşta, gözleri önünde ailesinin uğradığı kanlı saldırının tesiri, Alkas’ı korkmamayı öğrenen birine dönüştürmüştür. Fakat Alkas’ın korkusuz bir yiğit olma yolundaki ilk sınavı, öfke kontrolü olmuştur. Anneannesini gözleri önünde öldüren, ona işkence yapan ve nice masum insanı katleden Rus askerlerine karşı duyduğu öfke, Alkas’ın zayıf bedeninden beklenmeyecek kuvveti ortaya çıkarmıştır. Yıllar sonra Rus askerinden intikamını alması buna örnek gösterilebilir:

Alkas ve diğerleri, korkunç sahneye bakınca anlamışlardı ki öfke ve hazmedemeyişin bir insana yaptıramayacağı şey yoktu. Sadece ailesinin öcünü değil, Hafıa köyündeki erkeklerin cephede olmasından istifade eden Çarın askerlerinin barbarca katlettiği, gözlerini oyduğu 18 yaşlı kadının, 8 çocuğun, 6 yaşlı erkeğin de öcünü almıştı. (Soykan, 2021a: 253).

“Adsız Roman”ın iç hikâyesinde öfke, kimi zaman savaş ortamında düşmana ve işgalcilere karşı duyulan güçlü bir duygu olarak işlenmiş, kimi durumda da sevdiğine karşı duyulan hassasiyet olarak yansıtılmıştır. Jankat’ın söz verdiği zamanda olması gereken yerde olmayışı, Janset’i yalnız bırakması, Janset’in hiddetlenmesine neden olmuştur. Jankat’ın yokluğu, Janset’in öfkesini her geçen gün daha da artırmıştır. Sevdalı bir insanın hassas duyguları, günbegün öfkenin hakimiyetiyle kuşatılmaktadır. Janset bu durumu “Günler geçer de öfkem geçer mi onu bilemem. Korkarım her geçen gün üzerine biraz daha koyuyor.” (Soykan, 2021a: 143) şeklinde ifade eder.

“Keşke” romanında ise öfke, Nedret’in Fikret hakkında Fatma ile yaptığı sohbet sırasında açığa çıkar. Otuz yılı aşkın bir süredir Fikret ile ayrı olan Nedret, Fikret’ten alamadığı soruların cevabını kendi kendine yanıtlamak zorunda kalmıştır. Bu durum Nedret’in öfkesini büyütmesine, dilinin keskinleşmesine yol açmıştır. Onun içindeki öfke, kibar bir kadını sevdiği için kötü sözler söyleyen birine dönüştürmüştür:

Başkasını seçmesini mi, hissettiklerinin yalan olduğunu bilmek mi daha ağır geldi diye çok kez sordum kendime. Artık cevabı biliyorum Fatma. Başkasını sevmek gönül işi, sevdiğini seçebilmek aklın ve akilin işi. Ancak bir kadını yalanlarla kandırmak ne kalbe sığar ne akla ne adamlığa. Düpedüz şerefsizlik, namertlik. Anladım ki ben beş para etmez adamın birine sevdalanmışım. (Soykan, 2021b: 232).

Öfkesini kendine yöneltten ve kendini suçlayan Nedret’i Fatma teselli etmek istese de Fatma bunun bir zehir gibi Nedret’i sardığının farkındadır. Otuz yıldan fazladır Fikret ile ayrı

olan Nedret için öfke, bir insan ömrü kadar uzun ve sürekli. Aynı zamanda da onun aklını ve kalbini saran bir zehirdir:

Boş veresin be komşu. Gözel kadınsın, hem de akıllısın.

Nedret bu sözleri o kadar söylemişti ki yüreğine... Ancak ne öfkesini dindirebilmiş ne de gururunu teselli edebilmişti. (...) Öyle ya, güzelliği, başarısı, zekâsı sevmeye ve seçilmeye yetmemişti.

Öfke zehirdir, anlatıcan ki akıttıcan. Akıttıcan ki zehirlemeyecek.

Anlatacağım Fatma, öfkem dinmeyecek ama anlatacağım. (Soykan, 2021b: 233).

Bu şekilde Nedret'in yaşamındaki bu yara, bu haksızlık ve bunu kabullenmeme durumu zaman geçse de onun hiddetini diri tutmaktadır. Yine romanda Mehmet Doğan'ın öfkesi de sergilenir. Mehmet Doğan'ın oğullarını kaybetmesi ve dönemin siyasi/toplumsal olaylarına karşı duyarlılığı onu öfkeli bir insana dönüştürmüştür. Mehmet Doğan'ın bu öfkesinin en büyük sebebi de oğlu Mert'in dönemin siyasi olaylarının karmaşasında ölmesidir.

Öfke; hayal kırıklığı, kayıplar, haksızlıklar karşısında çaresiz kalan bireyin duygularını dışa vurma yöntemi olarak ifade edilmiştir.

"Kilit Taşı" romanında öfke, Nil'in Zekiye'ye karşı geliştirdiği, beslediği, büyüttüğü bir duygudur. Zekiye'yi anne ve babasının mutsuzluğuna sebep olarak gören Nil'in öfkesi, nefret boyutunda ifade edilmiştir. Kayıpların ardından elde kalan öfke, bir gün muhatabını bulacak şekilde Nil'i kuşatmıştır:

Üzerinden çok zaman geçse de aileme özlemim ve o kadına nefretim canlılığını koruyor. İnaniyorum ki kader bir gün karşıma çıkaracak. İşte o gün geldiğinde...

Geçmişle hesabı bitirememiş insanların cümleleri gibi sonu noktasız kaldı. Ve sesi öfkeli. Demir'in merakla tamamlamasını beklediğini fark edince ekledi.

İşte, işte o gün geldiğinde annemin intikamını alacağım. Anneme, bana ve teyzeme yaşattıklarının bedelini ödeteceğim. (Soykan, 2022: 59).

Yıllar boyu bu intikam yeminiyle yaşayan Nil, Demir'in onu Mardin'e götürmek istemesine de çok öfkeli. Zekiye ile beklediği yüzleşme, öfkesini, zehrini akıtabilme fırsatı Nil'i tedirgin etmiştir. Nil'in öfkesi kendinden beklenmeyecek şekilde fevri davranmasına neden olmuştur:

Amacını biliyorum ama istemiyorum anladın mı, is-te-mi-yo-rum! dedi bağırarak. İnsanların şaşkın bakışlarla izlediğini görünce sesini alçaltarak devam etti.

Özür dilerim, çok gerginim. Bu meseleyi kapatalım lütfen.

(...)

Bunca seneden sonra o günleri tekrar hatırlamak, üzölmek istemiyorum. Ne Mardin ne de o kadın umurumda. Ne de... Bilmiyorum. Şu an da çok şaşkınım ve kızgınım. (Soykan, 2022: 106).

Öfkenin yol açtığı duygu karmaşası, Nil'in davranışları ve sözleriyle belirgin olmaktadır. Anne ve babasının kaybının nedenine bir bahane seçmiş olan Nil, Zekiye'ye olan öfkesini yıllar boyu büyötmüştür. Öfkesinin karşısındakine yönelteceği kötü sözler ve

küçümseyici davranışlarla geçeceğini düşünmektedir:

Kötü kadınla tanışacak, yıllardır içinde biriktirdiği öfkeyi, kini kusacaktı yüzüne. Canını yakmak için elinden geleni yapacak, hak ettiği gibi aşağılayacaktı. Kötü söz her zaman sahibine ait olamazdı, hak edene iletilmeliydi ki kötü kendini bilsin. (Soykan, 2022: 128).

Bireysel anlaşmazlıkların neden olduğu öfke ve kızgınlık, geçmiş travmaları tetikleyen bir unsur olarak da ifade edilmiştir. Söz gelimi Demir'in Verda'ya ve Nil'e kolye hediye alması, Nil'in öfke fitilini başka bir noktadan daha ateşlemiştir. Eskiden babasının annesini aldatmış olduğu bilgisi, Nil'in zihnini hareketlendirmiş ve onu sağduyudan yoksun bir noktaya getirmiştir:

Bir erkek bu kadar saygısız ve pervasız olabilir miydi ki? Olabiliyordu demek... Babası da aynı şeyleri yaşatmamış mıydı annesine? Annesinin kaderini yaşamaktan kaçarken detaylarına kadar aynı yalanı, kurguyu yaşıyor olması çileden çıkartıyordu Nil'i. (Soykan, 2022: 231-232).

Öfke çıkmazında kaybolan birey, sakın kalamaz ve sağlıklı düşünemez bir hâle gelmiştir. Dolayısıyla “Öfke, zihni besliyordu, pişmanlık hissi de öfkeyi.” (Soykan, 2022: 309) besliyordu.

“Kilit Taşı” romanında öfkenin belirgin olduğu bir diğer durum ise Verda'nın eski arkadaşı olan Nil'den öç alma isteğidir. Terk edilmişlik ve hazımsızlığın neden olduğu öfke hem Demir'in hem de Nil'in yaşamını değiştirmiştir. Verda'nın öfkesi; eskimeyen, sürekli, planlı ve sessizcedir. Öfke, geçmişle hesaplaşmak isteyen bir insan için tek bildiği yol olmuştur:

Hırs enerji veriyordu. Tesadüfle başlayan karşılaşmayı, geçmişin öcünü almak için fırsat olarak görüyordu. Yıllar önce evlilik hayali kurduğu adamın Nil'e âşık olması, onun yüzünden kendisini terk etmesi, hayal kırıklığını öfkeye dönüştürmüştür. Geçmişin hesabı sorulmalı, Nil'in hayalleri yıkılmalıydı ki ödeşebilsin. (Soykan, 2022: 206).

Öfke, Verda'yı amacına ulaştırmış; Demir ve Nil'i de yedi yıllık bir ayrılığa sürüklemiştir. Aldatıldığını düşünen ve Demir'e açıklama imkânı tanımayan Nil, öfkeyle ve belki de tek bildiği duygunun etkisiyle Demir'i kendinden uzaklaştırmıştır. Demir ise genellikle sakın kalabilen insanların öfkelendiğindeki kararlı duruşuyla Nil'den uzaklaşıp Verda'ya yaklaşmıştır:

(...) Verda, hoşgörüsünü ve ilgisini eksik etmedi kalbi yaralı Demir'den. Teknede Nil'in yerine kendisinin olmasını zafer saydı.

Entrikalarla ulaşılan başarılarından sonra vicdanı susturmak şarttı, mağdurun öfkesini görmezden gelmek de.

(...)

Aşk yoktu, zafer sarhoşu bir kadın ve içki sarhoşu bir adam vardı yatakta. (Soykan, 2022: 240-241).

Romanda öfkenin yarını düşünmeden yapılan hatalara yol açmasına dikkat çekilir.

3.3.1.7. Sabır

“Adsız Roman”da sabır, Janset’in nişanlısı Jankat’ı bulmak istemesi ve Jankat’ın savaş ortamında hayatta olup olmadığına dair endişesiyle belirgin olmaktadır. Elbruz’un bu durumda Janset’e destek olması ve onu teselli etmesi söz konusudur. Elbruz’un sabır içeren telkini, Janset’in sabırsızlığı ve telaşının gerisinde kalmaktadır. Sevdiğini beklemenin ve ondan herhangi bir haber alamamanın doğurduğu tahammülsüzlük, Janset ve Elbruz’un şu diyaloguyla ifade edilmektedir:

-Sağ olduğunu bilsem belki rahatlayacağım. Bir Jankat lafı dönüp duruyor, ama adı var, kendi ortada yok. Aklımdan çıkaramıyorum Elbruz, o kama Rus askerinin eline nasıl geçti ya?

-Mutlaka bir açıklaması vardır Janset. Biraz sabırlı ol lütfen.

-Hepiniz bir sabırdır tutturdunuz. İlk ayrılığımız değil bu, ama her seferinde bir şekilde iyi olduğunun haberini yollardı. (Soykan, 2021a: 118).

Elbruz’un tesellisine hak vermeye çalışan Janset, metanet ve sabırla Jankat’ı beklemeye devam eder. Romanın belli bir yaşam tecrübesine sahip kişisi Zahret Hala ise Janset’e nasihat vererek beklemenin erdeminden söz eder. Sabır duygusunun çekirdeği olan sebat etmek, Zahret Hala’nın tavsiyeleriyle belirginleşir:

-Hayallerin içinde debelenmektense, gerçekleri bilerek ayakta dimdik durman yakışanıdır. Az daha sabret olur mu?

-Sabrediyorum, daha da ederim, ama Jankat’ı bir daha göremeyeceksem, hak ver ki bunu bilmek hakkımdır Hala.

(...)

-Geçecek kızım. Hele sevdiğin karşına çıksın, iki cümle edecek, geçmez sandığın her şey bak gör nasıl da geçecek. (Soykan, 2021a: 143).

Zahret Hala’ya emanet edilen Jankat’ın Janset’e olan mektubu ise, sabır nasihatinin yazıyla sabitlenmiş hâlidir. Birbiri için endişe duyan iki insan için sabrın kuvveti, gelecekteki güzel günlerin hayaliyle ve bunun söze dökülüşiyle doğru orantılıdır. Janset’e sabırlı olması gerektiğini telkin eden Jankat, bunu şöyle ifade etmektedir:

Sana her şeyi anlatmak, özlemle kucaklamak, gözlerine doyasıya bakmak için nasıl sabırsızlandığımı anlatamam. Ayrı geçirdiğimiz zamanı telafi edeceğimize söz veriyorum. Yeter ki yokluğumda kendine iyi bak. Benim için, bizim için... Sana tembihlenenleri yap ve biraz daha sabret olur mu? (Soykan, 2021a: 145).

Sabır, “Adsız Roman”ın iç hikâyesinde Janset’in eylemlerini, duygularını ve düşüncelerini belirleyen bir dirençtir. “Eski günlerdeki gibi güçlü ve tahammülkar olması gerektiğini” (Soykan, 2021: 119) kendine öğütleyen Janset; sabrın ve beklemenin insan ruhunda bıraktığı etkileri temsil etmiştir. Romandaki Zahret Hala’nın ona verdiği şu nasihatleri de sabrın önemini ortaya koyar:

Sabır, yüzünü ekşitmeden acıyı yudumlamaktır. Bil ki her kişinin değil, er kişinin harcıdır. Sen ki çok şey görmüş, yaşamış bir kıza benziyorsun. Acın belki boyundan

büyüktür, ama unutmayasın ki bu topraklar herkesi acı ile sınadı. Benimki onlardan büyük diyemezsin. Ama, sabrın büyük olursa sınavın daha kolay olur. (Soykan, 2021a: 110).

3.3.2. Toplumsal Temalar

3.3.2.1. Dayanışma

Sema Soykan romanlarında dayanışma temasını iyilik, yardımseverlik ve birlik olma üzerine temellendirmiştir.

“Adsız Roman”da dayanışma, Çerkeslerin savaş ve sürgün ortamında birlik içinde direnişi ve zorlu koşullarda yardımlaşması ile belirgin olmaktadır. Söz gelimi Janset’in yollarda karşılaştığı insan manzaraları karşısındaki tutumu, iyiliğin dayanışmaya dönüşmüş hâli olarak sunulmuştur.

Yalvarırım onlara yardım edelim. Yoksa ya donarak ya açlıktan ölecekler.

(...)

Janset heyecanla yiyecek bohçasına uzandı. Kalan son kurumuş etleri ve ekmekleri çocuklara uzattı. Neyi değiştirebileceklerini düşünmek istemedi. (...) Olumsuz düşünmek yerine onların kafiye katılıp sağ salim kıyıya ineceklerini hayal etti. (Soykan, 2021a: 73).

Çerkeslerin halk meclisi olan xase ise romanda, ortak değerler için Çerkeslerin bir araya geldiği ve buna yönelik kararlar aldığı bir dayanışma sembolü olarak ifade edilmiştir. Söz konusu meclis, savaş ortamında Çerkes birliklerine destek olmak üzere her köyün, “donatılmış birkaç savaşçı çıkarmakla ve seferberlik boyunca onları beslemekle yükümlü” (Soykan, 2021a: 98) olmasına dair bir karar vermiştir.

Var olan imkânlarla birbirlerine destek olmaya çalışan roman kişileri, Epieğu köyünü dayanışmanın merkezi olarak kabul ederler. Romanda açıklandığı üzere “Epieğu” sözcük anlamıyla “yardımlaşmak” demektir (Soykan, 2021a: 109). Zahret Hala’nın da evinin bulunduğu bu köy; savaş yaralılarının tedavi edildiği ve Çerkes birliklerine de mühimmat sağlanan yerdir. Bu bağlamda Çerkes dayanışmasının gücü hem köyün ismiyle hem de köyün bu özelliğiyle ön plana çıkmaktadır. Bu durumu Zahret Hala şu şekilde dile getirir:

Erlerimize cephaneye, silah desteği gelene kadar ihtiyaçlarını gidermeleri için yardımlarına biz koşarız.

(...)

Amaranthus Pallidus’tan nitrat elde eder, dağlarımızdaki kurşun ve kükürt yardımıyla barut yaparız. (Soykan, 2021a: 111).

Bu sayede dayanışma, maruz kalınan ortak sıkıntılara, birlik duygusuyla karşı durma olarak ortaya konulmuştur.

“Keşke” romanında ise öncelikle 203 numaralı hastane odasında kalan Nedret ve

Fatma'nın birbirine manevi olarak destek olmasıyla dayanışmaya dikkat çekilmiştir. Şehir insanı olan Nedret ile köy insanı olan Fatma'nın iyilik paydasında buluşup birbirlerine yardım etmesi söz konusudur. Nedret, Fatma'nın ufkunun açılmasında, enstitülere ve okumaya karşı önyargılarının kırılmasında ona yardım etmiştir. Fatma ise, yazıları nedeniyle sakıncalı bulunan Nedret'i iki sivil polisin sorgusundan kurtarmıştır. Dayanışma, birbirini tanımayan iki insanın ortak bir değerle buluşup anlaşmasını sağlamıştır.

“Keşke” romanında öne çıkan bir başka dayanışma örneği ise, Fikret'in enstitüye gitmek için yeterli parasının olmaması ve köylünün el birliğiyle Fikret'e yardım etmesiyle karşımıza çıkmaktadır. Dayanışma, bu durumda hiçbir karşılık beklemeden yapılan yardım ve birlik duygusu olarak ifade edilmiştir. Fikret bu durumu anılarında şöyle dile getirir:

Sadece diploma, fotoğraf, aşı kâğıdı, sağlık raporuyla iş bitmiyordu. Kayıt için kefil ve bir miktar yol harçlığı da lazımdı. Bu defa yardım eli sadece ustamdan değil, diğer köylülerden de uzandı. Köylerde yaşayanlar bilir. Kalpleri bir atmaya görsün, gözden önce elleri birleşir. Onlar buna imece der, bense gönüller bir olunca ellerin yapamayacağı yoktur derim. (Soykan, 2021b: 56).

Dayanışmanın bir örneği olan imece yalnızca köylerde değil, Köy Enstitülerinde de sıklıkla rastlanan bir durumdur. İmkanları sınırlı olan enstitülerde öğrencilerin formal eğitim dışında yemek, temizlik gibi işlere de ortaklaşa yardım etmesi, onların bu konuda da bir eğitim kazanmasını sağlamıştır. Bu açıdan dayanışma, bireyin çeşitli kazanımlar edinmesini kolaylaştırmıştır:

Yatağımızı düzeltir, el-yüz yıkandıktan sonra, arkadaşlarımızın hazırladığı, bir parça ekmek, yanında peynir, zeytin, reçel ve çaydan oluşan kahvaltımızı yapmak için coşkuyla yemekhaneye koşardık. Hizmetli sayısı çok az olduğu için tüm işleri öğrencilerin yapmasına ilk zamanlar şaşırsam da imecenin kendimizi geliştirmemizde çok etkili olduğunu itiraf etmeliyim. Ki tüm bunlar Leyla'nın hastalığında, yokluğunda ve kızımı büyütürken çok işime yarayacaktı. (Soykan, 2021b: 82-83).

“Kilit Taşı” romanında dayanışma, toplumda ötekileştirilmiş konumuna rağmen kadınların birlik içinde her şeye rağmen güçlü olabileceği düşüncesi ile vurgulanır. Mert'in “Kilit Taşı” adını verdiği heykeli, üç kadının, Nil, Zekiye ve Berfin'in dayanışmasını simgeler. Heykelin formundan hareketle elleri birbirine kenetlenmiş olan roman kişileri, birlikte aynı doğrultuda birleşince kuvvetli olunabileceğini temsil etmiştir:

Üç kadının omuz omuza heykeli. Kadınların elleri, sağdan ve soldan gelen taşları en tepede buluşturarak kilitleyen büyükçe, üçgen formdaki kilit taşının üzerinde birleşmiş, dayanışma ve cesaretle zorlukları aştıklarını simgeliyor gibiydi. Her taş bir engeldi önlerine çıkan ve onlar her engeli azimle, çabayla, sabırla, korkusuzca umutlarına, hayallerine açılan kemer hâline getirebilmişti. Üç köşeli kilit taşının bir köşesi Nil'di, bir köşesi Zekiye, diğeri Berfin. (Soykan, 2022: 387-388).

Bununla birlikte Zekiye'nin kızı Berfin için Nil'den yardım talebi ve Nil'in Berfin'e “yardım isteyen çaresiz bir kadını reddetmenin haksızlık olacağını” (Soykan, 2022: 139)

düşünerek destek olması, üç kadının birlik olarak daha da güçlenmesini sağlamıştır. Dayanışma, öfke karşısında iyiliğin kazandığını ve bu sayede yaşamların olumlu anlamda değişebileceğini gösteren bir unsur olarak sunulmuştur.

3.3.2.2. Kadın

Sema Soykan romanlarında kadın olgusunu, kadının toplum içindeki yeri ve önemi açısından ele almıştır.

“Adsız Roman”da kadının gücü, iç hikâyede yer alan roman kişilerinin yurt savunmasında erkekler ile birlikte görev almasıyla vurgulanmıştır. Söz gelimi, Zahret Hala’nın Rus askerlerine karşı gösterdiği güç bunun bir örneğidir. Kadın; hangi yaşta olursa olsun kendini, etrafındakileri ve yurdunu, zor şartlar altında korkusuzca savunabilmektir. Kadın, gücünün farkında olan ve bundan dolayı kendine güvenen bir birey olarak aktarılmıştır:

Tam o esnada oturdukları yamçının titremesiyle hepsi irkildi. Ardından atların nal sesleri, yaprak hışırtıları yayıldı odanın içine. Zahret Hala yaşından beklenmeyecek çeviklik ve cesaretle tüfeğine davrandı.

(...)

Zahret Hala ocakta sönmeye meyletmiş odunun kızıllığında Elbruz’la göz göze gelince, kulağına fısıldadı, “Ben hallederim. Korkulacak bir şey yok. Sarhoş Ruslar ormanda yollarını kaybetmiştir. (...)” dedikten sonra evin arka kapısına yöneldi.

(...)

O esnada üç el silah sesi duyuldu. İlk atışı Zahret Hala yapmış, öndeki askeri vurmuştu. (...) ikinci kurşunla son askeri vurmuştu. Sonrasında da yüzünde beliren mağrur ve muzip ifadeyle Elbruz’a seslenmişti: “Hadi bana yardım et de iki domuzu bahçenin arka tarafına taşıyalım. Yaşlandım artık, eski gücüm yok.” (Soykan, 2021a: 105-106).

“Adsız Roman”da kadının değerini yansıtan bir diğer örnek ise Çerkes âdetleri ve Çerkeslerde kadının toplumdaki yeridir. Kadın, saygıdeğerdir ve herhangi bir ayırım yapılmadan toplumda erkek ile birlikte eşit olarak yer almaktadır. Erkeklerin ise kadınlara saygı duyması, kendilerine karşı geliştirdikleri öz değer ile ölçülmektedir. Bu durumda kadın; toplumda kendine saygın bir yer edinmiş, toplumun geleceğine ve adalet sistemine önemli bir katkı sağlayan bir değer olarak sunulmuştur. Çerçeve hikâyenin kişilerinden Suphi Doğan, bu durumu şöyle dile getirir:

Kadına saygı demişken, erkek egemen toplumların kadınları baskılamak için aldığı her kararda, yaptırımında aklıma Çerkesler gelir. Onların kadınlarına yüzyıllar boyunca gösterdiği değeri sanırım başka bir halk göstermemiştir. Bir atasözleri vardır, ‘Fizim zimigetum, nape yimia,’ yani ‘Kadından utanmayanda onur yoktur’ derler. Çünkü saygılarının temelinde eski çağlardan bugüne uzanan kadın-erkek eşitliği yatar. Geçmiş Nart’lar dönemine uzanan ‘N1 Xase’nin, yani Kadın Meclisi kavramının dünyada eşi yoktur. Akıllı ve bilgili kadınlardan oluşan bu meclis, çocukların,

kadınların geleceğini, bilinmesi, uyulması gereken kuralları, kadınların sorunlarını tartışıp karara bağlamış. Kararların Nart'ta onaylanmasıyla herkes istisnasız bu kurallara uyarmış. 21. Yüzyıldayız, maalesef ki böyle bir adalet sistemi dünyanın pek çok ülkesinde hâlâ yok. (Soykan, 2021a: 84).

“Keşke” romanında ise kadın, bireylerin görgü ve eğitim seviyesi ile kadına karşı bakış açısının değişebilirliği yönünden ele alınmıştır. Zira, Fikret'in annesi ve babası arasındaki ilişki ile kadının cahil bırakılmış toplumlarda ancak erkeğin tasarrufuna bağlı olarak değerli olabileceği vurgulanmıştır. Böylesi bir durumda kadın, erkeğin gölgesinde yaşayan ve ona erkek evlat verince geçici de olsa kıymetlenen bir nesne olarak ifade edilmiştir. Fikret anılarında bunu şöyle dile getirmiştir:

Beş kızdan sonra doğmamla ailem bayram etmiş. Babalığı kadının rahmine döl bırakmaktan ibaret sayan babam için erkekliğinin ispatı olmuşum, hâliyle köyde pek hava atmış; zavallı anacığım, dayaktan, hor görülmeekten bir süreliğine kurtulmuşsa da saltanatı uzun sürmemiş. (Soykan, 2021b: 30).

Karşı cinsiyetin iradesine mahkûm olarak görülen kadın, batıl inançların ve toplumun genel kabulünün etkisiyle bir meta olarak sunulmuştur. Kadınların çocuk yaşta evliliğe mecbur bırakılmasıyla herhangi bir tercih hakkı veya yaşam planı mümkün olamamaktadır.

Romanda Fikret'in ablalarının maruz kaldığı durum, buna örnek gösterilebilir:

Bacılarım için elim iş tutup yüklerini alma umudu olmuşsam da ne yazık ki büyümemi bekleyemeden evlendiler. Reşit bile olmadan beşi de satıldı üç pula. Babamın bahanesi kendince en geçerli nedendi: “Kokmuş kız evin rızkını kaçıır...” Başlık paralarıyla birer öküz, birkaç da tavuk alındı, kalanı da yendi. (Soykan, 2021b: 30-31).

Romanda, bilgisiz bırakılmış kırsal kesimin kadına karşı bakış açısını değiştirmesi gerektiği ve bu değişimin de kadınların donanımlı olarak yetiştirilmesiyle sağlanacağı fikri ortaya konulmuştur. Kadın, toplumun en önemli unsuru olarak ifade edilirken başka kadınların da birbirine bu yönde örnek olabileceği vurgulanmıştır. Söz gelimi romanda, tarım öğretmenin civar köylere yapacağı ziyarete, Nedret (Sabia) ve arkadaşının da eşlik etme isteği bu duruma örnek gösterilebilir:

Gideceğimizi duyan Sabia ve Hanife, “Köyün kızlarına örnek olmak, enstitüde kız öğrenci olmanın düşündükleri gibi olmadığını ailelere anlatmak istediklerini” söyleyince öğretmenimiz, “İyi düşünmüşsünüz. Kızlarımızın başarılarını görsünler. Anaları eğitmek, babaları eğitmekten daha kıymetli.” dedi. (Soykan, 2021b: 240).

Kadının sosyal yaşamın içinde yer alması, çoğu becerilerinin sadece erkeklerine ait olmadığı fikri ise romanda, Fatma'nın merakı ve şaşkınlığı üzerinden sunulmuştur. Kadın, genel kabullerin aksine, erkeklerin yapabildiği işleri de yapmaya yetkin bir birey olarak sunulmuştur. Bu durum Nedret ve Fatma arasında geçen şu konuşmayla belirgin olmaktadır:

-Direksiyonun başına geçtiğimde korkudan ve heyecandan öleceğimi sanmıştım. O günlerde bir kadının otomobil kullanması, hele de bizim gibi köyden gelmişsen olur şey değildi. Ama olmuştu işte.

-Ne diyorsun komşu. Sen büyük adamlar gibi araba sürersin?

-Evet Fatmacığim. Enstitüyü bitirir bitirmez sürüş belgemi aldım. Kendi otomobilim olmadı ama oğlaninkini sürmüşlüğüm çoktur.” (Soykan, 2021b: 309).

“Kilit Taşı” romanında kadın teması; antik çağlardan günümüze kadar değişen değer yargıları içinde kadının yeri, törenin kurallarına boyun eğmek zorunda kalan kadınlar ve kadın dayanışması üzerinden işlenmiştir.

Romanda kadın, yaradılışı gereği üstün özellikler taşıyan bir varlık olarak aktarılmıştır. Eski çağlarda bolluk ve verimliliğin temsilcisi olan kadın, kutsal bir varlık olarak ifade edilmiştir. Söz konusu durum Nil tarafından kadının bedensel, olağan niteliklerinin karşı cins tarafından olağanüstü bir şekilde algılanması ve bunun kadına karşı olan saygıyı artırması ile ilişkilendirilmiştir:

Kadın, doğurganlığı sayesinde tanrısal olarak nitelendirilmiş, Bereket Ana, Toprak Ana tanrıları, kadınları simgelemiş. Umay Ana, Ayzıt, Alaçın Ana... (...) Çünkü kadın bereketin simgesiydi. (...) Doğurabiliyor olması, sütünün gelmesi, âdet olması erkeklerin akıllarının sınırlarını zorlarken saygı da duyurmuştu. (Soykan, 2022: 65).

Romanda kadınların bir araya gelerek birçok beceri ve mesleği öğrenmesi ve toplumda var olması ise, Anadolu’daki -13. yüzyılda- bir çeşit kadın örgütü olan “Bacıyân-ı Rûm” oluşumunun hatırlatılmasıyla aktarılmıştır. Kadının erkek ile birlikte sosyal ve ekonomik yaşamın içinde yer alan bir unsur olduğunu Nil şu örnekle ifade etmiştir:

Bacıyân-ı Rûm eğitim sistemiyle üyelerine, yamak, çırak, kalfa ve usta sıralaması doğrultusunda mesleki uygulamalı eğitim, zaviyelerde dini, ahlaki ve güncel hayatla ilgili bilgiler, binicilik, atıcılık gibi beceri ve askeri yetenekler kazandırılmıştı. Çadırcılık, örgücülük, keçecilik (...) gibi pek çok mesleki bilgi öğretilir, ekonomide etkin olmaları sağlanırdı. (Soykan, 2022: 67).

Romanda, eskiden günümüze kadar kadın olgusunun olumsuz yönde bir anlam değişimine uğradığı da dile getirilmektedir. Böylesi bir zihniyet değişiminden rahatsız olan Nil, medyada kadının zararlı, bozguncu ve başkaca yeteneği olmayan bir unsur olarak sunulduğunu aktarmaktadır. Tüm bu olumsuz özellikler üzerinden, kadınların esasen yapması gerekenler belirgin kılınmıştır:

Ve ne yazık ki her geçen gün çağdan da imtiyazdan da uzaklaşıyoruz. (...) Film ve dizilerde kadınları aşağılayan senaryoları, fitne, fesat, çirkeflik yapan, para ve her türlü entrika peşinde koşan, birbirinin kuyusunu kazan kadınları topluma dikte eden, yeni nesile kötü örnek olan bu kurguları ve yarattıkları kadın karakterleri sessiz, normalmiş gibi izlemekle olmaz arkadaşlar. (...) Susmayı hanımlık, gizlemeyi iffet, korkmayı nezaket saydıkça hak da kaybedilir, güç de... Hâliyle saygı da (...) (Soykan, 2022: 74).

“Kilit Taşı” romanında kadın, olumsuz bakış açılarının etkisiyle zamanla anlamı zayıflayan, toplumun bir üyesi olarak da ifade edilmektedir. Roman kişilerinden Berfin’in yakındığı bu durum ile kadınların yasak ve engellemelerle yaşamdan uzaklaştırıldığı ortaya konulmaktadır:

Böyle görmüş, böyle bilmişlerdi hayatı. Acaba gezip görmelerine bu yüzden mi karşı çıkıyorlardı? Neler kaçırdıklarını görmesinler, yaşayamadıklarıyla hayıflanmasınlar diye. Bilmesinler ki şikâyet etmesinler... Kendilerine biçilenden fazlasını istemesinler, hak da iddia da etmesinler düşüncesiyle. (Soykan, 2022: 154).

Romanda kadının toplumdaki öneminin karşı cinsin oluşturduğu törenin kurallarıyla belirlenmesi ve ancak kuralları ihlal etmeyen kadının kabul edilebilir ve değerli görülmesi eleştirilmektedir. Zekiye, törenin kadına karşı olan baskı ve zorbalığını şu sözleriyle vurgular:

Yaptığın iyiliğin, kalbinin temizliğinin önemi kalmaz böyle zamanlarda. Erkeğin dayattığı rolleri kabulleniyorsan, törenin âdetlerinin sınırları içinde yaşıyorsan, bedenine el değmemiş, diline itaatsizlik bulaşmamış ise namuslusun, yoksa en azılı ahlaksız. (Soykan, 2022: 158-159)

Öte yandan Mert'in yaptığı heykelin yüklendiği anlam ise tüm bu olumsuz yaklaşımlara rağmen kadının gücünü ve önemini belirtmektedir. Buna göre kadın; toplumun temelini oluşturan varlıktır. Cesaret ve kararlılıkla güçlenen kadınların toplumun birlik ve dirliğini sağladığı şu sözlerle ortaya konulmuştur:

Nasıl ki bir kemeri, köprüyü, kubbeyi ayakta tutan şey kilit taşıdır, toplumların, ailelerin kilit taşı da kadınlardır. Cesur, güçlü, azimli kadınlar... Kilit taşı olmazsa kemer, köprü çöker, kadın olmazsa toplum... (Soykan, 2022: 388).

3.3.2.3. Eğitim

Eğitim, “Keşke” romanının ana temasıdır. Yazar, eğitimin önemini ve niteliklerini Köy Enstitüleri üzerinden vurgulamıştır. Köy Enstitüleri, 17 Nisan 1940 tarihinden 27 Ocak 1954 tarihine kadar köy çocuklarının eğitim görmesini sağlamıştır. Yazar, gerçek dünyadan hareketle dikkat çektiği bu olayı, roman kişileri Fikret ve Nedret'in yaşadıkları üzerinden kurgulamıştır. Özellikle Fikret'in anılarıyla da eğitim ve öğrenimin insan yaşamına olan katkıları dile getirilmiştir.

Eğitimin bireyin alışkanlıklarını olumlu yönde değiştirme özelliği, romanda Köy Enstitülerinde sabah ritüeli olarak yapılan etkinlik ile sunulmuştur. Sabahın erken saatlerinde başlayan derslere hazırlanmak için yapılan bu etkinlik, öğrencinin beden ve zihnen güdülenmesini sağlamıştır. Eğitimde motivasyonun önemi, enstitülerdeki sabah ritüelindeki halk danslarıyla vurgulanmıştır:

Ortaya bir anda akordeonlar, mandolinler, sazlar ve kocaman bir davul çıkardı. Fevkalade bir coşku ve düzen içerisinde kız erkek karışık, üçerli dizilerek iç içe geniş halkalar oluştururduk. Oyun başı, güçlü sesiyle “Haydi efeler” diye bağırınca mutluluktan içimiz titrerdi. Enstrümanların sesi kulağımızda yankılandıkça öylesine coşkulanırdık ki bıraksanız enstitüden ilçeye kadar omuz omuza halay çekerek gidebilirdik. (Soykan, 2021b: 83).

Eğitimin yalnızca okuma, yazma ve anlatmadan ibaret olmadığı; öğrencinin seyahat ederek de yeni bilgiler edinebileceği fikri romanda, enstitü gezileri ile dile getirilmiştir.

Fikret'in, "okul yönetimleri gezileri eğitimimizin bir parçası olarak gördüğü için" (Soykan, 2021b: 97) ifadesi, bu duruma örnektir. Öte yandan romanda, öğrenciler için okuma ve öğrenme, temel ihtiyaçlardan biri olan beslenme kadar önem arz etmektedir. Kitap ise öğrencilerin temel gıdası olarak sunulmuştur. Bu bağlamda Fikret'in şu sözleri örnek olarak gösterilebilir:

Biz başarıya imrenen, okuyamadığımız kitaplara dertlenen gençlerdik. Biz kumanyasında kitap taşıyan, okumaya doyamayan gençlerdik. (Soykan, 2021b: 97).

Eğitimde teorik bilgileri öğrenciye aktarmaktan ziyade onların pratikte uygulanabilirliğini ya da bilgilerin sosyal yaşama katkı sağlayan beceriler ile birlikte öğretilmesi fikri ise, Rauf İnan'ın mektubu ile vurgulanmaktadır. Bu durumda eğitim, çok yönlü ve işlevsel olarak sunulmuştur. Söz konusu mektubu, Fikret anılarında ifade etmektedir:

"Sevgili oğlum" yahut "Sevgili kızım," diye başlardı.

"Enstitümüze talebe olarak seçildin. Seni müjdeler ve kutlarım. Enstitümüzde hem okumanı, tahsilini ilerletecek hem de ileri usullerde ziraat öğreneceksin. Bağcılıkta, sebzecilikte, arıcılıkta, tavukçulukta, hayvan bakımında, makineyle ekim, biçim ve harman yapmasında, zahire hazırlamada çalışıp iyice yetişeceksin. Ayrıca bir de sanat elde edeceksin. Dokumacılık, dikiş makinesi kullanmayı, halı dokumacılığını, bisiklet ve motosiklet binmeyi, mandolin çalmayı da öğrenebileceksin. Burada çok çalışma ve çok iyi yetişmen için her şey var. Senden yalnız çalışmak." (Soykan, 2021b: 85-86).

Köy çocuklarının eğitilmesi ve donatılması amacını taşıyan her girişim, öğrencileri koruyan ve geliştiren bir özellik taşımaktadır. Eğitimin huzur ortamında gerçekleşmesi için gayret eden öğretmenler ve yöneticiler hem öğrencileri hem de öğretmenleri olumsuz durumlardan koruyan kararlar almaktadır. Eğitim ortamında şiddete ve kötü söze yer olmadığı vurgusu ise, İsmail Hakkı Tonguç'un Köy Enstitülerine gönderdiği bildiri ile belirgin olmaktadır:

(...) İsmail Hakkı Tonguç. Kar, kış demez tüm enstitüleri ziyaret ederdi. Gelemediği zamanlarda enstitülere genelge yollayarak düzeni sağlardı. Bir keresinde, üç ayrı gün okunmasını ve herkesin dinlemesini şart koştuğu bir bildiri geldi.

Hiçbir öğrenci ve öğretmen, öğrenciye el kaldıramaz, kötü söz söyleyemez, küfredemez, yaparsa öğrenci de aynı şekilde karşılık verebilir. (Soykan, 2021b: 310).

Ayrıca eğitimde herhangi bir sınıfsal veya ırksal bir ayrımın yapılmaması gerektiği

Fikret'in düşünceleri ile açığa çıkmaktadır. Öğrenciler arasındaki kültürel farklılık, başarılı olmaya engel değildir. Eğitimin kapsayıcı ve imtiyazsız niteliği, öğrencilerin de birbirine bakış açısını etkilemiştir. Çalışmak, yurt sevgisi ve ortak bir kültürde buluşmak; öğrenciler için önemli olandır. Eğitimin eşit ve adil olması; ırk, din, dil gibi kültürel farklılıkları bir cevher gibi görmeyi sağlamaktadır:

Bazıları Laz, Kürt, Çerkes, Tatar, Yörük, Avşar olduklarını söylerlerdi ama bu hiçbir zaman aramızda belirleyeceği özellik olmadı. Bilakis kültürel çeşitlilik ve eşi

bulunmaz bir zenginlikti. Ortak özelliklerimiz ve belirleyici yanlarımız çalışkanlığımız, yurtseverliğimiz ve köylü olmamızdı. (Soykan, 2021b: 300).

Dolayısıyla eğitimin ortak bir amaç uğrunda birlik ve beraberlik ile yürütülmesi, gelişimi ve ilerlemeyi sağlamaktadır. Eğitimin önemi, bireylere yeni, farklı ama ortak bir sonuca varan ufuklar açtığı düşüncesi ile sunulur. Romanda bu durum şöyle dile getirilir:

“Denize doğru koşan dereler gibiyiz. Dereler aktıkça içindeki tortuları atar. Aktıkça tabandan karışan pınarlarla beslenir, çoğalır. Denize ulaştığı su ile doğustaki derecik arasında hiçbir benzerlik yok gibidir. İşte biz öyleyiz.” (Soykan, 2021b: 341).

3.3.2.4. Sürgün ve Soykırım

Sürgün ve soykırım teması, “Adsız Roman”ın yazılış sebebidir. Sema Soykan gerçek dünyada yaşanan Çerkes sürgünü ve soykırımından hareketle anlatının kurgusal dünyasında iç hikâyede bu olaya yeniden dikkat çekmiştir.

Romanda, yurtları Kuzey Kafkasya’dan göçe zorlanan, sürgün edilen, “Kuşlar bile gece uçamazken yüzlerce -diğer yolları da hesap edince binlerce- insan” (Soykan, 2021a: 70) limanlara ulaşabilmek için yolculuk etmektedir. Sürgün; mevsimin sert koşulları altında özellikle kadınlar, çocuklar ve yaşlılar için bir hayli zorlayıcıdır. Sürgüne maruz kalan yollardaki bu insanlar, yaşadıkları acılara rağmen hem fiziki hem de ruhsal açıdan ayakta kalmaya ve güçlü olmaya çaba göstermektedir:

Kafiledeki kadınların, çocukların, yaşlıların soğuktan kirpikleri, kaşları, kalpaklarının, başörtülerinin dışına çıkan saçları kristalleşse de dudakları ayazdan çatlasa da yüzlerine yansıyan gurur ve kararlılıkları, onları acınacak değil, hayran olunacak denli güçlü gösteriyordu. (Soykan, 2021a: 71).

Sürgün, insanların yollarda açlık ve yokluk ile sınanmalarına da neden olmuştur. Evlerini, tarlalarını, işlerini, hayvanlarını ardında bırakmak zorunda kalan insanlar, soydaşlarından geriye kalanlarla yaşamını devam ettirmeye çalışırlar. Sürgünün yol açtığı bu çaresizlik, hayatta olamayanların eşyalarıyla hayatta kalmayı mecbur kılmıştır. Bu durum Janset ve Elbruz’un gözünden şöyle sunulur:

Janset ve Elbruz birkaç saat kadar sonra buzlanmaya başlamış karın bir kısmını örttüğü cesetlerde işe yarar giysi, yiyecek arayan ikisi çocuk, ikisi yaşlı, dört kişiye rastladı.

(...) cesetlerden çıkarabildikleri palto, çizme, yamçıdan oluşan birkaç parça giysiyi bohça gibi yaparak yanlarına aldılar. Küçük çocuk ayağını sıcak tutması için samanla doldurduğu eski çizmelerini çıkarıp ayağının iki misli büyüklüğünde, içi tüylü deri çizmeleri ayağına geçirmeye çalışıyor, yanlarına gelen yaşlı kadın da çaresizlikle yiyecek bir şeyler arıyordu. (Soykan, 2021a: 72).

Halkın çaresizlik içinde yaşama tutunmaya çalışması, hastalanan insanların acizliği ve yakınlarını kaybedenlerin feryadı sürgünün üzüntü verici sonuçlarından yalnızca birkaçıdır. Bu durum romanda da belirtildiği üzere “savaşlı, güçlü masallarda zayıf olanın nasibine

gökten elma değil, ölüm ve acı düşüyor.” (Soykan, 2021a: 216) şeklinde ifade edilebilir. Sürgün sırasında hastalanmak hele ki yaşlı olmak, ölmek ile denk kabul edilmektedir. Romanda insan yaşamının değersizleştiği sürgün ortamında, bazı kişilerin bir işe yaramadığı aksine fazlalık olduğu gerekçesiyle ölüme terk edildiği görülmektedir:

Denizcinin, Türkçesi “Ölümlere yer yok” diyerek iki kişiyi karga tulumba denize fırlattığını görenlerin bazıları, “Yaşlılardı, ama sağlamlardı,” diye çığlık çığlığa bağırdı. Bazıları da “Hastalardı, ama daha ölmemişlerdi,” dediyse de ne çare. Ne Hasan dinlendi hak verdi ne de görenler uzattı, söylendi. Çok geçmedi, ortalık yine sakinleşti. Zaten birkaç gündür olağan gelmeye başlamıştı ölümler. Tepkiler zayıflamış, yaslar gözyaşından yoksun yaşanmaya başlamıştı. (Soykan, 2021a: 183).

Ölümlerin sürekli hâle gelmesiyle yaşananlara karşı tepkiler de zayıflamıştır. Olağan kabul edilen soykırım; duyguları katılaştırmış ve vicdanları susmaya mecbur kılmıştır. Sürgün edilen insanlar ölümü, içinde bulundukları duruma tercih etmektedir. Bir annenin açlıktan ölmüş bebeğinin cesedi ile vedalaşmak istememesi, kendini de bebeğinin kaderine ortak etmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Sürgün; insanların, heyecanlarını, telaşlarını, korkularını silikleştirmiştir:

Hasan, Blena’nın beli ile göğsü arasına sıkıştırdığı bebeğinin cesedini, güçsüz kollarından çekip aldı, şaşkın bakışlar altında suya attı. Blena soğukkanlılıkla yerinden doğruldu, ninniden kalan son cümleyi tamamladı, “Cennette savaş yok biriciğim. Ruslar orada öldüremez bizi.” dedikten sonra da turkuaz mavisi gözlerini bebeğini yutan dev dalgalara çevirdi ve devleşen vücudunu Karadeniz’in kara sularına bıraktı. (Soykan, 2021a: 185).

Diğer yandan “Adsız Roman”ın çerçeve hikâyesinde roman kişisi olan Suphi Doğan tarafından aktarılan sürgün ve soykırım, onun bu durum hakkındaki bilgisi üzerinden de vurgulanmaktadır. Çerkeslerin maruz kaldığı sürgün ya da soykırım; kasıtlı bir öldürme eylemi olarak sunulurken sağ kalanların ise aidiyet sorunu yaşadığı bir olgu olarak ifade edilmiştir:

Masum insanları eziyet ederek öldürürsen buna öbür dünyaya göç diyebilir misin? Diyemezsin... Bu bir cinayettir. Peki ya topla tüfekte halkın üzerlerine ateş açar, evlerini, tarlalarını yakar, yıkar, topraklarında yaşayamaz hale getirirsen, tamamını yok etmezsen de köksüzleştirirsen, zorla ülkelerinden sürer ve geri dönülmesine de olanak tanımazsan, hatta sürdüğün diasporada bile yaşamını, kültürünü elinden almaya çalışırsan buna göç diyebilir misin? Adını sen koy kızım. Sence bu katliamın adı soykırım mı göç mü?” (Soykan, 2021a: 108).

3.3.2.5. Savaş

“Adsız Roman”da ele alınan savaş, Kuzey Kafkasya-Rus savaşı sonrasında Çerkeslerin Rus birliklerine karşı gösterdiği mücadele ile aktarılmıştır. 1567’de başlayıp 1864’te Rus birliklerinin galibiyetiyle sona eren (Soykan, 2021a: 107) bu savaş, romanın iç anlatısının da temasını oluşturmaktadır.

Uzun yıllar boyunca süren Kuzey Kafkasya-Rus savaşı, iç anlatıdaki roman kişilerinin bir bölümüne tanık olduğu bir savaş dönemidir. Savaş ortamının insan ruhunda bıraktığı olumsuz izler, Çerkesler için mücadele ve metanet ile yaşamaya devam etme gücünü perçinleyen bir unsurdur. Yurtları uğruna savaşan Çerkesler, her şeye rağmen gündelik yaşantılarını sürdürme gayretindedir:

Savaş devam ediyordu ve bitmeyen bu savaflara Çerkesler öyle alışmıştı ki bu durum evliliklerin, özel kutlamaların olmaması için bahane sayılmıyordu. Öyle ya, evlenip çocukluğa karışmazlarsa ülkelerini ileride kim koruyacaktı? Bu yüzden ne erkekler savaşta ölebileceklerini düşünüp evlenmeyi öteliyor ne de kızlar bunun başlarına gelecek olma ihtimaliyle kararsızlık çekiyordu. Gidip de dönmek, yatıp da kalkmamak nasıl kaderse, savaşırken ölmek de vatani uğruna mücadele edenlerin yazgısıydı. (Soykan, 2021a: 267).

Yurtları ve gelecekleri için savaşan Çerkesler, savaşın onarılması güç sonuçlarıyla da savaşmaktadır. Hastalıklar, verilen kayıplar, iklim şartları ve kimsesizlik savaşın neden olduğu acılardır. Yaşananlara tanık olan Janset, limandaki ve savaş meydanlarındaki insanların çaresiz durumları karşısında sarsılır. Savaşın acı yüzü, Janset'in ve beraberindekilerin duygu dünyasını derinden etkiler:

Salgın hastalıklara yakalanmış yürüyen iskeletleri, anasız kalmış bebekleri, paçavralara sarılarak ısınmaya çalışan her yaştan insanın çaresizliğini, köpekler tarafından parçalanmış çocuk ölülerini de... Gördükçe duyduklarımın az olduğunu anlamışlardı. (Soykan, 2021a: 170).

"Adsız Roman"da işlenen savaş, kişilerin cesaretini ve gücünü sınavan bir kavramdır. Alkas'ın aile bireylerinin maruz kaldığı vahşet, çocuk yaştaki bir insanın silik hafızasından aktarılmış ve onun gelecekle ilgili bir karar vermesine neden olmuştur. Savaşın her yaştan insanın yaşamını değiştiren olumsuz etkileri, bir ailenin parçalanışı Alkas'ın dünyasından aktarılmıştır:

Babamın savaşta olduğu bir günmüş. Rus askerleri köye baskın yapmış. Ben üç yaşındaymışım. Askerler neredeyse bütün köyü kılıçtan geçirmiş. Annem ve anneannem direnmeye çalışmış. Anneannemin gözlerini oymuşlar ve savaşta olan babama not yazıp içine koymuşlar. Bu vahşeti izlemek zorunda bırakılan annem o günden sonra kendine gelememiş. Ben olanları hatırlamıyorum, ama kendimi bildim bileli annem hastaydı ve ben de hep yanındaydım. Bunu hazmedemeyen babamın da ömrü savaş meydanlarında geçti. Bazen köye gelir bizi görürdü, o kadar. Birkaç ay önce de annem öldü, babam da beni yanına aldı. Artık benim de bir amacım vardı. Bunları yapanlara hesap soracağım... (Soykan, 2021a: 101).

Savaş, roman kişilerinin yiğitliği ve cesareti üzerinden sunulan, kişileri olgunlaştıran, hasta ve yaralı olsa da gücünü pekiştiren bir unsurdur. Jankat'ın yiğitliği, Alkas'ın cesareti buna örnek gösterilebilir. Özellikle Alkas'ın ailesinin maruz kalmış olduğu vahşetin öcü, Alkas tarafından savaş meydanında gösterdiği yiğitlik ile ele alınmıştır. Savaş, çocuk yaştaki bir insanı, genç bir yiğide dönüştürmüştür:

Gözünü askerlerden ayırmayan Alkas, Zahret Hala'nın beline koyduğu hançere, Jankat silahına sarılınca ve yerden can havliyle doğrulan kaptan da yandan saldırınca Rus askerleriyle aralarında çatışma başladı. İlk askeri Alkas, ikinciye kullanabildiği tek eliyle Jankat öldürdü. Sıra üçüncüye, üzerlerine ilk yürüyen ama korkup kaçmaya çalışan askerlere geldiğinde, Alkas'ın çığlıyla hepsi durdu. Alkas'ın hasta bedeninden beklenmeyecek bir çeviklikle askerin arkasından üzerine atlayışını, ilk darbeye yere yatışını, hançerini defalarca saplayıp çıkarışını şaşkınlıkla izlediler.

Hançerini annesi için, anneannesi için, yaşayamadığı çocukluğu, kendisiyle hiçbir zaman gurur duymayan babası için saplıyor, bir yandan ağlıyor, bir yandan eksikliklerin öcünü tekrar tekrar almaya çalışıyordu. Yeniden doğrulmadan önce öldürdüğü askerin gözünü çıkardı ve boşalan göz çukuruna öfkeyle bağırdı. (Soykan, 2021a: 252).

Savaşta olmak, cesurca savaşmak, cephede yiğitlik gösteren insanların mücadelesi, cephe gerisinde bekleyen ailelerin de metanetli olmasını zorunlu kılmıştır. Nenof, cephede savaşarak ölen oğlunu son kez görmektedir:

Oğlun düşman ordusunun tam ortasında savaştı Nenof. Menziline giren elinden kurtulamadı. Şahin gibi üzerlerine saldırdı da, ne yaparsın ki ecel oku isabet etti. Amma bilesin ki son düşmanın öldüğünü görene kadar gözlerini yummadı yiğidin. Annem kana bulanmış ellerinin eteğine sildikten sonra küçük ağabeyim Kanbolat'ın üzerindeki yamçıyı kaldırdı. (...) Annem başını eteğine kapatıp bir süre öylece durdu. (Soykan, 2021a: 160).

Romanda savaşın izleri ve yakınlarını kaybeden insanların yası, Çerkeslerin yaşadıkları coğrafyaya bile sirayet etmiştir. Savaş, sadece yiğitlerin canını almakla kalmamış, Kafkasya toprağının da kokusunu değiştirmiştir. Savaş atmosferi, tabiatın güzelliğini gölgelemiştir:

Öğleye doğru Hanuko Ahmet geldi. Kanlı toprağın insanın genini yakan kokusu sinmişti üzerine. Savaşın hüküm sürdüğü topraklarda yaşayanların bildiği o kesif koku... Hele de sevdiklerini almışsa o toprak, o kokuyu teneffüs etmek çok daha zorlaşıyordu... Ki Kafkasya'da sevdiğini, canından bir parçayı kara toprağa vermemiş insan neredeyse yoktu. Yaz da olsa, güneş çıkınca kurusa da onlar için toprak her daim yaştı, yaşlıydı, mezardı. (Soykan, 2021a: 137-138).

Sonuç olarak Çerkeslerin yurtlarını korumak amacıyla göstermiş oldukları mücadele üzerinden aktarılan savaş, "Adsız Roman"ın ana temalarından birini oluşturmuştur.

3.3.2.6. Töre

Bir toplumdaki ahlakla ilgili davranış biçimleri (Püsküllüoğlu, 2005: 504) olarak tanımlanan töre kavramını, Sema Soykan "Kilit Taşı" romanında işlemiştir. Romanda kadın-erkek ilişkilerinin, aile kurumunun ve bireyin kişisel tercihlerinin belirlenmesinde törenin baskın gücü dikkat çekmektedir. Töre; roman kişilerinin yaşadıkları coğrafyanın yazılı olmayan kurallarıyla yüzleşmesi, bu duruma kimi zaman itiraz etmeleri ve töreyle ilgili toplumsal bilgiler aktarmalarıyla ifade edilmiştir.

Romanda yer alan Mardinli Karin Aşireti'nin lideri Reşit Ağa'nın ikinci karısı olan Zekiye, törenin iç yüzünü dile getirmektedir. Bireysel tercihlerin değil toplumsal kabullerin makbul sayıldığı yerde törenin, hür iradeyi engelleyen bir unsur olmasına romanda dikkat çekilir:

Mardin'deki ve Doğu'daki pek çok yerde olduğu gibi bir soyadı olanın bağlı olduğu bir aşireti de vardı. Kimse yalnız değildi oralarda ama kimse de özgür değildi. Devletin belirlediği yazılı yasalar değil, ağaların belirlediği sözlü yasaların hükmü vardı. Ağa uygun gördüyse köylünün diyecek lafı olmazdı. (Soykan, 2022: 149).

Reşit Ağa'nın ölmesiyle dul kalan Zekiye, ağanın erkek kardeşi Beşir'e ikinci eş olarak uygun görülmüştür. Beşir'i ve onun karısı Zişan'ı kardeşi gibi gören Zekiye için töre kurallarının bu dayatması, artık kabul edilemez bir durumdur:

Gelin görün ki şimdi de kardeşim bildiğim Beşir'in nikâhına girmemi istiyorlar. Bu mümkün mü, sen söyle? Ama töreye göre her şey mümkün. Sizler Doğu'da ve Güneydoğu'da yaşananları bilemezsiniz. Ailenin ileri gelenleri toplanır ve sizin adınıza karar alır. İtiraz etmek canını ortaya koymakla eşittir. (Soykan, 2022: 131-132).

Zekiye'nin canı pahasına törenin dayatmalarına karşı çıkmasının ve bunun için Nil'den yardım istemesinin en önemli sebeplerinden biri de kızı Berfin'i törenin kısı kacından kurtarabilmektir. Her şeye rağmen lise sona kadar okutabildiği kızının aşiretin kararıyla evlendirilmek istenmesi, Zekiye için bardağı taşıran son damla olmuştur. Törenin kanunları, Zekiye'yi kızı için bir yabancından yardım isteyecek noktaya getirmiştir:

Yıllardır mücadele ettim ama boşuna, kendime bile hayrım olamadı. Fakat bu defa konu kızım. Ve benim için ölüm kalım meselesi. Onu okutabilirsem ancak o zaman içim rahat edecek. Yoksa kendimi affetmeyeceğim. (Soykan, 2022: 131).

Nil'in Zekiye'nin yardım talebine olumlu olarak karşılık vermesi ile Zekiye ve Berfin'in Mardin'den İstanbul'a uzanan yolculuğu da başlamıştır. Zekiye ve Berfin'in aşiretin ve törenin kurallarına boyun eğmeyen tabiatı, onların yaşamlarında değişimi başlatmıştır.

Törenin ve aşiretin yıllar boyu süren tahakkümünün şiddeti o denli güçlüdür ki bireyin hiç bilmediği bir yolculuğa çıkmasına neden olmuştur. Bu durumu Nil şu şekilde ifade eder:

İşin ciddiyetini, bir ağa karısının ve kızının kaçmasına yardım etmenin mesuliyetinin ağırlığını da her kilometrede hissettiler. Mardin il sınırı yazılı tabelayı görene kadar aracın içinde ölüm sessizliği vardı. Sanki konuşmalar yerin kulağı duyacaktı da aşirete haber uçuracaktı. (Soykan, 2022: 151).

Zekiye'nin törenin baskısından kurtulmak için gerçekleştirdiği bu kaçış, geride kalanların kurtulmasına yetmemiştir. Beşir'in karısı Zişan, kocasına erkek çocuklar verebilmek için türbelerde dua etmektedir. Erkek çocuğun toplumda kabul gördüğü saygınlık, genç bir kadının yaşama ve kendine bakış açısını da etkileyen bir güçtür:

Çocukları olursa hele de birkaç oğlan doğurursa törenin nezdinde tastamam kadın olacağını, kocasının da aşiretin de onu daha çok seveceğini, daha az öteleyeceğini

umut ederek kaldırmıştı ellerini. (Soykan, 2022: 139).

Bireyin, özellikle kadının, saygınlığı farklı coğrafyalarda çeşitli şekilde değer görmektedir. Törenin kurallarının yaşanılan coğrafyanın ve kültürün de etkisiyle şekillendiği bilgisi, romanda Fırat'ın yaşadıklarıyla ifade edilmiştir. Mardin'in güçlü aşiretlerinden birinin oğlu olan Fırat, İstanbul'da üniversitede okuduğu yıllarda, kökleri Yörük olan Ayman'a âşık olur, fakat iki farklı kültüre ve toplumsal kurallara sahip olan Fırat ve Ayman, ayrılmak zorunda kalırlar. Çünkü Fırat, Yörük âdetlerine bağlı olan Ayman'ı aşiretinin kabul etmeyeceğini bildiği için bu karara ikna olmak zorunda kalmıştır. Söz konusu Yörük kültüründe töre, kadının toplumsal yaşamdaki saygınlığını koruyan kurallar bütünü olarak düzenlenmiştir. Romanda Nil'in bilgisi üzerinden sunulan Yörük töresine ait Mor Cepken örneği şu şekilde ifade edilmiştir:

Ege, Muğla, Antalya ve Toros Yörüklerinin gururlanarak anlattığı bir gelenek ve erkeklerin korkulu rüyasıydı. Bir Yörük kadının kocasından şiddet görmesi, ihanete uğraması hâlinde, yaşadıklarını ve kocasını ifşa etmek için çeyizine konulan Mor Cepken'i giymesi, herkesin görmesi için köyün meydanına oturması, bir nevi kadının isyanının, boşanma isteğinin dile geliş şekliydi. Mor Cepken'i giydiğini gören halk, kadını çembere alarak arka çıkar, böylece kararına destek ve yanında olduğunu gösterirdi. (Soykan, 2022: 121).

Romanda Fırat'ın ailesinin diğer aşiretlerden güçlü olması, diğer aşiretlerin onlardan çekinmesi aşiretler arasında bir hiyerarşinin de olduğunun bir göstergesidir. Bu durum Zekiye'nin sözleriyle ifade edilir:

Fırat'ın ailesi güçlüdür. Onlardan çekinirler. Mazluma başka güçlüye başka işler törenin kanunları. Çünkü korkuları aynıdır. Karanlık yanları gibi. Her aşiret karşısındakini olduğundan güçlü zanneder. Öyle olmaması için her aşiretin paralı uşakları, ezberden konuşan ulakları vardır. (...) Çünkü gücünü kaybetmekten korkmayan ağa yoktur. Böyledir sözün yasadan önde gittiği yerlerde hayat. Birileri yaşar diğerleri bakar. Tıpkı savaşlardaki gibi. Ucunda güç, toprak, para olmasın inanıyorum ki ne töre kalır ne de savaş. (Soykan, 2022: 160).

Nihayetinde “Kilit Taşı” romanında ele alınan töre, toplumsal ve bireysel yaşamı eril ve maddi güçten yana düzenleyen, kimi toplumlarda da farklı uygulamaların gerçekleştiği kurallar bütünü olarak sunulmuştur.

SONUÇ

Sema Soykan romanlarında okura iletmek istediği duygu, düşünce ve dikkat çekmek istediği tarihî ve sosyal olayları anlatının kurgusal düzeyinde okuyucuya aktarmıştır. Son dönem Türk romancılarımızdan olan Sema Soykan, bireysel ve toplumsal duyarlılığıyla tezli romanlar oluşturmuştur. Bu açıdan yazar, romanlarını okura hitap etmek için bir kürsü olarak kullanmıştır.

Romanlarının olay örgüsü göz önünde bulundurulduğunda vakaların belli bölümlere ayrılarak sunulduğu görülmektedir. Yazar, “Adsız Roman”da çerçeve hikâye, “Keşke”de anı-günlük tekniğini başarılı bir şekilde kullanmıştır. Sanatçının “Aşk Her Kadına Yakışır” adlı ilk romanının kurgusunda herhangi bir değişiklik yapılmadan tarihî ve kültürel bilgiler eklenerek yeniden yayımlanmış hâli olan “Kilit Taşı” romanında ise, klasik anlatım yöntemiyle olay örgüsünün sunumu yapılmıştır. Yazarın olay örgüsünü oluştururken vaka halkalarının bağlantısını sağlamak amacıyla bir objeyi ipucu unsuru olarak kullandığı görülmektedir. Bu durum hem olay örgüsündeki çatışma ve karşılaşmaları destekleyen hem de okuyucunun roman boyunca merakını canlı tutan bir özellik olmuştur. Söz gelimi, “Adsız Roman”da porselen küp, “Keşke”de kitap ayracı ve “Kilit Taşı”nda ise tablo bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Romanlarda sunulan kişi kadrosunun romanın öne çıkan temalarıyla bağlantılı olarak oluşturulduğu görülmektedir. Çeşitli meslek gruplarına ve sosyal statülere ait olan bu kişiler romanda idealize edilmiştir. Bu sayede sosyal, toplumsal ve tarihî olayların kurgusal düzeydeki sunumu kişilerin düşünceleri, duyguları ve eylemleri üzerinden aktarılmıştır. Bu kişilerin yaşadıkları olaylar, kimi zaman geriye dönüş, özetleme, ileriye gidiş teknikleriyle kimi zaman da diyaloglarla aktarılmıştır. Yazar, incelememize konu olan üç farklı romanında da kişileri bir arayış ve kavuşma doğrultusunda yönlendirmiş ve kişilerin amacına ulaşmasını sağlamıştır. Dolayısıyla yazarın üç romanı da karakterlerin amaçlarına kavuştukları mutlu bir son ile bitmektedir.

Sema Soykan’ın romanlarında zamanı kurgulama biçimi incelendiğinde vaka zamanı ile anlatma zamanı arasındaki farkın fazla olduğu görülmüştür. Zamanın sunumu genel olarak kronolojik olmamakla birlikte geriye dönüş ve ileriye gidiş teknikleri kullanılmıştır. Geçmişte yaşanan olaylar zaman aşımına uğrayarak anlatılmıştır. Dolayısıyla zamanın değiştirici ve dönüştürücü etkisi kişileri ve olayları da etkilemiştir.

Romanda kullanılan mekânlar, çoğunlukla gerçek dünyadaki mekânlardır. Bu

mekânlar, kişiler ile anlaşılmış ve algısal mekânlar olarak kurgulanmıştır. Mekân tasvirleri sınırlı olmakla birlikte kişilerin o mekândaki duygu durumu, mekânı tanıtmada görev üstlenmiştir.

Romanlarda, anlatıcı ve bakış açısı yönünden “Kilit Taşı” romanı haricinde tanrısal bakış açısı çok az kullanılmıştır. “Adsız Roman”da tanrısal bakış açısının yanı sıra özne anlatıcı ve kurmaca yazarın anlatıcı olduğu da görülmüştür. “Keşke” romanında ise çoğunlukla kişinin olayları sunduğu, geçmişi anlattığı ve andaki duygu durumunu aktardığı özne anlatıcının sunumu hâkimdir.

Sanatçının dil ve üslûbu incelendiğinde dil malzemesinin romanların iletisine uygun olarak işlendiği görülmüştür. Genel olarak romanlarında akıcı ve samimi bir üslup kullanan yazar, atasözleri, deyimler, yöresel ağız özellikleri, etimolojik ve ansiklopedik bilgiler ile anlatımını zenginleştirmiştir. Özellikle “Keşke” romanında başkişinin doğrudan okurla sohbet ettiği görülmüştür. Bu durum anlatıya samimi ve gerçekçi bir hava katmıştır.

Romanlarda kullanılan anlatım teknikleri incelendiğinde tasvir, montaj, diyalog, iç monolog, iç çözümleme, mektup, günlük, epigraf, isim sembolizasyonu, anlatı içinde anlatı-iç anlatı ve özetleme tekniklerini yazarın başarıyla uyguladığı görülmüştür. Yazar bu anlatım teknikleriyle romanda kullanılan temaların gücünü artırarak anlatının üslûbunun da zenginleşmesini sağlamıştır.

Sema Soykan romanlarında ele aldığı aşk, umut, cesaret, pişmanlık, anne sevgisi, öfke, sabır, kadın, eğitim, dayanışma, töre, sürgün-soykırım ve savaş temalarını farklı olaylar üzerinden kurgulamıştır. Çerkes sürgününün anlatıldığı “Adsız Roman” ve Köy Enstitülerinin anlatıldığı “Keşke” ise toplumsal meselelere duyarlı olan yazar tarafından titiz bir araştırmanın sonucunda oluşturulmuş eserlerdir.

Yazarın romanlarında anlatım tekniklerinin yerinde kullanılmasıyla gerçek olayların okurun ilgisini çekecek şekilde kurguya taşındığı görülür. Bundan dolayı Sema Soykan, çağdaş Türk romancılığında önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKÇA

- Aça, M., Gökalp, H., Kocakaplan, İ. (2009). *Başlangıçtan günümüze Türk edebiyatında tür ve şekil bilgisi*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Aktaş, Ş. (2005). *Roman sanatı ve roman incelemesine giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aktaş, Ş. (2011). *Edebiyat ve edebî metinler üzerine yazılar*. Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Aktaş, Ş. (2017). *Edebî metinlerin tahlili*. Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Andı, M. F. (2020). *Roman ve hayat*. İstanbul: Ketebe yayınları.
- Antakyalıoğlu, Z. (2021). *Roman kuramına giriş*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Argunşah, H. (2016). *Tarih ve roman*. İstanbul: Kesit yayınları.
- Atlas, M. (2003). Bilimsel bir araştırmanın adımları. *Anadolu üniversitesi iktisadî ve idarî bilimler fakültesi dergisi*, 19(1), 1-25.
- Azap, S. (2017). Tölgön Kasımbekov'un "insan olmak istiyorum" öyküsünün yapı ve izlek yöntemiyle incelenmesi. *Türk dünyası dil ve edebiyat dergisi*, 43, 65-86.
- Barthes, R. (2018). *Romanın hazırlanışı II istek olarak yapıt*. Rifat, M., Rifat, S. (Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Büyükkavas Kuran, Ş. (2005). Peyami Safa'nın romanlarında isim sembolizasyonu. *Fırat üniversitesi doğu araştırmaları dergisi*, 3(3), 148-152.
- Büyükkavas Kuran, Ş. (2021). Hikâyede önsemenin etkisi. *Metin tahlillerinde yeni yaklaşımlar-I*. Çıkla, S. & Büyükkavas Kuran, Ş. (Eds.). Ankara: Çolpan Kitap.
- Chatman, S. (2009). *Öykü ve söylem (Filmde ve kurmacada anlatı yapısı)*. Yaren, Ö. (Çev.). Ankara: De Ki.
- Çetin, N. (2021). *Roman çözümleme yöntemi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetişli, İ. (2009). Kurgusalılık/itibarilik bağlamında edebiyat. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat araştırmaları enstitüsü dergisi*, 39, 365-376.
- Çetişli, İ. (2020). *Batı edebiyatında edebî akımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetişli, İ. (2021a). *Edebiyat sanatı ve bilimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetişli, İ. (2021b). *Metin tahlillerine giriş- 2: Hikâye, roman, tiyatro*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çıkla, S. (2019). *Kurmacanın peşinde hikâye ve roman yazıları*. Ankara: Çolpan Kitap.
- Çıkla, S. (2021). Özelliklerinden hareketle kurmaca metinlerde temayı tespit yöntemleri. *Metin tahlilinde yeni yaklaşımlar-I*. Çıkla, S. & Büyükkavas Kuran, Ş. (Eds.). Ankara: Çolpan Kitap.
- Çoraklı, Ş. (2022). *Anlatı tekniklerine giriş*. Konya: Çizgi Kitabevi.

- Demir, Y. (2017). *Kurmacanın halleri kalenin bedenleri*. Ankara: Hece Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2006). *Osmanlıca – Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Eco, U. (2022). *Anlatı ormanlarında altı gezinti*. Atakay, K. (çev.). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Enginün, İ. (2021). *Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erdoğan, M. (Radyocu). (2021). *Yazarın dilinden: Sema Soykan*. [Youtube kanalı programı]. İstanbul: Radyo Trafik.
- Eroğlu, Z. (2021). Zihniyet bağlamında edebi metinlerin tahlili. *Metin tahlilinde yeni yaklaşımlar-I*. Çıkla, S. & Büyükkavas Kuran, Ş. (Eds.). Ankara: Çolpan Kitap.
- Forster, E. M. (2022). *Roman sanatı*. Aytür, Ü. (Çev.). İstanbul: Milenyum Yayıncılık, 108-109.
- Gögebakan, T. (2004). *Tarihsel roman üzerine*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Göktürk, A. (2023). *Okuma uğraşı (yazın metninin kavranışında okur-metin-yazar)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Güzel, E. (2022). Roman tahlilinde tür, kurgu ve kurmaca meselelerine dair bazı dikkatler. *Metin tahlilinde yeni yaklaşımlar-II*. Çıkla, S. & Konyalı, B. Ş. (Eds.). Ankara: Çolpan Kitap.
- Kefeli, E. (2002). *Anlatım tekniği olarak mektup*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Korkmaz, R. (2015). *Yazınsal Okumalar*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Korkmaz, R. (2021). *Romanda mekân (romanda mekân poeziği ve çözümlemeler)*. Korkmaz, R. & Şahin, V. (Eds.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kundera, M. (2021). *Roman sanatı*. Bora, A. (çev.). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Moran, B. (2009). *Türk romanına eleştirel bir bakış*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (2020). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Narlı, M. (2002). Romanda zaman ve mekân kavramları. *Sosyal bilimler dergisi*, 5(7), 91-106.
- Ören, A. (2015). Edebiyatta kurgusal gerçeklik. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 156-162.
- Parlatır, İ. (2005). Öteki edebî türler. *Türk dili ve kompozisyon*. Korkmaz, Z. (Der.). Ankara: Ekin kitabevi.
- Püsküllüoğlu, A. (2005). *Çağdaş Türkçe Sözlük*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Rothberg, A. (2021). *Kurmaca gerçeği anlatan bir yalandır*. Aksoy Türköz, S. (Çev.). Kurmacanın grameri. Şakar, C. (Ed.). İstanbul: Ketebe Yayınları.

- Sazyek, H. (2023). *Roman terimleri sözlüğü*. Ankara: Hece Yayınları.
- Somuncu, S. (2015). *Tarihsel bilgi ile edebiyat arasında tarihî romanın konumu*. III. Milletlerarası tarihî roman ve romanda tarih bilgi şöleni bildiriler kitabı, 304-311.
- Soykan, S. (2014). *Aşk'a Dair*. İstanbul: Avrupa Yakası Yayıncılık.
- Soykan, S. (2016). *Aşk her kadına yakışır*. İstanbul: Mona Kitap.
- Soykan, S. (2021a). *Adsız roman*. İstanbul: Alfa.
- Soykan, S. (2021b). *Keşke*. İstanbul: Alfa
- Soykan, S. (2022). *Kilit taşı*. İstanbul: Alfa.
- Soykan, S. (2023). *Öteki şeylerin tarihi*. İstanbul: Alfa.
- Stevick, P. (2021). *Roman teorisi*. Kantarcıoğlu, S. (çev.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şahin, V. (2007). Roman tekniği bakımından yaban. *E-journal of new world sciences Academy*, 2(3), 179-196.
- Tekin, M. (2020). *Roman sanatı-I*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tepebaşılı, F. (2019). *Roman incelemesi*. Ankara: Çizgi Kitabevi.
- Tökel, D. A. (2002). Niyet boyutundan kurmacayı okumak: yazarın niyeti romanın oluşumu. *Hece, Aylık Edebiyat Dergisi, Roman Özel Sayısı*, S. 65/66/67, 202-237.
- Wellek, R. ve Warren, A. (2021). *Edebiyat teorisi*. Huyugüzel, F. (çev.). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Yıldız, Y. (Dergici) (2021). Bugünü anlamak için geçmişi anlamak lazım (Söyleşi). Erişim: 24.08.2024, <http://www.mizmizdergisi.com/2021/05/06/bugunu-anlamak-icin-gecmisi-anlamak-lazim/>
- Yurdakul, S. (2022). *Kırmızı koltuk: Sema Soykan*. [Youtube kanalı programı]. Erişim: 24.04.2024. İstanbul: Yaprak Terapi.

EKLER

Ek 1. Sema Soykan ile Mülâkat

İlk olarak sizi tanımak amacıyla yaşam öykünüz hakkında kısaca bilgi verebilir misiniz?

4 Ağustos 1973 Sinop doğumluyum. Babamın işi nedeniyle ilk, orta, lise eğitimimi farklı illerde tamamladım. Üniversite ve yüksek lisans Çukurova Üniversitesi. 27 yıldır aktif olarak iş hayatı içindeyim ve önceliğin kadın ve çocuk olduğu sivil toplum kuruluşlarında da gönüllülük esaslı görev alıyorum. Evliyim, Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji bölümünde okuyan bir kızım var.

Yazın hayatına nasıl ve ne zaman başladınız? Sizi yazmaya teşvik eden en önemli güç ne olmuştur?

13-14 yaşlarımda şiir ve öykü yazarak başladım. Eğitim ve iş hayatım nedeniyle ara vermiş olsam da roman yazmaya başlamadan önce ve yazdığım süreçte de dergilerde köşe yazıları ve sosyal platformlarda araştırma yazıları yazmaya devam ettim. Beni yazmaya teşvik eden en önemli gücün öncelikle merak ve paylaşma arzum olduğunu söyleyebilirim. “Bilginin beşte dördü ilgidir.” derim. İlgi duymadan bilgi edinilmiyor.

İlgi ve merakımın ardında yatan ise çocukluğumda babamla oynadığımız oyunlardı. En sevdiğim, “Bu hafta ne öğrendin” sorusuyla başlayan, hafta sonu geldiğinde öğrendiğim bilgiyi babama anlattığım bir oyun. Köy Enstitülerinde uygulanan cumartesi toplantıları mantığındaki gibi. Zamanla komşulara, okulda öğretmenlerimin ilgisi sayesinde diğer sınıflara anlatarak gelişti. Tarihe, atasözü, deyim ve etimolojiye merakım da o bu oyunlarla başladı. Bildiklerimi paylaşarak mutlu olmak da. Bir diğer oyun da hikâye anlatma oyunuydu. Birbiriyle alakası olmayan beş kelime verir, içinde o kelimeleri kullanarak bir hikâye anlatmamı isterdi. Zamanla kelime sayısı arttı, bağlantılar zorlaştı ve sonuna önermeler eklendi. Bu ve benzer tarzda oyunların sadece hayal gücü geliştirmekle kalmadığını aynı zamanda toplum içinde konuşma becerisi kazanmakta çok etkili olduğunu eklemek isterim. 15 yıl önce geçirdiğim bir rahatsızlık sonrası çok sevdiğim yazma serüvenime devam ettim. Detaylarda çok ilginç alt başlıklar olsa da ana çerçevede bu şekilde özetleyebilirim.

İlk eseriniz “Aşka Dair” şiir türünde yazılmış bir eserdir. Daha sonra ise roman yazarak edebiyat hayatınıza devam ettiniz. Şiirden romana geçiş süreci sizin açınızdan neye göre şekillenmiştir? Bundan sonra tekrar bir şiir kitabı çıkarmayı düşünüyor musunuz?

Şiir yazmak tamamen plansız başladığım, rahatsızlık geçirdiğim dönemde kendimi oyalamak ve geçmişte çok sevdiğim edebiyatla meşgul olmak isteğiyle doğdu. Sevdiğimiz iş ya da hobinin iyileştirici gücü olduğuna inanıyorum. Şiir kitabının basımında karşıma çıkan zorluklar, yazarı olmayı istediğim yayınevinin reddetmesi ve yayıncı arkadaşımın yazım dilimi beğenmesi ama roman denemem için ısrarı üzerine hırslanarak romana geçiş yaptım. Roman yazarken ilk andan itibaren kafamda belirlediğim tek şey vardı, bildiklerimi araştırdıklarımı okurla paylaşmak. Haliyle bu da beni tarihi roman ile araştırma kategorisi arası bir türde yazmaya yöneltti.

Yazarlar toplumu hem etkiler hem de toplumdan etkilenirler, bilgisiyle romanlarınıza baktığımızda toplumu betimleyen, tarihe ışık tutan konuların, eğitimin ve kadının toplumdaki önemi gibi konuların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu açıdan romanlarınızı iletmek istediğiniz mesajınıza uygun olarak okuyucuya seslenebileceğiniz bir kürsü olarak görüyor musunuz?

Düşüncelerimi okumuş ve soruyla dile getirmişsiniz. Tam olarak böyle. Zira yazarlık dışında bir işimin olmasından dolayı yazma ve araştırma sürecinde ziyadesiyle zorlansam da içerik belirleme özgürlüğü sağlıyor. Çok okunandan ziyade, okuyanın dolu dolu bilgi aldığı eserler yazmak istiyorum. Okuyan dostların harcadığı zamana da paraya da beklentisine de değmeli şiarıyla yola çıktım, bu şekilde de devam edeceğim. Kalemin silah, bilginin cephane olduğu inancıyla kültürümüzü ve tarihimizi farkındalık yaratmak, bilinçlendirmek adına kullanmayı amaç edindim.

Maalesef ki kitapların içerik kalitesinin popüler kültüre yenik düştüğüne tanık olduğumuz dönemdeyiz. Bilhassa yeni neslin tarihten uzaklaşması bizim nesli ve vatanseverleri endişelendiriyor. Endişe önlem almayı ve mücadeleyi gerektirir. Sorunuzda da vurguladığınız gibi güçlü kadın karakterlerini öne çıkarma çabam da aslında bir tür direniş.

Yazılı ve görsel mecra, film ve dizi sektöründe kadının gücünün göz ardı edilmesine ve kadın imajına yapılan olumsuz yüklemelere kendi çapımda bir tür başkaldırı da denebilir.

Roman yazmaya başlamadan önce yaptığınız hazırlıklardan ve yaratma sürecinizden söz eder misiniz?

Her kitap, görünürde yaklaşık iki yıl sürüyor. Bunun bir, bir buçuk yılı araştırma ve kurgu oluşturma aşaması. Görünürde diyorum çünkü aslında kitaplarda yazdığım konular uzun yıllardır araştırdığım konuların özeti. Konuyla ilgili gerek yakın dönemde gerek geçmiş dönemde sahaflardan edindiğim kitaplardan ve bilhassa akademik makaleler üzerinden okumalar yapıyor, romanda kullanacağım bilgileri öncesinde dosyalıyorum. Sonra da kurguya yedirerek aktarmaya çalışıyorum. Güne çok erken, ortalama sabah beşte başlamak, disiplinli çalışmak ve hızlı okuma yapabiliyor olmak büyük avantaj sağlıyor.

Romanın kurmaca dünyasındaki karakterler yazarın niyetine göre şekillenir. Kimi zaman da yazarından doğrudan izler taşır. Bu açıdan düşünüldüğünde romanlarınızda kendi yaşamınızdan izler taşıyan bir karakter ya da karakterler var mıdır? Karakter gelişimi hakkında neler söylemek istersiniz?

Evet her romanda, kadın karakterlerden bir ya da birkaçında kendimden, yaşamımdan izler var. Ki zaten çok sayıda karakter kullanma çabam, anlatmak istediğim çok konunun ve vermek istediğim fazlaca bilginin olmasının yansıması. Sıkıcı ve tekdüze olmaması adına kurgu yapısına ayrıca özen gösteriyorum. Her karakterin bir vazifesi oluyor. Daha doğrusu karakterler, ilk andan itibaren üstlendikleri sorumluluk ve vazife çerçevesinde dahil oluyor romana.

“Adsız Roman” okuyucu açısından ilgi çekici bir isme sahiptir. Romanın katmanlı yapısındaki iç öykünün de adı olan, karakter Neri’nin de adlandırmadığı “Adsız Roman” başlığının romanınızın adı olduğu görülmektedir. Bununla ilgili neler söylemek istersiniz?

“Adsız Roman”ın ismi, Çerkes sürgününe soykırım denmemesi için uygulanan stratejilere tepkiyle seçildi. Romanda Kuzey Kafkasya halkının yaşadığı acıları öncelik alınmış olsa da ardında ve aslında dış güçlerin -menfaatleri söz konusu olduğunda- neler yapabileceğine dikkat çekmek, savaş ve sürgünlerin ardında yatanlara mercek tutmak istedim. Adı konamamış acıları konuşmak zordur, ama yazmak emin olun çok daha zor. Gerçekte bir soyun kırımı olsa da yasayla onanmadığından dile getirmek bile maalesef ki suç. Ben de

roman aracılığıyla tüm tarihi ve gerçekleri aktardım. Sürgün mü soykırım mı, kararını okuyanlar versin istedim.

Romanlarınızın tamamında herhangi cansız bir objenin olay örgüsüne katkı sağladığı görülmektedir. Söz gelimi “Adsız Roman”da porselen küpün ve Çerkes kamasının, “Keşke”de kitap ayracının, “Kilit Taşı”nda ise tabloların olay örgüsüne merak ögesi olarak etkisi yadsınamaz. Bu konu hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Tarih ve bilgi yoğunluğu fazla olan kurguların okuyucuyu yorma ihtimali yüksek. Merak ve ilgiyi canlı tutabilmek adına yardımcı unsurlara başvurma ihtiyacı doğuyor.

“Adsız Roman” içinde ayrı bir romanı barındıran bir roman olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca romanda “Bir Sinemis Masalı” adlı tamamlanmamış bir hikâye bulunmaktadır. Bu masalın tamamlanmamasının sizce özel bir amacı var mı, bu masalın devamı olacak mıdır?

Sinemis’in öyküsü başlı başına bir konu. Eğer ki Adsız Roman’a dahil etmiş olsaydım sayfa sayısı çok artacaktı ve bu da okuyucuyu yorabilirdi. Sinemis, Osmanlı’nın 19 yy.dan günümüze kadar olan sürecini, saraylara giden cariyeler üzerinden başlayarak ele alacağım başka romanda hayat bulacak.

Romanlarınızda akıcı, anlaşılır ve etkileyici bir dil kullandığınız görülmektedir. Romanlarda kullanılan dil ve üslubun nasıl olması gerektiği ve dil anlayışınız ile ilgili düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Yazmayı olduğu kadar sözlü anlatıyı da çok seviyorum. Romanlar biraz da bunun yansıması. Biriyle konuştuğumu varsayar gibi, aklımı, kalbimi açmak, meramımı anlatmak ister gibi. O nedenle olabildiğince sade bir dil kullanmayı yeğliyorum. Dil, edebiyat anlatmak istediklerimi aktarmak adına araç, amaç değil. Ama üslup konusunda hassasım, argo, seviyesiz diyaloglar kullanmayı romanda da olsa sevmiyorum. Yanlış meşrulaştırmak, alıştırmak gibi geliyor. Zaten hayatın her alanında kültürel bağlamda ve dil konusunda yozlaşma yaşanıyor, en azından edebiyatta buna karşı bir tavır, bir duruş olsun isterim. Saygı nasıl ki her alanda önemliyse üslup da önemli olmalı. Yanlış üslup, doğru sözün celladıdır.

Romanlarınızın zamansal kurgusu incelendiğinde kronolojik zamanın kırılarak

zamanda ileriye ve geriye sıçramalar olduğu görülmektedir. Romanlarınızın genelinde kullandığınız mektup ve anı türünün buna nasıl bir katkısı vardır? Bu durumla ilgili neler söylemek istersiniz?

Gözlemlediğiniz üzere romanlar uzunca bir dönemi kapsıyor. İleri geri sıçramalar, önemli dönemlere ve detaylara kısa yoldan ve sıkmadan uzanmak için sevdiğim bir yöntem. Aynı zamanda okuru ve kurguyu dinamik tutmak adına da tercih ettiğim bir yöntemdir.

Romanlarınız ile geçmişteki herhangi bir tarihi dönemi mi yoksa bir toplumun eskiden günümüze yansıyan ve devam eden bireysel, sosyal ve kültürel dinamiklerini mi anlatmak istediniz? Genel olarak romanlarınızın temasını etkileyen etmenler nelerdir?

Romanda işleyeceğim tarihi dönemi esas alarak, geçmişten günümüze iz düşenleri -bireysel, sosyal ve kültürel dinamikleriyle- anlatmak arzusu dileyebilirim. Beraberinde milli ruhu canlı tutmak, merak ettirmek, sorgulatmak, karakterleri tartıştırarak farklı bakış açılarıyla irdelenmesini sağlamak.

Son eseriniz olan “Öteki Şeylerin Tarihi” dilimize, tarihe, kültüre, sözcüklerin sihirli dünyasına, alışkanlıklarımıza ve unutulmaya yüz tutmuş birçok geleneğe ışıktan tam anlamıyla modern bir ansiklopedi gibi. Roman dışında kaleme aldığınız bu eser hakkında neler söylersiniz? Aynı türde başka bir eser yazmayı düşünüyor musunuz?

Öncelikle sadece kitaplarla değil sosyal medyayı (özellikle Instagramı) benzer şekilde bilgi aktarmak için kullanıyorum. Ancak dijital platformların ruhu özet anlatıya uygun. Bu da beni kısıtlıyor. Çünkü bazı konuların anlaşılması için detayların bilinmesi gerektiğini düşünüyorum. Ve konuya girmişken devamında ilgili başka konuya uzanmak, konu içinde atasözü, deyim kullanmışsam onun da hikayesine yer vermek, yazı içinde kullandığım kelimelerin ilginç etimolojik içeriğe sahip olanlarına da değinmek istiyorum. Bunu fark eden dostların bilgileri bir kitapta toplamam konusundaki ısrarıyla benim de yazmaya ve öğrenmeye olan iştahım birleşince “Öteki Şeylerin Tarihi” doğdu. Uzun yıllara dayanan, farklı kategorilerdeki araştırmalarımın harmanlandığı, kahve sohbeti tadında bir kitap oldu. Şu an yazıyor olduğum Kıbrıs romanını bitirdikten sonra “Çay Sohbeti” alt başlığıyla devamını getirmek istiyorum. Şerbet, salep, oralet diyerek uzaması da muhtemel.

Son olarak yazın hayatınızın geleceğe dönük olarak nasıl ilerlemesini planlıyorsunuz? Üzerinde çalıştığınız yeni bir eser hazırlığı var mıdır?

Aklımdaki dönemleri ve içerikleri tamamlayana kadar yazacağım, sonrasında hayat ne getirir bilemiyorum. Şu anda aklımda olan üç farklı döneme ait roman düşüncesi var. Bunlardan bazılarını romanların sonunda işaret ediyorum. Böylelikle okuyan dostlarımıza söz vermiş gibi hissediyorum. Bu da bana yazmak için baskı, motivasyon ve bahane oluyor. Çünkü iş hayatı ile birlikte bu kadar araştırma isteyen romanları yazmak epeyce yorucu. Ancak, yapmak istemeyen bahane, isteyen fırsat yaratır misali, belki de benimki yazmaya fırsat yaratmak için kendime bahane üretmek.

Şu anda Kıbrıs üzerine bir roman hazırlığındayım. Kıbrıs'ın 1950-77 arasını esas alıyor olsam da ileri geri sıçramalarla 1571'den 1878 ve 1950'ye kadar olan dönemden de tarihsel bilgilere yer veriyorum. Bu konuyu seçme nedenlerime gelince, Kıbrıs'ta verilen mücadelelerden ve ülkemize yansımalarından bihaber olanların -özellikle genç neslin- milliyetçilikten uzaklaşmasının ve topraklarımızın satılıyor olmasının yarattığı endişe ve Atamızın Kıbrıs'ın stratejik, jeolojik önemine dikkat çekmiş olmasıydı. Sahip çıkamadığımız bizim değildir. Sahip çıkmak ve özen göstermek için de değerinin farkına varmak gerekir düşüncesinden yola çıktım ama zorlu bir süreç olacağı aşîkâr.

Ayrıca içinde yaşadığımız dönemi daha özgürce anlatabilmek adına distopik bir roman da denemek isterim. Özgürlük için distopik roman hayali bile aslında trajik bir ironi gibi oldu ama maalesef ki içinde bulunduğumuz şartlar bu. Keşke olmasa.

'Keşke'lerimizin az, 'iyi ki' lerimizin çok olacağı, daha özgür yazabileceğimiz, daha fazla üretebileceğimiz aydınlık yarınlar umuduyla.

Emeğiniz için siz kıymetli eğitimcilerimize ve okuyan tüm dostlara çok teşekkür ederim.

Zamanınızı ayırıp duygu ve düşüncelerinizi bizimle paylaştığınız ve de sorularımızı içtenlikle yanıtladığınız için biz çok teşekkür ederiz.

Mülakat Tarihi

06.05.2024